

THEOLOGIA

DOGMATICO - POLEMICA.

THEOLOGIA
DOGMATICO-POLEMICA
QUA
ADVERSUS VETERES NOVASQUE HAERESES
EX
SCRIPTURIS, PATRIBUS, ATQUE ECCLESIASTICA HISTORIA
CATHOLICA VERITAS
PROPUGNATUR.

RECENSUIT

P. CAROLUS SARDAGNA
SOCIETATIS JESU PRESBYTER
IN EPISCOPALI LYCEO AD D. PAULI RATISBONÆ
THEOL. DOGMATICO - POLEMICÆ PROF. ORD.
ET EXAM. SYNODALIS.

TOMUS VII.

COMPLECTENS
TRACTATUS VI. DE SACRAMENTIS PARTEM ALTERAM,
IN QUA AGITUR DE SACRAMENTIS EUCHARISTIAE, EXTREMAE
UNCTIONIS, ET ORDINIS.

ROMAE 1820.
APUD PIUM CIPICCHIA
Superiorum Permissu.

INDEX
CONTROVERSIARUM
QUAE IN TRACTATUS VI. DE SACRAMENTIS PARTE ALTERA CONTINENTUR.

ARTICULUS IV.

DE AUGUSTISSIMO EUCHARISTIAE SACRAMENTO.

CONTROVERSIA I.

CONTROVERSIA II.

AN ET QUOMODO EUCHARISTIA SIT OMNIBUS NECESSARIA? XXVI.

CONTROVERSIA III.

DE COMMUNIONIS NECESSITATE SUB UTRAQUE SPECIE. XLIII.

CONTROVERSIA IV.

AN PANIS TRITICEUS SIT MATERIA NECESSARIA EUCHARISTIAE, ISQUE AN AZYMUS VEL FERMENTATUS? LXXI.

Conclusio I. Panis est materia remota necessaria Eucharistiae. LXXIV.

Conclusio II. Ad materiam Eucharistiae non sufficit panis quilibet, sed requiritur triticeus usualis. LXXV.

Conclusio III. Tam azymus quam fermentatus panis est materia sufficiens et valida Eucharistiae. LXXVI.

APPENDIX

AD CONTROVERSIAM IV.

DE USU AZYMI ET FERMENTATI.

Quaesitum I. QUONAM TEMPORE CHRISTUS INSTITUERIT EUCHARISTIAM, ET AN IN AZYMO VEL FERMENTATO PANE EAM CONFECERIT? LXXXVI.

Propositio I. Christus pridie mortis suae, juxta ritum Legis, Pascha legale seu agnum manducavit. LXXXVII.

Propositio II. Christus, quacunque demum Luna mensis Nisan agnum comederit, Eucharistiam instituit in Azymo. CX.

Propositio II. Valde probabile est, Ecclesiam Graecam ab aetate Apostolorum ad saeculum VI. usque in pane azymo Eucharistiam confecisse. CIX.

CONTROVERSIA V.

AN VINUM NECESSARIA SIT EUCHARISTIAE MATERIA, ET AN AQUAM VINO MISCERI IN CALICE OPORTEAT? CXV.

Conclusio I. Vinum de vite necessaria est materia Eucharistiae. CXVIII.

Conclusio II. Christus Sacramentum Eucharistiae in ultima Coena instituens, vinum aqua temperatum consecravit. CXX.

Conclusio III. Necesse est aquam vino admisceri in calice Eucharistico. CXXI.

Quaesitum I. An aquam vino admiscere in sacro calice necessarium sit necessitate Sacramenti; ita ut sine aqua invalida sit consecratio, aut necessitate praecepti divini? CXXIII.

II. An aqua vino mixta in calice, reipsa convertatur in sanguinem Christi? CXXVI.

III. An aqua prius in vinum convertatur quam in sanguinem Christi? CXXVIII.

IV. Cur Ecclesia praeceperit Sacerdotibus mixtionem aquae cum vino in Sacrificio Missae? CXXXI.

V. An Graeci, qui bis aquam infundunt, semel frigidam, ac demum ferventem, legitime id faciant, et qua de causa? CXXXII.

CONTROVERSIA VI.

AN ET QUAENAM SIT NECESSARIA FORMA CONSECRATIONIS PANIS ET VINI EUCHARISTICI? CXXXIII.

IV. Quid pronomina *hoc* et *hic* significent in formà Eucharistiae? CXLVIII.

CONTROVERSIA VII.

AN CRISTUS SIT VERE, REALITER AC SUBSTANTIALITER PRAESENS IN SACRAMENTO EUCHARISTIAE? CLX.

Conclusio. Vera, realis, ac substantialis corporis et sanguinis Christi praesentia in Eucharistia invicte a Catholicis ostendi potest tum ex Scripturis, tum ex Traditione. CLXVII.

CONTROVERSIA VIII.

AN SUBSTANTIA PANIS ET VINI REMANEAT IN EUCHARISTIA POST CONSECRATIONEM? CCII.

Conclusio. In Sacramento Eucharistiae non remanet substantia panis et vini, sed tota convertitur per verba consecrationis in corpus et sanguinem Christi: adeoque Christus per veram transubstantiationem fit praesens in Eucharistia. CCXII.

CONTROVERSIA IX.

CONTROVERSIA X.

AN CHRISTUS STATIM POST VERBA CONSECRATIONIS REALITER ET SUBSTANTIALITER SIT PRAESENS IN EUCHARISTIA, ETIAM ANTE USUM? CCXXXIX.

Conclusio. Sacramentum Eucharistiae non consistit in usu et sumptione, sed in re permanente: adeoque statim ac verba Consecrationis prolata sunt, Christus substantialiter est praesens sub speciebus panis et vini, et sub illis tamdiu perseverat, quamdiu illae integrae manent. CCXL.

CONTROVERSIA XI.

AN EXTERNUS AEQUE AC INTERNUS LATRIAE CULTUS CHRISTO SIT IN EUCHARISTIA EXHIBENDUS? CCLIII.

Conclusio. Christo in Eucharistia existenti, sive Hostiae jam consecratae, supremus latriae cultus, externus aeque ac internus, est exhibendus. CCLV.

Quaesitum I. An adoratio latriae sit etiam ipsi naturae humanae Christi deferenda? CCLXI.

II. An Catholici jure a Protestantibus vocentur artololatrae, sive adoratores panis, eoquod Christum Eucharisticum adorent? CCLXIII.

III. An Catholici jure Idololatrae vocentur a Protestantibus, quia species Eucharisti-

ARTICULUS V.

DE SACROSANCTO MISSAE SACRIFICIO.

CONTROVERSIA I.

lis, eorumque in sacerdotio successoribus, ut illam pariter in Sacrificium offerant. CCLXXXIX.

Conclusio IV. Christus in Ara Crucis semetipsum cruentum aeterno Patri obtulit Sacrificium. CCXCII.

Conclusio V. In Missa verum ac proprie dictum Sacrificium novae Legis Deo offertur. CCXCIV.

Conclusio VI. Sacrificium Missae non tantum est latreuticum et eucharisticum, sed etiam vere propitiatorium. CCCVI.

Conclusio VII. Sacrificium Missae non modo propitiatorium est, verum etiam impetratorium eorum omnium, quae ad salutem sive animae sive corporis sunt necessaria. CCCX.

Quaesitum. I. An essentia Sacrificii Missae consistat in oblatione panis et vini? CCCXII.

II. An essentia Sacrificii Missae consistat in oblatione corporis et sanguinis Christi, sive in ea oblatione, quae consecrationem subsequitur? CCCXIII.

III. An consistat in sumptione Hostiae vel a populo, vel a Sacerdote facta? CCCXIV.

IV. An consistat in consecratione panis et vini? CCCXV.

V. An ad essentiam Sacrificii necessaria sit utriusque speciei consecratio? CCCXVI.

VI. An valor Sacrificii Missae sit infinitus? CCCXVII.

VII. An Sacrificium Missae non tantum pro omnibus Fidelibus viventibus, verum etiam pro infidelibus, haereticis, schismaticis, et nominatim excommunicatis offerri possit? CCCXVIII.

APPENDIX

AD CONTROVERSIAM I.

VARIA QUAESITA DE EXTREMA UNCTIONE.

III. A quonam Episcopi immediate suam potestatem accipiant? CDXXXIV.

IV. An Diaconatus verum sit ac proprie dictum Sacramentum? CDXXXIX.

V. Ad quodnam praecipue ministerium septem Diaconi fuerint ab Apostolis ordinati? CDXLII.

VI. An Subdiaconatus verum sit ac proprie dictum Sacramentum? CDXLV.

VII. Quaenam sit materia et forma essentialis et adaequata Presbyteratus et Diaconatus? CDLI.

TRACTATUS VI.

DOGMATICO-POLEMICI

DE SACRAMENTIS

PARS ALTERA

ARTICULUS IV.

DE AUGUSTISSIMO EUCHARISTIAE SACRAMENTO.

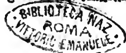
CONTROVERSIA I.

AN EUCHARISTIA SIT VERUM NOVAE LEGIS SACRAMENTUM, ET QUINAM SINT ILLIUS EFFECTUS?

Contra Protestantes.

I.

Eucharistia idem Graecis significat, quod Latinis gratiarum actio, aut bona gratia: estque Sacramentum corporis et sanguinis Christi sub speciebus panis et vini consecratis, ad spiritualem animarum nutritionem a Christo institutum, ut per decursum hujus Tractatus suis locis ex instituto ostendemus. Praeter diversitatem materiae et formae, Eucharistia his potissimum capitibus a caeteris Sacramentis differt. I. Quia ipsum Christum gratiarum omnium fontem, non per figuram et

imaginem tantum, per fidem aut virtutem a Christo diffusam; sed vere, realiter, ac substantialiter praesentem continet. II. Quia caetera Sacramenta usu perficiuntur, et in actione fluente consistunt; Eucharistia vero in re fixa ac permanente.

II. Variis hoc Sacramentum insignitum nominibus legimus, quorum aliqua in Scripturis expressa, alia a Majorum nostrorum religione ac pietate sunt addita. Ac I. quidem ab actionem per quam conficitur Eucharistia, dicitur apud Veteres *Eulogia* seu *benedictio*, juxta illud I. ad Cor. Cap. X. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio Sanguinis Christi est?* Item *gratiarum actio*, tum quia in ejus institutione Christus gratias egit: tum quia ad gratias Deo pro universis ab eo acceptis beneficiis referendas nihil hoc Sacramento ipsi acceptius esse potest. Denique quia intra Missarum solemnia consecratur Eucharistia, dicta est etiam *Liturgia*, *Missa*, *Sacrificium*, *Oblatio*, *Communio*, *fractio panis*. II. A materia ex qua conficitur Eucharistia, vocatur *panis Dominicus ac colestis*, *panis animae supersubstantialis*, *panis Angelorum*. Item ab analogia quam habet cum convivio corporali dicitur *convivium*, *alimonia*, *coena*. Denique *Sancta dona*, tum quia caetera Christi dona dignitate sua ac praestantia superat: tum quia ex iis oblationibus panis et vini confici solebat, quas fideles ad sacram communionem, et in usum Eucharistiae afferebant. III. A re quae continetur in Eucharistia, dicitur *corpus Christi*, *Sacramentum corporis et Sanguinis Christi*, *Sacramentum Sacramentorum*, *Mysterium mysteriorum*, *Sanctum Domini*, *Sancta Sanctorum*, *Sacramentorum omnium consummatio*. IV. A tempore institutionis dicitur *Coena Do-*

minica, tum quia a Christo vespere in coena primum est instituta; tum quia est commemoratio postremae coenae Dominicae. *Pascha* etiam dicitur, quia Christus tempore Pascalis eam instituit, ipsumque continet Christum qui est Pascha nostrum : item *Sacramentum novi Testamenti*, quia Christus paulo ante mortem suum nobis corpus in Eucharistia legavit. V. A loco in quo instituta est, et hodiedum confici solet, appellatur *Mensa Domini*, *Sacramentum altaris*, et *Agapa seu dilectio*; tum quia in Ecclesiasticis conventibus celebrabantur a fidelibus convivia Agapae dicta, quibuscum jungebatur celebratio Eucharistiae : tum quia Eucharistia summa Dei erga nos dilectionis est argumentum. VI. Suscipientium habita ratione vocatur *Synaxis*, sive *adunatio* : quia per illam participationem fideles cum Christo ac inter se tam quam ejusdem corporis membra communi charitatis vinculo colligantur. Item *Collecta* seu *solemnis conventus*, et *Communio*; quod nomen a Veteribus usurpatur pro jure societatis, commercii atque consortii fidelium in iisdem Ecclesiae conventibus, precibus et officiis sacris. VII. Ab effectibus denique quos in suscipientibus obicem non ponentibus producit, vocatur *Gratia salutaris*, et *Sacramentum gratiae*, tum quia abundantissimam gratiam confert; tum quia Christum omnis gratiae fontem continet; procedique ex affectu perfectissimae charitatis Christi in homines. Appellatur etiam *Viaticum*, seu *viae subsidium*; quia ut scribit *S. Thomas* III. Parte, Quaest. LXIII. Artic. IV. *Hoc Sacramentum est praefigurativum fruitionis Dei, quae erit in patria. Et secundum hoc dicitur viaticum, quia hic praebet nobis viam illuc perveniendi.*

III. Ut ad tanti Sacramenti fidem homines paulatim praepararentur, et veritati promptius acquiescerent, variis figuris Deus in veteri Testamento Eucharistiam adumbravit. Figurae itaque Eucharistiae fuerunt I. Lignum vitae, quod plantaverat Deus in Paradiso quasi pharmacum immortalitatis. II. Manna datum Hebraeis in deserto. III. Oblatio panis et vini a Melchisedecho Sacerdote Altissimi facta. IV. Panes propositionis, qui solum ab hominibus mundis et sanctificatis comedi poterant. V. Panis subcinericius quem Elias manducavit, et in cujus fortitudine ambulavit per XL. dies usque ad montem Dei Horeb. VI. Agnus pascalis, qui significabat Christum non tantum ut hostiam, sed etiam ut cibum; necesse enim erat Agnum illum non tantum immolari, sed etiam manducari: Sanguis vero Agni quo liniebantur superliminaria postium, denotabat effectum redemptionis Christi applicatae nobis per istud Sacramentum, quo scilicet a devastante Angelo et durissima servitute peccati, sicut olim Hebraei a jugo servituis Aegyptiacae liberamur.

IV. Eucharistiam verum esse novae Legis Sacramentum non Catholici modo verum etiam Sectarii tum antiquitum recentiores uno ore fatentur, praeter paucculos male feriatos qui commune bellum Sacramentis omnibus indixerunt. Soli Sociniani Eucharistiam verum esse ac proprie dictum Sacramentum inficiantur, ajuntque signum esse de se omni effectu spirituali vacuum, ideo solum institutum, ut mors Christi in memoriam revocetur. Verum Socinianorum secta ad eos plene jure revocanda est, qui Sacramenta omnia novi Testamenti indiscriminatim e medio tollere nituntur. Major cum Sectariis lis est de effectibus hujus Sacramenti. *Lu-*

ad dignam praeparationem communionis, ut quis sibi conscius non sit peccati mortalis: immo quo plurium et graviorum sibi conscius quis est, eo aptiorem esse ad percipiendam Eucharistiam. III. Ad praeparationem Eucharistiae non requiri, ut quis per confessionem ac poenitentiam a peccatis mundetur; sed satis esse fidem, qua certo credat sibi in eo Sacramento omnia peccato esse remittenda. Hanc esse Lutheri sententiam patet ex Concione de digna praeparatione ad Sacramentum Eucharistiae, habita A. 1518. ubi inter alia ait: *Optima dispositio est non nisi ea, qua pessime es dipositus: et e contrario tunc pessime es dispositus, quando optime es dispositus.* Idem docet Lib. de Captivit. Babyl. Cap. de Eucharistia. In Tract. de Communione populi, et in Lib. contra Articulos Lovaniensium edito A. 1545. Luthero consonat *Calvinus* Lib. IV. Instit. Cap. XVI. gravissime reprehendens Catholicos, quod ad dignam Eucharistiae susceptionem requirant in suscipiente statum gratiae. *Nunc judicare*, inquit l. c., *promptum est, qualis sit haec quae in Papatu regnat doctrina, et quo authore projecta sit, quae miseros peccatores, et trepidatione moestitiaque afflictos hujus Sacramenti consolatione immani sua austeritate orbat et spoliat.*

V. *Conclusio 1.* Eucharistia est verum novae Legis Sacramentum. Prob. I. Argumento praescriptionis. Ecclesia tam Latina quam Graeca unanimi consensu jam a primis temporibus constanter docuit Eucharistiam esse verum novae Legis Sacramentum, ut aperte testantur Patres, Euchologia, et antiquissimi rerum Ecclesiasticarum Scriptores. Ergo cum Ecclesia columna sit et firmamentum veritatis, dicendum est, Eucharistiam esse verum novae Legis Sacramentum. Prob.

II. Authoritate Conciliorum. *Florentinum* in Decreto pro Armenis ait: *Tertium est Eucharistiae Sacramentum, cujus materia etc. Tridentinum* Sess. VII. Can. I. *Siquis dixerit, Sacramenta novae Legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura vel pauciora quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam etc. anathema sit.* Prob. III. Ratione in Scripturis fundata. Eucharistia est signum sacrum sensibile praeteritae mortis Christi, quam in memoriam revocat. I. ad Corinth. Cap. XI. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Christi realem ac substantialem praesentiam sub speciebus panis et vini significat. *Matth.* Cap. XXVI. *Hoc est corpus meum.* Est signum a Christo institutum, ut colligitur ex Cap. XXVI. *S. Matthaei*, et XIV. *S. Marci.* Adiunctum habet mandatum Christi. *Lucae* Cap. XXII. *Hoc facite in meam commemorationem.* Vim habet producendi gratiam sanctificantem in hac vita, et conferendi gloriam aeternam in altera. *Joan.* Cap. VI. v. 57. *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo.* v. 59. *Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum.* Ergo Eucharistia est verum novae Legis Sacramentum. Atque haec rationem momenta sufficiant pro confirmando dogmate Catholico, quod vix habet adversarium.

VI. *Quaeres I.* an Sacramentum Eucharistiae consistat in solis speciebus panis et vini, aut in solo corpore et sanguine Christi? Resp. in utrisque simul tamquam partibus intrinsece constituentibus. Prob. assertio. Sacramentum Eucharistiae est cibus animae, fit per verba consecrationis, adoratur cultu latriae, habet

vim sanctificandi etc. Atqui solae species non sunt cibus animae, non fiunt per verba consecrationis, neque solae adorantur cultu latriae, aut vim habent sanctificandi. Ergo in illis solis non consistit Sacramentum Eucharistiae. Pari modo neque in solo corpore ac sanguine Christi consistit. Sacramentum enim novae Legis signum debet esse sensibile per se. Sed corpus et sanguis Christi, prout sunt in Eucharistiae, non sunt sensibilia nisi per species. Ergo sine speciebus non constituunt Sacramentum: adeoque Sacramentum Eucharistiae consistit in complexo ex speciebus panis aut vini, et corpore ac sanguine Christi; quia huic complexo convenit esse signum sensibile animam sanctificans et sustentans per modum cibi et potus spiritualis.

VII. Neque assertioni nostrae officit I. quod *Innocentius III.* Cap. *Cum Marthae*, Extra, de celebrat. Miss. species dicat esse Sacramentum. II. Quod Patres Sacramentum Eucharistiae vocent corpus Christi. III. Quod vis sanctificandi et reficiendi animam resideat in solo corpore et sanguine Christi. Nam ad I. Resp. ab Innocentio nomine Sacramenti praecise ibi intelligi signum rei sacrae, quod minime sufficit ad rationem adaequatam Sacramenti novae Legis: ad hanc enim requiritur, ut aliquid significent, et efficiat gratiam sanctificantem, quam certe non efficiunt solae species panis et vini. Ad II. Patres vel sumunt partem pro toto, ut cum Baptismus ab eis vocatur ablutio: vel intelligunt corpus Christi sub speciebus panis et vini existens. Ad III. Resp. vim illam sanctificandi et nutriendi animam competere Sacramento Eucharistiae ratione corporis et sanguinis Christi tamquam principalis instrumenti, et per se primo requisiti ad rationem cibi et

potus spiritualis; et minus principaliter ratione specierum consecratarum.

VIII. *Quaeres II.* An corpus Christi sub speciebus panis, et sanguis Christi sub speciebus vini, ut simul vel etiam seorsim sumibilia, sint unum tantum Sacramentum, vel plura specifice diversa? Respondeo, non esse specie plura. Prob. assertio. Illa non sunt Sacramenta specifice diversa, quae sunt signum practicum ejusdem effectus Sacramentalis. Atqui corpus Christi sub speciebus panis, et sanguinis Christi sub speciebus vini, sive seorsim sive simul sumantur, sunt signum practicum ejusdem effectus Sacramentalis, seu gratiae animam spiritualiter reficientis. Ergo.

IX. Neque obstat I. Quod Veteres Eucharistiam appellent plurali numero, et a Sacerdote in Missa dicatur: *Purificent nos Sacramenta quae sumpsimus.* II. Quod diversa esse videatur corporis Christi sub speciebus panis, et sanguinis Christi sub speciebus vini significatio: quia corpus Christi sub speciebus panis significat tantum refectionem quae fit per cibum spiritualem, et sanguis Christi sub speciebus vini denotat eam refectionem quae fit per potum spiritualem, seu gratiam exhilarantem. III. Quod sublatum esse videatur discrimen inter Eucharistiam sub utraque specie et Eucharistiam sub una tantum, siquidem illa sub unica tantum specie integram animae refectionem significat. Etenim ad I. Resp. Eucharistiam a Veteribus modo unum modo plura appellari Sacramenta, ut patet etiam ex illa Ecclesiae oratione in Missa: *Hoc tuum Sacramentum non sit nobis reatus ad poenam.* Unum formaliter propter unitatem formalem, totalem et integram quam habent species: plura materialiter propter varia symbola seu

signa, ex quibus constat. Ad II. Resp. eamdem esse respectu utriusque Sacramentalem significationem quoad rem significatam, id est, quoad spiritualem animae refectionem; quamvis modus significandi illam sit diversus, nimirum per modum cibi et potus spiritualis. Ad rationem additam dico, in Eucharistia cibum spiritualem et spiritualem potum esse unam eamdemque rem, quamvis diverso modo significatam, nempe Christum ipsum, qui sub utraque specie vim habet eamdem reficiendi animam spiritualiter, sub una specie per modum cibi tantum, et sub altera tantum per modum potus. Eucharistia itaque sub utraque specie etiam seorsim sumpta est convivium spirituale integrum: adeoque gratia Sacramentalis, quam v. g. sub specie panis significat et efficit, est gratia spiritualiter confortans et exhilarans. Ad III. Resp. nullum dari discrimen quantum ad efficacem; quantum vero ad significationem discrimen esse in eo, quod per Eucharistiam sub utraque specie perfectius quam sub una tantum idem effectus Sacramentalis significetur; quia integra animae refectio per Eucharistiam sub utraque specie distincte et explicite significatur, sub una vero tantum specie non nisi confuse et implicite.

X. *Conclusio II.* Eucharistia per se ac directe non remittit peccata mortalia; ac proinde necessaria est in suscipiente praevia sanctificans gratia, ut quis digne et cum fructu ad hoc Sacramentum accedat. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Authoritate Scripturarum. Apostolus I. ad Cor. Cap. XI. scribit: *Probet autem se ipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini.* Haec

autem probatio juxta doctrinam Patrum et Conciliorum in eo consistit, quod si communicaturus, post diligens conscientiae suae examen, reum se alicujus peccati gravis deprehendit, Sacramentalem praemittat confessionem, aut si illius copia non detur, perfecte conteratur. Ergo Sacramentum Eucharistiae per se ac primario institutum non fuit ad remittenda peccata gravia, alias praeviam illam probationem perperam praecepisset Apostolus. Joan. Cap. XIII. Christus antequam Apostolis Eucharistiam distribueret, lavit eorum pedes, ut innueret summam ad hoc Sacramentum praerequiri animae munditiem et puritatem. Matth. Cap. XXII. severissime punitus est qui sine veste nuptiali convivium ingressus est. Ibi vero adumbrari Eucharisticum convivium, et vestis nuptialis nomine gratiam sanctificantem intelligi, concors est SS. PP. et Interpretum sententia. Denique in Scripturis nullibi dicitur Eucharistiam institutam esse, aut instituendam fore ad remittenda peccata gravia, sed ad vitam animae conservandam et augendam. *Non morietur. Vivet in aeternum. Habet vitam aeternam. In me manet, et ego in illo.*

XI. Prob. II. Authoritate Patrum. *S. Justinus* Apol. II. pro Christ. paulo ante finem scribit: *Porro alimentum hoc apud nos appellatur Eucharistia, quod nulli alii participare licitum est quam veram esse doctrinam nostram credenti, et lavacro propter remissionem peccatorum et regenerationem abluto, et ita ut Christus tradidit viventi. S. Cyprianus* Epist. X. ad Presbyteros et Diaconos, reprehendit quosdam, qui lapsos nondum a peccatis absolutos ad Eucharisticum epulum admittebant. *Nondum poenitentia acta, nondum exomologesi facta, nondum manu eis ab Episcopo et Clero*

imposita, Eucharistia illis datur, cum scriptum sit: Qui ederit panem, aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. S. Basilius Lib. II. de Bapt. Cap. III. *Si tales minae adversum eos positate sunt, qui* (in lege veteri) *temere ad ea sacra accedunt, quae ab hominibus sanctificantur, quid dicendum est de eo qui in tantum ac tale Mysterium* (Eucharistiae) *temerarius est? Quanto enim majus aliquid* (Christus) *is est templo secundum Domini vocem, tanto gravius et terribilius est in animae impuritate constitutum, corpus Christi temere contingere, quam sit accedere ad arietes vel tauros. S. Ambrosius* Lib. VI. in Lucam, ad Cap. IX. *Nemo cibum accipit Christi, nisi fuerit ante sanatus: et illi qui vocantur ad coenam, prius vocando sanantur. - - - Ubique igitur mysterii ordo servatur, ut prius per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, postea alimonia mensae coelestis exuberet. S. Chrysost.* Hom. XLVI. in Joan. *Sicut est magnum et admirabile*, (Sacramentum Eucharistiae) *ita si pure accesseris, ad salutem accessisti: sine prava conscientia, ad poenam et supplicium. S. Augustinus* Tract. XXVI. in Joan. *Aliud est Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Quam multi de altari accipiunt et moriuntur; et accipiendo moriuntur? Unde dicit Apostolus, Judicium sibi manducat et bibit. Non enim bucella Dominica venenum fuit Judae. Et tamen accepit, et cum accepit, in eum inimicus intravit: non quia malum accepit, sed quia bonum male malus accepit. Videte ergo, Fratres, Panem coelestem spiritaliter manducate, innocentiam ad altare apportate. S. Leo M.* Epist. LXXXII. alias XCI. ad Theodorum Forojuliensem: *Mediator Dei et hominum*

Christus Jesus hanc Praepositos Ecclesiae tradidit potestatem, ut et confitentibus actionem poenitentiae darent, et eosdem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent.

XII. Prob. III. Authoritate et praxi Ecclesiae. Certum quippe est ab altari semotos olim fuisse, qui propter crimina luctuosam decurrebant poenitentiam, ut colligitur ex Conciliis, *Eliberitano* Can. LXXVIII. et LXXIX. *Ancyrano* Can. IV. V. et VII. *Nicaeno* I. Can. XI. *Arausicano* I. Can. III. Hinc alta voce inter Missarum solemnia clamabat Diaconus, *Exite Catechumeni, poenitentes, indigni.* Et in Liturgia Graeca ante distributionem Eucharistiae etiamnum a Diaconis dicitur, *Sancta sanctis.* Tridentinum Sess. XIII. Can. V. hunc Novatorum errorem proscripsit. *Siquis dixerit, vel praecipuum fructum SS. Eucharistiae esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire; anathema sit.* Et eadem Sess. Cap. VII. ait: *Ecclesiastica consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quamvis sibi contritus videatur, absque praemissa Sacramentali Confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat, quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, haec Sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit.*

XIII. Prob. IV. Ratione Theologica. I. est. Eucharistia institutione sua per se et primario est cibus et potus sacer. Joan. Cap. VI. *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus.* Atqui cibus non datur mortuis, sed viventibus: et ex natura sua ordi-

natur ad conservandam et roborandam vitam, non ad eam posteaquam amissa est recuperandam. Ergo Eucharistia ex institutione sua per se et primario ordinatur non ad reddendam vitam animae, delendo nimirum peccata gravia; sed ad animam vita gratiae jam viventem, reficiendam ac nutriendam. II. Sacramentum Eucharistiae specie diversum est a Sacramentis Baptismi et Poenitentiae. Ergo finem seu effectum primarium habet specie ab illis diversum. Atqui Baptismus habet pro fine et effectu primario remissionem peccati originalis et personalium quae ante Baptismum sunt commissa; Poenitentia vero remissionem peccatorum post Baptismum commissorum. Ergo remissio peccatorum gravium non potest est effectus primarius Sacramenti Eucharistiae.

XIV. Dixi in Conclusione, quod Eucharistia *per se et directe* non remittat peccata gravia; magna enim inter Scholae Magistros exorta lis est, an in ipsa reali Eucharistiae perceptione peccata gravia indirecte tantum et per accidens illi non remittantur, qui reipsa quidem peccati mortalis reus est, sed cujus nec conscientiam habet, nec affectum: quique bono ac simplici animo Eucharistiam percipit, quin Sacramentalem confessionem aut perfectam contritionem praemiserit. Multi cum S. *Thoma* opinantur remitti in hoc casu indirecte et per accidens peccata gravia, et gratiam sanctificantem conferri, his potissimum rationibus ducti. I. est. Complures ex Patribus dicunt, per Eucharistiam mundari et lavari animam, ablui scelera etc. II. *Tridentinum* Sess. XIII. Can. V. non negat remitti in hoc Sacramento peccata gravia per accidens et indirecte; sed tantum asserit remissionem mortalium non esse praeci-

puum Eucharistiae effectum. III. Qui post diligentem sui excussionem Eucharistiam sumit, ignorans se esse in statu peccati mortalis, implet praeceptum Apostoli: *Probet autem se ipsum homo.* Ergo cum fructu sumit Eucharistiam. IV. Ignorans se esse in statu peccati mortalis, nullum ponit obicem. Atqui non ponentibus obicem confertur gratia. Ergo V. Qui ad Baptismum accedit cum attritione, recipit primam gratiam. Ergo etiam qui cum attritione ad Eucharistiam accedit.

XV. Alii contra cum S. *Bonaventura* probabilius docent, ne quidem indirecte et per accidens primam gratiam in Sacramento Eucharistiae conferri, hisque praecipue moventur rationibus. I. Hic effectus nullum habet solidum fundamentum in Scripturis, Patribus, ac Conciliis. II. Cibus corporalis nihil prodest, si mortuo applicetur. Ergo nihil etiam prodest Eucharistia, quae per modum cibi et potus spiritualis instituta est, nisi detur subiecto jam habenti vitam spiritualem. III. Sacramenta eam tantum causant gratiam quam significant. Atqui Eucharistia nullo modo significat gratiam primam et remissionem mortalium, sed solum gratiam quae nutrit et auget viventem. Ergo primam gratiam non causat. Neque Adversariorum rationibus deterrentur. Ad I. Respondent. Quando Patres Eucharistiae videntur tribuere vim remittendi mortalia, vel de Eucharistia loquuntur, ut est Sacrificium impetratorium gratiarum actualium, quarum ope eliciatur contritio perfecta, et obtineatur justificatio: vel sermo illis est de remissionem venialium tantum, et praeservatione a mortalibus, aut de purgatione pravorum habituum et dispositionum ex peccatis praecedentibus relictarum; sicque ipsi adversarii tenentur Patres illos interpretari,

nisi velint cum Protestantibus admittere, in reali Eucharistiae perceptione primam gratiam conferri etiam accedentibus cum conscientia peccati mortalis. Ad II. Resp. Tridentinum neque negat, neque affirmat; sed damnato Protestantium errore, probabilitatem suam, si quam habet, adversariorum sententiae adimere noluit. Ad III. ajunt, probationem illam sufficere quidem ut Eucharistiae sumptio non imputetur ad novam culpam; at non sufficere ad fructum Eucharistiae percipiendum. Apostolum quidem permittere se ipsum probanti sumptionem Eucharistiae: at non promittere sic accedenti fructum hujus Sacramenti. Ad IV. Negant M. Status peccati mortalis est obex ad effectum Eucharistiae, quae est Sacramentum vivorum, et tantum instituta est ad dandam gratiam nutritivam, quae in subjecto in quo recipitur praesupponit vitam spiritualem. Ad V. Negant Conseq. Attritio tollit obicem ad effectum Baptismi et Poenitentiae, qui obex non est praecise peccatum mortale, cum illa sint Sacramenta mortuorum, sed peccatum mortale non retractatum: per attritionem autem sufficienter retractatur ad hoc, ut in Baptismo vel Poenitentia condonetur. Verum attritio non tollit obicem ad effectum Eucharistiae quae est Sacramentum vivorum; cum obex ille sit praecise status peccati mortalis.

XVI. *Quaeres I.* Quinam sint veri ac genuini effectus Sacramenti Eucharistiae? Resp. Primus ac praecipuus est gratia per modum nutritionis spiritualis, seu gratia adnexum habens jus ad specialia auxilia, quibus, quando eis non ponimus obicem, specialiter excitamur ad Deum ardenter diligendum, et quibus adjuti reipsa, si non ea repudiamus, Deum ardenter

diligimus, illique arctius conjungimur. Prob. ex *Florentino* in Decreto pro Armenis: *Hujus Sacramenti effectus, quem in anima operatur digne sumentis, est adunatio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur et membris ejus unitur: consequens est quod per hoc Sacramentum in sumentibus digne gratia augeatur; omnemque effectum, quem materialis cibus ac potus quoad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando et delectando, Sacramentum hoc quoad vitam operatur spiritualem, in quo, ut inquit Urbanus Papa, gratam Salvatoris nostri recensemus memoriam, a malo retrahimur, confortamur in bono, et ad virtutum et gratiarum proficimus incrementum.* Et Tridentinum Sess. XIII. Cap. II. ait. *Sumi autem voluit* (Christus) *Sacramentum hoc tamquam spiritualem animarum cibum, quo alantur et confortentur viventes vita illius, qui dixit: Qui manducat me, et ipse vivet propter me: et tamquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, et a peccatis mortalibus praeservemur.*

XVII. Secundus effectus est remissio venialium, non quidem per infusionem gratiae quae nullam habet cum peccatis venialibus repugnantiam; sed per fervorem charitatis qui causatur per actualia auxilia, ex opere operato hujus Sacramenti collata. Ratio a priori est, quia Eucharistia quantum ad vitam spiritualem praestat ea omnia, quae cibus materialis praestat quantum ad vitam corporalem. Sed cibus materialis reparat vires corporis. Ergo Eucharistia reparat vires spirituales animae, reparando scilicet fervorem charitatis, in quo potissimum vires illae consistunt: adeoque tollendo peccata venialia quibus fervor ille minuitur et im-

peditur. Porro cum remissio venialium non fiat nisi dependenter a libera arbitrii nostri cooperatione; requiritur enim retractatio illorum et fervida charitas ut condonentur, patet Eucharistiam non semper et infallibiliter remittere venialia.

XVIII. Tertius effectus est praeservatio a mortalibus ex opere operato, per actualia nimirum auxilia gratiae in perceptione Eucharistiae collata, quibus suo loco et tempore movetur homo ad Deum propter se super omnia diligendum, quae dilectio incompossibilis est eum omni affectu ad mortalia. Prob. id tum ex verbis Tridentini paulo ante citatis, tum praecipue ex Scriptura. Christus enim Joan. Cap. VI. ait. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, permanentem scilicet. Id est, non perseverabitis in statu gratiae. Neque tamen ex eo consequitur semper et infallibiliter praeservari a mortalibus qui Eucharistiam digne suscipiunt. Nam inter effectus quos ex opere operato conferendi vim habet Eucharistia, alii sunt independentes a cooperatione liberi arbitrii, ut v. g. gratiae sanctificantis augmentum et jus ad specialia quaedam auxilia: alii vero a libera arbitrii nostri cooperatione dependent, ut v. g. praeservatio a mortalibus; et remissio venialium. Priores infallibiliter confert Eucharistia digne sumentibus; posteriores vero non item, si defectus cooperationis ex parte nostra intercedat.

XIX. Quartus effectus est remissio poenae peccatis debitae, non quidem directe atque ex opere operato; quia Eucharistia ut Sacramentum operatur tantum per modum cibi spiritualis: adeoque aliud directe non potest quam spiritualiter nutrire, ad quod poe-

nae temporalis remissio non pertinet; sed indirecte tantum et ex quadam concomitantia, in quantum fervor charitatis ad quem excitat, satisfactorius est secundum modum et gradum intentionis suae.

XX. *Quaeres II.* An ad dignam Eucharistiae susceptionem nulla alia dispositio requiratur praeter statum gratiae? Resp. plures alia requiri dispositiones. Nam I. requiritur, ut qui eam suscipit, sit baptizatus; prius enim est generari quam nutriri: et Baptismus est janua per quam in Ecclesiam ingredimur, datque moralem potestatem participandi de bonis et Sacramentis illius. II. Ut suscipiens sit viator. Sacramenta enim non pro mortuis, sed pro vivis instituta sunt, moremque hunc ex simplicitate quorumdam fidelium ortum dandi mortuis Eucharistiam, Concilium Carthaginense III. A. 397. Cap. VI. proscripsit: *Placuit, ut corporibus defunctorum Eucharistia non detur. Dictum est a Domino: Accipite et edite. Cadavera autem nec accipere possunt, nec edere.* III. Ut qui mortalis peccati sibi conscii sunt quod clavibus nondum subiecerunt, perceptioni Eucharistiae praemittant Confessionem Sacramentalem, quamtumvis sibi videantur contriti. Prob. id ex Tridentino, quod Sess. XIII. Can. XI. statuit: *Et ne tantum Sacramentum indigne, atque ideo in mortem et condemnationem sumatur, statuit atque declarat ipsa Sancta Synodus, illis quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumque etiam se contritos existiment, habita copia Confessoris, necessario praemittendam esse Confessionem Sacramentalem. Siquis autem contrarium docere, praedicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publice disputando defendere praesumpserit, eo ipso excommunicatus existat.* Decreti hujus conden-

di alia ratio non fuit Tridentinis Patribus, quam reverentia tanto Sacramento debita, in quo ipse Sanctitatis Author continetur. Aequum enim omnino ac rationi consentaneum est, ut Confessio Sacramentalis, utpote medium perfecta contritione facilius notiusque, perceptioni Eucharistiae praemittatur ad obtinendam justificationem, dignumque Deum habitaculum praeparandum. IV. Ex praecepto Ecclesiastico requiritur, ut qui Eucharistiam percipit, jejunus sit, nisi in casu gravissimae infirmitatis aut praesentissimo vitae discrimine, vel quando necessitas urget ad perficiendum Sacrificium ab alio Sacerdote jam inchoatum. Antiquitas Ecclesiastici hujus praecepti ex vetustissimis monumentis comprobatur. Tertullianus Lib. II. ad Uxorem, Cap. V. scribit: *Non sciet maritus, quid secreto ante omnem cibum gustes.* Carthaginense III. Cap. XXIX. *Ut Sacramenta Altaris non nisi a jejunis hominibus celebrentur.* S. Augustinus Epist. LIV. alias CXVIII. ad Januarium. *Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quam exteri cibi. Nam ideo per universum orbem mos iste servatur.*

OBJECTIONES.

XX. *Objicitur I.* contra II. Conclusionem, Authoritas Scripturarum. Matth. Cap. IX. ait Christus: *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.* Atque hac de causa dum in terris nobiscum versaretur, contrectari se permisit etiam a peccatoribus. II. Joan. Cap. VI. v. 33. ipse Christus ait: *Panis*

qui de coelo descendit, dat vitam mundo. Et v. 58. *Qui manducat me, et ipse vivet propter me.* Ergo Eucharistia confert primam gratiam sanctificantem. III. Matth. Cap. XXVI. *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Resp. ad I. Christus l. c. damnat Pharisaeorum superbiam, ostenditque se minime fastidire consortium peccatorum, eoquod salutem omnibus, praecipue peccatoribus, allaturus in hunc mundum venisset: saepius etiam in Evangelio profitetur, se non venisse vocare justos, sed peccatores. At non loquitur ibi de invitatione ad Eucharistiam, sed de invitatione ad fidem Evangelicam. Tangi se a peccatoribus passus est dum viveret, quia humano more cum hominibus versabatur, et ea conversatio utilis esse poterat peccatoribus: modo autem in Eucharistia non existit more humano, sed per modum cibi utilis tantum mentibus rite dispositis; nisi velis admittere Eucharistiam Judaeis et Infidelibus etiam concedendam esse, quia ab eis Christus in terris tangi se olim permisit. Ad II. N. C. Eucharistia dicitur panis vivificus, non quod mortuis det vitam, sed quod eam in viventibus conservet. Eucharistiam manducans dicitur vivere, sed permanenter, id est, quod sit perseveraturus in statu gratiae, perceptionem Eucharistiae praecedente. Ad III. Resp. Christum loqui de cruenta sanguinis effusione, quae fieri debebat in ejus Passione proxime imminente. Innuebat itaque Christus verbis illis, sanguinem contentum in calice quem tunc habebat in manibus, jam jam in Passione sua Judaeorum opera effundendum esse ad delenda hominum peccata.

XXII. *Objicitur II.* Authoritas Conciliorum et Ecclesiae. *Florentinum* in Decreto pro Armenis dicit, hominem per Eucharistiam incorporari Christo. II. Ecclesia in Missa orat: *Haec nos communio Domine purget a crimine. Purificent nos quaesumus Domine Sacramenta quae sumpsimus. Praesta ut hoc Sacramentum sit ablutio scelerum, sit vivorum atque mortuorum remissio omnium delictorum.* Ergo Resp. ad I. Florentinum non loqui de incorporatione hominis cum Christo quae fit per gratiam primam, qua mortalia remittuntur; sed de ea quae fit per gratiam secundam, seu per augmentum gratiae sanctificantis. Dicitur enim l. c. *Et quia per gratiam homo Christo incorporatur et membris ejus unitur: consequens est quod per hoc Sacramentum in sumentibus digne gratia augeatur.* Ad II. C. A. N. C. Eucharistia ut Sacramentum remittit venialia, et praeservat a mortalibus; at ea semel commissa non delet: ut vero Sacrificium est, habet vim impetrandi remissionem peccatorum etiam mortalium. Hinc verba illa Ecclesiae intelligenda sunt de Eucharistia ut est Sacrificium. Neque obstat quod in illis precibus Eucharistia dicatur Sacramentum; constat enim quod Veteres communi nomine Sacrificium et Sacramentum appellarint. Sic *S. Augustinus* Lib. de Sancta Virginitate, Cap. XLV. scribit: *Notum est, quo loco Martyres, et quo defunctae Sanctimoniales ad Altaris Sacramenta recitentur.* Ubi vides Sacramentum poni pro Sacrificio.

XXIII. *Objicitur III.* Ratio. Eucharistia est simul cibus et pharmacum. Ergo ex institutione sua delet mortalia. II. Ex vi institutionis suae continet Christum qui peccata quaelibet remittere potest. Ergo.

CONTROVERSIA II.

DE NECESSITATE EUCHARISTIAE

AN ET QUOMODO EUCHARISTIA SIT OMNIBUS NECESSARIA?

Contra Graecos quosdam Recentiores.

XXVI.

Vetus Ecclesiae consuetudo ad saeculum usque X. aut XI. obtinuit, ut baptizatis illico conferretur Eucharistia, quod haec effectum Baptismi perficiat, hominemque perfectiori modo Christo inserat. At vero postea, cum parvulorum communio vix peragi posset nisi sub speciebus vini, propter difficultatem infundendi species vini, et periculum effusionis ac irreverentiae erga Sacramentum, ritus hic in Occidente sensim desiit. Contra in Graeca et Orientali Ecclesia antiqua disciplina etiamnum ubique servatur, ut constat ex omnibus Graecorum, Melchitarum, Nestorianorum, aut Jacobitarum, et omnium sive haereticorum sive Catholicorum, illorum regnorum hodiernis Euchologiis. Quin recentiores quidam Graeci, ut *Simeon Thessalonicensis* Lib. de Sacram. *Nicolaus Cabasilas* Orat. I. de Vita in Christo, et *Jeremias* Patriarcha Constantinopolitanus in II. Censura Apologiae eo prolapsi sunt, ut intolerabili errore contenderent, Eucharistiae sumptionem parvulis etiam necessariam esse necessitate medii et praecepti divini. Calvinistae equidem immunes sunt ab hoc errore; ut vero non imperite inferre

videantur, in rebus fidei solam Scripturam esse consulendam omissa traditione, complures ex illis, praecipue Albertinus et Dallaeus, asserunt, Augustinum aliosque veteres Ecclesiae Patres idem cum recentioribus hisce Graecis circa hoc negotium sensisse, atque hac de causa tot saeculorum tractu Eucharistiam simul cum Baptismo parvulis fuisse administratam, ne illi aeterna salute exciderent.

XXVII. *Conclusio I.* Eucharistiae perceptio parvulis necessaria non est necessitate medii ad salutem obtinendam. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Authoritate Scripturae, quae per Baptismum deleri ait omnia peccata, conferri gratiam sanctificantem, et jus acquiri ad coelestem haereditatem. Ad Rom. Cap. VIII. *Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu.* Ad Galat. Cap. III. *Quicunque baptizati estis in Christo, Cristum induistis.* Ad Titum Cap. III. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis.* I. ad Cor. Cap. VI. *Et haec quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi.* Prob. II. Authoritate Patrum, qui unanimi consensu docent in Baptismo conferri gratiam sanctificantem, delerique omnia prorsus peccata, ut ostendimus Tomo VI. Artic. II. de Bapt. Controv. VI. Unus nobis sufficiat Augustinus, qui Epist. XCVIII. alias XXIII. ad Bonifacium scribit: *Tantum valebit* (Baptismus parvulo collatus) *ut si ante rationis usum ex hac vita emigraverit, per ipsum Sacramentum commendante Ecclesiae charitate, ab illa condemnatione, quae per unum hominem intravit in mundum, Christiano adiutorio liberetur. Hoc qui non credit, et fieri non posse arbitratur, profecto infidelis est, etsi habeat*

fidei Sacramentum. Et Lib. I. de peccat. merit. et remiss. Cap. XIX. *Verumtamen si* (parvulus) *percepto baptismate de hac vita emigraverit, soluto reatu cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens in aeternum, justificatos praesentia Creatoris illuminat.* Prob. III. Authoritate Tridentini, quod Sess. XXI. Can. IV. ita loquitur: *Siquis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiae communionem; anathema sit.* Prob. IV. Ratione Theologica, quam insinuat *Tridentinum* Sess. XXI. Cap. IV. Parvuli sine Eucharistia justificantur per Baptismum. Ergo cum omnis peccati personalis incapaces sint, e statu gratiae excidere nequeunt, adeoque Eucharistia non est illis necessaria necessitate medii.

XXVIII. *Quaeres I.* An Eucharistia parvulis non sit necessaria necessitate medii saltem in voto? II. An non saltem sit necessaria necessitate praecepti divini? III. An Eucharistia quae parvulis olim dabatur, contulerit ipsis augmentum gratiae? Resp. ad I. negative, quia parvuli voti capaces non sunt: et si Ecclesia pro infantibus votum haberet Eucharistiae, haud dubie illud adimpleret ubi primum opportuna se daret occasio; neque discretionis annos expectaret, ut infantes Eucharistiae participes faceret. Ad II. Resp. negative; nulla enim praecepta feruntur ratione non utentibus: neque praeceptum hoc respectu parvulorum agnoscit Ecclesia. Ad III. Resp. affirmative. Sacramenta enim omnia novae Legis gratiam conferunt non ponentibus obicem, quem certe non ponebant parvuli, cum tunc essent in statu gratiae.

XXIX. *Conclusio II.* Eucharistia non est adultis necessaria necessitate medii ad salutem obtinendam. Prob. I. Authoritate Patrum et Conciliorum. Patres et Concilia ubicumque de necessitate Sacramentorum disserunt, Baptismum et Poenitentiam dicunt esse simpliciter necessaria, non autem Eucharistiam. Exemplo sit *S. Fulgentius*, qui a Ferrando Diacono rogatus quid de salute AEthiopis cujusdam sentiendum esset, statim post baptismum demortui antequam Eucharistiam percepisset, his verbis respondit: *Arbitror, Sancte Frater, disputationem nostram praeclari Doctoris Augustini sermone firmatam; nec cuiquam esse aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque Fidelium corporis sanguinisque Dominici participem fieri, quando in Baptismate membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab eo panis calicisque consortio, etiamsi antequam panem illum comedat et calicem bibat, de hoc saeculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat.* Ergo realis Eucharistiae perceptio non est adultis necessaria necessitate medii ad obtinendam salutem. Prob. II. Authoritate Ecclesiae, quae pluribus Martyribus religiosum cultum detulit de aeterna illorum felicitate secura, quamvis illi Eucharistiam numquam perceperint, utpote per Baptismum Ecclesiam nondum ingressi. Prob. III. Ratione Theologica. I. est. Adulti justificari possunt sive per Baptismum sive per Poenitentiae Sacramentum in re vel in voto susceptum, sicque in statu gratiae decedere. Ergo salutem consequi possunt absque Eucharistia. II. Eucharistia supponit ex natura sua remissionem peccatorum, ac praeviam gratiam in suscipiente: neque per se instituta est ad tollendum, sed praecavendum peccatum. Ergo realis Eucha-

ristiae susceptio non est necessaria necessitate medii ad salutem.

XXX. *Quaeres.* An Eucharistia saltem in voto necessaria sit adultis necessitate medii ad salutem consequendam? Resp. negative, si sermo sit de voto proprie tali et explicito. Si vero intelligatur votum improprie tale et implicitum, nimirum voluntas generalis adimplendi quidquid a Christo est praescriptum, votum hoc necessarium esse dicimus, et semper includitur in charitate perfecta: sed tale votum non tantum Eucharistiam respicit, sed quamlibet etiam rem aliam a Christo prescriptam. Prob. assertio. Illud solummodo necessarium est necessitate medii ad salutem in voto, quod institutum est a Deo tamquam medium ad justificationem ac peccatorum remissionem obtinendam. Atqui hoc convenit Baptismo tantum et Sacramento Poenitentiae, minime autem Eucharistiae quae primam gratiam supponit. Ergo.

XXXI. Quamvis vero Eucharistia necessaria non sit adultis necessitate medii ad salutem obtinendam; est tamen eisdem necessaria necessitate medii ad perseverandum in statu gratiae longo aliquo tempore, ita ut sine illa vel in re vel in voto suscepta, justificatus non possit, potentia ad actum reducenda, mortalia omnia longo aliquo tempore vitare. Ratio est I. Quia Sacramentum Eucharistiae per se primo institutum est ad dandam perseverantiam in gratia. Christus enim Joan. Cap. VI. ait: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, nimirum permanentem diuque perseverantem. Et *Tridentina* Synodus Sess. XIII. Cap. II. docet, Christum voluisse a nobis sumi Eucharistiam;

tamquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis,' et a peccatis mortalibus praeservemur. Ergo Eucharistia ad diu in gratia perseverandum necessaria est necessitate medii vel in re vel in voto: sicuti Baptismus vel in re vel in voto necessarius est necessitate medii ad acquirendam regenerationis gratiam, et Poenitentiae Sacramentum ad eamdem per peccatum grave amissam recuperandam. II. Eucharistia est cibus spiritualis animae, ut Christus ait Joan. Cap. VI. *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. -- Caro mea vere est cibus etc.* Ergo sicut cibus corporalis ita necessarius est ad conservandam vitam temporalem, ut sine eo vita temporalis diu conservari nequeat: ita Eucharistia ex vi institutionis suae ita necessaria est ad conservandam vitam animae, ut sine illa non possit diu conservari. Porro juxta S. Thomam III. Parte, Quaest. LXXIII. Artic. III. ad II. discrimen inter cibum corporalem et cibum Eucharisticum tantum in eo est, quod sine cibo corporali in re sumpto vita corporis diu conservari nequeat; at vero sine Eucharistia in re sumpta possit diu conservari vita animae, atque ad hoc sufficiat Eucharistia in voto, quando realis illius sumptio impossibilis est.

XXXII. Ex eo autem quod Eucharistia necessitate medii sit adultis necessaria vel in re vel in voto ad diu perseverandum in gratia, pessime quis inferret, eamdem simpliciter necessariam esse necessitate medii ad obtinendam salutem. Potest enim exempli gratia contingere, ut gravissimorum criminum reus Confessione legitime peracta, statim aut paulo post extinguatur morbo aliquo oppressus, qui impossibilem Eucharistiae sumptionem ei reddit. Hic exiguo tempore

in gratia perseverans, utpote paulo ante a Sacerdote expiatus, quamvis nullam habeat ex licitam ac proprie tale votum sumendi data occasione Eucharistiam, salutem aeternam absque dubio consequetur, quamvis sine Eucharistia vel in re vel in voto non diu esset in gratia perseveraturus.

XXXIII. *Conclusio III.* Adultis ratione utentibus necessaria est Eucharistia necessitate praecepti divini et Ecclesiastici. Prob. I. pars Conclusionis I. Authoritate Scripturarum. Joan. Cap. VI. ait Christus: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ex quibus verbis *S. Innocentius I.*, *S. Augustinus*, *S. Gelasius*, aliique Patres inferunt, Eucharistiam necessariam esse necessitate praecepti divini, ut fideles vitam aeternam in se ipsis habeant. II. Ratione Theologica. Eucharistia instituta est a Christo ad vitae spiritualis conservationem. Ergo cum fideles teneantur jure divino studere conservationi vitae spiritualis, hoc ipso tenentur etiam jure divino Eucharistiam sumere.

XXXIV. Caeterum divinum hoc Communionis praeceptum obligat omnes adultos I. in articulo mortis. Eucharistia enim est viaticum salutis, et maxime praecipitur pro eo tempore, pro quo usus ejus est maxime necessarius ad finem praecepti assequendum, id est, ad acquirendam gratiam corroborantem adversus hostes animae, atque intimam cum Christo conjunctionem. II. Etiam aliquoties in vita; quia Christus Eucharistiam instituit ad modum cibi animam nutrientis et reficientis. Ergo voluntas Christi fuit, ut quemadmodum cibus materialis saepius in vita sumitur ad restaurandas vires corporis; ita etiam ad restauran-

das spirituales vires animae sepius in vita sumatur cibus Eucharisticus.

XXXV. Prob. etiam II. pars Conclusionis Authoritate Conciliorum. Lateranense IV. Can. XXI. statuit: *Omnis utriusque sexus fidelis postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata saltem semel in anno confiteatur fideliter proprio Sacerdoti, et injunctam sibi poenitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiae Sacramentum: nisi forte de consilio proprii Sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum; alioquin et vivens ab ingressu Ecclesiae arceatur, et moriens Christiana careat sepultura.* Quae poena satis arguit, praeceptum hoc Ecclesiasticum sub gravi obligare omnes fideles adultos. Tridentinum Sess. XIII. Can. IX. *Si quis negaverit, omnes et singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis saltem in Paschate ad communicandum, juxta praeceptum Sanctae Matris Ecclesiae; anathema sit.*

XXXVI. Ex his colliges I. Hoc praecepto non obligari infantes, furiosos ac mente captos, nisi lucidum quandoque habeant intervallum: item nec immaturae aetatis pueros, qui sufficientem non habent rationis usum ad hoc ut cum debita reverentia Eucharistiam possit suscipere. II. Eucharistiae perceptionem aliquoties in vita esse juris divini; tempus autem implendi hanc praecepti divini obligationem, nimirum in Paschate, ab Ecclesia potestate illi a Christo concessa fuisse determinatum. III. Illum qui intra Paschale tem-

pus praecepto communionis annuae non satisfecit, non manere liberum ab illa obligatione pro eo anno. Ecclesia enim praecepto suo communionis duo praescribit, ut nempe quilibet fidelis adultus semel ad minimum in anno communicet, idque fiat in Paschate. Posterior haec obligatio elapso tempore Pascali exspirat; prior autem, quae potissimum ab Ecclesia intenditur, perseverat, cum adhuc possit impleri. IV. Praecepto divino aliquoties in vita, atque etiam in articulo mortis Eucharistiam percipiendi obligari etiam non baptizatos, non quidem ut Eucharistiam sumant ante baptismum; sed ita ut idcirco baptismum suscipere teneantur, quo possint communicare. Ratio est, quia praecepta divina generaliter lata omnes praecepti capaces obligant. Ergo cum infideles possint praeceptum illud implere, si nimirum baptizentur, dicendum est eos praecepto illo divino obligari. Idem tamen non tenentur praecepto Ecclesiastico communionis in Paschate faciendae, quia non sunt subditi Ecclesiae, utpote illam per baptismum nondum ingressi. V. Per communionem sacrilegam neque praecepto divino neque Ecclesiastico de sumenda Eucharistia satisfieri. Christus enim praecepit ut Eucharistia sumatur tamquam spiritualis cibus, qui in sumente spiritualem vitam praerequirit: similiter Ecclesia praecipit, ut Eucharistia digne ac fructuose sumatur ad nutriendam et conservandam vitam spiritualem. Ergo qui sacrilege communicat destruit finem a Christo atque ab Ecclesia intentum, ideoque nec divino nec Ecclesiastico praecepto satisfacit. Quando enim Legislator declarat finem quem praecepto intendit, et propter quem rem illam praecipit, tunc non solum res praecepta, sed

etiam finis cadit sub praeceptum. Hinc ab Innocentio XI. A. 1679 merito proscripta fuit haec propositio ordine LV. *Praecepto Communionis annuae satisfit per sacrilegam corporis Domini manducationem.*

OBJECTIONES.

XXXVII. *Objicitur I.* contra I. et II. Conclusionem, Authoritas Scripturarum. Joan. Cap. VI ait Christus: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ergo Eucharistiae perceptio parvulis et adultis necessaria est necessitate medii. P. C. Baptismum parvulis aeque ac adultis necessarium esse necessitate medii recte ac legitime infertur ex iis Christi verbis Joan. Cap. III. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Ergo a pari ex verbis illis Christi Joan. Cap. VI. *Nisi mauducaveritis etc.* legitime infertur Eucharistiam esse omnibus necessariam necessitate medii ad salutem. R. C. A. N. C. Verba illa non significant Eucharistiam necessariam esse necessitate medii ad salutem; sed vel in re vel in voto necessariam esse ad diu perseverandum in gratia: non enim dicitur, *Non introibitis in regnum Dei*, sed, *Non habebitis vitam in vobis*, nimirum permanentem. Eucharistia itaque ad diu in gratia perseverandum adultis tantummodo necessaria est, non vero parvulis qui spirituali refectione non indigent, nec e statu gratiae excidere queunt: ideoque ad solos adultos verba illa direxit Christus. Ad *probat.* C. A. N. C. In ejusmodi Controversiis dirimendis Judex audiri debet Ecclesia, cui Christus Scripturarum inter-

pretationem commisit. Secus inferre quis etiam poterit, lotionem pedum necessariam esse ad salutem, quod Christus Joan. Cap. XIII. B. Petro dixerit: *Si non lavero te, non habebis partem mecum*. Jam vero Ecclesia divinitus edocta, verba illa Christi Joan. Cap. III. *Nisi quis renatus fuerit etc.* ita intellexit, ut firmiter tenuerit, parvulos extra casum martyrii, sine baptismo actu suscepto, adultos vero sine illius saltem voto neutiquam salvari posse. At vero longe aliter judicavit de illis Christi verbis Joan. Cap. VI. *Nisi manducaveritis etc.* optime gnara, per fidem haberi posse vitam aeternam, affirmante Christo Joan. Cap. VI. *Qui credit in me, habet vitam aeternam.*

XXXVIII. Objicitur II. Authoritas Patrum. S. Innocentius I. Epist. ad Patres Concilii Milevitani, quae inter Augustinianas est CLXXXII. alias XCIII. scribit: *Illud vero quod eos* (Pelagianos) *vestra Fraternitas asserit praedicare, parvulos aeternae vitae praemiis etiam sine baptismatis gratia posse donari, perfatuum est. Nisi enim manducaverint carnem Filii hominis, et biberint sanguinem ejus, non habebunt vitam in semetipsis. Qui autem hanc eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum baptismum velle cassare, cum praedicant hos habere, quod in eos creditur non nisi baptismate conferendum*. S. Augustinus Lib. I. de peccat. merit. et remiss. Cap. XX. eamdem adstruit Eucharistiae necessitatem. *Dominum audiamus dicentem de Sacramento sanctae mensae suae, quo nemo rite nisi baptizatus accedit: Nisi manducaveritis carnem meam, et biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis. Quid ultra quaerimus, quid ad hoc responderi potest? – – –*

An vero quisquam etiam hoc dicere audebit, quod ad parvulos haec sententia non pertineant, possintque sine participatione corporis hujus et sanguinis in se habere vitam? — — Sed qui hoc dicit, non attendit, quia nisi omnes ista sententia teneat, ut sine corpore et sanguine Filii hominis vitam habere non possint, frustra etiam aetas major id curat. Et Cap. XXIV. *Si ergo, ut tot et tanta divina testimonia concinunt, nec salus nec vita aeterna sine baptismo et corpore et sanguine Domini cuiquam speranda est, frustra sine his promittitur parvulis.* Idem scribit S. Gelasius, Augustinianae doctrinae vindex acerrimus, Epist. VII. ad Episcopos per Picenum: *Ipse Dominus Jesus Christus coelesti voce pronunciat: Qui non manducaverit carnem Filii hominis etc. Ubi utique neminem videmus exceptum: nec ausus est aliquis dicere, parvulum sine hoc Sacramento salutari ad vitam aeternam posse perduci; sine illa autem vita in perpetua futurum morte non dubium est.* Ergo juxta hos Patres Eucharistiae perceptio parvulis, ac multo magis adultis est necessaria necessitate medii ad salutem. Resp. C. A. N. C. S. Augustinus non est intelligendus de manducatione Eucharistiae Sacramentali, sed mystica ac spirituali, quae fit in Baptismo. Ibi enim homines velut viva membra corpori Christi uniuntur ac compaginantur, jus acquirunt ad percipiendum Eucharistiae Sacramentum, et Christum ipsum spiritualiter manducare censendi sunt, ut ipse scribit S. Doctor Tract. XXVI. in Joan. *Hoc est ergo manducare illam escam, et illum bibere potum, in Christo manere, et illum manentem in se habere. Ac per hoc qui non manent in Christo, et in quo non*

manet Christus, procul dubio nec manducat spiritaliter carnem ejus, nec bibit ejus sanguinem, licet carnaliter et visibiliter premat dentibus Sacramentum corporis et sanguinis Christi. Verum Augustini mens perspicue dignoscitur ex Lib. III. de peccat. merit. et remiss. Cap. IV. *Numquid etiam illud*, (ambiguum est) *quia nisi manducaverint homines carnem ejus, hoc est, participes facti fuerint corporis ejus, non habebunt vitam? His atque hujusmodi aliis, quae nunc praetereo, testimoniis divina luce clarissimis, divina auctoritate certissimis, nonne veritas sine ulla ambiguitate proclamat, non solum in regnum Dei non baptizatos parvulos intrare non posse, sed nec vitam aeternam posse habere praeter Christi corpus, cui ut incorporentur, Sacramento baptismatis imbuuntur?* Itaque disceptatio Augustini disputantis cum Pelagianis affirmantibus, parvulos decedentes sine baptismo habere vitam aeternam, est hujusmodi: Ex sacra auctoritate parvuli qui non manducaverint carnem Christi Domini, non habebunt vitam aeternam. Ergo parvuli qui non facti fuerint participes corporis Christi Domini, non habebunt vitam aeternam. Sed parvuli per baptismum, et ratione baptismi fiunt participes corporis Christi Domini: quandoquidem per baptismum, et ratione baptismi fiunt membra Ecclesiae, et coalescunt in corpus Ecclesiae, quae est mysticum Christi corpus. Ergo parvuli decedentes sine baptismo non habebunt vitam aeternam. Porro eadem quae Augustini, fuit etiam Innocentii ac Gelasii mens et sententia.

XXXIX. *Objicitur III.* Authoritas *S. Thomae*, qui III. Parte, Quaest. LXXIII. Artic. III. docet parvulos salvari non posse sine voto Eucharistiae. II. *Idem* III.

Parte, Quaest. LXXX. Artic. XI. ad II. asserit, Eucharistiam adultis tam esse necessariam ad salutem, quam necessarius est Baptismus. Atqui hic necessarius est necessitate medii. Ergo. P. M. S. Doctor scribit loco citato: *Hoc Sacramentum dicitur non esse necessitatis sicut baptismus, quantum ad pueros, quibus potest esse salus sine hoc Sacramento, non autem sine Sacramento baptismi; quantum vero ad adultos, utrumque est necessitatis.* Resp. ad I. S. Thomam loqui tantum de voto improprie sumpto, quod consistit in intentione Ecclesiae parvulos per baptismum ordinantis ad Eucharistiam, seu parvulos baptizantis ut idonei fiant ad Eucharistiam suo tempore percipiendam: quod reipsa nihil aliud est quam dicere, parvulos salvari non posse sine reali susceptione Baptismi, quem illis Ecclesia per suos ministros confert ex tali intentione; quae tamen intentio neque necessaria est ad Baptismi valorem, neque ad parvulorum salutem. Ad II. N. A. S. Thomas ait quidem utrumque Sacramentum necessarium esse ad salutem; non tamen eodem modo quantum ad realem susceptionem. Vult itaque S. Doctor loco citato Baptismum et Eucharistiam adultis necessarie esse ad salutem; sed cum hoc discrimine, quod Eucharistia adultis sit necessaria necessitate praecepti: Baptismus vero necessarius sit necessitate tum medii tum praecepti.

XL. *Dices. S. Thomas* loco citato probat Eucharistiam adultis necessariam esse necessitate praecepti divini ex eo capite, quod illis necessaria sit necessitate medii. Ergo Resp. D. A. Quod illis sit necessaria necessitate medii quantum ad manducationem realem et Sacramentalem, N. A. Spiritualem ac mysticam, C. A. N. C. Ex eo quod spiritualis manducatio Eucha-

ristiae, quando quis per baptismum Christo incorporatur et vivum ejus membrum efficitur, implicitum votum contineat percipiendi hoc Sacramentum, sitque haec Spiritualis manducatio absolute necessaria ad salutem consequendam, infert S. Thomas, realem et physicam Eucharistiae manducationem necessariam esse necessitate praecepti; quia alias implicitum illud votum in spirituali manducatione contentum, frustraneum esset, nisi opportuno tempore impleretur.

XLI. *Objicitur IV.* Ratio. Nemo potest salutem consequi, nisi prius Christo incorporetur. Ergo Eucharistia necessitate medii ad salutem est omnibus necessaria, quia per illam homines Christo incorporantur. Resp. C. A. N. C. incorporatio hominis cum Christo in Baptismo facta, sufficit ut quis sit membrum Christi, filius Dei adoptivus, adeoque jus habeat ad haereditatem coelestem. Perfecta autem illa et completa incorporatio quae fit per Eucharistiam, non est absolute necessaria ad salutem consequendam.

XLII. *Objicitur V.* Paritas. Nutritio corporalis est necessaria necessitate medii ad conservandam vitam corporis longiori aliquo tempore. Ergo etiam nutritio spiritualis quae fit per Eucharistiam, necessaria est necessitate medii ad conservandam longiori tempore vitam animae spiritualem. Resp. C. A. N. C. Nam I. cibus animae non sola Eucharistia est, sed etiam oratio, verbum Dei, et actus Christianarum virtutum, quibus vita animae conservatur. II. Parvuli quamdiu ad usum rationis non pervenerunt, amittere nequeunt vitam animae. Ergo spiritualis nutritio nullo modo est illis necessaria. III. Alimentum corporale convertitur in substantiam ejus qui nutritur: adeoque nisi re ipsa sumatur, vitam conser-

vare non potest. At vero alimentum spirituale convertit hominem in se ipsum. Porro Christus, qui est alimentum spirituale animarum nostrarum, potest eas sibi unione intima gratiae sociare, absque reali Eucharistiae perceptione.

CONTROVERSIA III.

DE COMMUNIONIS NECESSITATE SUB UTRAQUE SPECIE.

Contra Calixtinos et Protestantes.

XLIII.

Initio Saeculi XV. tumultuatum fuit a Calixtinis, Hussi sectatoribus, seditionis facem subjicientibus Petro Dresdensi, et Jacobello, Misa Bohemiae Oppido oriundo, quod adempto calice sub una tantum panis specie Eucharistia fidelibus laicis administraretur. Calixtinorum clamores auxere Saeculo XVI. Protestantes. Et *Lutherus* quidem initio Communionem sub una vel utraque specie ad disciplinam pertinere sensit; scribit enim in declaratione Sermonis de Eucharistia: *Non dixi, neque consului, nec est intentio mea, ut unus aut aliquot Episcopi propria auctoritate incipiant alicui utramque speciem porrigere, nisi ita institueretur ac praeciperetur in aliquo Generali Concilio.* At vero in Assertione Artic. XVI. paulo post sententiam mutavit: *Consultum mihi nunc videtur, ut non modo per Concilium, sed per quamque dioecesin quilibet Episcopus, etiam invito Papa, Christum secutus in Evangelio, rursus utranque speciem laicis daret.* Denique

cum se a Generali Concilio damnandum praevideret, incredibili petulantia scribere ausus est Lib. de Formula Missae: *Siquod Concilium statueret aut permitteret utramque speciem, nos nequaquam utraque uti vellemus; sed in despectum Concilii ejusque statuti, aut una aut neutra, et minima utraquae uti vellimus, maledicturi universos, qui ex potestate aut statuto Concilii utraque uterentur.* Calvinus Lib. IV. Institut. Cap. XVII. scribit: *Ex diaboli prodiit officina constitutio, quae dimidiam coenae partem meliori populi Dei numero furata est*: putatque non posse aliter quam sub duplici specie hoc Sacramentum ex praecepto Christi suscipi. Luthero et Calvino hac in re suffragantur recentiores quidem Graeci Schismatici, quos inter Jeremias Patriarcha CPolitanus, ut patet ex ejus Responsione ad Lutheranos, in qua Cap. X. scribit: *Utriusque speciei participes esse oportere dicitis, et recte dicitis.*

XLIV. Protestantes quidem acerrime contendunt, Communionem sub utraque specie etiam lacis jure divino praeceptam esse; Brentius tamen in Apologia pro Confessione Würtembergensi, aliique passim Lutherani fatentur, abstemios posse sub una specie communicare. Calviniani, ut testatur Illmus *Bossuetus* in Expositione Doctrinae Catholicae, idem de abstemiis decreverunt; dicitur enim Cap. XII. eorum disciplinae, Tit. de Coena, Artic. VII. *Iis ministrari debet Coenae panis, qui vinum bibere nequeunt; sic tamen ut contemptum abesse protestentur, et quantum poterunt, calicem etiam quam proxime admoveant, quo scandalo omni occurratur.* Verum si communicare sub una tantum specie jure divino prohibitum est, repellendi erunt a Comunione abstemii, cum nullus dispensare queat in praecepto divino. Aut

si Protestantes hanc sibi potestatem arrogant, cur nefas erit Ecclesiae Cahtolicae justis de causis usum calicis laicis prohibere?

XLV. Mirum est quot clamores excitarint Protestantes ob calicem laicis subtractum. Accusare solent hi Catholicos sacrilegii et furti. Sacrilegii; quod rem sacram aliter usurpent quam oportet, contra apertam Christi institutionem et mandatum: furti; quia privant laicos altera specie: cumque Christus sub duplici specie panis et vini carnem suam et sanguinem quasi testamento nobis legaverit, illi alteram haereditatis partem injuste subtrahunt, et sola carne Laicos jubent esse contentos. Addunt, non aliam ob causam abhorrere se a Catholica Religione, quam quod Laicos excludamus a Communione sub utraque specie.

XLVI. Catholici facili negotio ab his criminibus se purgant. Ajunt itaque I., aliud esse institutionem divinam, aliud praeceptum divinum. Multa esse a Deo instituta, quae tamen omnibus praecepta non sunt, ut patet in Matrimonio, Ordinibus sacris, praedicatione Evangelii, officio baptizandi, pluribusque aliis hujuscemodi: non enim tenentur omnes ex praecepto divino inire matrimonium, suscipere Ordines sacros, praedicare Evangelium etc. II. Eucharistiam fuisse quidem sub utraque specie a Christo institutam, ut Evangelica diserte testatur Historia; usum tamen utriusque speciei non fuisse omnibus praeceptum, cum nullum illius praecepti vestigium in Scriptura extet, nec ipsi adversarii in eo assignando conveniant. Calixtini Hussitae quaerunt praeceptum in illis Christi verbis *Joan.* Cap VI. *Nisi manducaveritis* etc. Lutherus negat toto illo capite sermonem esse de Sacramento Eucharistiae, putat-

que praeceptum evinci posse ex illis Christi verbis *Lucae* Cap. XXII. *Hoc facite in meam commemorationem*. Calvinus contendit id solis Ecclesiae ministris dictum fuisse, non vero Laicis; aitque praeceptum Communionis sub utraque specie indicari illis Christi verbis *Matth*. Cap. XXVI. *Bibite ex hoc omnes*. III. Eucharistiae sub utraque specie sumptionem solis Sacerdotibus actu sacrificantibus necessariam esse. Praeterquam enim quod Ecclesiae in nullo umquam casu Sacrificium offerri absque specie utraque passa fuerit; cum Christus sit Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, qui *Gen*. Cap. XIV. panem et vinum obtulisse dicitur, in una specie non habetur perfecte et integre Sacrificii ratio. Etenim Eucharistia ut Sacrificium significat Christi passionem, cum sit imitatio quaedam Sacrificii in Cruce peracti: sola autem species panis non repraesentat exacte Christum ut mortuum, nisi ex altera parte conspiciatur sanguis ut effusus: et similiter sola species vini non repraesentat sufficienter Christum ut immolatum; non enim solus sanguis est victima. IV. Sub una specie non minus contineri totum Christum quam sub utraque: sub specie panis quidem contineri solam carnem vi Sacramenti, reliqua vero per naturalem concomitantiam: contra sub specie vini contineri solum sanguinem vi Sacramenti, reliqua vero per concomitantiam. Ratio hujus est, quia ut Apostolus scribit ad *Rom*. Cap. VI. *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*. V. Si aequalis sit sumentis dispositio, aequalem percipi gratiam Sacramenti, saltem illam quae ad salutem necessaria est, ex una specie ac ex utraque; quia totus et integer Christus, Fons omnium donorum supernaturalium, etiam sub una tantum

specie continetur: et Christus ipse cum de fructu Euchristiae loquitur, eumdem effectum tribuit uni specie quem utrique. *Joan.* Cap. VI. *Siquis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum.* VI. Sacramenti totam rationem et substantiam in unica specie salvam esse. Sacramentum enim Eucharistiae in unica specie v. g. panis efficit et significat illud omne, ad quod efficiendum et significandum est destinatum: efficit; quia tota virtus Sacramenti, quae a Christo profluit, in unica specie reperitur, cum illa totum et integrum Christum contineat: significat; quia unica species denotat unionem fidelium tum inter se tum cum capite suo Christo, praesentem Christum, ejus mortem et passionem, ac refectione animae spiritualem. Etenim in spirituali refectione non distinguitur cibus et potus; sed una eademque res et nutri, quod est cibi officium, et refrigerat sive exhilarat mentem, quod est officium potus. Denique ajunt VII. Christum reliquisse quidem nobis carnem suam et sanguinem per modum cibi ac potus; sed negant reliquisse nobis ea per modum haereditatis testamentariae. Et sane haereditas nobis promissa, non est Eucharistia, sed vita aeterna, juxta illud ad *Titum* Cap. III. *Ut justificati gratia ipsius, haeredes simus secundum spem vitae aeternae.* Et ad *Hebr.* Cap. IX. *Ut repromissionem accipiat, qui vocati sunt, aeternae haereditatis*; neque usquam in Scripturis legimus nos esse haeredes Eucharistiae, sed vitae aeternae. Et quemadmodum manna in veteri Testamento non erat haereditas promissa, sed cibus et viaticum quo reficiebantur Hebraei in terram promissionis proficiscentes: ita Eucharistia, cujus figura fuit manna, non est haereditas, sed cibus et viaticum quo reficimur in itinere,

dum tendimus ad vitam aeternam quae nostra haereditas est.

XLVII. Ex quibus facile colligitur, Catholicos sacrilegii, furti, ac violati testamenti perperam insimulari a Protestantibus. Non enim sacrilegi sunt quia, nullum extat Christi praeceptum de utraque specie Laicis porrigenda. Nullum furtum aut detrimentum hic intervenit; quia Eucharistia sub unica etiam specie v. g. panis totam habet Sacramenti substantiam ac rationem totum ac integrum continet Christum; nec minorem, fructum percipiunt Laici ex una quam ex utraque specie. Non violant testamentum Christi; quia vitam aeternam, quae sola nostra haereditas est, totam atque indivisam omnibus optant ac precantur. At vero habent Catholici quod merito Protestantibus exprobrent: Calvinianis, quod carnem et sanguinem Christi tollant e Sacramento, totaque ut ipsi vocant haereditate dissipata, praeter nudas tabulas Laicis nihil relinquant: Lutheranis vero, quod non viventem et integrum Christum, sed mortuum et dissectum legatariis distribuant, ejusque dimidiam partem sub specie panis, reliquam sub specie vini seorsim sumi a Laicis arbitrentur: Utrisque autem, quod per Ministros legitima potestate destitutos suis non corpus et sanguinem Domini, sed materialem tantum panem vinumque, omni spirituali virtute atque efficacia vacuum administrent.

XLVIII. *Conclusio I.* Nullum extat divinum praeceptum, quo Laici, et Clerici non conficientes, obligetur ad Eucharistiam sub utraque specie sumendam. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Authoritate Scripturae, ex qua praeter argumentum negativum, quod hoc praeceptum ab Adversariis ostendi nequeat, triplex

argumentum positivum instruitur. Ao I. quidem Christus promisit gratiam sanctificantem suscipientibus Eucharistiam sub sola specie panis Joan. Cap. VI. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum: et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. --- Qui manducat me, et ipse vivet propter me, -- Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum.* Ergo Laici non tenentur jure divino communicare sub utraque specie; alias communicantes sub una tantum specie peccarent graviter, adeoque non vitam sed mortem haurirent. Porro locum illum *Joan.* Cap. VI. intelligendum esse de Eucharistiae Sacramento, ostendemus Controversia VII.

XLIX. II. Christus ipse duobus Discipulis in Emmaus sub sola specie panis Eucharistiam porrexit. Lucae Cap. XXIV. *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, et benedixit, ac fregit, et porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, et cognoverunt eum: et ipse evanuit ex oculis eorum.* Hunc locum intelligendum esse de pane Eucharistico asserunt *S. Hieronymus* in Epitaphio Paulae ad Eustochium. *S. Augustinus* Lib. III. de Consensu Evangelist. Cap. XXV. *Hesychius* Jerosol. Lib. II. in L vit. Cap. IX. *Ven. Beda*, *Ethymius*, *Theophilactus*, *Walafridus Strabo*, aliique Scripturarum Interpretes in hunc locum. Satis etiam id innuere videtur ipse divinae Scripturae contextus: unde enim aperti sunt discipulorum oculi? certe non ex peculiari modo frangendi panem, sed ex sumptione panis Eucharistici. Et quamvis Protestantibus daretur, locum illum non omnes omnino Patres intellexisse de pane Eucharistico; fateri tamen coguntur, antiquorum Patrum, Hieronymi, Augustini, aliorumque sententiam fuisse, quod Eucharistia sub unica spe-

cie licite administrari et suscipi queat. Quod si dicant non esse verisimile, quod Christus panem absque calice consecrarit, adeoque in fractione panis per synecdochem intelligi totum Sacramentum sub utraque specie. Resp. N. A. Christus enim ibi non obtulit Sacrificium, sed tantum Eucharistiam sub speciebus panis discipulis administravit. Porro synecdoche illa absque ratione confingitur; Scriptura enim ita conjungit distributionem panis benedicti cum Domini recessu, ut nullum relinquat locum benedicendo vel distribuendo calici.

L. III. Tempore Apostolorum usurpatam fuisse a Laicis unicam speciem testatur Scriptura. Act. Cap. II. dicitur: *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis, et orationibus.* Et Act. Cap. XX. *Una autem Sabbathi cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis, profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque ad mediam noctem.* Atque hic agi de Eucharistia fatentur ipsi etiam Protestantes. Ergo Communio sub utraque specie jure divino non praecipitur. Nihil hic habent adversarii quod reponant, quam S. Lucam in fractione panis per synecdochem intellexisse totum Sacramentum. Verum si sola coniectura sufficit, dici etiam poterit Christum in deserto non solum panes, sed aliquot etiam vini cados multiplicasse. Ergo id sine fundamento asserunt Protestantes, praesertim cum *S. Lucas* in Historia Apostolica ter agat de usu Eucharistiae, neque umquam meminerit nisi unius tantum speciei.

LI. Prob. II. ex usu ac disciplina veteris Ecclesiae. Primis jam Ecclesiae temporibus, quamvis ultro

fateamur Eucharistiam saepe fuisse Laicis administratam sub utraque specie; saepe tamen etiam sub unica tantum specie fuit data, contradicente et conquerente nemine. Ergo nullum extat divinum praeceptum, quo fideles omnes obligentur ad Eucharistiam sub utraque specie sumendam; alias primitiva etiam Ecclesia in re tanti momenti errasset, quod salvis Christi promissionibus dici nequit. Prob. Ant. I. ex Communione infirmorum. Eusebius Lib. VI. Hist. Eccles. Cap. XLIV. narrat, Serapionem quemdam in extremis positum misisse de nocte puerum ad Presbyterum, ut ab eo Eucharistiam perciperet; Presbyterum vero aegrotantem, cum ipse venire non potuisset, misisse ad Serapionem per eumdem puerum *exiguam Eucharistiae partem*, ac jussisse ut madefactam, seu ut vertit Valesius, *in aqua intinctam seni in os instillaret, qua ille paulatim absorpta continuo animam exhalavit.* Paulinus Diaconus in Vita S. Ambrosii narrat, S. Honoratum Vercellensem Episcopum, cum in superiori tabulato decumberet, coelesti voce de nocte admonitum fuisse, ut cito descenderet, et Ambrosio jam morituro subveniret. *Qui descendens obtulit Sancto Domini corpus; quo accepto, ubi glutivit, emisit Spiritum.* Graeci feria V. majoris hebdomadae panem consecrant, consecratumque Christi sanguine leviter humectant; utque per annum a corruptione immunis servari queat, omnem humorem exprimunt, sacro disco ignem subjicientes. Panem hunc in exiguas particulas comminutum cum aegrotis porrigunt, vino communi eum perfundunt et humectant, ut facilius a moribundo deglutiri queat. Ita *Goarius* in suis ad Rituale Graecorum notis, et *Arcadius* Lib. III. de Concordia Ecclesiae Occidentalis et Orientalis, Cap. LV. et LVI.

LII. Prob. idem Ant. II., ex communione parvulorum. Antiqua Ecclesia innocentibus parvulis saepe Eucharistiam distribuit sub speciebus panis, quae ex publica fidelium communione supererant, ut testantur *Evagrius* Lib. IV. Hist. Eccles. Cap. XXXVI. *Nicephorus* Lib. XVII. Cap. XXV. *Matisconense* II. A. 585. Can. VI. Atque infantibus baptizatis saepe tantum sub specie vini, ut hodiedum etiam, teste *Leone Allatio* in Adnotationibus de Communione Orientalium, apud Graecos observatur, et ex Tractatu *S. Cypriani* de Lapsis luculenter constat, ubi de infantula, quam nutrix nescia matre contaminaverat infundendo ori ejus de idolothytis panem vino mixtum, postea in Ecclesiam delata sic refert S. Doctor: *Ubi solemnibus adimpletis calicem Diaconus offerre praesentibus coepit, et accipientibus caeteris locus ejus advenit; faciem suam parvula instinctu Divinae Majestatis avertere, os labiis obturantibus premere*, Calicem recusare. Perstitit tamen Diaconus, *et reluctanti licet de Sacramento calicis infudit.* Tunc sequitur singultus et vomitus. *In corpore atque ore violato Eucharistia permanere non potuit.* Suspicantur hic Protestantes datum fuisse puellae huic a Diacono panem cum vino, aut saltem panem vino intinctum. At frustra sunt; Communionis enim intinctae usus aetate S. Cypriani plane fuit incognitus: et si puella panem Eucharisticum sumpsisset, eum statim evomuisset sicut et vinum; siquidem vomitus ille non ex horrore et fuga vini, sed ex miraculo contigit.

LIII. Prob. idem Anteced. III. ex domestica fidelium Communione sub una tantum specie. Solebant primis saeculis fideles Eucharistiam domum deferre, atque ibi pro sua opportunitate sumere, ut Patres aperte testantur. *Tertullianus* Lib. II. ad Uxorem, Cap. V. ait:

Non sciet maritus, quid secreto ante omnem cibum gustes; et si sciverit, panem non illum esse credet, qui dicitur. S. Basilius Epist. CCLXXXIX. ad Caesariam Patriciam: *Illi omnes, qui per eremos vitam monasticam instituunt, ubi copia non suppetit Sacerdotis, cum habeant domi communionem, de suis manibus illam percipiunt. Alexandriae autem et per Aegyptum unusquisque etiam de plebe, ut plurimum habet domi suae communionem. - - - Nam et in Ecclesia ipse Sacerdos partem aliquam in manus tradit, et illam apprehendit qui percipit cum omni libera potestate, atque ita suis propriis manibus eamdem suo ori admotam ingerit.* S. Cyprianus in Tract. de Lapsis scribit: *Cum quaedam* (mulier) *arcam suam, in qua Domini Sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere. Et alius qui et ipse maculatus, Sacrificio Sacerdote celebrato, partem cum caeteris ausus est latenter accipere, Sanctum Domini edere et contrectare non potuit; cinerem ferre se apertis manibus invenit.* S. Augustinus Serm. CCLII. de Tempore, nunc CCXXIX. inter rejectos in Appendicem: *Omnes viri quando communicare desiderant, lavant manus suas: et omnes mulieres nitida exhibent linteola, ubi corpus Christi accipiant.* Quod autem fideles soliti fuerint unam tantum speciem deferre et conservare, patet tum ex eo quia citati Patres unius tantum speciei meminerunt: tum quia plerique non nisi de unica specie intelligi possunt. Quis enim credat, sanguinem Christi sub speciebus vini a fidelibus perlatum esse in manibus, aut absconditum in arca vel linteolo? Adde, quod *S. Athanasius* Apologia II. contra Arianos diserte affirmet, nullum calicem aut poculum mysticum alibi reperiri potuisse, nisi in Ecclesia. Protestantes respondent,

se non disputare de privata, sed de publica communione, et privatam illam fuisse idiotarum abusum, ab Ecclesia postea proscriptum. Reponunt Catholici: Si communio sub una specie licita et usitata fuit in privatis Laicorum domibus, certe divino praecepto prohibitam non esse publicam etiam communionem sub una tantum specie. Quod enim simpliciter a Deo prohibitum est, nec privatim nec publice recte fieri potest. Alterum quod attinet, ajunt privatam communionem a Patribus commendatam fuisse, adeoque inter abusus idiotarum minime referri posse. Proscriptam equidem fuisse illam in Hispaniis a *Caesaraugustana* et *Toletana I.* Synodis, non quia de se mala fuerit; sed ob Priscillianistas, qui ut se Catholicos simularent, fidelium Synaxibus se immiscebant ac sacram cum illis accipiebant Eucharistiam, quam postea secreto impie abjiciebant: Denique post plura saecula ob varios abusus in tota Ecclesia fuisse abrogatam.

LIV. Prob. idem Anteced. IV. ex publica Laicorum Communione sub una specie. Jam a primis Ecclesiae saeculis Eucharistiam saepe sub una tantum panis specie in publicis etiam conventibus distributam fuisse certissimis monumentis constat. Utque a Latina Ecclesia initium ducamus, *S. Hieronymus* Epist. XXII. ad Eustochium scribit, Romae quasdam fuisse virgines ita abstemias, ut in ipsis Mysteriis speciem vini non sumerent, ac propterea a maledicis Manichaeas fuisse vocatas; Manichaei enim teste *Augustino* Lib. de Haeres. Cap. XLVI. etiam in sumptione Eucharistiae ab usu calicis abstinebant, quod vinum, utpote juxta ipsos felle Principis tenebrarum, omnibus execrationibus detestarentur. Temporibus S. Leonis M. Manichaei relicta

Africa, quam Gensericus Vandalorum Rex depopulabatur, Romam perfugii causa se contulerunt. *S. Leo* serm. IV. de Quadrag. Romanum populum docuit, quo indicio latitantes Manichaei detegi possent, jussitque eos notari qui semper abstinerent a calice: *Cum ad tegendam infidelitatem suam nostris audeant interesse Mysteriis; ita in Sacramentorum communione se temperant, ut interdum tutius lateant: ore indigno corpus Christi accipiunt, sanguinem autem redemptionis nostrae haurire omnino declinent. Quod ideo vestrum volumus scire Sanctitatem, ut vobis hujuscemodi homines et his manifestentur indiciis, et quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, notati et proditi a Sanctorum societate Sacerdotali authoritate pellantur.* Ex quibus verbis manifeste colligitur, Romanos modo sub una modo sub utraque specie Eucharistiam percepisse; secus non longa observatione opus fuisset, ut deprehendi possent Manichaei, quos vel unica communio insolens, sub sola panis specie contra Christi praeceptum et constantem fidelium morem usurpata, statim prodidisset. *S. Gelasius* Papa XL. annis Leone posterior, cum cerneret Manichaeos difficulter a caeteris fidelibus unam dumtaxat panis speciem saepe sumentibus posse secerni, ad praecludendam illis omnem fraudis et effugii viam solemni lege sancivit, ut quotquot ad sacram mensam deinceps accederent, utramque perciperent speciem. *Fulbertius Carnotensis* in Epist. ad Finardum scribit, sua aetate, id est, saeculo X. ad finem vergente, vel initio saeculi XI. suos comprovinciales Episcopos approbasse ritum, qui tunc temporis vigebat, ut nempe Episcopus Presbytero recens ordinato Eucharistiam sub una panis

specie per XL. dies porrigeret in memoriam XL. dierum, quibus Christus post gloriosam suam Resurrectionem cum Apostolis conversatus est.

LV. In Graeca etiam Ecclesia liberum olim fuisse sub una vel utraque specie communicare, evincitur ex *Sozomeno* Lib. VIII. Hist. Eccles. Cap. V. et *Nicephoro* Lib. XIII. Hist. Eccles. Cap. VII. ubi narratur foeminam quamdam Macedonianam, cum vellet haeresin suam tegere, accepisse in manus, S. Chrysostomo Sacrum faciente, panem Eucharisticum, quasi paulo post illum manducatura esset; sed clam illum dedisse ancillae suae, et ab ea sumpsisse panem communem quem e domo afferri jusserat, ut illum loco Eucharistiae publice comederet. Verum panem illum, dum foeminae dentibus atterebatur, in lapidem fuisse mutatum, qui ad fidem miraculo faciendam longo tempore inter Ecclesiae CPolitanae donaria asservatus est. Porro huic mulieri datum non fuisse calicem manifeste patet, tum quod nulla ejus mentio fiat: tum quia si omnes coacti fuissent sumere de calice, non potuisset illa mulier dissimulare suam fraudem; calix enim non dabatur communicantibus in manum, sed a Diacono eorum ori admovebatur.

LVI. Alterum hujus rei exemplum suppeditat Missa praesanctificatorum, quae in Orientali Ecclesia tempore Quadragesimae adhuc viget. Solent nimirum Graeci per Quadragesimam solis tantum diebus Sabbathi et Dominicis, ac festa luce Annuntiationis Deiparae, Sacrificium Missae offerre, Eucharistiam sub gemina specie conficiendo; reliquis vero diebus, omissa consecratione, sumunt speciem panis in ultimo Sacrificio consecrati, absque speciebus vini, quemadmo-

dum apud Latinos moris est die Parasceves, atque ideo Missam praesanctificatorum vocant. Hac de re sic olim statuit Trullana Synodus Can. LII. *In omnibus sanctae Quadragesimae jejunii diebus, praeterquam sabbatho et Dominica, et sancto Annuntiationis die, fiat Sacrum praesanctificatorum ministerium.* Populum autem ex eodem pane praesanctificato absque sanguine Christi sub speciebus vini communicasse testantur eorum Euchologia, fatenturque *Goarius*, *Leo Allatius*, et *Petrus Arcudius.* Ex quibus patet, Graecos, quamvis extra Quadragesimae tempus Eucharistiam sub utraque specie percipiant, numquam existimasse, fideles praecepto divino obligari ad communionem sub utraque specie.

LVII. Protestantes reponunt I. Graecos in Missa praesanctificatorum panem madefacere sanguine Christi. II. Pani consecrato superinfundi vinum, quod consecratur praesanctificatae oblationis contactu. Verum Resp. ad I. Graecos tingere quidem sanguine Domini species panis reservandas pro Missis praesanctificatorum; sed statim eas exiccare supponendo ignem sacro disco, ut ne minimum quidem specierum vini vestigium maneat: hinc falso dicitur, panem praesanctificatum sumentes utramque speciem recipere. Praeterea hic ipse ritus species panis tingendi sanguine Domini, qui nunc a Graecis adhibetur, minime antiquus est, ut patet ex Can. CI. Trullanae Synodi, ubi statuitur Eucharistiam esse dandam in manus fidelium, quod sane ostendit species panis non fuisse madidas sanguine Domini: tum etiam ex schismatis instauratore *Michaele Cerulario* Patriarcha CPolitano, qui in libro in defensionem praesanctificatorum a se scripto Saeculo XI. diserte

ait, nullam in panibus reservatis infundi guttam sacri sanguinis. Ad II. Resp. conversionem vini in sanguinem Christi non per contactum Eucharistiae, sed per sola Christi verba fieri, quae nomine ejus profert Sacerdos consecrans: unde vinum non consecratum speciebus panis infusum, solam quamdam sanctificationem exteriorem obtinere potest.

LVIII. Prob. III. Authoritate Conciliorum. *Constantiense* Sess. XIII. ait: *Unde cum hujusmodi consuetudo* (communicandi sub una tantum specie) *ab Ecclesia et Sanctis Patribus rationabiliter introducta, et diutissime observata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiae authoritate pro libito mutare: quapropter dicere, quoad hanc consuetudinem aut legem observare sit sacrilegum, aut illicitum, censeri debet erroneum, et pertinaciter asserentes oppositum praemissorum, tamquam haeretici arcendi sunt.* Ergo non datur praeceptum divinum Eucaristiam sub utraque specie sumendi; secus consuetudo ab Ecclesia introducta sub una tantum specie communicandi, impia foret omnino atque irrationabilis. Tridentinum Sess. XXI. Can. I. *Siquis dixerit, ex Dei praecepto, vel necessitate salutis, omnes et singulos Christi fideles utramque speciem Sanctissimi Eucharistiae Sacramenti sumere debere; anathema sit.* Et Can. III. *Siquis negaverit totum et integrum Christum omnium gratiarum fontem et authorem, sub una panis specie sumi, quia, ut quidam falso asserunt, non secundum ipsius Christi constitutionem sub utraque specie sumatur; anathema sit.*

LIX. *Conclusio II.* Ecclesia praecipere potuit, et justis de causis praecepit Fidelibus laicis communionem

sub unica specie, nimirum sub specie panis. Prob. I. pars Conclusionis. Ecclesia potest ordinare et praescribere ea quae pertinet ad substantiam Sacramentorum, nec sunt jure divino ordinata. Atqui ritus communicandi sub una vel utraque specie non est jure divino praescriptus, ut paulo ante ostendimus: neque pertinet ad substantiam Eucharistiae, cum illa etiam sub unica tantum specie sit verum ac perfectum Sacramentum, et totum atque integrum Christum contineat. Ergo. P. M. Ut enim docet *Tridentinum* Sess. XXI. Cap. II., haec potestas perpetuo in Ecclesia fuit, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, statueret vel mutaret, quae suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, et locorum varietate magis expedire judicaret. Atque hanc potestatem Ecclesia Christi semper exercuit; haec enim praescripsit, ut Eucharistia ante omnem cibum sumeretur: item aliquando jussit parvulos et adultos trina mersione, et aliquando justa causa ritum contrarium postulante, jussit eos una mersione, atque etiam sola infusione baptizari. Ergo.

LX. Prob. II. pars Conclusionis I. Authoritate Tridentini, quod Sess. XXI. Can. II. ita definit: *Si quis dixerit, Sanctam Ecclesiam Catholicam non justis causis et rationibus adductam fuisse, ut Laicos atque etiam Clericos non conficientes, sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse; anathema sit.* Prob. II. afferendo rationes, quibus Ecclesia permota est, ut usu calicis fideles laicos et Sacerdotes non celebrantes interdiceret. I. itaque ratio fuit periculum irreverentiae erga Sanctissimum Sacramentum. Fieri etenim vix potest in tanto fidelium numero ad sacram

mensam accedentium, quin calix uniuscujusque labiis quantalibet dexteritate admotus, aliquantisper effluat, aut barbae et vestibus adhaereat; atque ita profanationi sanguis nostrae redemptionis exponatur. Sed majori adhuc periculo exposita foret delatio Dominici sanguinis ad loca distantiora; valde enim metuendum esset, ne subito ferentis lapsu sanguis Domini effundatur, aut calix etiam coram infirmo minus caute tractatus subvertatur. Praeterea neque magno careret periculo Dominici sanguinis conservatio; contingere enim facile potest, ut species vini ad paucos etiam dies conservatae acescerent, ac penitus destruerentur: quae corruptio in conservatione specierum panis non tam facile metuenda est. II. ratio fuit inopia vini, non solum in regionibus Septemtrionalibus, aliisque, in quibus vinum non crescit; sed etiam in plerisque pagis regionum vini feracium, ob tenuitatem et paupertatem incolarum. III. Multitudo abstemiorum, eorum scilicet qui vini odorem et saporem ferre nequeunt. IV. Horror quem multi persentiunt, ex eodem vase aut eodem calamo cum aliis bibendi, metuentes ne aut contagioso morbo inficiantur, aut sordes a vilibus hominibus contrahant, foetidosque halitus excipiant. Atque ex hoc praecipue capite existimo, fideles propria sponte, et nulla praeeunte Lege Ecclesiastica, jam ante plura saecula a calice abstinuisse. V. ratio ab eo petitur, quod Ecclesia in hoc unitatis Sacramento uniformitatem fidelium procurare voluerit, eorumque devotioni consulere. At si ab omnibus et singulis sumendus esset calix, multi a Communionis frequentia retardarentur, tum propter vini penuriam et raritatem, tum propter horrorem et nauseam calicis, saliva et populi sordibus inquinati etc.

LXI. *Quaeres I.* An Ecclesia Catholica etiam Graecis communionem sub utraque specie prohibuerit? II. An Ecclesia his temporibus possit calicis usum Laicis concedere? III. An expediat illum concedere ob querelas Protestantium, bono pacis et amore unitatis? Resp. ad I. Ecclesiasticum praeceptum communicandi sub sola specie panis ad Graecos non pertinere: unde etiam Romae in Ecclesia sui ritus Eucharistiam sub utraque specie sumunt. Ad II. Resp. affirmative. Quemadmodum enim calicis usum initio omnibus concessit, deinde prudenter illum subtraxit: ita justis de causis, ac cessante ratione prohibitionis, ejusdem usum restituere potest, cum Ecclesia plenissimam habeat potestatem justis de causis ea mutandi quae ad essentiam Sacramentorum non pertinent. Hinc quibusdam etiamnum sub utraque spcie communicare conceditur Ecclesiae indulgentia singulari, ut Galliarum Regibus die qua inaugurantur: Diacono et Subdiacono Ecclesiae S. Dyonisii prope Parisios, et Ministris Altaris in Ecclesia Monasterii Cluniacensis, singulis Dominicis diebus, et festis. Ad III. Resp. negative. Causa enim separationis ab unitate Catholica non est sola pristinae consuetudinis abolitio, sed pravitas dogmatum, et pertinacia doctrinae, integrum Christum sub una specie negantis. Tentavit equidem Ecclesia, num hujusmodi indulgentia ad meliorem frugem reduci possent Protestantes. Ad repetitas enim Ferdinandi I. Imperatoris preces Pius IV. A. 1564. Episcopis Germaniae facultatem dedit deputandi Sacerdotes, qui servatis quibusdam conditionibus, fidelibus laicis Communionem sub utraque specie administrarent. At id ipsum contigit apud Germanos, quod olim apud Bohemos et Moravos temporibus Basileensis Concilii,

ut nimirum in errore pertinaciores fierent; adeo ut S. Pius V. anno vix elapso coactus fuerit quidquid circa hanc rem Pius IV. permiserat, revocare, praecipiens sub poena excommunicationis, ut Decretum Communionis sub una specie panis ab omnibus inviolabiliter servaretur.

OBJECTIONES.

LXII. *Objicitur 1.* contra I. Conclusionem ab Hussitis Calixtinis locus ille Joan. Cap. VI. Christus ibi ait: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ergo communio sub utraque specie necessaria est jure ac praecepto divino. Antequam respondeam, observo locum hunc a Protestantibus afferri contra nos non posse, eoquod ipsi sentiant verba illa intelligenda esse de manducatione fidei, non oris. Resp. C. A. N. C. Nam I. quando fideles Eucharistiam percipiunt sub specie panis, manducant carnem Christi, simulque bibunt ejus sanguinem, non quidem sub speciebus vini sed solius panis, quia corpus et sanguis per concomitantiam simul continentur sub una specie. Neque illud *Biberitis*, evincit necessitatem sanguinis bibendi proprie ac stricte, et sub specie propria, nimirum vini: Scriptura enim manducationem et potum saepe pro eodem sumit; ut v. g. I. ad Cor. Cap. IX. *Qui pascit gregem, et de lacte gregis non manducat?* Psal. LXVIII. *Dederunt in escam meam fel.* II. Hoc Christi praeceptum non importat modum sumendi utranque speciem divisim, sed necessitatem rei sumendae, nempe Eucharistiae, inculcat. Occasio enim et ratio movens

Christum ad illa verba proferenda, fuit incredulitas litigantium inter se Capharnaitarum, ac inter se dicentium Joan Cap. VI. *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* At Capharnaitae non de modo sumendi sub una specie vel duabus, sed de re sumenda, scilicet carne Christi litigabant. III. Particula *Et* ibi posita, *Nisi manducaveritis et biberitis*, non est conjunctiva, sed disjunctivae *Vel* aequivalet, ita ut sensus sit: Si neque manducaveritis, neque biberitis. Constat enim ex Scripturis particulam *Et* sensum quandoque disjunctivum habere. Sic v. g. Exodi Cap. XXI. in Hebraico textu legitur: *Qui percusserit Patrem et Matrem, morietur.* Quae sane in sensu disjunctivo accipienda sunt, atque ab Ecclesia in Vulgata nostra accipiuntur; neque enim necesse est, ut quis utrumque parentem percutiat, quo reus mortis censeatur. Actuum Cap. III. dicitur: *Argentum et aurum non est mihi.* Id est, neque argentum neque aurum habeo. Et profecto vel sumptionem Eucharistiae sub utraque specie non praecipi, vel particulam *Et* aequivalere particulae *Vel*, manifeste colligitur tum ex verbis Christi, qui de unica specie panis ait Joan., Cap. VI. *Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum*: tum ex sensu primitivae Ecclesiae, quae non raro, ut late ostendimus in probatione, communionem distribuit sub unica tantum specie.

LXIII. *Objicitur II.* a Lutheranis locus ille Lucae Cap. XXII. Christus posteaquam corpus suum dedit Apostolis, illico addidit loco cit. *Hoc facite in meam commemorationem.* Atqui idem dixisse Christus censendus est, quando Apostolis calicem porrexit. P. m. I. Lucae Cap. XXII. v. 20 dicitur: *Similiter et cali-*

cem, postquam coenavit, dicens: Hic est calix etc. Ergo Christus similiter fecit de calice ac de pane. At de pane dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Ergo etiam de calice id dixit. II. Apostolus I. ad Cor. Cap. XI. post consecrationem calicis addit tamquam a Christo dictum: *Hoc facite quotiescunque bibetis, in meam commemorationem.* Ergo datur praeceptum divinum distribuendi utramque speciem. *Confirm.* Christus jussit Apostolos et Sacerdotes facere quod ipse fecit. Atqui Christus Eucharistiam sub utraque specie discipulis suis distribuit. Ergo Resp. I. Christum non ad omnes fideles, sed ad solos Apostolos qui tunc praesentes erant, eorumque successores Episcopos ac Presbyteros haec verba direxisse, qui haud dubie utramque speciem sumunt, quando Sacrificium offerunt. Resp. II. C. M. N. m. Ad I. *probat.* C. A. N. C. Vox *similiter* refertur ad actionem accipientis, benedicentis ac porrigentis calicem, non autem ad omnia quae Christus egit circa panem. Ad II. *probat.* N. C. Verba illa non sunt absoluta, sed hypothetica, ita ut sensus praecepti sit, non singulis bibendum esse de calice, sed singulis qui bibent, quotiescumque bibet, in memoriam Christi bibendum esse: adeoque non praecipitur ut singuli bibant; sed tantum ut singuli qui bibunt, mortem Christi annuntient. Ad *confirm.* D. M. Ut facerent quod ipse fecit, pertinens ad substantiam et naturam Sacramenti, C. M. Etiam quod ad illam non pertinet, N. M.

LXIV. *Objicitur III.* a Calvinianis locus ille Matth. Cap. XXVI. Christus loco cit. *accipiens calicem gratias egit, et dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes.* Ergo datur expressum Christi mandatum de calice ab

omnibus sumendo. P. C. Illis dictum est, *Bibite*, quibus dictum est, *Manducate*. Atqui omnibus fidelibus dictum est, *Manducate*; alias fideles nullo Christi mandato obligarentur ad sumendam Eucharistiam. Ergo *Confirm*. I. Marci Cap. XIII. Christus ait: *Quod vobis dico, omnibus dico*. Ergo *Bibite* dictum est etiam Laicis. *Confirm*. II. Christus non dixit de pane: Manducate ex hoc omnes; praevidens autem futuros qui calicem prohiberent, de calice ait: *Bibite ex hoc omnes*. Resp. C. A. N. C. Per *omnes* non intelliguntur omnes fideles indistincte, sed omnes tantum Apostoli, quibuscum Christus coenavit, qui, ut S. Marcus ait loco cit. *Biberunt ex eo omnes*. Ad *probat*. C. M. N. m. Cum ratione addita. Praeceptum quo omnes fideles adstringuntur ad percipiendam Eucharistiam, continetur illis Christi verbis Joan. Cap. VI. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis etc*. Ad I. *confirm*. Resp. Ergo omnes potestatem habent solemniter baptizandi, et absolvendi a peccatis, eoquod Christus dixerit Matth. Cap. XXVIII. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos*. Et Joan. Cap. XX. *Quorum remiseritis peccata etc*. Fallacia argumenti patet, si integer textus legatur Marci Cap. VIII. v. 37. *Quod vobis dico, omnibus dico*: *vigilate*. Ad II. *confirm*. Resp. Christus porrigens Apostolis panem non dixit, manducate ex eo, quia non dedit illis integrum panem inter se dividendum; sed panem Eucharisticum ipse divisit in plures partes, et singulis singulas porrexit. At vero calicem plenum uni Apostolorum dedit cum hac cautione, ut non putaret totum sibi ebibendum esse, sed aliquid inde degustandum esse, ac deinde reliquis ordine porrigendum.

LXV. *Objiciuntur IV.* a Protestantibus alia Scripturarum loca. I. ad Cor. Cap. X. de Patribus veteris Testamenti scribit Apostolus: *Omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt: et omnes eumdem potum spiritalem biberunt.* Ergo cum figuris veritas succedat, necesse est ut omnes fideles de calice bibant. II. Idem Apostolus I. ad Cor. Cap. XI. scribit: *Probet autem se ipsum homo: et sic de pane illo edat, et de calice bibat.* Ergo utramque speciem ab Apostolo sumere jubentur fideles. III. Eadem Epist. et Cap. scribit Apostolus: *Ego accepi a Domino quod et tradidi vobis.* Ergo praeceptum communionis sub utraque specie est divinae traditionis. Resp. N. C. Cum Christus Dominus sub panis specie totus et integer contineatur, constat ab eo qui speciem panis sumit, simul etiam sanguinem bibi, atque adeo potum illum salutarem ex hac petra fluentem percipi, qui spiritualem sitim restinguit. Ad II. Resp. Apostolicum praeceptum non cadere supra sumptionem utriusque speciei, sed supra probationem. Monet nimirum ibi B. Paulus fideles, ne peccati gravis sibi conscii participes fiant corporis et sanguinis Domini, sive sub una sive sub utraque specie, ut ipsis liberum erat, Eucharistiam percipiendo. Ad III. N. C. Christus equidem Eucharistiam sub utraque specie instituit, consecravit, et Apostolis distribuit: at vero sub praecepto nullibi fidelibus omnibus injunxit, ut utramque speciem perciperent.

LXVI. *Objicitur V.* Exemplum Christi. Christus Eucharistiam Apostolis distribuit sub utraque specie. Ergo idem ritus servandus est etiam in communione Laicorum. Resp. I. Christus discipulis in Emmaus Eucharistiam sub unica tantum specie distribuit. Resp.

II. C. A. N. C. Christus in institutione Eucharistiae plurima egit, quae tamen minime sunt praecepta. Sic duodecim tantum Apostolis Eucharistiam sub utraque specie porrexit, communioni coenam praemisit, pedes discipulorum lavit. Si igitur Christi exemplum per omnia sequi tenemur, deberent etiam Protestantium Ministri Eucharistiam non pluribus quam duodecim ministrare, iisque jam cibo corporali refectis. Denique gravissimis illis Christi verbis permoti *Joan.* Cap. XIII. *Si ego Dominus et Magister lavi pedes vestros: et vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis*, deberent laicorum discumbentium pedes lavare, et Coenam suam non matutino, sed vespertino tempore celebrare.

LXVII. *Objicitur VI.* Authoritas Pontificum. *S. Gelasius I.* ad finem saeculi V. apud *Gratianum* de Consecrat. Dist. II. Cap. XII. ait: *Comperimus, quod quidam sumpta tantummodo sacri corporis portione, a calice sacri cruoris abstinent: qui procul dubio (quoniam nescio qua superstitione docentur adstringi) aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.* Resp. S. Gelasius vel loquitur de solis Sacerdotibus sacrificantibus, ut opinatur *S. Thomas* Parte III. Quaest. LXXX. Artic. XII. ad I. quod apud Ivonem et Gratianum Capiti *Comperimus* hic titulus praefigatur: *Corpus Christi sine ejus sanguine Sacerdos non debet accipere.* Vel ut communius Eruditi arbitrantur, decreto illo suo solos ferit Manichaeos Romae latitantes, qui ut alias a vino, ita etiam in Eucharistica mensa a speciebus vini inani su-

D 6

perstitione semper abstinebant. Ad Manichaeorum itaque sensum dividere unum et idem mysterium, grande est sacrilegium; non vero ad sensum Catholicorum. Qui cum credant totum et integrum Christum aeque sub una ac sub utraque specie esse, non sub duplici, sed sub una specie communicant.

LXVIII. *Objicitur VII.* Authoritas Patrum. *S. Justinus* Apologia II. pro Christianis postquam communionem sub utraque specie descripsit, ait: *Apostoli enim in commentariis suis, quae Evangelia dicuntur, ita praecepisse sibi Jesum tradiderunt.* II. S. Cyprianus Epist. LXIII. ad Caecilium ait: *Quidam vel ignoranter vel simpliciter in calice Domini sanctificando, et plebi ministrando non hoc faciunt, quod Jesus Christus Dominus et Deus noster, Sacrificii hujus author et doctor, fecit et docuit.* III. Author Sermonis de Coena Domini, qui perperam S. Cypriano tribuitur, scribit: *Lex esum sanguinis prohibet: Evangelium praecipit ut bibatur.* Resp. ad I. Verba illa S. Justini, ubi commemoratur Christi praeceptum, non pertinent ad communionem, sed ad consecrationem; immediate enim ante verba citata ait S. Martyr, panem per verbum Dei prolatum in consecratione fieri Eucharistiam, et non esse amplius communem panem, sed ipsius Jesu carnem et Sanguinem. Profecto S. Justinus in Dialogo cum Tryphone totam Eucharistiae virtutem ex una specie percipi testatur. Quod vero utramque speciem commemoret, mirum esse non debet; aetate illius in usu esse communio sub duplici specie. Ad II. S. Cyprianus loco cit. non disputat de necessitate utriusque speciei; sed contra Aquarios invehitur, qui in calice Eucharistico solam aquam offerebant sine vino.

Ad III. Resp. Praeterquam quod Author sermonis illius, Arnoldus Abbas Bonae nullibi Vallis, dicat, praecipi in Evangelio ut sanguis bibatur ab omnibus, sed tantum ut bibatur, quod fit etiamnum apud nos a Sacerdotibus Sacrificium offerentibus; non vim ponit praecise in bibendo, sed in sumendo sanguine: promiscue enim loquitur de esu et potu sanguinis, ut patet ex loco in objectione allato, ubi cum opponat tamquam contraria bibere sanguinem, et non edere sanguinem, aperte significat se pro eodem accipere esum et potum.

LXIX. *Objicitur VIII.* Ratio Eucharistia sumenda est in memoriam Dominicae Passionis, juxta illud I. ad Cor. Cap. XI. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, et calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Atqui id fieri nequit absque sumptione utriusque speciei. Ergo. P. m. Separatio corporis ejus a sanguine non repraesentatur aliter quam per utramque speciem. Ergo utraque species necessaria est ad memoriam Dominicae Passionis. II. Eucharistia instituta est a Christo ad instar convivii spiritualis. Ergo sumenda est sub utraque specie. P. C. Sine cibo et potu non datur verum convivium. Ergo sine utraque specie Eucharistia esse nequit verum convivium spirituale. Resp. C. M. N. m. Ad *probat.* N. A. in una specie ab altera sejuncta sufficienter exprimuntur Passio et mors Christi; siquidem hac separatione adumbratur separatio sanguinis a corpore, quae facta est in ligno Crucis: corpus enim sub specie panis, et sanguis sub specie vini ex vi verborum existit. Illud equidem concedimus, non ita distinctam haberi et expressam in una quam in duplici specie significationem: verum major illa ac magis distincta significatio ad naturam Sa-

cramenti non attinet. Sicut in Baptismo triplex immersio distinctius haud dubie significat mortem et sepulturam Christi; neque tamen idcirco invalidus est Baptismus infusione aut aspersione datus. Ad II. C. A. N. C. Ad *probat*. D. A. Sine cibo et potu non datur integrum convivium corporale, C. A. Spirituale et Sacramentale, subdist. Quantum ad rei modum externum, et symbola, C. A. Quantum ad rem ipsam, N. A. et Conseq. Cum fides doceat, totum et integrum Christum sub unaquaque specie contineri, consequens est in qualibet specie divisim verum esse convivium quantum ad rem et substantiam, etsi integrum ex modo externo non videatur, cum unicum adsit illius symbolum.

LXX. *Objicitur IX.* contra II. Conclusionem, Fidelium utilitas. Sacramenta debent administrari prout expedit suscipientibus. Ergo Eucharistia etiam Laicis sub utraque specie est administranda. P. C. Eucharistia sub utraque specie plus gratiae confert quam sub una. Ergo sub utraque specie administranda est. Ergo Ecclesia Romana id prohibens gravem intulit Laicis injuriam et spirituale detrimentum. Resp. I. N. Atecel. universaliter sumptum. Utilitati suscipientium praeferende est reverentia huic Sacramento debita; minus enim malum est, ut Laici careant bono aliquo non necessario, quam ut Sacramentum Dei evidenti periculo irreverentiae exponatur. Atque hac de causa neque a Catholicis, neque a Novatoribus nostrae aetatis datur parvulis Eucharistia, licet haec illis augmentum gratiae conferret. Adde, Ecclesia etiam aliis gravissimis rationibus permotam, quas Num. LX. exhibuimus, usum calicis Laicis ademisse. Resp. II. O. A. N. C. Ad *probat*. N. A. Sicut enim baptizatus per immersionem,

majorem non percipit gratiam, quamvis inmersio expressius significet mortem et sepulturam Christi, quam vel aspersio vel infusio: ita communio sub utraque spacie majorem gratiam non confert, quamvis illa expressius significet mortem et Passionem Domini. Ratio nimirum est, quia sub qualibet specie totus ac integer Christus continetur, ratione cujus species significant et operantur gratiam. Nec refert, quod sanguis sit solum per concomitantiam sub specie panis: neque enim Divinitas, a qua totam efficaciam hauriunt corpus et sanguis Christi, ipsumque Sacramentum, sub ulla specie vi verborum continetur, sed solum per concomitantiam. Atque haec assertio nostra est longe communior inter Catholicos, quamvis contraria etiam sententia aliquos habeat in Scholis patronos, ideoque a Tridentino minime decisa fuerit, quod Sess. XXI. Cap. III. solummodo docet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt. Quod si dicas, si uberior gratia non confertur duplicem speciem percipienti, inutiliter duplicem speciem sumi a Sacerdote celebrantè. Resp. N. illatum. Sacerdotes enim non solum utramque speciem non inutiliter sumunt, quia utraque species operatur et gratiam producit: sed etiam quia utriusque speciei sumptio licet non sit necessaria ex parte sumentis, est tamen necessaria ob Sacrificii perfectionem. Verum non vacat Scholasticae huic concertationi diutius immorari. Prima quam dedimus responsio satis vindicat aequitatem Constantiensis et Tridentini Decreti.

CONTROVERSIA IV.

DE MATERIA EUCHARISTIAE.

AN PANIS TRITICEUS SIT MATERIA NECESSARIA EUCHARISTIAE, ISQUE AN AZYMUS VEL FERMENTATUS?

Contra Artotyritas, Gnosticos, Cataphryges, Graecos Schismaticos.

LXXI.

Cum Eucharistiae Sacramentum juxta inferius dicenda non in solo usu transeunte consistat, se habeat esse permanens, duplici ratione spectari potest, nempe in fieri et in facto esse, ut loquuntur Theologi; atque hinc duplicem materiam importat. Materia Eucharistiae *in facto esse*, sive proxima, est hoc ipsum quod facta jam consecratione continet, corpus scilicet et sanguis Domini nostri Jesu Christi cum anima ejus, Divinitate, ac speciebus panis et vini. Materia *in fieri*, sive remota Eucharistiae, de qua sola in praesentiarum agimus, est elementum ipsum, ex quo praeexistente Eucharistia consecratur.

LXXII. Circa materiam remotam Eucharistiae errarunt Artotyritae, qui ad celebranda mysteria sua panem et caseum adhibebant, testibus *S. Epiphanio* Haer. XLIX. et *S. Augustino* in Lib. de Haeres. Cap. XXVIII., dicentes, a primis hominibus oblationes de fructibus terrae et ovium fuisse celebratas. Veteres Gnostici abortivum infantem in mortario pistillo contundebant,

cui ad vitandam nauseam mel et piper cum aliis aromatibus et unguentis admiscebant: tum in unum collecti, e comminuto infantuli corpusculo digito delibabant, perfectum id esse Pascha existimantes, ut refert *S. Epiphanius* Haer. XXVI. Cataphryges Eucharistiam confecisse in pane ex farina infantis sanguine subacta testatur *S. Augustinus* Lib. de Haeres. Cap. XXVI. *Sacramenta perhibentur habere funesta: nam de infantis anniculi sanguine, quem de toto ejus corpore minutis punctionum vulneribus extorquent, quasi Eucharistiam suam conficere perhibentur, miscentes eum farinae, panemque inde facientes: qui puer si mortuus fuerit, habetur apud eos pro martyre; si autem vixerit, pro magno Sacerdote.*

LXXIII. Gravior Saeculo XI. exarsit contentio Graecos inter et Latinos circa conditionem panis consecrandi. Michael Cerularius Patriarcha Constantinopolitanus, et Leo Archiepiscopus Acridanus in Bulgaria ausi sunt circa A. 1053 S. Leonem IX. omnesque Latinos, quos per contemptum Azymitas vocabant, erroris accusare, quod consecrarent in azymo. Insanam hanc Graeculorum temeritatem luculenta gravique Epistola ad Michaelem et Leonem data castigavit *S. Leo IX*, in qua praeter alia haec Cap. V. leguntur: *Tu carissime nobis, et adhuc dicende in Christo Frater et Antistes Constantinopolitane, tuque Leo Acridane, dicimini Apostolicam et Latinam Ecclesiam nova praesumptione, atque incredibili audacia, nec auditam nec convictam palam damnasse, pro eo maxime quod de azymis audeat commemorationem Dominicae passionis celebrare. Ecce incauta reprehensio vestra, ecce non bona gloriatio vestra, quando ponitis in coelum os vestrum;*

cum lingua vestra transiens in terra, humanis argumentationibus et conjecturis antiquam fidem confodere ac subvertere moliatur. Ecce nisi quantocius resipiscatis, incorporati et annumerati, quod absit, eritis in illa cauda draconis, qua tertiam partem stellarum coeli traxit, et in terram misit. Ecce jam post mille ac ferme viginti a passione Salvatoris nostri annos, incipit per vos dicere Romana Ecclesia, qualiter memoria passionis ejusdem sit recolenda: quasi nihil ei contulerit praesentia, conversatio et diuturna institutio, seu qua clarificavit Deum. mors pretiosa illius venerabilis senis, cui specialiter Christus Filius Dei vivi dicit: Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui est in coelis. Cerulario suffragantur hodierni etiam Graeci Schismatici. Unde Jeremias Patriarcha Constantinopolitanus in Censura adversus Augustanam Confessionem, Cap. X. asserit, Christum panem fermentatum consecravisse, nec posse in Azymo hoc Sacramentum confici. Protestantes fatentur quidem azymum panem esse materiam Eucharistiae sufficientem; sed contendunt fermentatum panem esse aptiorem, adeoque illo ut plurimum utuntur in sua Coena, ut vocant.

LXXIV. *Conclusio I.* Panis est materia remota necessaria Sacramenti Eucharistiae. Prob. Conclusio I. Authoritate Scripturarum. Christus Eucharistiam instituens panem pro materia adhibuit Matth. Cap. XXVI. *Accepit Jesus panem, et benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, et ait: Accipite et comedite; hoc est corpus meum.* Et I. ad *Cor.* Cap. XI. *Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem.* II. Authoritate Patrum omnium, qui de

Eucharistia scripserunt. III. Authoritate Conciliorum, *Carthaginensis* III. Cap. XXIV. *Lateranensis* IV. Cap. *Firmiter*, *Florentini* in Decreto pro Armenis, *Tridentini* Sess. XIII. Cap. IV. IV. Ex Ecclesiae constanti et perpetua praxi, quae nihil aliud umquam pro materia Eucharistiae adhibuit quam panem et vinum, atque usum non nullorum contrarium tamquam errorem semper damnavit.

LXXV. *Conclusio II.* Ad materiam Eucharistiae non sufficit panis quilibet, sed requiritur triticeus usualis. Prob. Conclusio iisdem fere argumentis ac prior. I. Exemplo Christi, qui eam Eucharistiae materiam ut necessariam instituit, quam ipse consecravit. Lucae Cap. XXII. *Hoc facite in meam commemorationem.* Atqui Christus panem triticeum consecravit; inverisimile enim est, panem azymum qui ad festum Paschale et esum agni conficiebatur, ex alia materia quam triticea fuisse. Ergo. II. Ex traditione et praxi utriusque Ecclesiae Orientalis et Occidentalis. In utraque Ecclesia consecratus fuit semper, et adhuc consecratur solus panis triticeus. Hinc Actione III. Concilii Chalcedonensis Ischirion Diaconus Alexandrinus conqueritur in libello adversus Dioscorum, *ejus avaritia factum esse, ut incruentum Missae Sacrificium in Lybia non offerretur, defectu scilicet tritici, quod cum rarum esset, ab illo Dioscoro maximo pretio divendebatur.* III. Ex Florentino in Decreto pro Armenis. *Tertium est Eucharistiae Sacramentum, cujus materia est panis triticeus, et vinum de vite.* IV. Ex Rubricis Missalis Romani, ubi de defectibus in celebratione Missarum, Paragr. III. dicitur: *Si panis non sit triticeus, vel si hic admixtus est granis alterius generis in tanta*

quantitate, ut non maneat panis triticeus, vel sit alioqui corruptus, non conficitur Sacramentum. V. Ratione congrua Solus panis triticeus est sine addito panis simpliciter, magisque quam alii panes confortat hominem; adeoque aptior et convenientior est ad significandum effectum hujus Sacramenti. Porro panis ille triticeus, quem necessariam esse diximus Eucharistiae materiam, constare debet ex farina, sola aqua naturali subacta, calore ignis decocta, fixa et solida: adeoque excluduntur non tantum grana quaelibet naturam veri tritici non habentia, verum etiam omnis mixtio lactis, aquae rosaceae, ovorum, butyri, olei, aliorumque id genus, quae ad communem panem non pertinent.

LXXVI. *Conclusio III.* Tam azymus quam fermentatus panis est materia sufficiens et valida Eucharistiae. Prob. I. Authoritate Concilii Florentini in definitione fidei a Graecis et Latinis subscripta, in qua dicitur: *Definimus - - in azymo, sive in fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici.* II. Authoritate et exemplo utriusque Ecclesiae Graecae et Latinae, quarum prima jam a multis saeculis in fermentato, altera vero in azymo Eucharistiam conficit. Atqui sine impietate et errore intolerabili dici nequit non dari in Latina Ecclesia Eucharistiae Sacramentum: neque Latina Ecclesia Graecis umquam exprobravit, eos carere Eucharistia. Ergo uterque panis tam azymus quam fermentatus est materia valida Eucharistiae. III. Ratione. Ad consecrationem Eucharistiae id omne sufficit, quod veram habet panis triticei naturam. Atqui hanc uterque panis habet, non fermentatus solum, de quo nemo dubitare potest, sed etiam azymus. Ergo. P. m. Azymus panis non nisi accidentaliter differt a fermentato, fitque

ex farina triticea, aqua naturali subacta, et puro igne coquitur. Praeterea in Scripturis simpliciter vocatur panis. Sic Lib. I. *Regum*, Cap. XXI. panes propositionis, qui erant certo azymi, dicuntur simpliciter panes, iisque vescebantur Sacerdotes singulis hebdomadibus. *Lucae* Cap. XXIV. panis quem Christus fregit duobus discipulis in Castello Emmaus, vocatur simpliciter panis; et tamen certo erat azymus, cum tunc essent dies azymorum, quibus Judaeis nefas erat vesci fermentato.

LXXVII. Verum quamvis uterque panis materia sit sufficiens et valida Eucharistiae; azymus tamen pro Latinis, et fermentatus pro Graecis necessarius est necessitate praecepti Ecclesiastici, ita ut mortaliter peccent Sacerdotes juxta ritum suae Ecclesiae non celebrantes. Patet id tum ex *Florentino*, in quo dicitur: *Definimus insuper in azymo sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici; Sacerdotesque in alterutro ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suae Ecclesiae Occidentalis sive Orientalis consuetudinem*: tum ex Capit. *Litteras*, Extra, de Celebrat. Miss. ubi Sacerdos Latinus prohiberi jubetur in perpetuum officio et beneficio, quod infermentato pane et calice ligneo consecrasset. Quae poena satis arguit, praecepto hoc Ecclesiastico Sacerdotes sub gravi obligari ad servandum hac in re Ecclesiae suae ritum, non solum propter scandalum, sed etiam propter Ecclesiae suae consuetudinem rationabiliter inductam.

LXXVIII. Et Graeci et Latini congruas habent sui ritus causas. Graeci utuntur fermentato, quia in admixtione tritici cum fermento ineffabile Incarnationis Mysterium ex unione divinae naturae cum humana consurgens contemplantur ac repraesentant. Contra Latini

azymum adhibent; tum quia azymus magis idoneus est ad significandam munditiem et animi puritatem quae ad tanti Sacramenti sumptionem afferri debet: tum quia quemadmodum corpus Christi in purissimo Beatae Virginis utero sine ulla corruptione conceptum est, ita existimant decere, ut panis qui ad Eucharistiae consecrationem usurpatur, corruptionis ac fermenti sit expers. Caeterum praecipuum fundamentum tum Latinorum tum Graecorum est factum Christi; Graeci enim, saltem post tempora Photii, putant Christum consecrasse in fermentato, Latini in azymo.

OBJECTIONES.

LXXIX. *Objicitur I.* contra III. Conclusionem; Exemplum Christi. Christus in ultima coena consecravit panem fermentatum. Ergo panis fermentatus est materia necessaria Eucharistiae. P. C. Ex eo quod Christus panem triticeum consecraverit, inferimus hunc esse materiam necessariam. Ergo etiam ex eo quod Christus fermentatum consecraverit, pari jure inferri potest, hunc solum esse materiam Eucharistiae necessariam. Resp. I. N. A., cujus falsitatem paulo inferius ostendemus. Resp. II. N. C. Panem, quem Christus consecravit, non adhibuit ut azymum vel ut fermentatum ex necessitate Sacramenti, sed simpliciter ut panem triticeum: sicut sive album sive rubrum vinum adhibuerit, non adhibuit secundum tales differentias, sed simpliciter ut vinum de vite, ut constat ex usu Ecclesiae ab Apostolis accepto. Ad *probat.* C. A. N. C. Certum est Christum instituisse materiam Eucharistiae quoad substantiam moraliter sumptam, qualis est pa-

nis triticeus: at vero circumstantias omnes ultimae Coenae observari non praecepit, neque unquam vetuit usum materiae accidentaliter tantum diversae ab ea quam ipse adhibuit, qualis foret azymus vel fermentatus panis ex tritico. Profecto si exemplum Christi in omnibus vim legis haberet, consequens foret Eucharistiam semel tantum in anno, ad vespera, ac post coenam, nec nisi in tritico ac vino Judaeae celebrandam esse. Standum itaque hac in re est judicio Ecclesiae, quae ritus in ultima Coena a Christo servatos, docente Spiritu Sancto, ita distinxit, ut alius quidem intellexerit esse necessarios, quales sunt panem triticeum ad sacram mensam deferre, vinum adhibere, et utrumque elementum verbis Evangelicis consecrare: alios vero quos Christus pro ratione loci, temporis, et personarum adhibuit, pro certa et constanti regula non esse habendos.

LXXX. *Dices.* Si major differentia non est inter panem azymum et fermentatum, quam inter vinum album et rubrum, uterque panis pro arbitratu licite poterit adhiberi, perinde ac vinum rubrum vel album. Ergo Ecclesia Latina male egit praecipiendo, ut Latini Sacerdotes non nisi in azymo consecrent. Resp. I. retorquendo. Ergo male egit Ecclesia Graeca praecipiendo suis Sacerdotibus, ut non nisi in fermentato consecrent. Resp. II. N. A. Certum est Christum usum fuisse pane azymo; quo vino autem usus fuerit albo an rubro, id nos latet. Atque idcirco azyma adhibemus ob Christi exemplum: de vino autem rubro vel albo solliciti non sumus, quia simile exemplum non habemus. Praeterea azymi et fermentati differentia Deus saepe est usus ad significanda varia my-

steria, nusquam autem differentia vini albi aut rubri ad aliquid significandum: atque ideo Ecclesia vinum indifferenter adhibet, azymum vero retinet, tum ob significationem mysticam, tum ad servandam uniformitatem inter Sacerdotes ejusdem ritus, et avertendum scandalum, quod facile oriretur, si Fideles cernerent ejusdem Ecclesiae Sacerdotes modo in azymo, modo in fermentato Eucharistiam conficientes.

LXXXI. *Objicitur II.* Authoritas Conciliorum. Trullanam Can. XI. prohibet, ne Christiani azymum comedant. *Nemo eorum, qui in Sacerdotali ordine enumerantur, vel Laicus Judaeorum azyma comedat, vel ullam cum eis familiaritatem ineat.* Resp. I. Trullanam Synodum nullius esse authoritatis, quia a Sede Apostolica reprobata est. Resp. II. Canone citato prohiberi tantum, ne Christiani cum Judaeis amicitiam ineant, et ne eorum azymis in communi mensa utantur, ut manifeste colligitur ex verbis hujus Canonis. Profecto si Trullana Synodus censuisset azymum non esse validam materiam Eucharistiae, Armenos azymis utentes graviter arguisset. Atqui ne verbo quidem ritum hunc Armenorum reprehendit; quamvis ob alios errores, praecipue quod vinum consecrandum aqua non temperarent, graves poenas illis comminata fuerit.

LXXXII. *Dices.* Trullana Synodus prohibet communicare cum Judaeis. Atqui qui Eucharistiam in azymo conficit, communicat cum Judaeis. Ergo prohibuit Eucharistiam in azymo conficere. Resp. I. Ergo etiam Trullana Synodus prohibuit, ne Eucharistia conficeretur in fermentato, quia Judaei in quibusdam Sacrificiis fermentato utebantur. Sic Levitici Cap. VII. dicitur: *Offerent panes fermentatos cum hostia gratiarum.* Et

Cap. XXIII. *Offeretis Sacrificium novum Domino — — panes primitiarum duos, de duabus decimis similae fermentatae, quos coquetis in primitias Domini.* Resp. II. C. M. N. m. Latini azymum consecrando non Judaeos, sed Christum imitantur: nec peragunt caeremoniam aliquam veteris Legis, sed Sacramentum a Christo institutum conficiunt. Sane si usurpare ritus aliquos, qui apud Judaeos olim obtinuerant, idem esset ac judaizare deberemus altaria, templa, Sacrificia, immo et ipsum Sacerdotium abjicere, ne Judaeis consentiamus.

LXXXIII. *Objicitur III.* Etymologia panis et natura. Materia Eucharistiae debet esse verus panis. Atqui talis non est azymus. Ergo. P. m. Panis ex primitiva vocis origine dicitur a verbo *attollo*: unde Graece ἀρτος, hoc est, *elevatus*. Atqui panis sine fermento non attollitur aut elevatur. Ergo. R. C. M. N. m. Ad *probat.* Resp. cum Humberto Card. in Dialogo contra Cerularium: *Illud quoque quod azymum negantes panem esse, per etymologiam hujus nominis, quod est ἀρτος conamini nos vincere, sciatis omnino vanum ac puerile: quia et a linguarum peritis diversae etymologiae dantur ex uno nomine, secundum hominum placitum magis quam secundum naturam rerum.*

LXXXIV. *Dices I.* Panis vere ac proprie talis et simpliciter dictus, est ille qui est in usu quotidiano. Sed azymus non est in usu quotidiano sicut fermentatus. Ergo azymus non est panis vere ac proprie talis. Resp. I. Ergo carnes assatae absque sale, non sunt carnes vere ac proprie tales, quia sale conspergi solent ut plurimum, antequam assentur? Resp. II. N. M. Panis vere ac proprie talis dicitur ille, qui fit ex fa-

rina triticea, aqua naturali subacta, et solo ignis calore coquitur, quique aptus est, ut cum aliis cibis tamquam illorum comes adhibeatur. Talis est panis azymus, quamvis fermentati usus sit frequentior, quia delectabilior est, magisque sapidus.

LXXXV. *Dices II.* Inter azymum et effectum Eucharistiae nulla datur proportio. Ergo azymus panis esse nequit materia Eucharistiae. P. A. Azymus panis insipidus est, nec adumbrat saporem suavitatis, quem in homine excitat Eucharistia. II. Est signum luctus et doloris; adhibebatur enim a Judaeis, ut recordarentur calamitatum quas in Aegypto passi fuerant. Ergo non significat convivium Dei cum hominibus, a quo omnis tristitia exulat. Resp. N. A. Quamvis non perfecta, quae inter res tantopere dissitas exigi nequit, aliqua tamen invenitur proportio, quanta ad salvandam Sacramenti rationem sufficit. Ad *prob.* Resp. Azyma, quamvis insipida, corpus nihilominus nutriunt reficiuntque. Ut enim *S. Anselmus Cantuariensis* scribit in Epistola ad Valerannum Naumburgensem in Saxonia Episcopum, *Sicut panis iste azymus vel fermentatus dat vitam transitoriam, ita corpus Christi aeternam.* Ad II. Resp. Azyma doloris simul et laetitiae fuerunt signa: doloris quidem, quia praeteritarum calamitatum memoriam refricabant; laetitiae vero ob liberationem ab iisdem miseriis. Utrumque panis azymus in Eucharistia significat: dolorem, quia recolitur passionis Dominicae memoria: laetitiam, quia mens impletur gratia, et futurae gloriae nobis pignus datur.

APPENDIX

AD CONTROVERSIAM IV.

DE USU AZYMI ET FERMENTATI.

LXXXVI.

Quaeres I. Quonam tempore Christus instituerit Eucharistiam, et an in azymo vel fermentato pane eam confecerit? Nobilissimam hanc et intricatam quaestionem, magnis partium studiis agitatam, paucis aliquot propositionibus expediemus. Ut igitur suus dicendis constet ordo, et brevitati quantum fieri poterit consulatur, sit

LXXXVII. *Propositio I.* Christus pridie mortis suae, juxta ritum Legis, Pascha legale seu Agnum manducavit. Sententiae huic adversantur ex veteribus, Philoponus Grammaticus Alexandrinus, et Auctor anonymus Chronici Paschalis, in quo laudantur S. Petrus Martyr Alexandrinus, Hippolytus Portuensis, Apollinaris Hierapolitanus, et Clemens Alexandrinus, qui existimant Christum morte praeventum ultimo vitae suae anno Pascha legale non celebrasse. Verum Philoponi hominis haeretici nulla est authoritas, et eorum qui in Chronico Pascali laudantur, incerta sunt et suspectae fidei testimonia; continentur enim voces ab aetate Clementis et Petri Alexandrini omnino alienae, atque ab Ecclesia non nisi posterioribus temporibus consecratae. Opinioni huic e recensioribus suffragantur Nicolaus Villagagnonius, M. Ant. de Dominis, Hugo Grotius, Hieronymus Vecchiettus, Toinardus,

Tournemine, Augustinus Calmet, et Bernardus Lamy in Harmonia Evangelistarum.

LXXXVIII. Prob. assertio I. Authoritate Scripturarum. Christus pridie mortis suae illud Pascha cum discipulis suis manducavit, quod Judaei die prima azymorum immolabant. Marci Cap. XIV. *Primo die azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, et paremus tibi ut manduces Pascha? - - - et paraverunt Pascha. Vespere autem facto, venit cum duodecim*: Quod necesse erat occidi. Lucae Cap. XXII. *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha: et misit Petrum et Joannem*: Denique Pascha illud, de quo Apostoli interrogant Christum, ubi vellet illud parari, quodque revera paraverunt. Atqui tale Pascha aliud fingi non potest quam legale; non enim aliud noverant Apostoli, non aliud noverat ille ad quem missi sunt ut pararent Pascha, non aliud intelligebat Christus ipse, cum Matth. Cap. XXVI. ait: *Tempus meum prope est; apud te facio Pascha cum discipulis meis.* II. Authoritate Patrum, quos hac in re nobiscum facere ipsi adversarii fatentur, et Photius in Bibliotheca, Codice CXVI. scribit, universam Ecclesiam Graecam cum Chrysostomo credere, quod Christus in ultima coena Pascha legale celebrarit. III. Authoritate Tridentini, quod Sessione XXII. Cap. I. ait: *Celebrato veteri Pascha, quod in memoriam exitus de Aegypto multitudo filiorum Israel immolabat, novum instituit Pascha, se ipsum ab Ecclesia per Sacerdotes sub signis visibilibus immolandum in memoriam transitus sui ex hoc mundo ad Patrem.* IV. Argumento negativo. Nullum ostendi potest in Scripturis vesti-

gium, quod Christus ultimo vitae suae anno coenam legalem praetermiserit: neque ulla id adstruendi urget necessitas; cum varia Evangelistarum loca, quae sibi invicem primo intuitu opponi videntur, facile in nostro systemate concilientur, ut paulo inferius ostendemus.

LXXXIX. Neque obstat I. quod Christus tardius de Paschate celebrando cum Apostolis collocutus esse videatur, quam posset ab eo agnus immolari. Matth. Cap. XXVI. *Prima die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* II. Quod Christus in Evangelio non dicatur stetisse accinctis renibus; qui ritus comedentibus Agnum Paschalem praescribebatur a Lege *Exodi* Cap. XII.; sed potius discubuisse legatur cum suis discipulis. Nam ad I. Resp. Apostolos hac de re egisse cum Christo post meridiem Lunae XIII., ante vesperam ejusdem diei naturalis, a qua juxta ritum Ecclesiasticum Judaeorum initium sumebat Luna XIV. Quare hoc temporis intervallo facile praeparari potuit Agnus Paschalis ab Apostolis, quem si *Philoni* credimus Lib. III. de Vita Moysis, in Templo necesse non erat mactari, sed in privatis aedibus. Verba S. Matthaei nihil aliud indicant, quam primam diem azymorum in foribus fuisse, quando discipuli Jesum interrogarunt ubi vellet comedere Pascha. Ad II. Resp. Praeterquam quod valde incertum sit, utrum omnes illae caeremoniae, quae a Judaeis adhibitae sunt in celebrando primo Paschate in Aegypto, fuerint subsequentibus temporibus observate; ex silentio Evangelistarum legiti-

me inferri nequit, Christum et Apostolos Agnum non comedisse accinctis renibus, et baculos in manibus habentes. Christus itaque pridie mortis suae triplicem cum Apostolis suis coenam celebravit: legalem, in qua forsitan stans, licet situs nulla fiat apud Evangelistas mentio, Agnum comedit: communem, in qua convivae jacebant in lectulis; et Eucharisticam, in qua corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini sumendum tribuit.

XC. *Propositio II.* Christus, quacumque demum Luna mensis Nisan Agnum Pascalem comederit, Eucharistiam instituit in Azymo. Ita Latini adversus Graecos. Prob. Christus eo pane usus fuit in conficienda Eucharistia, qui Judaeis Pascha celebrantibus a Lege praescribebatur. Neque enim credibile est, Christum Mosaicae Legis observantissimum, hac in re a Lege longius discessisse. Atqui Lex Agnum Paschalem quocumque tempore comedentibus usum panis azymi praecipiebat. Ergo Christus pane azymo usus fuit in conficienda Eucharistia. P. m. Numerorum Cap. IX. ait Deus ad Moysem: *Homo qui fuerit immundus super anima, sive in via procul in gente vestra, faciat Phase Domino in mense secundo quartadecima die mensis ad vesperam: cum azymis et lactucis agrestibus comedent illud. — — — Omnem ritum Phase observabunt.* Ergo quacunque demum Luna Christus Pascha celebraverit, Eucharistiam in azymo instituit; secus non observasset omnem ritum Phase.

XCI. *Propositio III.* Christus non antevertit tempus Coenae legalis, a Lege Mosaica praefixum, nec Judaei illud distulerunt. Prob. I. pars contra Graecos. Ex una parte Lex permittebat quidem ab immundis

atque iter agentibus differri, non autem anteverti tempus comedendi Agnum Paschalem: ex altera parte Evangelium aperte testatur, ea ipsa die Pascha fuisse a Christo celebratum, qua discipuli interrogarunt ubi vellet sibi parari. Atqui illi petierunt tempore a Lege determinato; secus homo ille ad quem missi sunt, aedes suas non commodasset, monuissetque nondum venisse tempus a Lege definitum. Matth. Cap. XXVI. *Prima die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum.* Marci Cap. XIV. *Prima die azymorum, quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli.* Lucae Cap. XXII. *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha: et misit Petrum et Joannem. Confirm.* Asiae minoris Episcopi Quartodecimani non alia ratione ducti sunt, ut Luna XIV. in quamcunque incidisset diem, Pascha celebrarent, quam exemplo Christi. Ergo Saeculo jam II. et III. constans fuit fidelium opinio, Christum coenae legalis tempus non antevertisse. Neque obstat, quod Joan. Cap. XIII. dicatur: *Ante diem autem festum Paschae sciens Jesus etc.* Vel enim S. Evangelista per Pascha non intelligit diem comedendo Agno Paschali destinatum, sed diem solemnem et festivum Paschatis: vel diem festum Paschae non Ecclesiastice, nam sic incipiebat post occasum solis diei XIII.; sed civiliter, qua ratione incipiebat ab ortu solis diei XIV.

XCII. Prob. altera pars assertionis. Tempus comedendi Pascha in Lege Mosaica determinatum erat. Levitici Cap. XXIII. dicitur: *Mense primo quartadecima die mensis ad vesperum, Phase Domini est. Et quinta decima die mensis hujus solemnitas azymorum Domini est.* Et Evangelistae testantur, Christum Domi-

num ea ipsa die Pascha celebrasse, qua necesse erat ut Agnum immolarent Judaei. Lucae Cap. XXII. *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha.* Ergo Judaei paternarum Legum alias observantissimi, Pascha non distulerunt; praecipue cum nullum hujus dilationis vestigium in Scripturis appareat, neque aliqua id dicendi urgeat necessitas. Ea quidem opinio quorumdam animis insedit, Judaeos solitos non fuisse duos solemnes dies continuos celebrare, ideoque festum azymorum in sequentem diem fuisse translatum. At vero de illa translazione festorum nihil omnino in Scripturis habetur, neque hujus rei meminerunt *Philo* et *Josephus Flavius*, qui circa Apostolorum tempora de Judaicis rebus scripsere. Immo *Josephus Flavius* Lib. XIII. Antiquit. Judaicarum, Cap. XVI. refert, temporibus Hyrcani Festum Pentecostes aliquando celebratum fuisse die Sabbathum proxime sequente. *S. Epiphanius* Haer. XXX. et LI. testatur, quolibet die, etiam feria VI. a Judaeis festum Azymorum celebrari; quod etiam colligitur ex controversia orta Catholicos inter et Quartodecimanos; hi enim ideo contendebant Pascha semper esse celebrandum Luna XIV., quia Judaei ea die, et non alia, Agnum typicum immolabant. Itaque si consuetudo haec festa transferendi apud Judaeos nostrorum temporum viget, recentioris est haud dubie instituti, et ab aetate Christi pluribus saeculis remota, ut recte observat *Petavius* in Animadversionibus in S. Epiphanium. Quod si dicas, *Joannis* Cap. XVIII. de Judaeis asseri: *Et ipsi non introierunt in praetorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.* Ergo vel Christus antevertit tempus coenae legalis, vel Judaei

illam distulerunt. Resp. N. C. Nomine Paseatis loco citato non intelligitur Agnus Paschalis, quem Judaei jam praecedente vespera manducaverant, sed omnes hostiae paschales, ovium, vitulorum, boum, quas celeberrimo Paschae festo totaque Octava pene innumeras offerebant; a quibus abstinere tenebantur, si immundi fuissent, juxta illud Levitici Cap. XXII. *Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quae consecrata sunt, et quae obtulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino.*

XCIII. *Propositio IV.* Christus Agnum Paschalem comedit cum discipulis Luna XIV. primi mensis Nisan, et Eucharistiam in azymo consecravit. Ex hactenus dictis manifeste id deducitur. Nam Christus tempore a Lege statuto Pascha comedit. Atqui tempus hoc a Lege statutum, erat Luna XIV. mensis Nisan. Ergo Luna XIV. Pascha cum discipulis comedit, eodemque tempore Eucharistiam instituit et consecravit: non in fermentato, qui gravissime prohibebatur toto Paschatis tempore. Ergo in pane azymo.

XCIV. *Propositio V.* Id tamen factum est in priore vespera Lunae XIV. primi mensis Nisan, immediate praecedente diem naturalem XIV. Sive, Christus Agnum comedit et Eucharistiam instituit die Jovis ad vesperam, quae pertinebat ad diem XIII. primi mensis Nisan, si dies naturalis consideretur a media nocte ad aliam mediam noctem; si vero dies Judaeorum Ecclesiasticus et legalis spectetur, ad diem XIV. primi mensis pertinebat. Ita *Oleaster*, *Didacus Stella*, *Luisius Legionensis*, *Basilius Pontius*, *Gabriel Daniel*, *Caesar Calino*, *Trattenimento Storico sopra i Santi Vangeli*, Lib. VIII. Cap. I. et II. Probatur assertio I.

Quemadmodum apud Italos et Sinenses, uti etiam olim Athenis, diei civilis initium ducitur ab occasu solis, indeque XXIV. horae numerantur usque ad occasum Solis alterius diei: ita etiam apud Judaeos diei legalis et Ecclesiastici initium sumebatur a Solis occasu usque ad vesperam alterius diei. Levit. Cap. XXIII. *A vespera usque ad vesperam celebrabitis Sabbatha vestra.* Et S. Chrysostomus Hom. LXXXII. in Matthaeum scribit: *Primam Azymorum eam diem vocat* (Evangelista) *quae ante azyma erat. Consueverant enim a vespere semper dies numerare, et ejus mentionem facit in vespere, cujus Pascha erat immolandum.* Ergo cum Christus in vespera Lunae XIV. Pascha celebraverit, factum id fuit in priore vespera cum subsequens, id est, vespera diei naturalis XIV. ad Lunam XV. pertinuerit.

XCV. Prob. II. Judaei eodem tempore immolabant Pascha, quo primum in Aegypto immolarunt. Atqui in Aegypto Pascha immolarant ineunte Luna XIV. ad priorem ejus vesperam, quae finis erat Lunae XIII. P. m. Judaei immolarunt antequam egrederentur de Ramesse. Atqui de Ramesse egressi sunt nocte post solis occasum, inchoante Luna XV. Deuteron. Cap. XVI. *Immolabis Phase vespere ad Solis occasum, quando egressus es de Aegypto.* Numer. Cap. XXXIII. *Profecti de Ramesse in mense primo decimaquinta die mensis primi.* Ergo nocte praecedente, quae initium erat Lunae XIV. et finis XIII. illud celebrarunt. Et profecto ea ipsa nocte qua Pascha manducarunt, Judaeos ex Aegypto egressos non fuisse, manifestum est tum ex eo, quod prohibiti sint e domibus suis egredi usque mane, exterminatore Angelo interea primogenitos Aegypti circa mediam noctem interficiente: tum quia longiori aliqua mora indigebant, ut mutuarentur ab Aegyptiis vasa aurea et

argentea, utque tanta multitudo e diversis locis in Ramesse congregaretur.

XCVI. *Dices.* Si Judaei in priore vespera Lunae XIV. comedissent Pascha, dies quibus Azymorum usus praescribebatur, octo omnino fuissent. Atqui hoc manifeste repugnat Scripturis. Ergo. P. m. *Exodi* Cap. XII. dicitur. *Septem diebus azyma comedetis. - - - Primo mense quintadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma usque ad diem vicesimam primam ejusdem mensis ad vesperam. Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris.* R. C. M. N. m. Ad *probat.* C. A. N. C. Solemnitas azymorum permiscenda non est cum esu et oblatione Agni Paschalis. Prior a Deo instituta est ob liberatos ab Aegyptiaca servitute Israelitas. *Deutoron.* Cap. XVI. *Ut memineris diei egressionis tuae de Aegypto, omnibus diebus vitae tuae*; septemque dierum spatio circumscribebatur. Posterior a Deo instituta est ob caesos Aegypti primogenitos, et liberatos Jacobi posteros ab exterminatore Angelo, ac XXIV. horarum spatio continebatur, eratque quasi Vigilia solemnitatis azymorum, alio ritu a Judaeis celebranda. Luna enim XIV. necesse erat Agnum Paschalem immolare, et azymis uti. *Exodi* Cap. XII. *Et edent carnes nocte illa assas igni, et azymos panes cum lactucis agrestibus*: neque labor etiam servilis finita coena, ortoque jam Sole, usque ad vesperam prohibebatur. Contra vero prima dies solemnis azymorum, seu Luna XV. festiva erat apud Judaeos, prohibebaturque non solum esus, sed etiam asservatio fermentati panis in domibus Judaeorum. *Exodi* Cap. XII. *Dies prima erit sancta atque solemnis, et dies septima eadem festivitate venerabilis: nihil operis facietis in eis,*

exceptis iis quae ad vescendum pertinent. -- Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris. Ex his patet, solemnitatem azymorum septem dies complexam fuisse, quorum primus et ultimus festivi erant; usum vero panis azymi integro octiduo perdurasse. Hinc *Josephus Flavius* paternorum rituum scientissimus, cui hac in re nec facile nec volupe fuit mentiri, scribit Lib. II. Antiquit. Judaic. *Festa per octo dies celebramus, quos vocamus azymorum.*

XCVII. *Propositio VI.* Christus eadem Luna XIV. circa meridiem Cruci affixus est, pridie diei primae et solemnis azymorum, quae illo anno incidebat in diem Sabbathi. Assertio haec necessario consequitur ex praecedentibus. Si enim Christus sub vesperum, Luna XIV. ineunte, seu sub vesperum diei naturalis XIII. Pascha cum discipulis manducavit, necesse est Cruci affixus fuerit die XIV, seu Luna XIV. mensis Nisan: cum juxta omnes Evangelistas Coenam inter et Crucis supplicium Christo irrogatum, integra dies XXIV. horarum non intercesserit. Ergo id contigit pridie Lunae XV., in qua celebrabatur dies prima et solemnis azymorum, juxta illud *Numer.* Cap. XXVIII. *Mense autem primo, quartadecima die mensis, Phase Domini erit, et quintadecima die solemnitas: septem diebus vescentur azymis. Quarum dies prima venerabilis et sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.* Porro primam diem solemnem azymorum, seu Lunam XV. incidisse anno mortis Christi in diem Sabbathi, haud obscure colligitur I. ex Ecclesiastica traditione, qua constat amantissimum Salvatorem nostrum diem Veneris morte sua consecrasse. II. Ex ipsa etiam Scriptura. Joannis Cap. XIX. v. 14. dicitur: *Erat autem Pa-*

rasceve Paschae, hora quasi sexta. Id est, dies Veneris, ac pervigilium magnae solemnitatis Paschalis, vel primae diei solemnis azymorum. *Joan.* Cap. XIX. v. 31 *Erat enim magnus dies ille Sabbahti*, nimirum ob primam diem solemnem azymorum, quae anno illo incidebat in diem Sabbathi de se jam festivum. III. Eo anno quo Christus passus est, festum Pentecostes Judaeorum incidit in diem Dominicam, ut constat ex traditione Ecclesiae. Ergo etiam secunda dies azymorum incidit in diem Dominicam. Cum enim festum Pentecostes esset dies quinquagesimus a secundo die azymorum, necesse erat ut uterque in eamdem hebdomadis diem incideret, ut numeranti patebit. Ergo eo anno quo Christus passus est, dies primus solemnis azymorum fuit in Sabbatho, adeoque Luna XV. incidit eo anno in diem Sabbathi, et Luna XIV. in sexta feria Christus Cruci affixus est. IV. Videtur omnino incredibile, quod Judaei, quamtumvis odio excaecati, prima solemni ac festiva die azymorum causam criminalem egerint contra Christum, Legem aperte violando in oculis multitudinis, quam saepe Christo adhaesisse cognoverant: neque publicam invidjam sint veriti, cum tamen paulo ante dixissent *Matth.* Cap. XXV. *Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.* V. Ex circumstantiis Dominicae passionis. Urgentibus Judaeis, ordine non servato, tumultuarie lata est in Christum sententia mortis, et executioni mandata: eadem adhuc die Christus e Cruce deponitur: Josephus et Nicodemus ante Solis occasum emunt sindonem, parant aromata et unguenta; faciis involutum cadaver sepeliunt in monumento proximo, majori certe pompa et apparatu id facturi, nisi Sol ad occasum vergens eos admonuisset, Lunam

XV. seu primum azymorum diem solemnem magnumque Sabbathum in foribus esse, quo requies a laboribus imperabatur. Ergo Christus Luna XIV, die non festivo, pridie diei primae et solemnis azymorum, feria VI. mortem pro nobis obiit.

XCVIII. *Dices. I.* Dies, quo Christus passus est, vocatur ab Evangelistis Festus, solemnis. *Matth.* Cap. XXVII. *Per diem solemnem consueverat Praeses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent.* Marci Cap. XV. *Per diem festum solebat dimittere illis unum ex vinctis.* Lucae Cap. XXIII. *Necesse habebat dimittere eis per diem festum, unum.* Quod etiam a Pilato eadem die factum est, quando Barabbam liberum dimisit. II. Joan. Cap. XVIII. Judaei dixerunt Pilato: *Nobis non licet interficere quemquam.* Atqui hoc dictum est a Judaeis die sacro et solemni, quo per Legem illis vetabatur mortem alicui inferre. III. Patres docent, Christum mortuum esse Luna XV. Resp. ad I. Quod fit in pervigilio, factum censetur ipsa festa die; neque aliud dicere volunt Evangelistae, quam quod Praeses Romanus occasione solemnitatis Paschalis solitus fuerit vinctum unum liberum dimittere. Ad II. Resp. Judaeos ita locutos fuisse, non quod religioni sibi ducerent Christum die festo damnare ad mortem; sed quia Judaea in provinciae formam a Romanis redacta, jure exuti fuerant poena mortis animadvertendi in reos, insciis vel invitis Romanis, penes quos summum erat imperium. Atqui hinc ipsi Judaei *Joan.* Cap. XVIII. simpliciter et absolute absque ulla restrictione fatentur: *Nobis non licet interficere quemquam.* Neque obest, quod Judaei Stephanum paulo post lapidibus obruerint: factum id enim fuit in tumultu populari, non jure; Romanis id

dissimulantibus, ne colliderentur idcirco cum Judaeis. Ad III. Resp. Patrum aliquos ambigue loqui; alios male ab Adversariis citari: alios demum haud obscure nobis favere, praecipue *Origenem* Tract. XXXV. in Matth. *S. Anselmum* in Cap. XXVII. Matth. et *S. Epiphanium*, qui Haeresi L. scribit: *Christum decimaquarta die mactari ex praescripto Legis oportuit: ut ejus lumen, quod Judaeos collustrabat, oriente Sole ac Lunam abscondente, desineret; etenim a quartadecima die deinceps Lunae splendor imminuitur.*

XCIX. *Quaeres II.* An Latina Ecclesia in conficienda Eucharistia semper solo Azymo usa fuerit? Tres sunt circa intricatam quaestionem opiniones, quae eruditos in diversas partes trahunt. Prima est *Jacobi Sirmondi* in Disquisitione de Azymo, qui contendit usum fermentati octingentis et amplius annis in Ecclesia Latina solemnem fuisse; recepta vero azyma medio illo intervallo, quod a schismate Photii usque ad turbas Michaelis Cerularii effluxit, id est, ab anno Aerae Christianae 867 ad A. 1053. Altera est *Joannis Mabillonii* in Praefat. Saeculi III. Benedictini, atque in Dissertatione singulari de pane Eucharistico azymo et fermentato. *Christiani Lupi* Tomo III. Scholiorum in Decreta et Canones Conciliorum in Dissert. de Actis S. Leonis IX. Cap. VII. et seq. *Francisci Macedo* in Disquisitione Theologica de ritu azymi et fermentati. *Honorati a S. Maria* in Animadversionibus in regulas et usum Critices Tomo II. Lib. IV. Dissert. IV. *Antonii Sandini* in Disputationibus Hist. Disput. X. *Edmundi Simonnet* in Institut. Theol. Tract. XIV. Disp. II. Artic. III. qui putant jam ab Apostolicis temporibus in Ecclesia Latina perpetuum ac constantem fuis-

se Azymorum usum, et numquam receptum fuisse fermentatum. Tertia est, inter utramque veluti media, *Joannis Card. Bona* Lib. I. Rerum Liturgicarum, Cap. XXIII. cujus sententiam amplectuntur *Lazarus Bocquillot* in Tract. Hist. de Sacra Liturgia. *Renatus Le Drouven* de Re Sacramentaria, Lib. IV. Quaest. II. Cap. I. Paragr. III. *Honoratus Tournely* de Sacram. Euchar. Quaest. IV. Art. V. Volunt hi apud Latinos primis Ecclesiae saeculis promiscuum fuisse azymi et fermentati usum, prout temporis et locorum opportunitas postulabat; nec ante Saeculi X. initium Azymum Lege communi ac generali fuisse receptum. Quid hac de re sentiamus duabus propositionibus indicabimus.

C. *Propositio I.* Certum est, diu jam ante schisma Photianum, Latinam Ecclesiam in Azymo consecrasse. Prob. I. Authoritate Legatorum, quos *Agatho* Papa A. 680. *CPolim* misit ut VI. Synodo Generali, seu *CPolitanae III.* praesiderent. Hi a Constantino Pogonato Imp. interrogati, ut refert *Humbertus Card.* in Responsione adversus Nicetam Pectoratum, *qualiter Romana Ecclesia de Sacrificio corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi ordinem teneret*, responderunt: *Oblatio quae in Sacrificium Altaris offertur, nullam commixtionem aut corruptionem fermenti debet habere: sicut Beata Virgo Maria absque omni corruptione Christum concepit et peperit. - - - Sic et oblatio munda debet esse a fermento.* Quibus verbis recitatis Nicetam ita urget Humbertus: *Tunc placuit piissimo Principi Constantino haec traditio Apostolicae Sedis. Ecce istius et caeterarum sex Synodorum omnibus Sanctis Patribus et Orthodoxis Imperatori-*

bus per omnia placuit fides et traditio Apostolicae Sedis. Et tu quis es cui displicent? Equidem haec in Actis VI. Synodi, quae adhuc supersunt, haud amplius inveniuntur; neutiquam tamen dubitandum est ea extitisse: neque enim in suspicionem fraudis trahi, aut tam crassae inscitiae accusari potest Humbertus, inter Latinos sui aevi et vitae probitate et doctrina unus omnium maxime illustris. Prob. II. Authoritate Alcuini Scriptoris Saec. VIII. circa A. 804. demortui. Hic Epist. LXIX. ad Lugdunenses scribit: *Audivimus aliquos in illis partibus* (Hispaniae) *affirmare, salem esse in Sacrificium corporis Christi mittendum. Quam consuetudinem nec universalis observat Ecclesia, nec Romana custodit authoritas. Tria sunt quae in Sacrificio hujus testimonii offerenda sunt, panis, aqua, et vinum. Panis qui in Christi corpus consecratur, absque fermento ullius alterius infectionis debet esse mundissimus.* Prob. III. Authoritate *Rabani Mauri.* Hic A. 819. adeoque annis minimum XL. ante schisma Photianum, Opus conscripsit de Institutione Clericorum, in quo postquam animadvertit usum panis azymi vim habuisse in Ecclesia Latina, et nemini licere alio pane uti, subjungit Lib. I. cit. Operis, Cap. XXXI. *Panem infermentatum, et vinum aqua mixtum in Sacramentum corporis et sanguinis Christi sanctificari oportet. - - - Credimus et panem illum, quem primum Dominus in coena mystica in mysterium sui corporis consecravit, infermentatum esse.* Et Cap. XXXIII. *Istum ergo ordinem ab Apostolis et Apostolicis viris traditum Romana tenet Ecclesia, et per totum pene Occidentem omnes Ecclesiae eamdem traditionem servant.*

CI. Neque obstat silentium Photii, qui inter ea quae objicit Latinis, nullam facit de azymo mentionem, facturus sine dubio, si azymorum usus ejus aetate in Ecclesia Latina obtinuisset. Idcirco enim Photius Azymorum usum Latinis non exprobrat, quod postea fecit Cerularius duobus saeculis Photio posterior, quia procerto habebat eos Azymis uti exemplo Christi; quam fuisse etiam S. Chrysostomi et Graecae Ecclesiae sententiam profitetur in sua Bibliotheca, Codice CXVI. Cum igitur Photius ibi fateatur, Christum celebrasse Pascha legitimum, hoc est, diebus azymorum, non est, cur quispiam miretur, eum non reprehendisse Latinos, quod sequentes exemplum Christi azymum consecrarent. Deinde Photius alia multa omisit, quae postea Graeci tempore Leonis IX. Latinis exprobrarunt. Denique argumentum petitum a silentio nihil prorsus efficit adversus certa et expressa Scriptorum testimonia, quibus probavimus usum Azymorum diu ante Photium Latinis fuisse communem.

CII. *Propositio II.* Panis azymi usus in Eucharistiae Sacrificio probabilius constans fuit ac perpetuus ab Apostolicis temporibus in Ecclesia Latina, ac praecipue in particulari Romana. Prob. assertio I. Authoritate Pontificum, et veterum Scriptorum. S. Leo IX. Epist. I. ad Michaelem Cerularium et Leonem Acridanum scribit Cap. V. Romanam Ecclesiam jam a mille et viginti annis Sacrificium in azymo conficere, B. Petri Apostolorum Principis institutione edoctam. Locum hunc integrum exhibuimus Num. LXXIII. Et Cap. XX. *Quapropter a tanta amentia jam resipiscite, et Latinos vere Catholicos, atque Maximi Petri*

familiariores discipulos, institutionisque ejus devotiores sectatores cessate subsannandò Azymitas vocare. Idem Epist. VI. ad eumdem Cerularium in Collectione Harduiniana Tom. VI. Col. 956 ait: *Illud autem quis non stupeat, quod post tot Sanctos et orthodoxos Patres per mille et viginti a passione Salvatoris annos, novus calumniator Ecclesiae Latinorum emersisti, anathematizans omnes, et publicam persecutionem excitans, quicunque participarentur ex azymis? Humbertus Card.* Sylvae candidae Episcopus, Leonis IX. CPoli Legatus, in Responsione ad Nicetam Pectoratum, Azymorum usum in Ecclesia Latina vocat *traditionem Apostolicae Sedis.* Leoni et Humberto suffragantur *Algerus* Lib. II. de Sacramento corporis et sanguinis Domini, Cap. X. *Omnis autem Ecclesia, praeter Graecam, a primordio sui ex traditione Principum Ecclesiae, Petri scilicet et Pauli, Azymis celebravit.* Et *Hugo Etherianus* Lib. II. de Haeresibus, quas in Latinos Graeci devolvunt, Cap. XVII. *Latinorum Sancta Ecclesia aeternaliter azyma offert et immolat.* Ergo verisimilius est azymi usum in Latina Ecclesia semper viguisse. *Confirm.* Si perpetuus non fuisset in Latina Ecclesia azymi usus, et Latini usque ad VIII. vel posteriora saecula ad Eucharistiam conficiendam fermentatum panem adhibuissent: Cerularius, qui illud omnium primus ipsis vitio vertere non dubitavit, quod pane azymo minime apta, ut ipse ajebat, materia uterentur, illud etiam, et quidem multo magis multoque acrius ac vehementius exprobrasset, quod ausi essent fermentato, cujus erat antea usus communis, azymum panem substituere, et per summam inconstantiam Eucharistiae materiam

mutare. Atqui Cerularius id numquam Latinis objecisse legitur.

CIII. Prob. II. Argumento praescriptionis. Saeculo VIII. et IX. ante schisma Photianum, certum est Latinos consecrasse in azymo tantum, ut Num. C. ostendimus. Ergo etiam id factum fuit prioribus saeculis. P. C. Si prioribus saeculis Latini consecrassent in fermentato, saeculo VIII. fuisset ei subrogatus azymus panis vel a Lege Ecclesiastica, que jusserit fermentatum ablegari et azymum recipi, vel a communi Ecclesiae consensu, aut a consuetudine sensim approbata et recepta. Atqui nihil horum potest verisimiliter dici. Ergo Latini prioribus etiam saeculis numquam consecrarunt in fermentato. Major videtur certa. Si enim Traditionem excipias, quidquid ad Dei cultum spectat, et disciplinae nomine circumscribitur, aliquo ex his modis introductum fuit. Prob. etiam minor propositio. Nam I. Azymus subrogatus non fuit fermentato a Lege aliqua Ecclesiastica; quia ab institutione prima Eucharistiae ad saeculum usque XII. indicari non potest Decretum ullum vel Romani Pontificis, vel Concilii, aut Superioris alterius Ecclesiastici, quo fermentatus panis ab Altari removeri jubeatur. II. Non a communi Ecclesiae consensu. Quo enim pacto fieri potuit, ut omnes peculiares Ecclesiae Occidentis sua sponte et consensu unanimi simul cum Ecclesia Romana novum morem amplecterentur, ritumque a Majoribus acceptum et quotidiana consuetudine usurpatum dimitterent, sine ulla alicujus Episcopi contradictione, sine ullo motu populorum ac tumultu? III. Non a consuetudine sensim approbata ac recepta. Praeterquam enim quod incredibile sit, Latinas omnes Ecclesias,

nulla vi aut repugnantia, absque Superioris Ecclesiastici Decreto aut Lege, deseruisse caput disciplinae ad Mysteriorum suorum Augustissimum spectans; cum tamen inviolate retinerent mores multo minoris momenti, quos vel ab institutoribus suis vel Majoribus acceperant, ut vel Mediolanensis et Hispanica Ecclesia satis ostendunt: pauca saecula non sufficissent ad inducendam in omnes Occidentis Ecclesias contrariam consuetudinem. Ergo perpetuus ac constans fuit in Latina Ecclesia azymi usu in Missae Sacrificio. Ergo cum haec mutatio nec ulla Lege Ecclesiastica, nec communi Ecclesiae consensu, aut recepta sensim consuetudinem fuerit constituta, oportet necessario confugere ad traditionem, quae ab aevo Apostolico descendit, juxta regulam S. Augustini Lib. IV. de Bapt. contra Donatistas, Cap. XXIV. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi ab authoritate Apostolica traditum rectissime creditur.*

CIV. Caeterum ut vocum ambiguitas tollatur, meminisse oportet quod saepe alias diximus, duplex Traditionum genus ab Apostolis nobis relictum esse. Aliae pertinent ad fidem, suntque ex ipsius Christi ore ab Apostolis acceptae, aut ab iisdem, Spiritu Sancto inspirante, quasi per manus traditae: aliae vero disciplinam spectant, suntque ab Apostolis tamquam Pastoribus et Episcopis in Ecclesiam inductae. Ex his non nullae ad quoddam tempus servatae sunt, ut v. g. trina immersio in Baptismate, abstinentia a sanguine et suffocato etc. Aliquae perpetuae fuerunt ac numquam intermissae: cujusmodi est mos infundendi parum aquae in calicem, aliaque ejusdem generis spectantia ad Sa-

cramentorum administrationem, et Sacrosanctum Missae Sacrificium. Atque in harum Traditionum numero collocanda est Traditio azymi consecrandi, quae in tota Occidentali Ecclesia ad hanc usque diem servatur.

CV. *Dices I.* S. Ambrosius Lib. IV. de Sacram. Cap. IV. panem consecrandum vocat panem usitatum. *Tu forte dicis, meus panis est usitatus.* II. Dacius Mediolanensis Episcopus, Saeculi VI. Scriptor, in suo Chronico narrat, S. Ambrosium quosdam Graecae Ecclesiae mores servare consuevisse, atque in festis solemnibus panem fermentatum cum azymis consecrasse. III. In Vita S. Melchiadis Papae dicitur apud Authorem Libri Pontificalis: *Hic fecit ut oblationes consecratae per Ecclesias ex consecratu Episcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum.* Et in Vita S. Siricii Papae: *Hic constituit, ut nullus Presbyter Missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratum Episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur fermentum.* S. Innocentius I. Epist. ad Decentium Eugubinum, Cap. V. *De fermento vero, quod die Dominica per titulo mittimus, superflue nos consulere voluisti.* Et loco cit. fermentum vocat *Sacramentum.* IV. S. Epiphanius Haer. XXX. Ebionitas redarguit, quod Mysteria celebrarent in pane azymo. V. Toletanum XVI. A. 693. Capitulo VI. postquam objurgavit Sacerdotes quosdam, non quod in fermentato consecrarint. sed quod *de panibus suis usibus praeparatis crustulam in rotunditatem auferant*, postea consecrandam, jussit *ut non aliter panis in Altari Domini Sacerdotali benedictione sanctificandus proponatur, nisi integer et nitidus, qui ex studio fuerit praeparatus:*

neque grande aliquid, sed modica tantum oblata, secundum quod Ecclesiastica consuetudo retentat. VI. Christiani panem olim offerebant in Missa a Sacerdote consecrandum, ut postea de eo participes fierent sacram Eucharistiam sumentes. Atqui verisimile non est, etiam pauperes panem azymum obtulisse. Ergo. VII. *S. Thomas* in IV. Sentent. Dist. XI. Quaest. II. Artic. II. *Alensis* Parte IV. de Sacram. Euchar. Quaest. X. Membro IV. Art. I. *S. Bonaventura* in IV. Sentent. Dist. XI. Art. II. Quaest. I. scribunt, post exortam haeresin Ebionitarum, universam Ecclesiam ad hanc haeresin convellendam panem fermentatum adhibuisse, rejecto azymo: demum ad pristinum Azymorum usum Latinos rediisse, Graecos autem usum fermentati ea occasione receptum retinuisse.

CVI. Resp. ad I. S. Ambrosius panem consecrandum vocat *usitatum*, non quatenus pani azymo, sed quatenus pani jam consecrato et corpori Christi opponitur, ut ex verbis immediate subsequentibus aperte colligitur. *Sed panis iste panis est ante verba Sacramentorum: ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi.* Praeterea panis azymus recte usitatus appellari potest; quandoquidem ex eadem re constat ac fermentatus, et Graeci, Romani, aliaeque nationes illum frequenter in mensa olim adhibebant. Ad II. Resp. Chronicon Dacii communi Eruditorum judicio opus esse supposititium; neque satis verisimile videri, Ambrosium duplici hoc panis genere usum fuisse in consecranda Eucharistia. Ad III. Resp. Decreta illa adeo obscura, ambigua et implicata esse, ut nihil certi elici inde posse videatur. Aliqui admittunt sermonem ibi esse de Eucharistia, eamque fermenti nomine significari, non

quod ipsa ex pane fermentato confecta esset; sed ut putant *Mabillonius* in Dissert. de Azymo et fermentato, Cap. X. et *Emmanuel Schelstrate* de Disciplina arcani, Cap. VII., ut pro more illorum temporum, nomine obscuro profanis celaretur tantum Mysterium. *Jacobus Sirmondus* in Disquisitione de Azymo, Cap. V. tametsi locus pro fermenti usu, quem probare conatur, facere videtur; vult tamen Eucharistiam fermentum fuisse dictam ex eo, quod quocumque ex pane fieret, Ecclesiis, ad quas mittebatur, fermenti vicem praestaret, eisque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massae cui commiscetur. Alii cum *Anselmo Havelbergensi* in celebri disputatione CPoli in Templo S. Sophiae habita cum Nechite Nicomediensi, cui suffragantur *Baronius*, *Simonnetus* etc. contendunt, Decreta Pontificum illorum non esse intelligenda de pane Eucharistico, sed de Eulogiis Episcopali benedictione consecratis, quae singulis diebus Dominicis in Ecclesia distribuebantur, et ad vicinarum paraeciarum Presbyteros mittebantur in symbolum Catholicae communionis cum suis Episcopis. *S. Innocentius I.* equidem fermentum illud vocat *Sacramentum* sed in lato sensu; quia Episcopali benedictione consecratae erant illae Eulogiae, et ab Ecclesia institutae ad significandam unionem et communionem Catholicam. Simili de causa *S. Augustinus* Lib. II. de peccat. merit. et remiss. Cap XXVI. panem qui Catechumenis in Ecclesia dabatur, vocat Sacramentum. Ad IV. Resp. Ebionitas a S. Epiphanio minime damnari, quod pane azymo uterentur; sed quod aquam solam absque vino adhiberent, dicerentque veterem Legem esse Evangelio sociandam. Ad V. Resp. Toletanae Synodi verba favere magis nobis quam obesse. Quamquam enim neque fermentatus

neque azymus ibi nominetur, verba tamen illa citati Capitoli azymo magis quam fermentato pani convenire videntur. Quid enim aliud est *panis integer*, *nitidus*, *studio praeparatus*, *et modica tantum oblata*, nisi panis azymus? Neque crusta a Sacerdotibus illis consecrata, negotium nobis facessit; cum et azymus etiam panis crusta non semper careat. Sed esto, quidam Sacerdotes in Hispania fermentato pane ad sacrum faciendum ex ignoratione seu perversitate usi fuerint. Quid tum postea? Num inde recte colligas, omnem Latinam Ecclesiam id temporis eumdem ritum servasse? Minime vero gentium. Ex facto enim aliquo peculiari ad universale concludendum non recte descendi, nescit nemo qui dialecticas institutiones attigerit. Ad VI. Resp. duplicem fuisse apud veteres Christianos oblatione. Prima fiebat ante Missae initium, sive ante Evangelii cantum, offerebantque fideles panem, vinum, ceram, aliaque multa ad cultum Dei et victum Ministrorum Altaris necessaria, atque ad pauperum et viduarum alimentum. Altera fiebat tempore Offertorii, atque hac oblatione panis et vini Sacerdotes utebantur in Consecratione. Nihil autem omnino vetat, quo minus panis hic ad conficiendam Eucharistiam a Fidelibus oblatus, azymus fuisse credatur, qui facilius confici ac parari potest, quam fermentatus, quemadmodum id Fideles fecisse post schisma Photianum ipsi Adversarii fatentur. Ad VII. R. apud antiquos Scriptores per mille fere annos, nullum hujus rei extare vestigium; ideoque Doctores illos hodiedum hac in re ab omnibus deseri.

CVII. *Quaeres III.* An Graeca et Orientalis Ecclesia fermentatum semper adhibuerit in Sacris Mysteriis? Affirmant communiter Eruditi, *Jacobus Sirmon-*

dus, *Joannes Mabillonius*, *Joan. Card. Bona* in Lib. paulo ante citatis, *Natalis Alexander* Dissert. XI. Art. III. in Hist. Eccles. Saec. XI. et XII. *Augustinus Calmet* in extrema Dissertat. de novissimo Paschate Christi Domini, quam praefixit Commentario in Evangelium S. Matth. Negant id *Franc. Macedo* in Disputatione Theologica de ritu azymi et fermentati, *Honoratus a S. Maria* in Animadvers. in regulas et usum Critices, Lib. IV. Dissert. V. *Antonius Sandinus* Disput. Hist. XI. *Simonnet* Instit. Theol. Tractat. XIV. Disput. II. Artic. III.

CVIII. *Propositio I.* Certum est, multas Orientis Ecclesias Rem divinam in azymo celebrasse, non in fermentato; qui ritus hodiedum adhuc viget apud aliquas nationes Orientis. Nam I. Armeni tam Catholici quam Eutychiani, quorum Patriarcha Episcopos mille sibi subjectos olim facile numerabat, numquam ad hanc usque diem ab adhibendo pane azymo destiterunt ex Traditione, quam acceptam referunt S. Gregorio primo Armeniae Episcopo, qui sub initium Saeculi IV. jussu Tiridatis Regis Armenorum Martyrio coronatus fuit. Hinc Graeci postremo schismate a Latinis divisi, Armenos ad Graecam Ecclesiam redeuntes, ut refert *Joan. Bapt. Cotelerius* in notis ad Lib. V. Constitutionum Apostolicarum, Cap. XIII. ritum illum his verbis ejurare cogebant: *Siquis in panem oblationis non immittit fermentum et sal, nec aquam cum vino in sanctum calicem, anathema sit.* II. Maronitae pariter testantur, azymorum morem in Ecclesiis suis vetustissimum esse. *Abrahamus Eckellensis* Maronita id probat testimonio cujusdam *Davidis* Archiepiscopi Maronitae, qui scripsit

circa A. 1053 annis circiter XL. antequam Latini sub Godefredo Bullionio Palaestinam expugnarent. III. *Michael Cerularius* in Epistola ad Petrum Antiochenum conqueritur de Patriarchis Alexandrino et Jerosolymitano, quod in Missae Sacrificio Romani Pontificis nomen recitent, eisque in crimine ponit, quod azymis utantur: *Etiam ad aures nostras pervenit, quod praedicti duo Patriarchae non solum alios azymis vescentes recipiunt, sed etiam ipsi aliquando in azymis conficiant Sacrificium.* Quae verba significant Alexandrinam et Jerosolymitanam Ecclesiam noluisse azymis rejectis Graecorum Schismaticorum exemplum sequi.

CIX. *Propositio II.* Valde probabile est, Ecclesiam Graecam ab aetate Apostolorum ad VI. saeculum usque, in pane azymo Eucharistiam confecisse. Prob. assertio I. Ecclesia Graeca jam a primis saeculis non dubitavit, Jesum Christum in ultima coena panem azymum comedisse. Asiatici enim confirmabant usum suum celebrandi Pascha Luna XIV. exemplo Christi, qui eo die Agnum Paschalem manducaverat. *Origenes* Tract. XXV. in Matth. asserit Christum more Judaico Pascha ultimum celebrasse. Origenem secuti sunt *Theophilus*, *S. Cyrillus*, *S. Proterius* Alexandrini Praesules, *S. Epiphanius* Haer. XXX. *Theodoretus* Quaest. XXIV. in Exodum, *S. Chrysostomus* Hom. LXXXI. et LXXXV. in Matth. Quae opinio inter Graecos adeo communis fuit, ut *Photius* in Bibliotheca, Codice CXVI. scripserit, non modo S. Chrysostomum, sed etiam omnem Graecam Ecclesiam docere, Pascha legitimum a Christo celebratum fuisse. Ergo valde probabile est, Graecos ab aetate Apostolorum ad VI. usque saeculum hoc Christi exemplum fuisse imitatos, atque

F 2

azymum in Sacrificio adhibuisse. P. C. his rationibus. I. Quia nulla nobis cognita ratione moveri poterant, ut secus facerent. II. Quia panis azymus aptior est ac purior quam fermentatus. III. Quia non constat usum panis fermentati Lege ulla Ecclesiae Graece. decretum fuisse. IV. Quia laude dignum est Jesum Christum imitari, ejusque exemplo in pane consecrando adhaerere. *Confirm.* Ad finem Saeculi VI., quo tempore certo constat Graecos in Missae Sacrificio fermentatum adhibuisse, *Joannes Philoponus* Alexandrinus Lib. de Paschate, primus omnium negavit, Pascha legale a Christo ultimo vitae suae anno fuisse celebratum. Graeci posteriores, praecipue post schisma Photianum, rejecta veteri Ecclesiae suae doctrina docuerunt, Christum Dominum in celebrando Paschate statu tum a Lege tempus antevertisse; ut nimirum eo facilius se expedirent ab eo argumento, quod ab exemplo Christi patebatur pro usu panis azymi, sicque invidiam declinarent. Ergo cum alia fuerit hac de re Ecclesiae Graecae doctrina primis V. saeculis, longe probabilius est, eam a fermentato abstinuisse.

CX. Prob. II. S. Epiphanius Scriptor Saeculi IV. Haeresi XXX. de Ebionitis scribit: *Mysteria vero videlicet perficiunt secundum imitationem Sanctorum in Ecclesia, ab anno in annum, per azyma, et aliam partem Mysterii per aquam solam.* Ergo haeretici Ebionitae saeculo I. et II. Mysteria divina in azymo peragebant *secundum imitationem Sanctorum in Ecclesia.* Ergo Sancti, id est, Fideles tam in Latina quam Graeca Ecclesia utebantur azymis; haec enim verba indefinita *Sancti in Ecclesia*, non indicant magis Orientalem quam Occidentalem Ecclesiam, sed utramque communi

hac dictione amplectuntur: Aut certe si ad ullam peculiarem Ecclesiam significandam vox haec definienda sit, Graeca tantummodo intelligenda erit, cum verisimile non sit, haereticos qui in media Ecclesia Graeca versabantur, sibi in exemplar proposuisse Fideles Ecclesiae Latinae, quibuscum vix aliquod commercium habebant. Quod si dicas: Ergo etiam Sancti in Ecclesia solam aquam sine vino ad Sacrificium divinum adhibebant. Resp. N. illatum. Epiphanius enim duo aperte distinguit. Primum est, Ebionitas ex imitatione Sanctorum perfecisse Mysteria sua in azymis; alterum, aquam solummodo adhibuisse: in quo Sanctorum exemplum non sectaban ur, sed pingui errore laborabant.

CXI. Prob. III. Saeculo VI. ad finem vergente, Mauritius Imperator, Armenia universa in suam potestatem redacta, omnes illius Provinciae Episcopos Constantinopolim proficisci jussit. Sed Moses Armenorum Patriarcha illuc ire recusavit, dicens, ut refertur in Narratione de rebus Armenorum in Bibliotheca Patrum Tomo XII. pag. 816. *Absit, ut transeam fluvium Azat, vel furno coctum comedam, aut calidum bibam. Simili quoque ratione Episcopi provinciae Asprouran, quotquot sub Persarum ditione erant*, Constantinopolim se conferre noluerunt. Alludebat nimirum Moses ad ritum Graecorum, in pane fermentato in furno cocto consecrantium, et aquam calidam calici miscentium. Ergo Armeni scandalum passi sunt a Graecis in fermentato Eucharistiam conficientibus, ut ob id nollent cum illis communicare. Ergo usus panis fermentati recentissimus tunc erat apud Graecos. Si enim Episcopi Constantinopolitano Patriarchatui obnoxii ab omni aetate Eucharistiam confecissent in fermentato, Arme-

nos latere id non potuisset, qui usque ad illa tempora semper cum illis communicarunt, et nuper Constantinopolitano II. Concilio in causa trium Capitulorum A. 553. celebrato sub Vigilio Papa et Justiniano Imperatore interfuerant. Ergo Graeci tempore illo intermedio a Constantinopolitana II. Synodo ad Mauritium, id est, ab anno 553. ad A. 592. Eucharistiae materiam mutarunt, azymo fermentatum substituentes.

CXII. Atque ex his colliges I. cur Patres *Trullanae* Synodi A. 692., qui in Armenos multa decreta condiderant, indicta etiam poena depositionis, nisi aquam in calice cum vino miscerent, Armenos tamen non vituperaverint ob usum panis azymi in sacris Mysteriis; quia nimirum ritus hic, saeculo abhinc, toti Ecclesiae Graecae communis erat. II. Cur Photius Patriarcha Constantinopolitanus, qui Saeculo IX. tam multa aut falsa aut levissimi momenti Latinis objecit, de azymorum usu omnino siluerit: quia nimirum optime noverat, ante tria saecula azymum etiam a Graecis fuisse usurpatum.

CXIII. Si quaeras, quo anno, aut quo authore Graeci coeperint uti pane fermentato. Respondeo, nihil certi hac in re statui posse. Verisimile est Joannem Jejunatorem, aut Cyriacum Constantinopolitanos Patriarchas Saeculo VI. ad finem vergente operam dedisse, ut priscus in azymis consecrandi ritus inverteretur. Cum enim hi duo Patriarchae ausi sint assumere titulum Oecumenici; ut a Pontifice Romano magis recederent, et ab ejusdem jurisdictione immunes esse viderentur, mirum non esset, fermentatum panem in azymi locum substituisse. In hoc certe tempus incidit, Mosem Patriarcham Armenorum renuisse Constantinopolim se con-

ferre, ne cum hujus Urbis Patriarcha communionem haberet; quod nimirum fermentato pane in sacris uteretur, quae consuetudo recentissima tunc fuerit oportet. Eodem tempore Joannes Philoponus Alexandrinus patria, qui tunc Constantinopoli versabatur, Tractatum de Paschate conscripsit, contendens in eo, Christum ultimo vitae suae anno Pascha legale non celebrasse. Nimirum mutationi novae authoritatem addere cupiebat, et a ritu Eucharistiam in fermentato conficiendi crimen novitatis propulsare, eoquod Christus ipse in institutione Eucharistiae panem fermento admixtum adhibuisset. Porro non est difficile creditu, mutationem hanc paulatim incrementa fecisse in Patriarchatu Constantinopolitano sub Patriarchis Monothelitis Saeculo VII., et Iconoclastis Saeculo VIII. Reliquae Patriarchales Ecclesiae, exemplo Constantinopolitanae, ab antiqua disciplina paulatim desciverunt, tum instigantibus Episcopis Schismaticis et Haereticis, qui Sedes illas subinde occupaverunt; tum etiam quia saepe Pastoribus erant destitutae. Constat enim Antiochiam a Saracenis captam A. 685. per tria ferme saecula nullos Episcopos habuisse: post captas a Saracenis Jerosolymas A. 633. ad finem usque Saeculi XI. quinque tantum aut sex numerari Jerosolymitanos Patriarchas: denique incertam omnino esse Alexandrinorum Antistitum Successionem, posteaquam ea urbs in Saracenorum potestatem venit. Vide *Honoratum a S. Maria* in Animadvers. in regulas et usum Critices Lib. IV. Dissert. V. *Antonium Sandinum* in Disputationibus Historicis Disput. XI.

CXIV. *Dices I.* Patres Graeci, quos inter *S. Justinus M.* Apologia II. pro Christianis, *S. Gregorius Nyssenus* Orat. in Bapt. Christi, *S. Cyrillus Jerosol.* Ca-

tech. III. Mystagogica panem consecrandum vocant communem. II. *S. Irenaeus* in Epist. ad Victorem, quam exhibet *Eusebius* Lib. V. Hist. Eccles. Cap. XXIV. scribit, Orientalem Ecclesiam ipso Christianae Religionis exordio habuisse ritus ab Ecclesiae Occidentalis ritibus diversos. III. Veteres Graecorum Liturgiae praecipiunt, ut panis Sacrificii integer sit, spissus, et justae magnitudinis, e quo dividantur lanceola in hunc usum parata particulae consecrandae, quod ad hanc quoque diem praestant Graeci. IV. Graeci Majorum suorum ritibus tenaciter adhaeserunt semper. Ergo non est credibile mutationem alicuam circa materiam Eucharistiae intervenisse. V. Graeci saepius conquesti sunt adversus nationes Throno Patriarchali Constantinopolitano subjectas, quae azymis praeter communem usum uti coeperant. Resp. ad I. Patres illi vocant panem consecrandum panem communem, non prouti panis communis opponitur pani azymo, sed quatenus opponitur pani consecrato, seu corpori Christi. Praeterea nihil prohibet, quo minus etiam azymus panis communis dicatur, tum quia ex eadem materia constat qua fermentatus: tum quia Romani, aliaeque Gentes utrumque panem azymum ac fermentatum adhibere communiter consueverant, ut liquet ex *Cornelio Celso* de Re Medica Lib. II. Cap. XXIV. et XXVIII. Ad II. Resp. apud Irenaeum aut Eusebium ne verbum quidem inveniri, quo panis azymus aut fermentatus indicetur. Ad III. Resp. nihil omnino obstare quo minus panis azymus ita confici possit, ut postulant Liturgiae, cum fieri cum non repugnet integrum, justae magnitudinis, et non modica densitate constantem. Lanceolae usum quod attinet, recens is est et novus, ut advertit *Goarius* in Euchologio. Ad IV.

Resp. Graecorum animi levitatem satis notam esse, qua reliquas nationes facile superant. Eos sane in pluribus a Majorum suorum placitis et moribus recessisse ostendit *Leo Allatius* Lib. III. de perpetua consensione Ecclesiae Occidentalis et Orientalis, Cap. XIII. Ad V. Resp. id factum fuisse post schisma Cerularii Saeculo XI. Ante illud tempus nullus Scriptorum proferri postet, qui insurrexerit contra Ecclesias in azymo Eucharistiam conficientes, praeter S. Niconem qui sub finem Saeculi X. Armenos idcirco arguit, quamquam hac in re prorsus immerito.

CONTROVERSIA V.

AN VINUM NECESSARIA SIT EUCHARISTIAE MATERIA, ET AN AQUAM VINO MISCERI IN CALICE OPORTEAT?

Contra Ebionitas, Encratitas, Manichaeos, Hydroparastatas, Armenos.

CXV.

Ebionitae nescio quam sobrietatis laudem quaerentes, panem quidem ex Christi praescripto in suis mysteriis offerebant, sed aquam vini loco substituebant. Saeculo II. Tatianus, atque ex eo progeniti Encratitae, teste *S. Epiphanio* Haer. XLVI et XLVII. etiam in sacris mysteriis a vino abstinebant tamquam a foetu diaboli. Horum insaniam imitati sunt Manichaei. Saeculo III. ignavi quidam Episcopi et Sacerdotes in Africa, veriti ne odorem vini efflando in Christianae Religionis suspi-

cionem apud Gentiles, atque in mortis discrimen venirent, in matutinis Sacrificiis solam aquam absque vino consecrabant. Atque hi omnes generali vocabulo a Patribus Aquarii, sive Hydroparastatae appellati sunt.

CXVI. Armeni contra in extreme oppositum errorem lapsi, asserebant, vinum purum absque mixtione aquae consecrandum esse, ut testatur Trullana Synodus Can. XXXII. *Ad nostram cognitionem pervenit, quod in Armeniorum regione vinum tantum in sacra mensa offerunt, aquam illi non miscentes qui incruentum Sacrificium peragunt.* Eos autem eadem Synodus affirmat errandi occasionem sumpsisse ex Homilia LXXXII. S. Chrysostomi in Cap. XXVI. Matth. ubi putabant, S. Doctorem damnare mixtionem aquae cum vino in calice; cum tamen ibi tantum impugnet antiquam haeresin Aquariorum, sive Hydroparastatarum. *Nicephorus* Lib. XVIII. Hist. Eccles. causam hujus praxis ex gravissimo Armenorum errore circa duas in Christo naturas repetit; timebant enim, ne aquam commiscentes cum vino viderentur significare duarum in Christo naturarum unionem, quam illi cum Eutychianis negabant. Equidem ipsi etiam Graeci hujus erroris postulati sunt a *Guidone Carmelita* in Catalogo Haeresum, et *Alphonso a Castro* in Lib. adv. Haer. verbo *Eucharistia*, Haer. VII. sed immerito sane, ut patet tum ex eorum Liturgiis, tum ex Florentino, quod in Decreto pro Armenis asserit, Sanctam Romanam Ecclesiam, et antiquas omnes tum Latinorum tum Graecorum Ecclesias semper in Sacrificio obtulisse vinum aqua temperatum.

CXVII. *Lutherus*, cui omnia ferme displicebant quae in Catholica Ecclesia fieri animadverterat, in primo scripto contra Regem Angliae A. 1522, edito,

fatuos et stolidos vocat eos, qui peccatum esse putant sine aqua celebrare. Tum ait: *Meo sensu melius et tutius foret aquam non miscere vino, cum sit merum figmentum humanum, et sinistram immo pessimam habeat significationem.* Et in formula Missae seu communionis pro Ecclesia Vittenbergensi A. 1523 edita, *Nondum constitui*, inquit, *mecum, miscendane esset aqua vino; quamquam huc inclino, ut merum vinum paretur absque aquae mixtura.* Kemnitius in II. Parte Exam. Conc. Tridentini Cap. VII. Sess. XXII. docet rem esse omnino indifferentem aquae mixtionem in calice; et multis conatur ostendere, non esse certum quod Christus vino aquam admiscuerit: praeterea non esse id necessarium, nec posse praecipi ab Ecclesia. Atque haec videtur esse nunc sententia Lutheranorum et Calvinistarum, qui solo vino in Coena sua, ut vocant, utuntur.

CXVIII. *Conclusio I.* Vinum de vite necessaria est materia Eucharistiae. Prob. I. ex facto Christi, Christus illam materiam calicis instituit ut necessariam et essentialem, quam ipse consecravit. Atqui Christus consecravit vinum ex uvis expressum. Ergo. P. m. Matth. Cap. XXVI. dicitur de Christo: *Et accipiens calicem gratias egit, et dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.* II. Authoritate Patrum, quos in re testatissima adducere supervacaneum foret. III. Authoritate Conciliorum, Carthaginensis III. A. 397. Cap. XXIV. *Ut in Sacramentis corporis et san-*

guinis Domini nihil amplius offeratur, quam ipse Dominus tradidit, hoc est, panis et vinum aqua mixtum. Nec amplius in Sacrificiis offeratur, quam de uvis et frumentis. Item Lateranensis IV. Cap. *Firmiter*, Florentini in Decreto pro Arm. ac *Tridentini* Sess. XIII. IV. Vinum autem requiri vitigineum, verum ac proprie tale, apertis verbis tradunt Aurelianense IV. A. 541. Can. IV. *Ut nullus in oblatione sacri calicis, nisi quod ex fructu vineae speratur, et hoc aqua mixtum, offerre praesumat; quia Sacrilegum judicatur aliud offerri, quam quod in mandatis sacratissimis Salvator instituit.* Et Antisiodorense A. 578. Can. VIII. *Non licet in altario in Sacrificio divino mellitum, quod mulsum appellant, nec ullum aliud poculum, extra vinum cum aqua mixtum, offerre: quia ad grandem reatum et peccatum pertinet Presbytero illi, quicunque aliud poculum, extra vinum, in consecrationem sanguinis Christi offerre praesumpserit.* IV. Ex usu et praxi Ecclesiae, quae semper vinum de vite adhibuit in Sacrificio Missae. Atque hinc Presbyteri *Edessenae* Ecclesiae in libello contra Ibam Episcopum oblato Berytensi Synodo, cujus Acta relecta fuerunt in Chalcedonensi Actione X. conquesti sunt, quod ejus culpa vinum, ex quo confici debebat Eucharistia, purum non fuerit: *Dum memoria fieret SS. Martyrum, non est datum vinum ad Sacrificium Altaris, ad sanctificationem et populi distributionem, nisi admodum exiguum et vitiosum ac lutosum, et quasi eo tempore vindemiatum.*

CXIX. Quod si Raphaelem Volaterranum objicias qui Lib. VII. Geographiae scribit: *Norvegiae Innocentii VIII. Pontificis concessione permissum sine*

vino calicem sacrificare, quod ob immensa frigora vinum in ea regione importatum acescat. Resp. narratiunculam illam Volaterrani communi Eruditorum judicio ad fabulas ablegandam esse. Nullum certe ea de re Decretum extat, neque verisimile est, Pontificem Maximum sacrae Traditionis adeo oblitum fuisse, aut Norvegos legatione missa ab Innocentio postulasse, ut potestas ipsis fieret Sacrificium offerendi sine calice ob vini penuriam; omnium enim, qui hanc in regionem iter fecerunt, relatione constat, vina generosa illic conservari, non solum quae ad rem sacram faciendam sufficiant, sed etiam ad opipare bibendum propinentur. Illud addendum, temporibus Innocentii VIII. A. 1489. Dominicum de Viterbio, et Franciscum Maldente, ac quosdam alios improbos Sacerdotes, quod Pontificia diplomata adulterare ac nova procudere ausi fuerint, Romae strangulatos, igneque absumptos fuisse. Facile igitur contingere potuit, ut quae hic a Volaterrano narrantur, ex non dissimili falsariorum impostura prodierint, cum praesertim nemo alius ejus aevi Scriptorum concessionis illius meminerit.

CXX. *Conclusio II.* Christus Sacramentum Eucharistiae in ultima Coena instituens, vinum aqua temperatum consecravit. Prob. I. Authoritate Patrum, quibus traditio haec ad nos derivata est. S. Irenaeus Lib. IV. adv. Haeres Cap. XXXIII. alias LVII. scribit: *Accipiens panem suum corpus esse confitebatur, et temperamentum calicis suum sanguinem confirmavit.* S. Cyprianus Epist. LXIII. ad Caecilium: *Dominus panem et calicem mixtum vino obtulit.* S. Hieronymus Comment. in Cap. XIV. Marci. *Christus format sanguinem suum in calice, vino et aqua mixtis.* S. Joan. Damasc.

Lib. IV. de Fide Orthodoxa Cap. XIV. *Consimili modo acceptum calicem, ex vino et aqua constantem, impertivit eis.* Idem testantur antiquissimae Liturgiae S. Basilii: *Similiter etiam calicem post coenam aqua et vino miscuit.* Et S. Cyrilli: *Similiter et calicem post coenam miscuit vino et aqua.* Prob. II. Authoritate Conciliorum, *Carthaginensis III.* Cap. XXIV. superius laudato. *Tridentini* Sess. XXII. Cap. VII. Florentini in Decreto pro Armenis: *Aqua autem ideo* (vino) *admiscetur, quoniam juxta testimonia Sanctorum Patrum ac Doctorum Ecclesiae pridem in disputatione exhibita, creditur ipsum Dominum in vino aqua permixto hoc instituisse Sacramentum.* Prob. III. Ex antiquo more Judaeorum, qui in quotidianis epulis vinum aqua miscebant: cujus observantiae causa erat temperantiae in his regionibus necessitas, ubi propter calores immodicos, et praevalidos vini spiritus, vulgo aqua diluitur vinum, ne capiti et stomacho noceat.

CXXI. *Conclusio III.* Necesse est aquam vino admisceri in calice Eucharistico. Prob. I. Authoritate Patrum. S. Justinus Apologia II. sub finem ait: *Precibus peractis, panis offertur et vinum et aqua.* S. Irenaeus Lib. V. adv. Haer. Cap. IV. *Quando ergo et mixtus calix, et fractus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis et corporis Christi.* S. Cyprianus Epist. LXIII. ad Caecilium: *Admonitos nos scias, ut in calice offerendo Dominica traditio servetur, neque aliud fiat a nobis, quam quod pro nobis Dominus prior fecerit; ut calix qui in commemorationem ejus offertur, mixtus vino offeratur.* S. Joan. Damasc. Lib. IV. de Fide Orthodoxa, Cap. XIV. *Panis ac vinum et aqua, per Sancti Spiritus invocatio-*

nem et adventum, mirabili modo in Christi corpus et sanguinem vertuntur. II. Exemplo Christi, de quo paulo ante diximus. III. Authoritate Conciliorum, *Carthaginensis III.* Cap. XXIV. *Aurelianensis IV.* Can. IV. quorum verba paulo ante exhibuimus. Bracarensis III. A. 675. Capitulo II. *Calix Dominicus vino et aqua permixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi.* Vormatiensis A. 868 Can. IV. *Calix Dominicus vino et aqua permixtus debet offerri.* Triburiensis A. 895. Can. XIX. *Cujus rei veritatem* (quod nempe vinum in calice aqua permiscendum sit) *in hac sancta Synodo confitemur, credimus et confirmamus, ne ullus sine commixtione vini et aquae Mysteria sacra conficiat*, Tridentini Sess. XXII. Can. IX. *Siquis dixerit — — aquam non miscendam esse vino in calice offerendo, eoquod sit contra Christi institutionem; anathema sit.*

CXXII. Caeterum aqua in modica quantitate vino miscenda est, ut statuunt Leges Ecclesiasticae. Triburiense A. 895. Can. XIX. ait: *Duae sint partes vini, quia major est majestas sanguinis Christi, quam fragilitas populi; tertia aquae, per quam intelligitur infirmitas humanae naturae.* Honorius III. Cap. *Perniciosus*, Extra, de celebratione Missarum: *Perniciosus inolevit abusus, videlicet quod in majori quantitate de aqua ponitur in Sacrificio, quam de vino; cum secundum rationalem consuetudinem Ecclesiae generalis, plus in ipso sit de vino quam de aqua ponendum.* Florentinum in Decreto pro Arm. *Vino ante consecrationem aqua modicissima admisceri solet.* *Antonius Augustinus* in Synodalibus Constitutionibus

Ecclesiae Tarraconensis Constitutionem memorat *S. Pii V.* ad ejusdem Civitatis Archiepiscopum missam, qua non nullos redarguit, qui non guttam aquae, ut fieri debet, sed plus aquae quam vini in calicem infundebant: quod omnino corrigi et emendari praecepit.

CXXIII. *Quaeres I.* An aquam vino admiscere in sacro calice necessarium sit necessitate Sacramenti; ita ut sine aqua invalida sit consecratio, aut necessitate praecepti divini? Resp. longe probabilius id necessarium esse necessitate dumtaxat praecepti Ecclesiastici et Apostolici. Prob. assertio contra Alensem, Stanislaum Hosium, et Alphonsum a Castro, tum negative, quia neque ex Scripturis neque ex Traditione ostendi potest aquam in Sacrificio necessariam esse necessitate Sacramenti aut praecepti divini: tum etiam positivis argumentis. Ac I. quidem authoritate Patrum. S. Cyprianus Epist. LXIII. ad Caecilium ait: *Si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis; si vero aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo.* Ergo sine aqua valida est consecratio, quia nimirum Christus incipit ibi esse. *S. Bernardus* de Sacerdote, qui per negligentiam aut oblivionem aquam non miscuerat, scribit Epist. LXIX. *Non nego panem et vinum aqua mixtum debere apponi; sed aliud est culpare negligentiam, aliud negare efficaciam.* II. Nec Trullana Synodus, nec Florentina Armenis umquam objecerunt, nullum ab ipsis fieri Sacramentum, quod aquam vino non admiscerent; quia nimirum Patribus illis persuasum erat aquam non esse necessariam ad essentiam Sacramenti, ideoque jure divino non esse praeceptam. III. *Florentinum* in Decreto pro Armenis docet, materiam Eucharistiae esse pa-

nem triticeum et vinum de vite; quibus verbis exprimit totam materiam essentialem Sacramenti hujus. Tridentinum Sess. XIII. Cap. III. ait: *Semper haec fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem sub panis et vini specie una cum ipsius anima et Divinitate existere.* Et Sess. XXII. Cap. VII. *Monet deinde Sancta Synodus, praeceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent.* Quod si aqua necessitate praecepti divini miscenda esset vino, sicut a Christo praeceptum est ut panis triticeus et vinum de vite adhibeantur, valde incongrue diceret Synodus, infusionem aquae Sacerdotibus praeceptam fuisse ab Ecclesia. IV. In Rubricis Missalis Romani Tit. de defectibus vini, dicitur: *Si celebrans ante consecrationem calicis advertat non fuisse appositam aquam, statim ponat eam, et proferat verba consecrationis. Si id advertat post consecrationem calicis, nullo modo apponat, quia non est de necessitate Sacramenti.*

CXXIV. Assertioni huic opponi potest I. Illud est de necessitate Sacramenti, quod Christus usurpavit. Atqui talis est mixtio aquae. II. Patres et Concilia, ut *Carthaginense* III. Cap. XXIV. etc. dicunt mixtionem aquae a Christo esse traditam. III. Aqua quae in calice miscetur, est signum unionis populi cum Christo, quam efficit Eucharistia. Ergo est necessaria necessitate Sacramenti. IV. Sacrificium Missae est essentialiter repraesentatio mortis Christi. Ergo cum aqua sit symbolum illius quae cum sanguine e latere Christi fluxit, est omnino necessaria ad Sacrificium. V. Si offeratur calix sine aqua, existit

et offertur sanguis Christi sine nobis. Ergo non est verum Sacrificium, quia non significat Sacrificium interius. VI. S. Cyprianus Epist. LXIII. ad Caecilium scribit: *Calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque sibi misceatur; quomodo nec corpus Dominicum potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrumque adunatum fuerit et copulatum, et panis unius compage solidatum.* Ergo sicut panis essentialiter compingitur ex farina et aqua: ita calix Eucharisticus juxta S. Cyprianum necessario debet esse mixtus vino et aqua. VII. Idem l. c. ait: *Si nec minima de mandatis Dominicis licet solvere; quanto magis tam magna, tam grandia, tam ad ipsum Dominicae passionis et nostrae redemptionis Sacramentum pertinentia, fas non est infringere, aut in aliud, quam quod divinitus institutum sit, humana traditione mutare?* Ergo juxta S. Cyprianum aquae mixtio est praecepti divini.

CXXV. Verum facile ad haec omnia respondetur. Ad I. N. M. Secus invalide conficeretur Eucharistia in pane fermentato, eoquod Christus azymum adhibuerit, eumque semper usurpaverit Latina Ecclesia. Exemplum itaque Christi, et usus Ecclesiae perpetuus non sufficiunt, ut quid pertinere censeatur ad essentiam Sacramenti; sed necesse est ut aut apertum sit Christi praeceptum, aut aperte Ecclesia, infallibilis verborum Christi interpres, declaraverit, hoc vel illo non adhibito, nullo modo confici Eucharistiam. Ad II. Resp. Patres et Concilia dicunt mixtionem aquae cum vino esse a Christo traditam, nimirum tamquam exemplum quod sequi liceat; non vero tamquam Legem, quae necessitatem inducat. Carthaginense III.

Cap. XXIV. per verbum *tradidit* non significat praeceptum, sed rem oblatam: ita ut sensus sit, nihil esse offerendum praeter id, quod Christus prior obtulit. Ad III. Aqua est signum unionis populi cum Christo, non unicum ac primarium, sed secundarium, accidentale, ab Ecclesia institutum, sicut vestis alba in Baptismo signum est secundarium et accidentale reparatae innocentiae. Unio itaque fidelium cum Christo primario et ex institutione divina significatur per sumptionem corporis et sanguinis Domini sub speciebus panis et vini. Ad IV. Resp. Christi mortem sufficienter repraesentari per consecrationem panis et vini, vi cujus sanguis a corpore mystice separatur: nec ad rationem Sacrificii Missae requiri, ut singulae passionis Dominicae circumstantiae repraesententur. Ad V. Resp. Sacrificium interius, seu interior dispositio et submissio satis intelligitur ex ipsa ratione generica Sacrificii: atque ideo quamvis aqua non adhibeatur, sanguis tamen Christi non offertur sine nobis absolute, sed tantum in aliquo sensu, et quatenus illo signo accidentali, quod exhibetur per aquae mixtionem, non significamur offerri cum Christo. Ad VI. Resp. I. Quaecumque fuerit S. Cypriani opinio, sensum universae Ecclesiae, quem nobis suffragari ostendimus, incunctanter anteponimus illius authoritati. Resp. II. N. C. S. Cyprianus non comparat mixtionem vini et aquae in calice cum mixtione farinae et aquae in pane ex quo fit corpus Christi, quantum ad veritatem seu valorem consecrationis, sed quantum ad repraesentationem seu significationem mysticam. Quemadmodum enim grana multa commolita et commixta cum aqua panem unum faciunt, et significant fideles unum es-

se corpus in Christo qui panis est coelestis: sic quoque mixtio aquae cum vino eamdem populi cum Christo adunationem et conjunctionem significat in calice. Ad VII. N. C. Cum de vino, non de aqua excitata fuerit controversia in Africa, Cyprianus totus in eo est, ut ostendat Aquariis vinum necessario esse offerendum, sine quo nulla est et invalida consecratio calicis; de ipsa vero aqua non disputat, sed supponit quod ipsi admittebant Aquarii, illam nempe esse usurpandum, non solam quidem, ut ipsis placebat, sed vino mixtam. Quando igitur S. Doctor institutionem, exemplum, ac praeceptum Christi toties urget et inculcat, non ad aquae, sed vini necessitatem comprobandam refert; de sola enim vini necessitate lis tunc mota fuerat.

CXXVI. *Quaeres II.* An aqua vino mixta in calice, reipsa convertatur in sanguinem Christi? Resp. affirmative. Assertio haec non ad fidem quidem pertinet; ita tamen certa a Theologis habetur, ut opposita censeatur temeraria. Prob. itaque I. Authoritate Scripturarum. Matth. Cap. XXVI. Christus *accipiens calicem gratias egit, et dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus.* Ex quibus verbis hoc instruitur argumentum. Christus omnem liquorem qui in calice continebatur, vertit in suum sanguinem; quia de toto illo liquore illimitate dixit: *Hic est sanguis meus.* Atqui in calice erat etiam aqua. Ergo aquam vertit in suum sanguinem. II Authoritate Patrum, qui dicunt ante consecrationem in calice esse vinum et aquam; post consecrationem vero esse Christi sanguinem. S. Ambrosius Lib. IV. de Sacram. Cap. IV. scribit: *Ergo didicisti quod ex pane corpus fiat Christi, et quod vinum et aqua*

in calicem mittitur, sed fit sanguis consecratione verbi coelestis. Et Cap. V. *Ante verba Christi calix est vini et aquae plenus: ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur qui plebem redemit.* S. Joan. Damascenus Lib. IV. de Fide orthodoxa, Cap. XIV. *Quemadmodum naturaliter panis per cibum, et vinum et aqua per potum, in comedentis et libentis corpus et sanguinem immutantur, corpusque alterum fiunt, atque a priori ipsius corpore diversum; sic propositionis panis, ac vinum et aqua per Sancti Spiritus invocationem et adventum, mirabili modo in Christi corpus et sanguinem vertuntur, nec sunt duo, sed unum et idem.* Idem docent Scriptores Ecclesiastici ante Saeculum XII. quo lis haec in Galliis exorta est. Saec. IX. Paschasius Ratbertus Lib. de Corpore et Sanguine Domini, Cap. XI. ait: *Aqua consecratur, non quod aqua permaneat, sed vertatur in sanguinem Christi.* Saec. XI. Algerus Leodiensis in Tractatus de Sacramento corporis et sanguinis Domini: *Licet in mensa Domini tria constituantur munera, sunt tamen duo per quae sacrificatur: est aqua mixta prius vino: sed quando sacratur, non est nisi sanguis pro anima intus alatur.* III. Paritate. Sicut fermentum, quod Graeci pani triticeo a imiscent, convertitur simul cum tritico in corpus Christi, quia pars est panis usualis, licet aliunde non sit pars essentialis et necessaria ad validam consecrationem: ita pariter aqua, etsi non sit essentialis ac necessaria necessitate Sacramenti pars calicis consecrandi, quia tamen est pars usualis potus quem Christus usurpavit, idcirco in sanguinem simul cum vino convertitur.

CXXVII. Neque dicas, aquam calicis converti in illam quae e Christi latere fluxit; etenim nec Scriptu-

ra, nec Traditio id docet: nihil autem hac in re affirmandum est, nisi quod divinitus revelatam fuit. Dein in illud solum in Eucharistiae Sacramento fit conversio, quod verbis consecrationis significatur; nihil enim mystica verba efficiunt, nisi quod significant. Atqui consecrandi calicis formula nullam significat conversionem aquae in illam quae e latere Christi effluxit: non enim dicit Sacerdos Christi nomine calicem consecrans, *haec est aqua lateris mei*, sed *hic est calix sanguinis mei*. Ergo.

CXXVIII. *Quaeres III.* An aqua prius in vinum convertatur quam in sanguinem Christi? Resp. aquam immediate in sanguinem Christi converti. Ita communissima Recentiorum contra veteres Scholasticos, praecipue Thomistas. Prob. assertio. Conversio aquae in vinum neque prodigio neque naturae adscribi potest: non prodigio; quia nulla hujus necessitas urget, nullumque habetur in Scripturis aut Patribus fundamentum id adstruendi: non naturae; quia nostris praecipue temporibus deridendum se propinaret Philosophis, qui aquam vino commixtam assereret naturae viribus in vinum mutari, non dicam exiguo illo intervallo, quod ab Offertorio ad Consecrationem usque intercedit, verum etiam intra quodcumque temporis spatium. Verum piget veritati huic demonstrandae diutius inhaerere. Venia potius veteribus Scholasticis danda est, quibus naturae arcana pro genio illorum temporum parum perspecta erant.

CXXIX. *Dices I.* Aqua non est materia consecrationis. Ergo debet prius in vinum converti. II. Christus non dedit Apostolis potestatem convertendi aquam in sanguinem. Ergo. P. A. Christus non praecepit Apo-

stolis, ut aquam vino miscerent in calice. Ergo potestatem illis non dedit convertendi aquam in sanguinem. III. *Florentinum* in Decreto pro Armenis jussit modicissimam aquam calici infundi: cujus rei ratio alia dari nequit, quam ut modica aqua a majori vini virtute superetur. IV. *Tridentinum* Sess. XIII. Can. II. docet, post consecrationem manere tantum species panis et vini. At juxta nos manerent etiam species aquae. V. Idem Concilium docet Sess. XIII. Can. III. Christum remanere singulis cujusque speciei partibus, facta separatione. Ergo etiam, facta separatione, maneret sub speciebus aquae. VI. *Innocentius III.* Cap. *Cum Marthae*, Extra, de Celebrat. Miss. eorum dicit probabiliorem sententiam, qui volunt aquam prius converti in vinum quam in sanguinem. VII. Dominicani et Carmelitae antiquae observantiae prius aquam cum vino infundunt in calicem, quam Missae Sacrificium auspicentur. Atqui hujus consuetudinis alia ratio dari non potest, quam ut vino detur tempus ad agendum in aquam. Ergo.

CXXX. Verum Adversarii ratiunculis his minime evincunt conversionem aquae in vinum. Itaque ad I. Resp. D. A. Aqua sola non est materia consecrationis, C. A. Aqua commixta cum vino, et prout est pars vini usualis, N. A. et Conseq. Materia calicis est vinum, sive purum, sive usuale et cum aqua commixtum, ita ut in morali aestimatione sit vinum de vite. Ad II. D. A. Christus non dedit Apostolis potestatem aquam solam convertendi in sanguinem, C. A. Aquam commixtam cum vino, N. A. Ad *probat.* C. A. N. C. Sicut Christus Apostolis potestatem dedit consecrandi vinum rubrum vel album, licet neutrum determinate praeceperit; ita dedit

illis potestatem consecrandi vinum purum vel aqua temperatum, licet neutrum determinate, sed tantum sub disjunctione praeceperit. Ad III. Resp. Ideo praescribi modicam quantitatem, tum quia major est Majestas Christi significata per vinum, quam fragilitas populi significata per aquam, ut ait Concilium *Triburiense* Can. XIX. tum ne in multis regionibus, in quibus vinum sat debile est, aqua copiose affusa corrumpat vini substantiam. Ad IV. D. M. Tridentinum docet manere species panis et vini puri tantum, N. M. Vini usualis, commixti cum aqua C. M. Et D. m. Juxta nos manerent species aquae ut separatae a vino, N. m. Species aquae ut comixtae cum vino, et constituentes statum sensibilem vini usualis, C. m. Ad V. D. A. Sub singulis speciei partibus materiae essentialis, et necessariae, C. A. Materiae dumtaxat accidentalis, qualis est aqua, facta separatione, N. A. et Conseq. Si aqua a vino consecrato separetur, non amplius sub suis speciebus contineret sanguinem Christi, quia non amplius esset pars vini usualis. Totum hoc argumentum solvendus est ipsis Adversariis. Si enim in pane triticeo permixta sunt aliqua grana alterius frumenti in modica quantitate, totus nihilominus panis ex farina ita permixta confectus convertitur in corpus Christi. Quaerere jam lubet, an post consecrationem solae species panis triticei maneant? An, si modica illa alterius speciei grana a pane triticeo consecrato seperarentur, manerent consecrata? Ad V. Resp Innocentium III. approbare tantum eam sententiam, quae dicit aquam cum vino converti in sanguinem Dominicum, non autem approbare rationem sententiae, quod aqua prius convertatur in vinum. Idem Innocentius III, Lib. IV. de

Mysteriis Missae, Cap. XI. quem librum ante Pontificatum suum conscripsit, omnino favet sententiae nostrae. *In Sacramento corporis*, inquit, *est trinitas specierum, panis videlicet, vini et aquae.* Ergo manifeste supponit aquam immediate converti in sacrum sanguinem; si enim in illum immediate non converteretur, tantum esset dualitas specierum, panis et vini. Ad VII. Resp. Id a Dominicanis et Carmelitis non fieri ex putida illa ratiuncula; sed quia antiquum Ecclesiae Latinae ritum sequuntur, quo cautum erat, ut veteres Liturgiae ostendunt, prius materiam Sacrificii esse praeparandam, quam Sacerdos Missam inchoaret, quod hodiedum etiam a Graecis observatur.

CXXXI. *Quaeres IV.* Cur Ecclesia praeceperit Sacerdotibus mixtionem aquae cum vino in Sacrificio Missae? Resp. Ecclesiam justis de causis id praecepisse, quas assignat Florentinum in Decreto pro Armenis: *Aqua autem ideo admiscetur, quoniam juxta testimonia Sanctorum Patrum ac Doctorum Ecclesiae pridem in disputatione exhibita, creditur ipsum Dominum in vino aqua permixto hoc instituisse Sacramentum. Deinde quia hoc convenit Dominicae passionis repraesentationi. Inquit enim B. Alexander Papa quintus a B. Petro: In Sacramentorum oblationibus, quae intra Missarum solemnia Domino offeruntur, pànis tantum et vinum aqua permixtum in Sacrificium offerantur. Non enim debet in calicem Domini aut vinum solum, aut aqua offerri, sed utrumque permixtum: quia utrumque id est, sanguis et aqua ex latere Christi profluxisse legitur. Tum etiam quod convenit ad significandum hujus Sacramenti effectum, quid est unio populi Christiani ad Christum. Aqua enim populum significat,*

secundum illud Apocalypsis: *Aquae multae*, ***Populi multi***. Et *Tridentinum* Sess. XXII. Cap. VII. *Monet Sancta Synodus*, *praeceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus*, *ut aquam vino in calice offerendo miscerent*; *tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur*, *tum etiam quia e latere ejus aqua simul cum sanguine exierit*, *quod Sacramentum hac mixtione recolitur*, *et cum aquae in Apocalypsi B. Joannis populi dicantur*; *ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repraesentatur*. Atque hinc ratione mysterii quod significatur, praeceptum hoc sub gravi obligare fatentur Theologi omnes, ita ut Sacerdos, qui propria culpa, sciens ac volens, aquam cum vino non permiscet in calice, gravissimo reatu se obstringat.

CXXXII. *Quaeres V.* An Graeci, qui bis aquam infundunt, semel frigidam in mensa propositionis ubi sacra dona praeparantur, ac demum ferventem aquam, peracta jam consecratione, simul cum particula panis consecrati quam injiciunt in calicem, legitime id faciant, et qua de causa? Resp. Graecorum hunc ritum antiquissimum esse, quia mentionem ejus facit *S. Germanus* Constantinopolitanus Patriarcha initio Saeculi VIII. in sua Theoria mystica; immo Saeculo VI. jam viguisse colligitur ex responso *Mosis* Armenorum Patriarchae, de quo superius diximus, Num. CXI. ubi de Azymo Graecorum egimus: *Absit*, *ut transeam fluvium Azat*, *vel furno coctum comedam*, *vel calidum bibam*: neque umquam ab Ecclesia Latina fuisse in Graecis reprobatum. Cum enim in Florentino Concilio Latini quaesivissent, cur Graeci in sacrum calicem ferventem aquam infunderent; quaestioni huic a Dorotheo Mitylenensi Episcopo plene satisfactum fuisse Acta Concilii memorant.

Porro ritus hujus tres mysticas causas afferunt Graeci. I. est, ut significentur aqua et sanguis, quae de Christi latere calida fluxerunt. II. Ut per ferventem aquam significetur, mortuo Christo, ab ejus corpore Divinitatem non fuisse separatam: ideoque corpus Domini vivificum adhuc mansisse propter Divinitatem ab eo nusquam semotam. III. Ut hoc ritu significetur Spiritus Sancti in Ecclesiam illapsus. *Haec enim aqua*, inquit Nicolaus Cabasilas Lib. de Sacris Mysteriis, Cap. XXXVII., *cum et aquae naturam habeat, et ignis sit particeps, significat Spiritum Sanctum, qui etiam aqua dicitur, et tamquam ignis in Christi discipulos illapsus apparuit.*

CONTROVERSIA VI.

AN, ET QUAENAM SIT NECESSARIA FORMA CONSECRATIONIS PANIS ET VINI EUCHARISTICI?

Contra Bucerum, Protestantes, Graecos Schismaticos.

CXXXIII.

Manichaei olim sentiebant non opus esse aliqua forma ad conficiendam Eucharistiam; eoquod putarent Christum praesentem esse in omni pane, absque ulla consecratione. Hinc *S. Augustinus* Lib. XX. contra Faustum Manichaeum, Cap. XIII. ita scribit: *Noster panis et calix, non quilibet (quasi propter Christum in spicis et in sarmentis ligatum, sicut illi desipiunt) sed certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde*

quod non ita fit, quamvis sit panis et calix, alimentum est refectionis, non Sacramentum religionis. - - Vobis autem per fabulam vestram in escis omnibus Christus ligatus apponitur, adhuc ligandus vestris visceribus, solvendusque ructatibus. Nam et cum manducatis, Dei vestri defectione vos reficitis; et cum digeritis, illius refectione deficitis. Saeculo XVI. Martinus Bucerus Comment. in Cap. XXVI. S. Matth. aperte docuit, minime necessarium esse ut in celebratione Eucharistiae verba aliqua recitentur, atque usu magis panis et vini a Christo imperato, quam ullis verbis effici Sacramentum Eucharistiae; eoquod Dominus jusserit panem frangi et manducari, non autem jusserit super panem dici, *Hoc est corpus meum.*

CXXXIV. Lutherus Lib. de abroganda Missa, et Calvinus Lib. IV. Instit. Cap. XVII. volunt haec Christi Domini verba, *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*, historice et narrative tantum a celebrante pronuntiari; non vero significative, quasi celebrans ea verba proferat cum intentione affirmandi id quod prae manibus tenet, esse corpus Christi. Docent praeterea verba Evangelica adhibenda esse ad fidem more concionis excitandam et nutriendam; minime vero ut panis et vinum virtute quadam divinitus accepta sanctificentur ac consecrentur. Hinc Calviniani negant laudata Christi verba esse consecratoria; sed mere concionalia esse contendunt, idonea tantum ad excitandam fidem divinarum promissionum, quas Eucharistia quodammodo obsignat. Lutherani admittunt eadem verba esse etiam consecratoria; at longe alio sensu quam Catholici. Ideo enim a nobis vocantur consecratoria, quia vim habent tamquam instrumenta Dei convertendi panem in corpus Christi, et

vinum in ejus sanguinem: Lutherani autem per verba illa quae vocant consecratoria, intelligunt ea quibus corporis Christi in pane, et sanguinis ejus in vino praesentia significatur et annunciatur. Quare a Calvinianis non differunt nisi in modo loquendi.

CXXXV. Recentiores Graeci Schismatici, quos inter praecipue numerandi sunt Nicolaus Cabasilas, Marcus Ephesinus, Simeon Thessalonicensis, et Gabriel Philadelphiensis, ajunt verba Christi, *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*, quae in Missa a Sacerdote proferuntur, narrative tantum enuntiari, non significative: aut si aliquid consecrationi conducant, ea saltem non sufficere ad conficiendam Eucharistiam, et necessario conjungenda esse cum precibus, quae apud Latinos praecedunt, apud Graecos vero subsequuntur verba Christi, ubi Sacerdos Graecus Deum rogat, *ut mittat Spiritum Sanctum suum super proposita dona, et panem faciat corpus Christi, vinum vero sanguinem ejus immutans ea Spiritu Sancto suo*: ita ut adaequata forma consecrationis consistat tum in verbis Christi, *Hoc est corpus meum etc.* tum in precibus illis, quae pro diversa Ecclesiae Graecae et Latinae consuetudine verba Christi vel praecedunt, vel subsequuntur. Patronum nacta est haec opinio *Ambrosium Catharinum* in duobus Opusculis, quae hac de re conscripsit, et ad Tridentinos Patres transmisit. Catharino suffragantur *Christophorus a Capite Fontium*, atque ante annos non adeo multos *P. Le Brun* Presbyter Oratorianus in Galliis in Opere, cui titulus: *Explicatio litteralis Historico-Dogmatica precum et caeremoniarum Missae.*

CXXXVI. *Innocentius III.* Lib. IV. de Mysteriis Missae, Cap. VI. quem librum antequam eveheretur ad Petri sedem conscripsit, velut probabilem sententiam propugnavit, Christum suprema qua vigebat potestate, absque ullis omnino verbis, Eucharistiam consecrasse; nec alia de causa voces illas Evangelicas, *Hoc est corpus meum etc.* protulisse, nisi ut Sacramenti in posterum conficiendi normam nobis praeberet. Opinionem hanc jam pridem extinctam suscitavit *Ambrosius Catharinus*, doctus et eruditus Theologus O. P. sed novarum opinionum cupidus, quique singulares atque exoticas opiniones in deliciis videtur habuisse. Juxta Catharinum itaque verba ista Christi, *Hoc est corpus meum*, corpus Christi non efficiebant praesens, sed jam praesens supponebant virtute antecedentis atque occultae benedictionis, et dumtaxat illud declarabant ac demonstrabant discipulis, quibus illud porrigebat Christus, dicens: *Accipite ac comedite: hoc est corpus meum.* Matth. Cap. XXVI. Equidem haec opinio facilius exponit verba Christi, et antevertit omnes illas argutias ac dialecticas cavillationes Novatorum circa significationem pronominis *hoc*, et aliorum verborum Christi, quo temporis momento dicebat, *Hoc est corpus meum*, et dicendo illud operabatur. Verum Theologi in rebus ad Religionem pertinentibus inquirere non debent quid ad intelligendum facilius; sed quid ad regulam Scripturae et Traditionis sit magis exactum.

CXXXVII. *Conclusio I.* Aliqua requiritur verborum forma, qua et panis et vinum consecrentur. Prob. I. Authoritate Apostoli, qui I. ad Cor. Cap. X. vocat *calicem benedictionis, cui benedicimus.* Atqui benedi-

ctio proprie sumpta non fit sine verbis. II. Exemplo Christi, qui ad consecrandum panem et vinum verba adhibuit, ut Conclusione III. *ostendemus. III.* Authoritate Patrum, *S. Justini* in Apologia II. *S. Irenaei* Lib. IV. adv. Haer. Cap. XXXIV. *S. Ambrosii* Lib. IV. de Sacram. Cap. IV. et V. *S. Augustini* Lib. IV. de Bapt. contra Donatistas Cap. XXIV. et Lib. XX. contra Faustum, Cap. XIII. IV. Authoritate *Florentini*, quod in Decreto pro Armenis de Sacramentis omnibus novae Legis ait: *Haec omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, et persona ministri conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia: quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum.* Et de Eucharistia nominatim: *Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficitur Sacramentum.* V. Ex constanti et perpetua praxi Ecclesiae, quae numquam sine verbis Eucharistiam confecit, ut patet tum ex Patribus, tum ex antiquissimis Liturgiis.

CXXXVIII. *Conclusio II.* Verba in quibus consistit forma Eucharistiae, sunt vere consecratoria panis et vini. Prob. Verba illa diriguntur a Sacerdote ad panem et vinum, suntque instrumenta Dei, quibus panis in corpus, et vinum in Christi sanguinem convertuntur. Ergo sunt vere consecratoria. P. A. Authoritate Patrum. S. Irenaeus Lib. IV. adv. Haer. Cap. XXXIV. ait: *Quemadmodum enim qui est a terra panis percipiens vocationem Dei, jam non communis panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena et coelesti: sic et corpora nostra percipientia Eucharistiam, jam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia.* Et Lib. V. Cap. IV. *Quando er-*

go et mixtus calix, et fractus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis et corporis Christi. S. Justinus Apologia II. *Quemadmodum per verbum Dei incarnatus Jesus Christus Salvator noster et carnem et sanguinem pro nostra salute habuit: sic etiam per orationem Verbi Dei ab ipso Eucharistiam factam cibum et carnem et sanguinem edocti sumus.* S. Chrysostomus Serm. de Judae proditione: *Hoc verbum proposita dona transmutat.* S. Ambrosius Lib. IV. de Sacram. Cap. IV. *Quomodo potest quod panis est, corpus esse Christi? Consecratione.* S. Gregor. Nyssenus in Orat. Catech. Cap. XXXVII. *Hic panis, ut ait Apostolus, per Verbum Dei et orationem sanctificatur - - - statim per verbum in corpus mutatur.* S. Augustinus Lib. III. de Trinitate Cap. IV. *Illud tantum* (corpus Christi et Sanguinem dicimus) *quod ex fructibus terrae acceptum, et prece mystica consecratum sumimus ad salutem spiritalem in memoriam pro nobis Dominicae passionis.* Caeterum jam Tomo VI. Art. I. Controv. III. Num. LXVI. ostendimus, verba quibus Sacramenta novae Legis perficiuntur, vere esse consecratoria.

CXXXIX. *Conclusio III.* Christus non sola interiori et occulta benedictione, nec potestate excellentiae, sed verbis usus fuit, quando Eucharistiam instituit et consecravit. Prob. I. Authoritate Patrum. S. Justinus Apologia II. pro Christianis ait: *Per orationem Verbi Dei ab ipso Eucharistiam factam cibum et carnem et sanguinem edocti sumus.* Tertullianus Lib IV. contra Marcionem, Cap. XL. *Acceptum panem et distributum discipulis, corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum dicendo.* S. Ambrosius

Lib. IV. de Sacram. Cap. IV. *Tu forte dicis, meus panis est usitatus: sed panis iste, panis est ante verba Sacramentorum. Ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Consecratio igitur cujus verbis est, et cujus sermonibus? Domini Jesu.* S. Chrysost Hom. de Judae proditione. *Hoc verbo (Hoc est corpus meum) munera proposita consecrantur; et sicut illa vox quae dixit, Crescite et multiplicamini, semel quidem edita est, sed omni tempore sentit effectum: ita et vox illa, Hoc est corpus meum, semel quidem a Christo dicta est, sed per omnes mensas Ecclesiae usque ad hodiernum diem, et usque ad ejus adventum, praestat Sacrificio firmitatem.* S. Joan. Damasc. Lib. IV. de Fide Orthodoxa, Cap. XIII. *Sicut Deus dicendo, Fiat lux, fecit lucem; ita dicendo, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, perfecit hoc Sacramentum.* Sed quid multis opus? Adversarii nullum omnino ex Patribus aut Scriptoribus Ecclesiasticis ad Saeculum usque XI. proferre possunt, novae huic atque exoticae opinioni faventem. Prob. II. Ratione. Sacerdotes ea ipsa ratione nunc consecrant, qua Christus olim consecravit. Atqui Sacerdotes adhibitis verbis nunc consecrant. Ergo etiam Christus adhibitis verbis Eucharistiam instituit et consecravit. P. M. Christus exemplum dedit et praeceptum, ut faceremus quod ipse prior fecerat. Lucae Cap. XXII. *Hoc facite in meam commemorationem*: et Sacerdotes in persona Christi consecrant; ideoque nostra consecratio nihil aliud est quam repetitio illius primae consecrationis, quae a Christo peracta est. Et profecto, si Christus sola voluntate et arcana benedictione consecravit, Sacerdos qui jam verbis, non sola benedictione consecrat, censeri non posset in persona Christi, aut eo ipso modo

consecrare quo primum Christus ipse consecravit. Caeterum sententiam hanc Catharini rejicimus ut falsam et improbabilem, non vero tamquam haereticam; quamvis enim Tridentinis Patribus displicuerit, ab iisdem tamen non fuit proscripta, aut a Romanis Pontificibus damnata.

CXL. *Conclusio IV.* Forma adaequata, necessaria et essentialis Eucharistiae sunt sola verba Domini, *Hoc est corpus meum*, *Hic est sanguis meus*, vel *Calix sanguinis mei*; ideoque preces quae apud Graecos subsequuntur Consecrationem, non sunt necessariae necessitate Sacramenti ac validae Consecrationis. Dixi, preces illas necessarias non esse ad valorem Consecrationis; quod enim necessitate praecepti Ecclesiastici atque ad licentiam Consecrationis necessariae sint, apud omnes est in confesso, adeo ut sine gravi peccato eaedem omitti nequeant. Probatur Conclusio. Illa est forma adaequata et essentialis Eucharistiae, vi cujus eo momento quo enuntiatur et absolvitur, adest verum Christi corpus verusque sanguis. Atqui verba illa Evangelica, *Hoc est corpus meum*, *Hic est sanguis meus*, quamprimum pronunciata fuerint, efficiunt ut verum Christi corpus ejusque sanguis eodem temporis momento praesens sistatur. Ergo verba illa Evangelica sunt adaequata et essentialis forma Eucharistiae. Major propositio negari nequit, quia forma debet efficere quod significat. Minor prob. 1. Authoritate Patrum. S. Irenaeus Lib. V. adv. Haer. Cap. II. alias IV. scribit: *Quando ergo et mixtus calix, et fractus panis percipit Verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis et corporis Christi.* S. Gregorius Nazianz. Orat. II. de Paschate. *Inter sermones de carne, praecipui sunt illi Christi*,

Hoc est corpus meum; *illisque prolatis a Sacerdote*, *qui non credit verum esse corpus Christi*, *sine dubio fidem derogat*. S. Ambrosius Lib. IV. de Sacram. Cap. IV. *Quomodo potest*, *qui panis est*, *esse corpus Christi? Consecratione. Consecratio autem quibus verbis est*, *et cujus sermonibus? Domini Jesu. - - Ubi venitur*, *ut conficiatur venerabile Sacramentum*, *jam non suis sermonibus Sacerdos*, *sed utitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi hoc conficit Sacramentum.* Et Lib. de his qui Mysteriis initiantur, Cap. IX. *Si tantum valuit humana benedictio*, *ut naturam converteret*, *quid dicemus de ipsa consecratione divina*, *ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur? Nam Sacramentum istud quod accipis*, *Christi sermone conficitur. - - Sermo Christi*, *qui potuit ex nihilo facere quod non erat*, *non potest ea quae sunt*, *in id mutare quod non erant?*

CXLI. Prob. II. Authoritate Florentini in Decreto pro Armenis: *Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris*, *quibus hoc conficit Sacramentum*; *sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi*; *et substantia vini in sanguinem convertuntur.* At vero quaenam alia sunt verba Salvatoris, nisi illa, *Hoc est corpus meum*, *Hic est sanguis meus?* Ergo verba illa sunt adaequata et necessaria forma Eucharistiae; quia Florentinum plenam Armenis doctrinam de Sacramentis tradere voluit, nec alicubi mentionem facit aliorum verborum aut precum, quae requirantur ad validam Eucharistiae consecrationem. Verum est equidem, oppositam sententiam a Florentino non fuisse proscriptam; eoquod Decretum illud non ir-

irrefragabile ac decisivum Ecclesiae judicium contineat; sed doctrinam tantum et instructionem. At hac ratione tantum ostenditur, sententiam Catharini, et Graecorum quorumdam non esse haereticam, quod libenter damus; falsam tamen et improbabilem, quia doctrinae Florentini Concilii minime consentanea est.

CXLII. Prob. III. Ex praxi utriusque Ecclesiae Orientalis et Occidentalis. Atque in Latina quidem Ecclesia, ut omnes norunt, quamprimum Sacerdos verba illa protulit, *Hoc est enim corpus meum*, hostiam primus adorat, eamque elevat ac populo adorandam ostendit. Ergo Latina Ecclesia credit, quam primum prolata sunt a Sacerdote illa Christi verba, panem in corpus Christi et vinum in ejus sanguinem transmutari; alias nec hostiam, nec contentum in calice, adoranda populo statim proponeret. In Graeca Ecclesia verba Christi, *Hoc est corpus meum* etc. alta voce proferuntur a Sacerdote, ac mox Eucharistiae latriae cultus exhibetur. Ut enim in Liturgia S. Chrysostomi praescribitur, Diaconus accedit ad Sacerdotem vicinius, et ambo ter adorant ante sanctam mensam, et orant intra se dicentes, *Deus propitius esto mihi peccatori*; populus vero assistens, Sacerdote Christi verba pronuntiante, respondet *Amen*, quasi dicat: vere ita est, ut dicis: certe corpus et sanguis Christi sunt munera ista proposita: ita credimus, ita confitemur. Ergo censent Ecclesia Graeca, preces quae consecrationem subsequuntur, non pertinere ad essentiam consecrationis; alias, antequam illae recitentur, non exhiberet Eucharistiae cultum latriae.

CXLIII. Prob. IV. Authoritate Patrum Graecorum, qui *Florentinum* interfuerunt. Cum enim Graeci in Flo-

rentino Latinis suspecti essent circa formam consecrationis Eucharistiae, quasi eam non putarent perfici verbis Evangelicis, responderunt illi ut refertur in Actis Florentini Concilii Sess. XXV. *Fateri nos diximus, per haec verba* (Evangelica) *transubstantiari sacrum panem, et fieri corpus Christi: sed postea quemadmodum et ipsi* (Latini) *dicitis: Jube haec perferri per manus Sancti Angeli tui in sublime altare tuum etc. ita nos quoque oramus dicentes, ut Spiritus Sanctus descendat super nos. et efficiat in nobis panem hunc pretiosum corpus Christi tui, et quod in calice isto est, pretiosum sanguinem Christi tui, transmutetque ipsa Spiritu Sancto suo, ut fiant communicantibus in purgationem animae, in remissionem peccatorum, non vero fiant in judicium aut condemnationem nostram.* Et paulo post ajunt: *De Mysteriis autem fatemur, ea consecrari per Domini voces, licet nos postea invocando dicamus, Fiat corpus et sanguis Christi. Bessario* Nicaenus Archiepiscopus, ut refert *Joannes Mabillonius* Musaei Italici Tomo I. pag. 243. qui ea descripsit ex autographo in thesauro Serenissimi Magni Ducis Hetruriae asservari solito, die V. Julii A. 1438. nomine omnium Graecorum dixit, ad Eugenium IV. *Pater Beatissime! Quoniam ab omnibus Sanctis Doctoribus Ecclesiae, praesertim ab illo Beatissimo Joanne Chrysostomo, qui nobis notissimus est, audimus verba Dominica esse illa, quae mutant et transubstantiant panem et vinum in corpus verum Christi et sanguinem; et quod illa verba divina Salvatoris omnem virtutem transubstantiationis habent, nos ipsum Sanctissimum Doctorem et illius sententiam sequimur de necessitate. De hac quaestione breviter diximus, et sufficienter, et vestram Beatitu-*

dinem de nostra intentione certam reddimus. Joannes Card. a Turrecremata, qui praesens erat in Florentino, testatur Eugenium IV. cum suis proposuisse, ut articulus ille qui consecrationem spectat, in deffinitione fidei reponeretur: Graecos autem obstitisse, causatos, et id necesse non esse, et suae Ecclesiae praejudicio semper futurum, quasi diversam a nobis ea etiam in part. sententiam haberet; cum tamen sit eadem quae apud Latinos. Itaque huic postulationi et declarationi annuisse Eugenium, et pacem ac unionem inter utramque Ecclesiam Graecam et Latinam sancivisse.

CXLIV. *Quaeres I.* An sola illa verba, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, sint essentialia formae consecratoriae; vel an etiam ad validam Eucharistiae confectionem requirantur illa, *Novi et aeterni testamenti, mysterium fidei, quod pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum?* Resp. priora verba essentialia esse, et sufficere; posteriora vero non requiri ad valorem consecrationis. Prob. essertio I. Credibile non est, quod Evangelistae et S. Paulus formam consecrationis referendo aliquid ei essentiale praetermiserint. Atqui praetermisissent, si posteriora verba pertinerent ad substantiam consecrationis; siquidem illa apud B. Paulum omnino non leguntur, qui I. ad Cor. Cap. XI. ea tantum verba commemorat: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*; vel saltem non omnia et singula apud aliquem ex quatuor Evangelistis. II. In Liturgiis S. Joannis Evangelistae, Eustasii, Joannis Patriarchae, S. Marci, S. Matthaei, quae quamvis eorum non sint, quorum nomina praeferunt, sunt tamen antiquissimae: item in vetustissimo Missali Maronitarum non alia habentur verba quam haec: *Hoc*

est corpus meum. Hic est sanguis meus. III. Praecisis verbis aliis quibuscumque, verba illa. *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*, in persona Christi prolata, significant praesentiam corporis Christi sub speciebus panis, et praesentiam sanguinis Christi sub speciebus vini. Ergo sufficiunt ad ponendum corpus Christi sub speciebus panis, et sanguinem sub speciebus vini. Ergo sola illa verba sufficiunt et requiruntur ad validam Eucharistiae confectionem.

CXLV. *Dices I.* Haec sola verba, *Hoc est corpus meum etc.* si priora omittantur, *Qui pridie quam pateretur etc.* non significant corpus Christi, sed Sacerdotis. Ergo non sufficiunt ad validam consecrationem, quia essent falsa. II. *S. Thomas III.* Parte, Quaest. LXXVIII. Artic. III. docet, posteriora illa verba, *Novi et aeterni Testamenti etc.* pertinere ad substantiam formae. III. *S. Pius V.* jussit ex Commentariis *Card. Cajetani* dissertationem eam expungi, in qua propugnabatur, ea sola verba, *Hic est calix sanguinis mei*, formam consecrandi calicis constituere. IV. In Rubricis Missalis Romani praescribitur, ut si vel unam ex his vocibus, *Novi et aeterni Testamenti etc.* contigerit praetermitti, Sacerdos formam ex integro repetat. Ergo Ecclesia judicat omnia illa verba pertinere ad substantiam consecrationis. Resp. ad I. N. A. Haec verba ad significandam corpus Christi, non autem Sacerdotis illa proferentis determinantur sufficientes per hoc, quia Sacerdos ea profert ut agens personam Christi, cum intendat ea proferre ut gerens illius personam. Ad II. Multi ex ipsis etiam Thomistis respondent, verba illa posteriora juxta S. Thomam pertinere ad substantiam formae, non in eo sensu, quod essentiam ejus con-

stituant, sicut v. g. anima de substantia hominis esse dicitur; sed quia dant ei integritatem et complementum, sicut manus et digiti de substantia hominis esse affirmantur. Probant id ex eadem Quaest. citata, ubi posteaquam Artic. I. *S. Thomas* quaestionem hanc proposuit: *Utrum haec sit forma hujus Sacramenti, Hoc est corpus meum, et Hic est calix sanguinis mei*, in responsione ad IV. ait: *Unde dicendum est, quod si Sacerdos sola verba praedicta proferret cum intentione conficiendi hoc Sacramentum, perficeretur hoc Sacramentum: quia intentio faceret, ut haec verba intelligerentur quasi ex persona Christi prolata, etiamsi verbis praecedentibus hoc non recitaretur. Graviter tamen peccaret Sacerdos sic conficiens hoc Sacramentum, utpote ritum Ecclesia non servans.* Quod si etiam S. Thomas sensisset, posteriora illa verba ad essentiam formae pertinere, cum communissima Authorum hac in re reverenter ab eo discedimus. Ad III. Resp. Dissertationem eam jussu Pii V. expunctam fuisse, quia Cajetanus ad reprehendendum paulo audacior, parum honorifice de S. Thoma ibi locutus fuerat. Ad IV. N. C. Ministri Sacramentorum tenentur tutiorem partem amplecti, ne Sacramentum periculo nullitatis exponatur. Cum igitur sententia opposita probabilitate non careat, merito jubetur talis Sacerdos formam ex integro repetere.

CXLVI. *Quaeres II.* An verba Consecrationis pronuncientur historice tantum, an etiam assertive? Resp. utroque modo ea pronunciari: historice quidem et narrative; quia proferuntur ex intentione narrandi quid Christus in ultima Coena dixerit, ut patet ex illis verbis ante consecrationem, *fregit deditque discipulis suis, di-*

sens. *Similiter et postquam coenavit etc.* Assertive et significative; quia proferuntur a Sacerdote ex intentione loquendi in persona Christi, et significandi corporis ac sanguinis ejus praesentiam sub speciebus panis ac vini. Sacerdos enim, qui personam Christi exhibet, intendit per illa verba efficere id quod Christus effecit: atque idcirco verba haec ad sui veritatem exigunt conversionem praesentis materiae in corpus et sanguinem Christi, et non tantum conversionem praeteritam materiae illius, quam Christus in ultima coena in suum cerpus et sanguinem convertit; quia etiam assertive et significative pronunciantur.

CXLVIII. *Quaeres III.* Pro quo instanti verificentur verba Consecrationis? Resp. pro eo instanti, quo complete proferuntur verba formae essentialia; quia tunc primum corpus et sanguis Christi ponuntur sub speciebus panis et vini, quando essentialiter perfecta est verborum illorum significatio: quod primum in eo instanti contingit, quo verba formae essentialia proferuntur.

CXLVIII. *Quaeres IV.* Quid pronomina *hoc* et *hic* significent in forma Eucharistiae? Resp. Pronomina illa significant et demonstrant corpus et sanguinem Christi sub implicita et confusa ratione rei contentae sub speciebus panis et vini in fine prolationis formae consecratoriae, ita ut sensus sit: Haec res, sive hoc quod in fine hujus propositionis continetur sub speciebus panis et vini, est corpus meum et sanguis meus. Dixi, *in fine prolationis*; quia forma consecratoria est practica et operativa ejus quod sub speciebus existit, dum absolvitur, nempe corporis et sanguinis Christi. Ergo pronomen in ea contentum non significat nec demonstrat id, quod

adhuc existit initio prolationis formae, et ea prolata desinit existere; sed id quod vi ejus incipit existere, nempe corpus et sanguinem Christi: nemo enim intendit demonstrare id quod desiit existere, sed quod existit.

CXLIX. Neque dicas I. Pronomen *hoc* demonstrat id quod praesens est, dum profertur. Atqui tunc praesens est panis, non autem corpus Christi. Ergo panem demonstrat. II. Quando Christus dixit, *Hoc est corpus meum*, loquebatur de eo quod in manibus habebat, frangebat, ac distribuebat. Atqui illud erat panis. Ergo. III. Forma consecratoria corporis significat conversionem panis in corpus Christi; adeoque verbum *est* in forma illa idem valet, ac *convertitur*. Ergo in forma illa demonstratur panis in corpus Christi convertendus. IV. Verisimilius dicitur, pronomine *hoc* et *hic* demonstrari species panis et vini. V. Quando Christus Matth. Cap. XXVI. dixit, *Manducate*, demonstrabat panem; et dicendo, *Bibite ex hoc omnes*, demonstrabat vinum. Ergo etiam panem et vinum demonstravit dicendo, *Hoc est corpus meum*, *Hic est sanguis meus*. Resp. ad I. N. M. In demonstrationibus practicis non demonstratur id quod praesens est, quando pronunciatur pronomen demonstrativum; sed id quod praesens est, cum propositio practica integre prolata est. Ad II. Resp. Christum loqui de eo quod in manibus habebat, non antequam ultimam propositionis syllabam proferret, sed in fine propositionis suae. Tunc autem non panem, sed corpus suum in manibus habebat. Ad III. N. A. Forma consecratoria panis formaliter et proprie significat solam realem praesentiam corporis Christi sub speciebus panis; unde illam proxime

et immediate efficit, quatenus determinat Deum ad reproducendum corpus Christi sub specie panis, et consequenter ad destruendam substantiam panis, cum duae substantiae non possint esse sub iisdem accidentibus. Itaque consecutive tantum et implicite significat conversionem panis in corpus Christi, seu destructionem panis tamquam natura, aut saltem ratione posteriorem ad reproductionem corporis Christi. Ad IV. N. A. Secus verba formae essent falsa, quia nec species panis sunt corpus, nec species vini sunt sanguis Christi. Ad V. Resp. Christus demonstravit panem et vinum non permansura, sed convertenda in corpus suum et sanguinem vi consecrationis : et discipulo invitavit ad manducandum et bibendum, non id quod tunc erat panis et vinum, sed corpus suum ac sanguinem, in quae mox panis et vinum convertenda erant.

OBJECTIONES.

CL. *Objicitur I.* contra III. Conclusionem, Authoritas Scripturarum. *Matth.* Cap. XXVI. Christus antequam proferret illa verba, *Hoc est corpus meum*, dicitur panem benedixisse: *Coenantibus autem eis, Accepit Jesus panem, et benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, et ait: Accipite et comedite: hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit: et dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Ergo per benedictionem illam panem consecravit, antequam Evangelica verba proferret. P. C. Benedictio illa Christi non minus efficax fuit, ut panis evaderet corpus Christi, quam cum mul-

tiplicavit quinque panes. Ergo Christus per benedictionem illam panem consecravit. Resp. I. Multi cum *S. Thoma* III. Parte, Quaest. LXXVIII. Art. I. ad I. per benedictionem intelligunt consecrationem ipsam verbis Evangelicis factam, ita ut hic rei gestae ordo exprimatur: Accipiens panem benedixit, dicens, hoc est corpus meum: et deinde fregit, et dedit discipulis suis. Ajunt nimirum, Evangelistas non semper eumdem ordinem in narratione servasse quo res sunt gestae. Resp. II. Omisso etiam Anteced. N. Conseq. Ad *probat*. D. A. Benedictio illa Christi non minus fuit efficax respectu effectus quem intendit, C. A. Aliter, N. A. et Conseq. Christus per benedictionem illam non intendit consecrare panem; sed omnipotentiam divinam invocando panem disponere ac praeparare voluit ad consecrationem mox futuram, et per verba perficiendam. Quare benedictio illa Christi Domini fuit haud dubie efficax, non quidem immediate, se sola et sine verbis, sicuti sine illis in deserto multiplicati sunt panes; sed mediate, ac per verba, quibus vim et efficaciam impetravit. Exemplum hujus in Lazaro habemus. Quemadmodum enim hic oratione praemissa non surrexit nisi ad vocem qua Christus clamavit, *Lazare veni foras*: sic nec panis mutatus est, corpus Christi, nisi ad illa verba, *Hoc est corpus meum.*

CLI. *Dices I.* Consecratio calicis facta non fuit per illa verba, *Hic est sanguis meus.* Ergo neque consecratio panis per illa, *Hoc est corpus meum.* P. A. Marci Cap. XIV. dicitur: *Accepto calice, gratias agens dedit eis: et biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.* Ergo non per verba Evangelica, sed per benedictionem

Christi consecratus fuit calix. P. C. Si per Evangelica verba consecratus fuisset calix, factum id fuisset postquam Apostoli calicem biberunt, quia S. Marcus narrat omnes ex eo bibisse, deinde vero Christum dixisse subjungit, *Hic est sanguis meus.* Atqui hoc dici nequit. Ergo. Resp. N. A. Ad *probat.* C. A. N. C. Ad hujus *probat.* N. M. Verba illa, *Biberunt ex eo omnes*, per anticipationem dicta sunt, non vero quasi praecesserit communio Apostolica, ac deinde secuta fuerit verborum prolatio; nisi velis Marcum a reliquis Evangelistis, atque etiam a S. Paulo dissentire, juxta quos Christus haec verba, *Hic est sanguis meus novi testamenti*, prius protulit quam Apostoli de calice biberent. Nimirum Evangelistae non eumdem semper ordinem in narratione servaverunt; sed multa vel anticipatio narrarunt, vel narrare distulerunt, quod omnibus Historicis admodum familiare est. Exempla si quaerat aliquis, *S. Augustinum* consulat Lib. II. de Consensu Evangelistarum, Cap. XXX. XXXI. et XLIV.

CLII. *Dices II.* Christus *Lucae* Cap. XXIV. quando Eucharistiam porrexit Discipulis duobus in Emmaus, eam solo voluntatis imperio consecravit; dicitur enim : *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, et benedixit, ac fregit, et porrigebat illis.* Ergo id etiam praestitit in ultima coena. Resp. N. A. Quamvis S. Lucas diserte non asserat, Christum Evangelica verba adhibuisse, ex ejus tamen silentio male infertur ea non fuisse prolata. Adde valde probabile videri, quod benedictio illa nil aliud denotet quam Evangelicorum verborum prolationem, *Hoc est corpus meum*; hac enim ratione porrecti panis sanctitatem Discipulis manifestavit. Quod si etiam Adversariis daremus Ante-

cedens, optimo jure negamus Consequentiam. Quamvis enim Christus potuerit mutare panem in corpus suum sine ullis verbis, in ultima tamen coena noluit id facere: siquidem Evangelistae clara et determinata ejus verba proferunt, quibus efficaciter significatur conversio illa, seu mutatio panis in corpus, et vini in sanguinem ejus.

CLIII. *Dices III.* S. Gaudentius Brixiensis Tract. II. in Exodum ait de Christo: *Cum panem consecratum et vinum Discipulis suis porrigeret Dominus, sic ait: Hoc est corpus meum.* Ergo antequam Christus ea verba proferret, panis erat jam consecratus. Ergo benedictio Christi panem in corpus mutaverat. R. C. A. D. C. Panis jam erat consecratus dispositive et praeparatoriae, C. Formaliter et perfecte, N. C.

CLIV. *Objicitur II.* contra IV. Conclusionem, Authoritas Patrum. Ac primo quidem communis est Patrum doctrina Eucharistiam perfici precibus Sacerdotum. S. Gregorius Nyssen. Orat. Catechet. Cap. XXXVII. ait: *Hic panis per verbum Dei et orationem sanctificatur.* S. Cyrillus Jerosolym. Catech. III. *Post Sancti Spiritus invocationem non est amplius panis communis, sed est Corpus Christi.* S. Hieronymus Epist. LXXXV. ad Evagrium de Sacerdotibus scribit: *Ad quorum preces Christi corpus sanguisque conficitur.* Ipse Berengarius jussu et authoritate Concilii Romani A. 1079 sub S. Gregorio VII. subscripsit huic formulae fidei: *Ego Berengarius corde credo, et ore confiteor, panem et vinum quae ponuntur in altari, per mysterium sacrae orationis, et verba nostri Redemptoris substantialiter converti in veram carnem etc.* II. S. Basilius Lib. de Spiritu Sancto, Cap. XXVII. scribit: *Invocationis ver-*

ba ad panem Eucharisticum et poculum benedictionis, quis Sanctorum nobis scripto reliquit? non enim his contenti sumus, quorum Apostolus aut Evangelium mentionem facit; sed et ante et post alia dicimus, veluti magnum robur ad mysterium habentia, quae ex traditione accepimus. Ergo juxta S. Basilium forma Eucharistiae non sunt verba Christi, quae Evangelistae nobis scripta reliquerunt; sed preces Sacerdotis, quae magnum habent robur. *S. Gregorius M.* Lib. VII Epist. LXIII. ad Joannem Syracusanum refert, primis temporibus Apostolos sola Dominica Oratione praemissa Eucharistiam consecrasse, et Sacramenta distribuisse. Resp. ad I. D. A. Eucharistiam perfici precibus Sacerdotum, tamquam ritibus ex Apostolico et Ecclesiastico praescripto observari solitis, quibus fideles ad percipiendos Eucharistiae fructus, et digne Sacrificium offerendum disponantur, C. A. Tamquam ritibus absolute necessariis, a quibus pendeat panis et vini in corpus et sanguinem Dominicum mutatio, N. A. Patres dicunt, Eucharistiam per preces, invocationem Dei et orationem confici, tribus de causis. I. Quia Eucharistia non fit sine precibus et orationibus, licet istae vim consecrandi non habeant. II. Quia per orationes illas invocatur divina virtus, ut dignetur verbis vim suam et efficaciam imprimere. III. Quia ipsa Christi verba, a Sacerdote tamquam Christi ministro prolata, continent semper implicitam divinae virtutis invocationem, quam etiam implicite continent verba Baptismi. - Accedit, quod Patres citatis locis non expendant per quid, sed quid fiat in Eucharistia, nec in mente habeant formam Sacramenti scrupulosius, more Scholasticorum, inquirere; atque adeo siquid obscurum in eorum ver-

bis occurrit, debet ex aliis clarioribus locis explicari. Ad II. C. A. N. C. S. Basilii scopus est ostendere necessitatem traditionis, sine qua Liturgicas preces ignoraremus ad Sacrificium ex instituto Apostolico perficiendum; cum illae non fuerint ab Apostolis litteris consignatae, sed per traditionem ab illis ad nos pervenerint. Neque unquam S. Doctor affirmat, preces illas magnum habere robur ad Mysterium valide faciendum, sed ad illud licite et utiliter peragendum. Ad III. Resp. S. Gregorium haec dicere non ad exclusionem verborum Evangelicorum, quasi ea Apostoli non protulerint; cum eorum necessitas ex Scripturae ac Patrum authoritate, atque ex antiquissimis Liturgiis tam certa sit, ut eam S. Gregorius ignorare non potuerit: sed ad exclusionem longioris Liturgiae. Quare id unum innuere voluit, Apostolos quandoque vel angustia temporis, vel loci inopia, vel alia qualicumque necessitate compulsos, a prolixioribus inter sacrificandum orationibus abstinuisse, et verbis Evangelicis solam orationem Dominicam adjunxisse, quae precum omnium quaecumque Deo fieri possunt, sacrum compendium est, ab ipso Domino datum.

CLV. *Objicitur III.* Authoritas veterum Liturgiarum. I. in Liturgia, quae habetur apud Authorem Ecclesiasticae Hierarchiae, Parte III Cap. III. dicitur consecrationem fieri post illa verba, *Hoc facite in meam commemorationem*; quae tamen in Canone Missae apud Graecos ponuntur post verba Christi, *Hoc est corpus meum.* II. In Liturgia, quae *S. Clementis* nomine circumfertur, apud Authorem Constitutionum Apostolicarum, Lib. VIII Cap. XII prolatis jam verbis Evangelicis Sacerdos dicit: *Te precamur, ut in haec munera*

coram te proposita benevole adspicias - - *et mittas super hoc Sacrificium Sanctum tuum Spiritum.* - - - *Ut ostendas panem hunc corpus Christi tui, et calicem hunc sanguinem Christi tui : ut qui eum participarint, ad pietatem firmentur.* Similiter in Liturgia S. Jacobi post prolata verba Evangelica orat Deum Sacerdos: *Ipsum Spiritum tuum Sanctissimum dimitte nunc quoque Domine in nos, et in haec dona sancta proposita, ut superveniens sancta et bona et gloriosa sua praesentia sanctificet et efficiat hunc panem corpus sanctum Christi tui, et calicem hunc pretiosum sanguinem Christi tui.* Respondet populus, *Amen.* Tum Sacerdos: *Ut sit omnibus ex his sumentibus in remissionem peccatorum, et vitam aeternam.* Et in Liturgia S. Marci: *Emitte praeterea super nos, et super panes istos et calices istos Spiritum Sanctum tuum, ut eos sanctificet et consecret, tamquam Deus omnipotens, et faciat panem quidem corpus, calicem autem sanguinem novi testamenti ipsius Domini et Dei et Servatoris, et summi Regis nostri Jesu Christi. Ut fiant omnibus nobis, qui ex iis participamus, in fidem, in sobrietatem, in medelam, in temperantiam, in sanctificationem, in renovationem animae.* Eadem ferme verba habentur in Liturgia Armenorum, S. Chrysostomi, S. Basilii, aliisque Orientalis Ecclesiae. Ergo Orientalis Ecclesia semper existimavit, non per Evangelica verba, sed per preces Sacerdotis subsequentes, aut saltem non sine illis, fieri mirabilem illam conversionem panis et vini in corpus et sanguinem Dominicum; secus prolatis jam verbis Evangelicis, a Deo non postulasset panem et vinum transmutari in corpus et sanguinem Christi.

CLVI. Resp. ad I. Haec verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, quae in omnibus aliis Graecorum Liturgiis posteriora sunt illis Christi verbis *Hoc est corpus meum*, in Liturgia apud Authorem Hierarchiae fuisse priora; quia Sacerdos ea proferebat, purgans se apud Deum, quod munus offerendi Sacrificium aggredi auderet, allegabatque ipsius Christi praeceptum verbis illis expressum, *Hoc facite in meam commemorationem*, quibus jubet Sacrificium offerri a Sacerdotibus. Ad II. C. A. N. C. Ecclesia Orientalis per orationes quae Evangelica verba subsequuntur, non petit simpliciter et absolute ut fiat corpus et sanguis Christi; sed ut fiat suscipientibus per effectum nutritionis spiritualis, id est, non physicam et realem donorum in corpus et sanguinem conversionem postulat, quam factam jam supponit; sed moralem dumtaxat respectu sumentium. Prob. id I. Graecorum testimonio in Concilio Florentino, et Bessarionis. Vide dicta Num. CXLIII. II. Ex more Graecorum, qui quod jam factum et obtentum supponunt, adhuc postulant quasi non factum, aut potius id uberius explicant. Sic in Sacramento Ordinis post ordinatum jam Sacerdotem adhuc preces fundunt, quibus super eum invocant Spiritum Sanctum, quasi eum non supponerent advenisse, quando perfectum fuit Ordinis Sacramentum. III. Ex ipsis verbis Liturgiarum SS. Clementis, Jacobi, et Marci, in objectione laudatis: *Ut qui eum participarint, ad pietatem firmentur. Ut sit omnibus in remissionem peccatorum etc.* IV. Ex Liturgiis SS. Chrysostomi et Basilii. Et in illa quidem S. Chrysostomi postquam Sacerdos dixit, *Fac quidem panem hunc pretiosum corpus etc.* statim subjungit: *Ut fiat accipien-*

tibus in sobrietatem animae ad remissionem peccatorum, in communicationem Sancti Spiritus, in regni coelorum plenitudinem, in fiduciam erga te, non in delictum aut damnationem. In altera vero S. Basilii post verba illa, *Panem quidem hunc fac pretiosum corpus Domini etc.* statim dicitur: *Nos autem omnes, qui de uno pane et calice participamus, junge ad invicem in unius Spiritus Sancti communionem: et fac, ut nemo nostrum ad judicium vel condemnationem sit particeps sancti corporis et sanguinis Christi tui.*

CLVII. *Dices I.* In Liturgia *S. Chrysostomi* Sacerdos utrumque petit. Nam I. simpliciter et absolute transmutationem flagitat, tamquam per verba Evangelica nondum factam, panis et vini in corpus et sanguinem Domini; ait enim: *Et fac hunc panem pretiosum corpus Christi tui; quod autem in poculo, pretiosum sanguinem Christi tui, transmutans Spiritu Sancto tuo.* II. Ut fiat corpus Christi ad remissionem peccatorum. Ergo data responsio non sufficit. Resp. N. A. Ut enim observat *Petrus Arcudius* Corcyraeus Lib. III. de Concordia Ecclesiae Orientalis et Occidentalis, Cap. XIII. Latinus interpres male reddidit Graeca verba Chrysostomi per ista: *Transmutans Spiritu Sancto tuo*; sic enim reddi debent: *Fac, ut panis quem Spiritu Sancto tuo transmutasti in pretiosum corpus Christi tui, fiat suscipientibus etc.* Vel ut vult Goarius in notis ad Missam S. Chrysostomi: *Fac panem quidem istum, pretiosum corpus Christi tui; et quod est in calice, pretiosum sanguinem Christi (transmutasti enim ea Spiritu Sancto tuo) esse suscipientibus ad animae sobrietatem.*

CLVIII. *Dices II. S. Basilius* in sua Liturgia post prolationem verborum Evangelicorum, *Hoc est corpus meum*, a Sacerdote elata voce factam, panem et vinum vocat *Antitypa*, id est, figuras et imagines corporis et sanguinis Christi; ac tum demum Sacerdos orat, ut Spiritus Sanctus adveniat, oblata benedicat, et efficiat corpus et sanguinem Christi. Ergo supponit consecrationem non esse factam per verba Evangelica, sed fieri per preces subsequentes. P. C. *S. Joannes Damascenus* Lib. IV. de Fide Orthodoxa, Cap. XIV. diserte asserit, panem et vinum ante consecrationem, non vero post illam, dici figuram seu antitypa corporis et sanguinis Domini. Ergo cum S. Basilius panem et vinum vocet corporis et sanguinis Domini antitypa, etiam postquam prolata fuerunt verba Evangelica, censuit panem et vinum consecrari primum per preces subsequentes. Resp. I. O. A. N. C. S. Basilius verbo utitur praeteriti temporis: *Propositis antitypis*, vel ut Goarius vertit: *Confidentes appropinquamus sancto altari tuo; et nos qui proposuimus antitypa corporis et sanguinis tui, te rogamus etc.* Quod si etiam daretur, S. Basilium praesenti tempore dixisse, *Proponentes antitypa accedimus etc.* non tamen ad ipsum tempus subsequens verba Evangelica, sed ad praeteritum et antecedens referri deberet vox ista *Antitypa*, pro usu et more Ecclesiae, quae tempore praesenti saepe id exprimit, quod ad praeteritum referri debet. Sic multo post obitum defunctorum, orat illa ut Deus velit eorum animas a poenis inferni liberare; quam orationem haud dubie refert ad instans praecedens mortem, non vero ad tempus subsequens. Resp. II. N. A. S. Basilius antitypa corporis et sanguinis Domini vocat, non panem

et vinum, sed ipsummet corpus et sanguinem Domini latentia sub speciebus panis et vini. Qua in re S. Doctor exemplum sequitur aliorum Patrum Graecorum et Latinorum, qui Eucharistiam vocant symbolum, imaginem, figuram, signum, non utique vacuum, corporis et sanguinis Christi. Caeterum haec vox *antitypon* non significat figuram qualemcumque, sed aequalem exemplari suo ac plane similem, quae exemplar ita ad vivum repraesentat, ut cum illo de forma certare videatur. Ad *prob.* Resp. S. Damascenus loco cit. id unum asserit, panem et vinum post consecrationem vocari non posse *typum* ac figuram qualemcumque corporis et sanguinis Dominici, quae rem significatam non adaequet: at vero minime negat, ea dici posse *antitypa*, sive figuram exemplari suo aequalem ac plane similem. Immo in fine ejusdem Capitis XIV. diserte ait: *Antitypa vero futurorum dicimus, non quod non sint vere corpus et sanguis, sed quia per ipsa* (dona consecrata) *Divinitatis Christi nunc sumus consortes; tunc autem intellectuali ratione per solam visionem percipiemus.*

CLIX. *Dices III.* Manifeste repugnat, Eucharistiam ipsam esse figuram seu *antitypon* corporis et sanguinis Christi. Ergo S. Basilius panem et vinum vocat antitypa. P. A. Non potest res aliqua esse sui ipsius figura. Ergo cum Eucharistia sit corpus et sanguis Christi sub speciebus panis et vini, non potest esse figura corporis et sanguinis Christi. Resp. N. A. Ad *prob.* D. A. Non potest res aliqua esse sui ipsius figura sub eadem ratione consideratae. C. A. Sub alia ac diversa ratione consideratae, N. A. et Conseq. Christus ipse dum nobiscum in terris versabatur, sub una ratione fuit

figura sui ipsius sub alia ratione. Sic quando in monte Thabor coram tribus Apostolis transfiguratus est, figura fuit sui ipsius, ut in coelesti gloria ab omnibus Sanctis videndi. Item cum duodenis tribus diebus latuit, et tandem die tertia inventus est in Templo, figura fuit sui ipsius ut triduo abscondendi in sepulcro, ac tandem tertia die resurrecturi, ut observat *S. Ambrosius* Comment. in Cap. II. Lucae. Eucharistia itaque, sive corpus et sanguis Christi in Sacramento Eucharistiae sub speciebus panis et vini, sunt figura corporis et sanguinis Christi, ut fuerunt in passione. Quemadmodum enim in Cruce sanguis separatus fuit a corpore; ita in Sacramento Eucharistiae, quantum est ex vi verborum consecrationis, et quantum ad species panis et vini, quae remanent et separatim existunt, corpus Christi a sanguine illius est discretum. Eucharistia igitur est vere ac proprie figura Christi ut fuit in Cruce; non qualiscunque, sed perfecta atque exemplari aequalis, totum ipsum exemplar quoad substantiam continens: adeoque vere ac proprie dicta fuit a S. Basilio *Antitypon* corporis et sanguinis Christi, ut in passione fuerunt.

CONTROVERSIA VII.

AN CHRISTUS SIT VERE, REALITER AC SUBSTANTIALITER PRAESENS IN SACRAMENTO EUCHARISTIAE?

Contra Sacramentarios.

CLX.

Qui realem Christi praesentiam in Eucharistia publice ac directe impugnare, erroremque suum latius spargere aggressus fuerit, neminem haereticorum, quod sane permirum est, ad Saeculum usque XI. invenies. Simoniani equidem ac Menandriani, ut refert *Theodoretus* Dialogo III. ex Epistola *S. Ignatii M.* ad Smyrnenses, item Manichaei aliaeque eorum propagines docebant, Eucharistiam esse tantum figuram corporis Christi: at is error necessario fluxu ex alio dimanabat; inficiabantur enim Verbum Divinum veram carnem assumpsisse, nec nisi umbratilem ei tribuebant, Phantasiastae idcirco dicti. Calviniani contendunt, CPolitanam Pseudosynodum Iconoclastarum sub Constantino Copronymo celebratam A. 754 negasse realem corporis Christi in Sacramento Eucharistiae praesentiam, eoquod Eucharistiam vocet imaginem vivifici corporis, et Christum praecepisse dicat offerri substantiam panis. At frustra sunt. Patres qui adversus Iconomachos scripsere, vel eorum haeresin damnavere, nusquam ipsis exprobrarunt, quod in dogmatibus Ecclesiae circa divinam Eucharistiam aliquid innovassent: id procul dubio exprobraturi, si haeretici illi aliud eo de Sacramento

sensissent ac docuissent, quam tunc sentiret ac doceret Ecclesia. Antistites illi Iconomachi Eucharistiam vocant substantiam panis, non post consecrationem, sed respective ad tempus consecrationem Sacerdotis praecedens, ut nempe designaretur materia ex qua fit Eucharistia. Eamdem appellant imaginem vivifici corporis, non vacuam et nudam, ac secundum popularem significationem in sensu exclusivo veritatis; sed imaginem junctam cum veritate, quam solam idcirco adoratione dignam esse contendebant, reprobato caeterarum imaginum cultu. Eucharistiam itaque imaginem corporis Christi dumtaxat vocabant habita ratione Incarnationis, seu modi singulariter mirabilis, quo formatum fuit Christi corpus: quia sicut ex purissima Virginei sanguinis portione, nulla intercedente operatione hominis, sed sola Spiritus Sancti virtute, corpus Christi formatum fuit: ita in Eucharistia ex substantia panis, absque humana operatione, sed sola Sancti Spiritus super dona proposita descendentis virtute, fit corpus Christi. Quod tamen substantiam et proprietatem corporis Christi spectat, utrobique eamdem agnoscebant Iconomachi, in Incarnatione nimirum et in Eucharistia: adeoque Eucharistiam imaginem superficie tenus et accidentariam esse nolebant corporis et sanguinis Christi, sed consubstantialem, quae ipsum quidem repraesentat, spectata secundum externam ac visibilem sui partem; ipsamet autem corporis Christi substantia est, cum spectatur secundum partem internam et invisibilem, prout non sensuum, sed fidei objectum est. Quod si dicas, si Iconomachi hoc sensu imaginis nomen usurpassent, eos a Patribus *Nicaenae II.* Synodi reprehendi non debuisse, Resp. N. illatum. Ico-

nomachi jure a Nicaenis Patribus reprehensi sunt, quia vix tunc imaginis aut figurae nomine utebantur Ecclesiastici Tractatores ad Eucharistiam designandam, quod antiqui Patres aliquando fecerant, ne Infidelibus et Catechumenis, coram quibus loquebantur, Mysteria panderent, quae a solis Fidelibus cognosci debebant. Vide *Natalis Alexandri* Dissertat. IV. in Hist. Eccles. Saeculi VIII.

CLXI. Saeculo IX. Joannes quidam gente Scotus aut Hibernus, Erigena etiam idcirco appellatus, vir pravae alias doctrinae, multisque aliis erroribus inquinatus, librum in Galliis, temporibus Caroli Calvi, de Eucharistia conscripsit, quo Berengario caeterisque Sacramentariis praelusit. Docuit nimirum, quod Sacramentum Altaris non verum corpus verumque sanguinem Christi Domini contineat, sed tantum memoriam sit veri corporis et sanguinis ejus, ut testatur *Hincmarus* Rhemensis Saeculi IX. Scriptor Lib. de Praedestinatione, Cap. XXXI. Verum nullos habuit Scotus eo saeculo erroris sui sectatores, et in cunis suffocata est sacrilega opinio opera praecipue *Adrevaldi* Monachi Floriacensis, qui veterum Patrum sententias de corpore et sanguine Christi contra ineptias Joannis Scoti collegit, quae eo collineant omnes, ut corpus Christi et sanguinem vere in Eucharistia contineri probetur.

CLXII. Saeculo XI. circa A. 1047. *Berengarius* patria Turonensis, Ecclesiae Andegavensis Archidiaconus, hausto e Joannis Scoti libris veneno, ad impugnandam realem Christi in Eucharistia praesentiam vexillum palam extulit, Sacramentariorum idcirco Signifer ac Vexillarius merito nuncupatus. Docuit hic S. Fulberti Carnotensis degener discipulus, Eucharistiam non esse

verum ac substantiale corpus Christi, sed ejus dumtaxat figuram et imaginem, adeoque panis et vini substantiam in consecratione non mutari. Dato veluti signo calamum illico in Berengarium acuerunt antiquissimae et Apostolicae doctrinae vindices egregii ex Ordine Episcopali *Adelmannus Brixiensis*, *Hugo Lingonensis*, *Guitmundus Aversanus*, *Deoduinus Leodiensis*, *Lanfrancus* Beccensis Monasterii Prior, ac paulo post Cantuariensis Archiepiscopus, *Durandus* Abbas Troarnensis, atque aliquanto serius *Algerus* Leodiensis primum Scholasticus, dein Monachus Cluniacensis. Coactae mox fuerunt Episcoporum Synodi, a quibus novitius error proscriptus ac protritus est, *Romana* sub *S. Leone IX.* A. 1050 eodemque anno *Vercellensis* ac *Parisiensis*. *Turonensis* ac *Florentina* sub *Victore II.* A. 1055. *Romana* sub *Nicolao II.* A. 1059 *Rothomagensis* A. 1063. *Pictaviensis* A. 1075. *Romana* sub *S. Gregorio VII.* A. 1078. ac denique altera *Romana* A. 1079, in qua errorem abdicavit Berengarius, et oblatam sibi a Concilio fidei formulam publice legit jurejurando confirmavit, et subscripsit. *Ego Berengarius corde credo et ore confiteor, panem et vinum quae ponuntur in altari, per mysterium sacrae orationis et verba nostri Redemptoris, substantialiter converti in veram et propriam ac vivificatricem carnem et sanguinem Jesu Christi Domini nostri; et post consecrationem esse verum Christi corpus quod natum est de Virgine, et quod pro salute mundi oblatum in Cruce pependit, et quod sedet ad dexteram Patris; Et verum sanguinem Christi qui de latere ejus effusus est, non tantum per signum et virtutem Sacramenti, sed in proprietate naturae et veritate substantiae: sicut in hoc Brevi continetur, et ego legi, et*

eos intelligitis, sic credo, nec contra hanc fidem ulterius docebo. Tum in Gallias reversus, post sinceram actam poenitentiam, in sinu Ecclesiae mortuus est Turonibus A. 1088, exemplo sane singulari; cum vix de aliquo novi erroris fabricatore constet, eum tandem aliquando ad frugem rediisse. De Berengarii poenitentia testantur veteres Membranae *Laureacenses*, *Clarus* Floriacensis Monachus in Chronico S. Petri Vivi, quod Monasterium est apud Senonas, ad annum 1083. *Wilhelmus Malmesburiensis* Lib. III. de Gestis Regum Anglorum. *S. Antoninus* Chronici Parte II. Tit. XVI. Paragr. XX. *Vincentius Bellovacensis* in Speculo Historiali, Lib. XXV. Cap. XXX. *Martinus Polonus* in Henrico II. Imp. *Philippus Bergomensis* in Supplemento Chronicorum, Lib. XII. Denique Turonensis Ecclesiae S. Martini Canonici Berengario velut homini in fide Catholica et Ecclesiae communione defuncto, jam inde ab ejus obitu justa persolvunt quot annis ad ejus tumulum, qui in Claustro S. Cosmae visitur, Feria III. Paschae convenientes, et Psalmum *De profundis* pro ejus requie canentes.

CLXIII. Saeculo XII. Petrus de Bruis, a quo Petrobrussiani dicti sunt, praeter alios errores quos in Provincia Arelatensi disseminavit, veritatem corporis et sanguinis Domini in Eucharistia inficiatus est. Quamvis enim panem in Christi corpus in ultima Coena conversum esse fateretur; ab Apostolis tamen eorumque Successoribus idem fieri negabat, ut patet ex Epist. I. *Ven. Petri Cluniacensis* adversus Petrobrussianos. Eumdem errorem propagavit Henricus quidam, Monachus apostata, Petri de Bruis discipulus, quem *S. Bernardus* Epist. XXIV. et Serm. LXVIII. in Cantica confutavit.

In eumdem errorem lapsi sunt Albigenses seu Tolosani Manichaeorum surculus. Saeculo XIV. quid Wickleffus senserit de reali praesentia Christi in Eucharistia, non satis constat. Illud certum est, laborasse eum magis in evertenda mirabili conversione panis et vini in corpus et sanguinem Domini, quam in neganda reali Christi praesentia in Sacramento Eucharistiae. Quod si etiam ille Sacramentariorum partes fuisset amplexus; exploratum tamen est, Hussum hac in re a Wickleffi opinione recessisse.

CLXIV. Saeculo XVI. Andreas Carolostadius Archidiaconus Vittenbergensis A. 1524. realem Christi in Eucharistia praesentiam oppugnare aggressus est, asserens, Christum illis verbis, *Hoc est corpus meum*, sine alia intentione se ipsum mensae assidentem demonstrare voluisse. Ulricus Zwinglius Tigurimus Pastor, homo corruptis moribus et desperata audacia, A. 1525. Carolostadio adhaesit, scripto contra realem Christi praesentiam libro, in quo contendit Eucharistiam meram esse et nudam corporis Christi figuram et imaginem, ita ut verba institutionis hunc habeant sensum: *Hoc significat corpus meum*. A quo hanc doctrinam hauserit, ipse indicat Zwinglius Lib. de Subsidio Eucharistiae scribens, dormienti sibi nescio quem nocte adstitisse (*ater*, inquit, *an albus fuerit, nihil memini*) qui monuit, locum illum Exodi Cap. XII. arriperet: *Est enim Phase*, *id est*, *transitus Domini*; ubi verbum *est* accipi ajebat pro *significat*. Fecit id strenue Zwinglius. Hinc seposita omni simulatione in Helvetica sua Confessione ait, *Christi corpus ab Ascensione esse tantum in coelo, nec alibi esse posse; esse tamen praesens in Eucharistia per contemplationem fidei, non autem realiter, nec per essentiam.*

Et in Confessione ad Franciscum I. Galliarum Regem scripsit, *adesse in Eucharistia corpus mysticum, symbolicum, Sacramentale per denominationem et significationem : quemadmodum si Regina annulum suum nuptialem diceret suum Regem.*

CLXV. Lutherus realem Christi praesentiam in Eucharistia tum in colloquio Marpurgensi, tum in libris suis strenue propugnavit, et Sacramentariorum objecta diluit. At cum destitueretur clave, qua religionis arcana reserantur, deseruissetque Ecclesiam Controversiarum fidei infallibilem judicem, suo innixus judicio, deflectebat a simplici et naturali sensu verborum Eucharisticae institutionis, eoquod doceret in Eucharistia manere etiam substantiam panis ac vini. Qua in re Sacramentarii figuristici sensus defensores optimo jure Luthero adversabantur, ajebantque, si standum sit sensu reali ac naturali, necessario admittendam esse transubstantiationem.

CLXVI. Calvinus Zwinglii, Buceri, aliorumque Sacramentariorum vestigiis insistens, docuit panem et vinum tesseram esse corporis Christi, et secundum virtutem tantum et efficaciam, non autem secundum eorum substantialem praesentiam exhiberi nobis corpus, et sanguinem Domini; eo nimirum modo, quo adsunt et exhibentur nobis in Baptismo et Poenitentia : immo quandocumque Christi mors aliquem in nobis effectum operatur. Vult itaque Christi corpus in coelo tantum esse, non in Sacramento, nisi figurative tantum et repraesentative : fide tantum illud manducari, nec substantiam ipsam carnis et sanguinis, sed virtutem dumtaxat in nos derivari, quemadmodum in Baptismo et Poenitentia. Verum, ut erat mi-

rus fallendi artifex, ne Lutheranis displiceret quorum amicitiam avide captabat, a Zwinglio se recedere simulat quandoque, et cum Lutheranis agnoscere, Eucharistiam non nudam esse ac vacuam corporis Christi figuram, immo ipsam corporis substantiam cum symbolis in ea nobis porrigi. At fallit Calvinus; substantiam enim corporis et sanguinis Dominici non intelligit realiter seu corporaliter praesentem, sed per fidem tantum, aut virtutem a Christo diffusam. Quapropter *Tridentina* Synodus ad praecavendam fraudem omnem, atque occludendam Sacramentariis quamcumque elabendi viam, docet Sess. XIII. Can. I. Christum in Eucharistia praesentem adesse vere, realiter, ac substantialiter. *Vere*, id est, non per figuram tantum et imaginem: ***Realiter***, non objective tantum et per fidem: *Substantialiter*, non tantum per efficaciam et virtutem a Christo diffusam.

CLXVII. *Conclusio.* Vera, realis ac substantialis corporis et sanguinis Christi praesentia in Eucharistia invicte a Catholicis ostendi potest tum ex Scripturis, tum ex Traditione. Prob. I. pars Conclusionis. Joan. Cap. VI. Christus promisit daturum se nobis veram suam carnem verumque sanguinem: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Litigabant ergo Judaei ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam: et ego resuscitabo eum in novissimo die. Caro enim mea vere est cibus, et san-*

guis meus vere est potus. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Ergo Christus, in exequendis promissis suis fidelissimus, veram suam carnem verumque sanguinem in Eucharistia nobis tradidit. Consequentia omnino legitima est; at vero Antecedens negant omnes Sacramentarii, ajuntque sermonem ibi non esse de Eucharistia, aut de manducatione orali ac reali corporis Christi, sed vel de Incarnatione tantum, vel de spirituali dumtaxat carnis Christi manducatione per fidem: nihilominus tamen impugnant Catholicorum communionem sub una tantum specie ex illo loco Joan. Cap. VI. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem etc.* Ex quo manifeste colliges horum hominum levitatem et inconstantiam.

CLXVIII. Sermonem itaque ibi esse de Eucharistia, ac de reali carnis Christi manducatione, probatur I. ex verbis Christi paulo ante citatis, quae tam clara sunt, ut omnem dubitationem excludant, modo in sensu litterali intelligantur, quod semper faciendum est, nisi evidens et manifesta necessitas exigat verba Scripturae in sensu metaphorico accipi, quae certe hic ab adversariis assignari nequit. II. Christus solitus erat majora ac sublimiora Mysteria, quae hominum universorum salutem spectabant, antequam re ipsa fierent, insinuare, ut ad ea, cum fierent, suscipienda et intelligenda discipulos praepararet et erudiret. Sic Baptismi institutionem, mortem suam, resurrectionem, ascensionem, adventum Spiritus Sancti Apostolis praedixit. Atqui nullus alius in toto Evangelio locus ostendi potest, quo Eucharistiae institutionem promiserit, et discipulos suos quodammodo ad

fidem tanti Mysterii praeparaverit. III. Capharnaitae optime intellexerunt quod modo intelligere nolunt Sacramentarii, agi nempe ibi de reali carnis Christi manducatione. Si enim de sola fide in Christum ibi sermo fuisset, vel de sola manducatione carnis ejus per fidem, ortum non fuisset murmur inter Judaeos, Joan. Cap. VI. v. 53. *Litigabant ergo Judaei ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum?* Errabant quippe, existimantes Christum dilaniandum, et carnem ejus dentibus esse comminuendam: nec discipuli aliqui a Christo defecissent. v. 61. *Multi ergo audientes ex discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, et quis potest eum audire?* Profecto si Christus de figurato dumtaxat cibo ac mere spirituali sermonem habuisset, unico verbo omnes eorum dubitationes dissipasset, dicendo, panem se daturum ad repraesentandam carnem suam, et ad sui memoriam dumtaxat excitandam: neque S. Joannes, qui eorum quae a Christo sub aliquo tropo dicta sunt, sensum alias explicare solet, hic plane subticuisset. At vero Christus litigantibus Judaeis confirmavit quae prius dixerat, quasi interposito jure jurando asserens se daturum carnem suam: *Amen, amen dico vobis: nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Et conversus ad Apostolos, optionem ipsis dat vel credendi vel abeundi. *Numquid et vos vultis abire?* IV. Eodem Cap. VI. v. 59. ait Christus: *Hic est panis, qui de coelo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri manna, et mortui sunt.* Quibus verbis significat Christus, se fidelibus aliquid eximium daturum, quod Veteribus datum non fuerat. At nisi promisisset ve-

ram ac substantialem suam carnem in Sacramento dandam, nihil promisisset quod Veteribus concessum non fuerit, quibus datum est fide et spiritu carnem Christi manducare, ut ait Apostolus I. ad Cor. Cap. X. v. 3. V. Patres, a quibus accipienda est vera Scripturarum intelligentia, unanimi ferme consensu sentiunt agi loco citato de Eucharistia. Ita ex Graecis *S. Irenaeus* Lib. IV. adv. Haer. Cap. IV. *Origenes* Hom. XVI. in Numeros. *S. Basilius* Lib. I. de Bapt. Cap. III. *S. Cyrillus Jerosol.* Catech. IV. *S. Chrysostomus* Hom. XLV. in Joan. *S. Epiphanius* Haer. LV. *S. Cyrillus Alexandrin.* Lib. IV. in Joan. Cap. II. *S. Joan. Damascenus* Lib. IV. de Orthodoxa Fide Cap. XIV. Ita ex Latinis *S. Cyprianus* Lib. de Orat. Dominica. *S. Ambrosius* Lib. de initiandis, Cap. VIII. et Lib. VI. de Sacram. Cap. I. *S. Hilarius* Lib. VIII. de Trinit. *S. Augustinus* Serm. II. de Verbis Apostoli, et Lib. III. de Consensu Evangelistarum, Cap. I. *S. Hieronymus* in Epist. ad Hedibiam, Quaest. II. et Comment. in Cap. I. Epist. ad Ephesios. *S. Leo M.* Serm. VI. de Jejunio VII. Mensis. *Cassiodorus* in Psal. CIX. *S. Gregorius M.* Lib. VII. Moral. Cap. IV. *S. Isidorus Hispalensis* Lib. I. de Officiis divin. Cap. XVIII. *S. Bernardus* Serm. I. in Vigil. Nativit. et Serm. I. de Paschate. VI. *Tridentinis* Patribus visum fuit ita certum, loco citato sermonem esse de manducatione orali corporis Christi in Eucharistia, ut teste *Sfortia Card. Pallavicino*, Lib. XVII. Hist. Conc. Tridentini, Cap. XI. multi postulaverint id definiri tamquam de fide; quibus tamen obstitit Episcopus Granatensis ob expositionem recentiorum quorumdam Doctorum Catholicorum, Gabrielis Biel, Nicolai Cusani, Card. Caje-

tani, Ruardi Tapperi, Joannis Hesselii, sive Joan. a Lovanio, et Jansenii Gandavensis, qui ut argumenta declinarent, quibus Hussitae et Protestantes communionem sub utraque specie urgebant ex illo Joannis loco Cap. VI. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem etc.* optima quidem intentione, sed improvide admiserunt, verba illa non esse intelligenda de Sacramentali, sed spirituali tantum Eucharistiae manducatione, quae fit per fidem.

CLXIX. Excipiunt Sacramentarii I. Christus Joan. Cap. VI. v. 29. ait: *Hoc est opus Dei ut credatis in eum, quem misit ille.* Ergo agitur ibi de sola fide, seu manducatione spirituali per fidem. II. Christus eum panem promisit se daturum, quem Capharnaitis obtulit ad manducandum. Atqui illis non obtulit veram carnem suam Sacramentaliter manducandam. Ergo illam non promisit. III. Si Christus l. c. locutus fuisset de Eucharistia, sequeretur omnino eam absolute necessariam esse ad salutem. IV. Christus loquitur de illa manducatione, quae illo tempore a Capharnaitis fieri poterat. Atqui Eucharistia, utpote tunc nondum instituta, ab iis manducari non poterat. Ergo non loquitur de manducatione Sacramentali Eucharistiae. V. Christus eodem Cap. VI. v. 64. ait: *Spiritus est qui vivificat: caro non prodest quidquam.* Ergo ipse Christus profitetur loqui se de sola manducatione, quae fit per fidem. VI. Sola manducatio spiritualis per fidem dat vitam. Ergo Christus de ea sola loquitur. VII. Patres cit. caput S. Joannis de manducatione corporis et sanguinis Dominici spirituali per fidem exponunt. *Clemens Alexandrinus* Lib. I. Paedagogi per carnem et sanguinem Christi intelligit verbum Dei. *S. Basilius*

Epist. CXLI. doctrinam Christi. *S. Hieronymus* in Psal. CXLVII. Scripturas sacras. VIII. *S. Augustinus* verba illa exponit de sola manducatione per fidem, credendo ejus Divinitatem et Incarnationem. Sic Tract. XXV. in Joan. scribit: *Ut quid paras dentes et ventrem? Crede, et manducasti.* Similiter Tract. XXVI. in Joan. *Credere in eum, hoc est manducare panem vivum. Qui credit, manducat.* Et Enarratione in Psal. XCVIII. sic Christum inducit loquentem de manducatione carnis suae: *Spiritualiter intelligite quod locutus sum: non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis, et bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendavi, spiritaliter intellectum vivificabit vos.* IX. Idem S. Augustinus Lib. III. de Doctrina Christiana Cap. XVI. ait: *Si praeceptiva locutio est aut flagitium aut facinus vetans, aut utilitatem aut beneficium jubens, non est figurata. Si autem flagitium aut facinus videtur jubere, aut utilitatem aut beneficentiam vetare, figurata est. Nisi manducaveritis, inquit, carnem Filii hominis, et sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis. Facinus vel flagitium videtur jubere: figura est ergo, praecipiens passioni Dominicae communicandum, et suaviter atque utiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro ejus crucifixa et vulnerata sit.* Ergo juxta Augustinum figura est in verbis *manducare* et *bibere*, quae metaphorice hic usurpantur, et solam spiritualem manducationem significant.

CLXX. At Sacramentariorum exceptiones istae facile enervantur. Resp. itaque ad I. C. A. N. C. Triplex in Cap. VI. S. Joannis pars est distinguenda. In

prima ad versiculum usque 25. agitur de cibo materiali, nempe de multiplicatione panum, quibus in deserto quinquies mille homines saturati fuerunt. In altera usque ad versiculum 52. agitur de cibo mere spirituali, nempe de fide in Christum. In tertia denique a versiculo 52. usque ad finem capitis, agitur de manducatione reali et Sacramentali carnis Christi. Ad II. N. M. Christus Ecclesiae suae pinguiorem panem promisit se daturum, quam ille fuerit quem Capharnaitis obtulit, nimirum corpus suum et sanguinem in Eucharistia a se statuto tempore instituenda; cum tamen Capharnaitis non obtulerit manducationem realem et Sacramentalem, quod fieri non poterat utpote Eucharistia nondum instituta; sed tantum fidei gratiam, seu manducationem spiritualem per fidem. Ad III. N. illatum; quia laudata verba continent tantum necessitatem praecepti obligantis eos dumtaxat, qui talis praecepti sunt capaces, nempe solos adultos, quos Christus l. c. alloquebatur. Vide dicta Controversia II. Ad IV. N. M. Christus de utraque manducatione loquitur, nempe de spirituali, quae sola tunc fieri poterat, fidem Dominicis verbis adhibendo, et de reali ac Sacramentali, adimplenda post institutam Eucharistiam. Christus enim non tantum tempore praesenti ait, *qui manducat*; sed etiam ad futurum respiciens, et in persona discipulorum ac multitudinis illius totam Ecclesiam verbis illis allocutus est: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis etc.* Ad V. C. A. N. C. Nam I. ut sentiunt, *Tertullianus*, *Origenes*, *S. Cyrillus Jerosol.* *S. Chrysostomus* Hom. XLVI. in Joan. Christus verbis illis, *Caro non prodest quidquam*, non loquitur de carne sua, sed de hominibus carnalibus et carna-

liter sentientibus. Quare hujus loci sensus est: Spiritus Dei est, qui excitat et dat fidem ac intelligentiam; homo autem carnalis non potest percipere divina mysteria: et quia vos non Spiritu Dei, sed sensu carnali vestro utimini, non potestis credere et intelligere. II. Si Christus de sua carne loquitur, ut sentiunt *SS. Athanasius* et *Augustinus*, arguit ibi Capharnaitas, qui stolide putabant, Christum praecisurum esse particulas quasdam de corpore suo, quas discipuli caeterarum carnium modo absumerent. Sensus, itaque eorum verborum est: Caro praecisa a Spiritu vivificante, seu Divinitate, non habet vim spiritualiter vivificandi, sed hanc habet a Spiritu seu Divinitate sibi unita: at vero caro et sanguis meus, quae vobis dabo, habent ratione Divinitatis sibi unitae virtutem vivificandi animam. Augustinus iterum hac de re audiendus est Tract. XXVII. in Joan. *O Domine, Magister bone, quomodo caro non prodest quidquam, cum tu dixeris, Nisi quis manducaverit carnem meam, et biberit sanguinem meum, non habebit in se vitam? An vita non prodest quidquam? et propter quid sumus, quod sumus, nisi ut habeamus vitam aeternam, quam tua carne promittis? Quid est ergo, non prodest quidquam caro? Non prodest quidquam, sed quomodo illi intellexerunt: carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur. Proinde sic dictum est, Caro non prodest quidquam: quomodo dictum est, Scientia inflat. Jam ergo debemus odisse scientiam? Absit. Et quid est, Scientia inflat? sola, sine charitate. Ideo adjunxit, Charitas vero aedificat. Adde ergo scientiae charitatem, et utilis erit scientia: non per se, sed per charitatem. Sic etiam nunc, caro non prodest*

quidquam, sed sola caro: Accedat Spiritus ad carnem, quomodo accedit charitas ad scientiam, et prodest plurimum. Nam si caro nihil prodesset, Verbum caro non fieret, ut inhabitaret in nobis. Ad VI. N. A. Sacramentalis manducatio, quantum est ex se, dat vitam efficienter et instrumentaliter, licet fidem exigat tamquam dispositionem ad dandam vitam aeternam, quam Christus promisit digne manducanti. Ad VII. Resp. Quamvis citati Patres locum illum in sensu mystico exponant de manducatione spirituali per fidem, de verbo Dei, doctrina Ecclesiae et Scripturis; nullibi tamen sensum litteralem, seu veram et Sacramentalem manducationem excludunt aut rejiciunt. Ad VIII. Resp. ut prius, Sacramentalem manducationem ab Augustino nullibi excludi, quam alibi tradit, et semper supponit. Tractatu XXV. in Joan. verbis illis, *Ut quid ergo paras dentes etc.* non exponit verba illius capitis quae ad Eucharistiam pertinent, sed illa: *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille*, quae agunt de cibo mere spirituali, nempe de fide in Christum. Tractatu XXVI. in Joan. paulo post citata verba subjungit S. Doctor: *Hoc est ergo manducare illam escam, et bibere illum potum, in Christo manere, et illum manentem in se habere. Ac per hoc qui non manent in Christo, et in quo non manet Christus, procul dubio non manducat spiritaliter carnem ejus nec bibit ejus sanguinem, licet carnaliter et visibiliter premat dentibus Sacramentum corporis et sanguinis Christi, sed magis tantae rei Sacramentum ad judicium sibi manducat et bibit, quia immundus praesumpsit ad Christi accedere Sacramenta, quae aliquis non digne sumit, nisi qui mundus est.* Ubi vides, Augustinum conceptis verbis admisis-

se non tantum spiritualem sed Sacramentalem etiam carnis Christi manducationem, quam, si sola sit, et ab animae bene praeparatae sanctitate sejuncta, obesse magis dicit quam prodesse. Enarratione in Psal. XCVIII. Christum ita Capharnaitas et discipulos alloquentem inducit: *Non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis etc.* Id est, hoc corpus quoad substantiam manducaturi estis, non hoc corpus in forma visibili et humana: neque illud eritis dilaniaturi, ut falso vobis persuadetis. Nam praeterquam quod caro sic mortua et concisa nihil prosit, hic modus manducandi grande esset flagitium. Ad IX. C. A. N. C. Juxta S. Augustinum verba illa, *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis etc.* in sensu Capharnaitico intellecta de comestione facta modo vulgari, per carnis scilicet occisae et coctae divisionem et masticationem, maximum utique continerent flagitium, atque ideo non sunt intelligenda de comestione carnali. At vero intellecta in sensu Christi et Ecclesia de manducatione Sacramentali, per quam corpus et sanguis Christi viva et integra, sub speciebus panis et vini ex ore in stomachum trajiciuntur, nullum flagitium praecipiunt; ideoque juxta Augustinum in sensu proprio ac litterali sunt accipienda.

CLXXI. Alterum argumentum suppeditat nobis Scriptura Matthaei Cap. XXVI., ubi de ipsa Sacramenti hujus institutione agitur. *Accepit Jesus panem, et bendixit ac fregit, deditque discipulis suis, et ait: Accipite et comedite: hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit: et dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Haec verba in sensu obvio, naturali ac litterali accipienda sunt, non in sensu figurato, improprio

ac metaphorico. Atqui si accipiantur in sensu proprio, naturali ac litterali efficaciter probant substantialem ac realem Christi praesentiam in Eucharistia. Ergo. P. M. I. Verba Scripturae in sensu proprio, obvio, ac naturali accipienda sunt, quando nihil continent aut bonis moribus repugnans, aut fidei, aliisque Scripturae divinae verbis clarioribus contrarium. Atqui haec verba, *hoc est corpus meum*, nihil continent aut bonis moribus, aut fidei, aut aliis Scripturae verbis clarioribus contrarium. Ergo. Prob. II. ex circumsantiis hujus institutionis. Christus alloquitur non exteros, sed Apostolos amicos suos, quibus aeternum amoris pignus dare constituerat; et quidem eo tempore, quo ipsi Apostoli profitentur Joan. Cap. XVI. *Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis.* Novum condidit testamentum, cujus verba debent esse clara et perspicua, ab omnibus tropis, figuris, ambiguitatibus remotissima, ne unde lites extingui deberent, inde potius pullulent. Profecto si Calvinistae cuipiam ab amico testante relinquatur domus vel ager, is amici voluntatem completam non asseret, si tradatur ei tabella domum vel agrum repraesentans. Christus Sacramentum novae Legis tunc instituit; de Ratiotione autem novae institutionis est, ut efferatur verbis simplicissimis et clarissimis, per quae res significata ita exprimatur, ut ii pro quibus instituitur signum, clare intelligant quid instituatur. Nullibi certe in Scripturis divinis exemplum invenitur, in quo rei institutae nomen in prima sui institutione tribuatur signo, nisi prius instituentis mens praevie fuerit manifestata. Prob. III. ex conformi narratione Evangelistarum, qui quod ab uno vel obscu-

re vel figurate expressum est, magis proprie et plenius solent explicare; hic tamen omnes iisdem utuntur verbis, et ne vel levissimum dant indicium, Christum in istitutione Eucharistiae figurate locutum esse: quod certe, si vera foret sacrilega Sacramentariorum opinio, in re tanti momenti, ex qua tot dissentiones aliquando orituras praevidebat Spiritus Sanctus, monere non neglexissent Evangelistae. Prob. IV. ex sequelis. Si enim Christus figurate locutus fuisset, gravissimi erroris occasionem Apostolis dedisset, verbis utendo in sensu improprio, ac contra receptas sermonis leges; panis enim neque ex natura sua, neque ex institutione hominum significabat corpus Christi. Ergo Christus praemonere debuisset Apostolos, se panis nomine usurum ad significandum corpus suum, novamque pani a se inditam fuisse significationem. Atqui de hoc Christus nullibi Apostolos monuit. Ergo locutus fuisset contra proprium et naturalem verborum sensum, quod manifeste repugnat infinitae ejus sapientiae et aequitati. Quamvis enim Christus non teneretur verbis uti tam perspicuis, ut nullus omnino superesse potuerit dubio vel errori locus; tenebatur tamen iis verbis uti, quae in proprio, naturali ac recepto sensu accepta, in fraudem et errorem auditores ex se non inducerent. Ergo verba institutionis Eucharisticae accipienda sunt in sensu obvio et litterali. Profecto si omnia, quae captum nostrum excedunt, ad tropos et metaphoras transferre liceat, actum erit de praecipuis fidei nostrae Mysteriis, nempe de Trinitate personarum, incarnatione ac Divinitate Verbi divini; facile enim reponent Sociniani, illud Joan. Cap. I. *Verbum caro factum est*, metaphoram esse, nec aliud

denotare, quam Deum ab adventu Christi specialem curam rerum humanarum gerere.

CLXXII. Replicant Sacramentarii I. In Scripturis *Est* sumitur pro *significat*. Sic Exodi Cap. XII. dicitur: *Est enim Phase, id est, transitus Domini.* II. Joan. Cap. X. Christus dicitur ostium, et vitis vera Joan. Cap. XV. Apostolus I. ad Cor. Cap. X. ait: *Petra autem erat Christus.* III. *Genesis* Cap. XVII. Circumcisio vocatur pactum, id est, signum pacti, vel foederis. Et *Gen.* Cap. XLI. ait Joseph ad Pharaonem: *Septem boves pulchrae, et septem spicae plenae, septem ubertatis anni sunt.* IV. Verum Christi corpus non frangitur. Sed quod in Eucharistia distribuitur, juxta Apostolum I. ad *Cor.* Cap. XI. frangitur. Ergo quod in Eucharistia, distribuitur, non est verum Christi corpus, sed illius tantum figura. V. In verbis, quibus Christus usus est calicem consecrando, duplex occurrit figurata locutio Lucae Cap. XXII. *Hic est calix*, continens pro contento. *Novum Testamentum*, id est, signum supremae voluntatis Christi. Ergo etiam *Est* sumitur figurate, pro *significat.* VI. Id quod datur in calice, funditur; nam Lucae Cap. XXII. in Graeco textu dicitur: *Hic calix est novum testamentum in meo sanguine, qui pro vobis funditur.* At sanguis Christi non funditur realiter in Eucharistia, cum venis inclusus maneat. Ergo quod datur in calice, non est sanguis Christi. VII. Omne Sacramentum est signum ac figura. Ergo verba illa, *Hoc est corpus meum*, debent intelligi sensu Sacramentali, id est, tropico et figurato. VIII. Christus Apostolis dixit Lucae Cap. XII. *Hoc facite in meam commemorationem.* Atqui commemoratio non est rei praesentis, sed absentis. IX. Apostoli co-

mederunt, quod ipsis a Christo est traditum. Atqui comederunt, solummodo panem figuram corporis, non ipsum substantiale Christi corpus, quod dentibus teri non potest. Ergo X. Christus quando dixit, *Hoc est corpus meum*, loquebatur de eo quod in manibus habebat. Sed panem tunc in manibus habebat. Ergo de pane loquebatur. XI. Pronomen *Hoc* dimonstrat panem ipsum, quem Christus tenebat. Atqui panis non potest dici corpus Christi nisi per figuram. P. M. Si pronomen *Hoc* demonstraret corpus Christi, propositio illa esset identica et nugatoria, quia hunc sensum haberet: *Hoc corpus meum est corpus meum*.

CLXXIII. Adversariorum hae replicae facili negotio a nobis eliduntur. Resp. itaque ad I. Quandoque in Scriptura verbum *Est* usurpatur pro *significat*, at non semper; tunc nimirum quando figuratus sensus in Scripturis diserte exprimitur, aut ex subjecta materia variisque ejus circumstantiis tam aperte elicitur, ut nullus esse possit fraudis et errori locus. Exodi Cap. XII. quod de Agno dicitur: *Est enim Phase*, *id est*, *transitus Domini*, non denotat, Agnum esse signum, sed esse victimam transitus Domini, prout illa verba Deus ipse ore Moysis explicat *Exodi* Cap. XII. v. 26 *Et cum dixerint vobis filii vestri*, *quae est haec religio? dicetis eis*: *Victima transitus Domini est*. Ergo in verbo *Est* nulla hic invenitur figura; ideoque spiritus qui Zwinglium decepit, certe non fuit albus, sed ater. Quod si etiam daretur, verbum *Est* figuram hic continere, usurparique pro *significat*; haec tamen figura tam facilis est ac conspicua, loci, rei, et personarum circumstantiis adeo accommodata, ut coecus sit oportet, qui eam non deprehenderit. Ad II. Resp. figuram illam esse obvim claram et apertam ex circumstantiis sacri ...

xtus, ex qua nullum omnino fraudis et erroris periculum timeri potest; designatur enim ibi aliqua virtus Christi, quae analogiam habet cum ostio, vite, pane, ac petra. Ostium dicitur Christus, quia per illum aditus nobis aperitur ad vitam aeternam: vitis, quia occulta gratiae suae subministratione animae vitam tribuit, sicut vitis palmitibus: panis, quia animas nostras doctrinae et gratiae pabulo reficit, sicut panis corpora nostra: petra, quia quemadmodum ex illa fluxerunt aquae ad potandos Israelitas in deserto; ita quidquid illis supernaturalis auxilii fuit concessum, intuitu meritorum Christi concessum est. Ad III. Resp. Antequam Dominus diceret Gen. Cap. XVII. v. 13. *Eritque pactum meum in carne vestra*, jam praevie dixerat v. 11: *Et circumcidetis carnem praeputii vestri, ut sit in signum foederis inter me et vos.* Ergo signum institutum erat, antequam ei daretur nomen rei significatae: et ex verbis praeviae institutionis luculenter intelligebant Abraham ejusque posteri, quid per pactum v. 13. intelligi voluerit Dominus. Unde si voluisset Christus in institutione Eucharistiae per corpus intelligi figuram corporis sui, praevie praemisisset ea, ex quibus satis colligere potuissent Apostoli, ipsum loqui de figura corporis sui, ne ipsi imparati, et de Mysterio cogitantes, audiendo ea Christi verba, *Hoc est corpus meum*, fallerentur. Alterum exemplum quod attinet, verba Josephi figurata esse, et Pharaonis somnium et Josephi interpretatio manifeste ostendunt; Pharao enim non de phantasmatum illorum natura, sed solum de somnii significatione sollicitus erat: quare Joseph apte ad illius mentem respondit: per septem spicas et septem boves crassas significari septem annos fertilitatis. Ad IV. Resp. Christi corpus frangi in

Sacramento, non ratione sui, quasi pars a parte divellatur; sed ratione specierum quae franguntur, quarum singulis fragmentis subest totus Christus, et a quibus fractis corpus Christi extrinsece denominatur fractum. Dein verbum *frangitur* apud Apostolum idem significat ac *datur*; frangere enim panem juxta Scripturas idem est ac dare et distribuere, ut Isaiae Cap. LVIII. *Frange esurienti panem tuum*. Ad V. C. A. N. C. Calix et testamentum voces sunt equidem hic figuratae; sed tam aperta et popularis est figura, ut nullus sit de plebe tam simplex ac stupidus, qui eam non statim percipiat. Quis enim nesciat calicem sumi pro re in ipso contenta, et testamentum pro signo ultimae voluntatis? Neque dicas, etiam verbum *Est* in illa propositione sumi figurate; alias tota etiam haec propositio figurata erit: *Verbum caro factum est*, quia caro figurate ac synecdochice sumitur pro homine. Ad VI. Resp. Verbum *funditur* significat hic effusionem sanguinis in Cruce faciendam, quae in Graeco quidem textu per tempus praesens exprimitur, quia proxime futura erat, et moraliter jam praesens. Quare horum verborum sensus est: Hoc corpus, quod vobis trado in Sacramento, est ipsummet corpus, quod brevi pro vobis in veritate cum effusione sanguinis cruenta morti tradetur. Atque ideo Latinus interpres in Vulgata nostra usus est tempore futuro, *fundetur*. Ad VII. D. A. Sacramentum est signum vacuum, rem absentem significans, N. A. Signum efficax rei praesentis, C. A. N. C. Sicut linguae igneae repraesentabant die Pentecostes Spiritum Sanctum praesentem; ita pariter Sacramentum Eucharistiae signum est Christi praesentis, quem vere et realiter continet. Ad VIII. C. M. D. m. Commemoratio non est rei praesentis tum menti tum sensibus, C. m.

Menti tantum praesentis, N. m. Licet Deus sit ubique praesens, justi tamen illius dicuntur esse memores. Tobiae Cap. I. *Memor fuit Domini in toto corde suo.* Eucharistia itaque est memoria rei absentis et praeteritae, scilicet mortis et passionis Christi, simulque rei praesentis menti, sensibus tamen non subjectae, nimirum corporis et sanguinis Dominici. Ad IX. C. M. N. m. Verum ac substantiale corpus Christi vere ac realiter manducatur: non quidem in se ipso immediate, sed in Sacramento, quo continetur, quo mediante dentibus ac lingua teritur, atque in stomachum trajicitur. Ad X. Resp. I. Ergo Eucharistia est panis ordinarius, nulla gratia, nulla efficacia praeditus, quod nec ipsi Sacramentarii dicunt. Resp. II. D. m. Christus tunc habebat panem in manibus, sed finita illa propositione jam immutatum et conversum in corpus Christi, C. m. Non immutatum neque conversum, N. m. Propositio illa, *Hoc est corpus meum*, non est speculativa, quae objectum suum supponit, non facit; sed practica est non operativa, quae facit id quod significat, habetque hunc sensum: Hoc quod in fine propositionis adest, est corpus meum. Ad XI. N. M. Pronomen *Hoc* non demonstrat panem, neque species panis; quia neque ipse panis, neque illius species sunt corpus Christi: sed si spectetur in eo instanti, quo propositio nondum completa est, confuse ac generatim denotat substantiam aliquam praesentem: si vero spectetur in eo instanti, quo propositio perficitur ac completur, pronomen *Hoc* determinate Christi corpus demonstrat, quia cum illo connectitur; sicque demonstratio individui in confuso per adjectionem nominis evadit determinata. Ad *probat.* N. A. quia non est idem significandi modus, et quod per pronomen *Hoc* confuse significa-

tur, distinctius exprimitur per voces frequentes; alias identica etiam et nugatoria foret haec propositio: *Homo est animal rationale.*

CLXXIV. Altera Conclusionis pars invicte a nobis ostenditur authoritate Patrum, qui traditionum divinarum depositarii ac fidelissimi sunt custodes, ex quorum scriptis antiquae Ecclesiae fides et doctrina perspicue dignoscitur. Ac I. quidem Patres asserunt, panem Eucharisticum non esse communem, sed esse corpus Christi, quod verbis Dominicis praesens sistitur in Eucharistia. S. Ignatius M. in Epist. ad Smyrnaeos de Simonianis et Menandrianis scribit: *Ab Eucharistia et oratione abstinent, eoquod non confiteantur Eucharistiam carnem esse Salvatoris nostri Jesu Christi, quae pro peccatis nostris passa est, quamque Pater benignitate sua excitavit.* S. Justinus M. in Apologia Antonino Pio Imp. oblata describens ritum celebrandi Eucharistiam ait: *Porro alimentum hoc apud nos appellatur Eucharistia; quod nulli alii participare licitum est, quam veram esse doctrinam nostram credenti, et lavacro propter remissionem peccatorum et regenerationem abluto, et ita ut Christus tradidit viventi. Non enim ut communem panem, neque communem potum ista sumimus; sed quemadmodum per Verbum Dei caro factus Jesus Christus Servator noster et carnem et sanguinem salutis nostrae causa habuit: ad eumdem modum etiam eam, in qua per preces verbi ejus ab ipso profecti gratiae sunt actae, alimoniam, unde sanguis et carnes nostrae per immutationem aluntur, Incarnati illius Jesu carnem et sanguinem esse edocti sumus.* S. Irenaeus Lib. IV. adv. Haer. Cap. XVIII. alias XXXIV. *Quomodo autem rursus dicunt* (Valen-

tiniani) *carnem in corruptionem devenire , et non percipere vitam , quae a corpore Domini et sanguine alitur ? - - Quemadmodum enim qui est a terra panis percipiens invocationem Dei , jam non communis panis est , sed Eucharistia ex duabus rebus constans , terrena et coelesti : sic et corpora nostra percipientia Eucharistiam jam non sunt corruptibilia , spem resurrectionis habentia.* Tertullianus Lib. IV. contra Marcionem , Cap. XL. *Acceptum panem et distributum discipulis , corpus illud suum fecit , hoc est corpus meum dicendo.* S. Ambrosius Lib. IV. de Sacrament. Cap. IV. *Tu forte dicis : meus panis est usitatus. Sed panis iste , panis est ante verba Sacramentorum : ubi accesserit consecratio , de pane fit caro Christi - - ante consecrationem non erat corpus Christi, sed post consecrationem dico tibi , quod jam est corpus Christi.* S. Gregorius Nyssenus in Orat. Catechet. Cap. XXXVII. *Recte Dei verbo sanctificatum panem in Dei Verbi corpus transmutari credo.*

CLXXV. II. Patres asserunt , Eucharistiam verum esse ac proprium Christi corpus , atque illud ipsum quod ex B. V. Maria natum est, passum , mortuum pro nobis, et a morte suscitatum. Ergo verba institutionis Patres non intellexerunt in sensu figurato. P. A. S. Hilarius Lib. VIII. de Trinit. Num. XIII. ait : *Si vere Verbum caro factum est, et nos vere Verbum carnem cibo Dominico sumimus , quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est?* S. Ambrosius Lib. VI. de Sacram. Cap. I. *Sicut verus est Dei Filius , Dominus noster Jesus Christus , non quemadmodum homines per gratiam , sed quasi Filius ex substantia Patris ; ita vera caro, sicut ipse dixit, quam*

accipimus. S. Chrysostomus Hom. LXXXIII. in Matth. *Quis pastor umquam membris suis oves nutrivit? Multae matres post partum aliis mulieribus infantes dederunt; quod ipse facere noluit, sed proprio corpore nos alit.* S. Cyrillus Alexandrinus in Explicatione XII. Anathematismorum ita XI. exponit: *Sanctum ac vivificum, incruentumque in Ecclesiis Sacrificium peragimus: corpus quod proponitur, similiter et pretiosum sanguinem, non communis nobisque similis hominis cujuspiam esse credentes; sed potius tamquam proprium corpus effectum, et sanguinem etiam Verbi, quod omnia vivificat, accipientes. Siquidem communis caro vivificare non potest.* S. Ambrosius Lib. de initiandis, Cap. IX. *Hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est -- Vera utique caro Christi quae crucifixa est, quae sepulta.* S. Crysostomus Hom. XXIV. in I. ad Cor. *Id quod est in calice, est id quod fluxit e latere, et illius sumus participes.* S. Petrus Chrysologus Serm. LXVII. *Ipse est panis, qui satus in Virgine, fermentatus in carne, in Cruce confectus, in fornace coctus sepulcri, in Ecclesiis conditus, illatus altaribus, coelestem cibum quotidie fidelibus subministrat.*

CLXXVI. III. Patres asserunt, Eucharistiam ita esse verum et proprium Christi corpus, ut negent eam esse tantum figuram et imaginem illius. S. Chrysostomus Hom. LXXXIII. in Matthaeum scribit: *Quot modo dicunt, vellem ejus videre formam, et speciem, et vestimenta et calceamenta. Ecce ipsum vides, ipsum tangis, ipsum comedis. Et tu quidem vestimenta videre cupis; ipse autem tibi dat non tantum videre, sed et tangere, et edere, et intus sumere.* Ubi pronomen *ipse* opponitur figurae et imagini. S. Anastasius Sinaita

in Tractatu, quem circa A. 635 inscripsit *Viae dux*, sic respondentem Gajanitam Eutychianum inducit Cap. XXIII. *Absit, ut dicamus, Sacram Communionem esse tantum figuram corporis Christi, aut nudum panem; sed ipsum corpus et sanguinem Christi Filii Dei incarnati.* Orthodoxus reponit: *Sic credimus, et sic confitemur juxta dictum Christi ad Discipulos in Coena mystica dantis illis vivificum panem, Accipite, comedite, hoc est corpus meum, - - - Hic est sanguis meus. Non dixit, hoc est figura, seu quid vices gerens corporis et sanguinis mei.* S. Hieronymus Comment. in Caput I. Epist. ad Titum: *Tantum interest inter propositionis panes et corpus Christi, quantum inter umbram et corpora, inter imaginem et veritatem, inter exemplaria futurorum, et ea ipsa quae per exemplaria praefigurabantur.* S. Leo M. Serm. VI. de Jejunio VII. Mensis: *Sic Sacrae Mensae communicare debetis, ut nihil prorsus de veritate corporis Christi et sanguinis ambigatis. Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur: et frustra ab illis Amen respondetur, a quibus contra id quod accipitur, disputatur.* S. Joannes Damascenus Lib. IV. de Orthodoxa Fide, Cap. XIV. *Nec vero panis et vinum Christi corporis et sanguinis figura sunt, absit, sed ipsum Domini corpus Deitate dotatum.*

CLXXVII. IV. Patres asserunt, Mysterium Eucharistiae stupendum esse, inaccessum sensibus, sola fide credendum; et Fidelium circa illud dubia non alio argumento dissolvunt, quam proponendo summam Dei virtutem ac potentiam. Atqui si Eucharistia foret tantum figura corporis Christi, excludens veram, realem ac substantialem ejus praesentiam, non esset captu difficile aut stupendum miraculum: neque confugissent

Patres ad infinitam Dei potentiam, ut Fidelium dubia eliderent. Ergo. P. m. Facile contingere potest, ut Fideles, si a sensuum judicio non recedant, de veritate corporis et sanguinis Christi in Eucharistia dubitent; difficile autem excitantur dubia de vi et efficacia Eucharistiae: quemadmodum enim non dubitant de vi et efficacia Baptismi, ita minime pronum est eos dubitare de vi et efficacia Eucharistiae. II. Vis illa et efficacia juxta Calvinianos tota oritur a fide, quam externum symbolum movet dumtaxat atque excitat. III. Patres, siquidem vera foret Sacramentariorum doctrina, ad dubia illa quae Fidelibus exoriri poterant, reponere debuissent, Eucharistiam non continere verum Christi corpus, sed nudam dumtaxat esse illius figuram. At longe aliam viam Patres inierunt. S. Cyrillus Jerosolym. Catech. IV. Mystagogica ait: *Cum igitur Christus ipse sic affirmet, atque dicat de pane, Hoc est corpus meum, quis deinceps audeat dubitare? Ac eodem quoque confirmante et dicente, Hic est sanguis meus, quis, inquam, dubitet, et dicat non esse illius sanguinem? Aquam aliquando mutavit in vinum, quod est sanguini propinquum, in Cana Galilaeae sola voluntate; et non erit dignus cui credamus, quod vinum in sanguinem suum transmutarit? — — Ne ergo consideres tamquam panem nudum, et vinum nudum; corpus enim est et sanguis Christi, secundum ipsius Domini verba. Quamvis enim sensus hoc tibi suggerit, tamen fides te confirmet, ne ex gustu rem judices; quin potius habeas ex fide pro certissimo, ita ut nulla subeat dubitatio, esse tibi donata corpus et sanguinem.* S. Hilarius Lib. VIII. de Trinitate, Num. XIV. *Non est humano aut saeculi sensu in Dei rebus*

loquendum. Quae scripta sunt, legamus, et quae legerimus, intelligamus, et tunc perfectae fidei officia fungemur. De naturali enim in nobis Christi veritate quae dicimus, nisi ab eo discimus, stulte atque impie dicimus. Ipse enim ait: Caro mea vere est esca, et sanguis meus vere est potus. De veritate carnis et sanguinis non relictus est ambigendi locus: nunc enim et ipsius Domini professione, et fide nostra, vere caro est, et vere sanguis est. Et haec accepta atque hausta id efficiunt, ut et nos in Christo, et Christus in nobis sit. Anne hoc veritas non est? Contingat plane his verum non esse, qui Christum Jesum verum esse Deum denegant. S. Chrysostomus Hom. LXXXIII. in Matth. *Credamus ubique Deo, nec repugnemus, etiamsi sensui et cogitationi nostrae absurdum esse videatur quod dicit; superet et sensum et rationem nostram sermo ipsius, quod in omnibus et praecipue in mysteriis faciamus, non illa quae ante nos jacent solummodo aspicientes, sed verba quoque ejus tenentes. Nam verbis ejus defraudari non possumus, sensus vero noster deceptu facillimus est: illa falsa esse non possunt, hic saepius atque saepius fallitur. Quoniam ergo ille dixit, Hoc est corpus meum, nulla teneamur ambiguitate; sed credamus, et oculis intellectus id perspiciamus.* S. Joannes Damascenus Lib. IV. de Orthodoxa fide, Cap XIV. *Quaesivit Virgo, quomodo fiet istud? Respondit Gabriel Archangelus: Spiritus Sanctus superveniet in te. Tu quoque nunc quaeris, quomodo panis nunc fiat corpus Christi, et vinum aqua mixtum fiat sanguis Christi? Tibi quoque respondeo, Spiritus Sanctus supervenit, eaque efficit quae orationis facultatem et mentis intelligentiam excedunt. - - - Quod si quae-*

ras quo pacto id fiat, satis tibi sit audire, quod per Spiritum Sanctum id fiat. Quemadmodum ex Sancta Dei Matre per Spiritum Sanctum Dominus sibi ipsi carnem condidit: nec quidquam amplius verbis perspectum et exploratum est, quam quod Verbum Dei est verum et efficax, atque omnipotens, ut ea efficiat quae nulla ratio humana queat indagare. Quin ne hoc quoque alienum fuerit dicere, quod quemadmodum naturaliter panis per manducationem, et vinum et aqua in bibentis et comedentis corpus et sanguinem immutantur: sic panis et vinum quae proponuntur in altari, per Sancti Spiritus invocationem et adventum, mirabili modo in Christi corpus et sanguinem vertuntur.

CLXXVIII. V. Patres tamquam rem insolitam et obstupescendam depraedicant, quod Christus, quando hoc Sacramentum instituit, semet ipsum propriis manibus portaverit. S. Augustinus Enarratione I. in Psal. XXXIII. scribit: *Hoc quomodo posset fieri in homine quis intelligat? Quis enim portatur in manibus suis? Manibus aliorum potest portari homo, manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso David secundum litteram non invenimus, in Christo autem invenimus. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait, Hoc est corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibus suis.* Id ipsum repetit S. Doctor Enarratione II. in eumdem Psalmum: *Quomodo ferebatur in manibus suis? Quia cum commendaret ipsum corpus suum, et sanguinem suum, accepit in manus suas quod norunt fideles, et ipse se portabat quodam modo, cum diceret, Hoc est corpus meum.* At si Christus figuram tantum sui corporis manibus suis portasset, inepte sane Au-

gustinus diceret, captum hoc nostrum superare, cum istud frequentissime contingere videamus. Sic quando Princeps monetam suam in saeculo portat, se ipsum portat in signo, cum in ea moneta imago ipsius inveniatur impressa. Calvinus Lib. IV. Institut. Cap. XII. ait, quod Christus juxta Augustinum se ipsum manibus suis figurate tantum portaverit, quia S. Doctor loco cit. asserit: *Ipse se portabat quodam modo.* At vox haec *quodam modo* nullam metaphoram aut figuram indicat, sed verum quemdam modum, nempe Sacramentalem, quem Augustinus pluribus explicare noluit. Plura, eaque invicta, quae ex Patribus instrui possunt, argumenta brevitatis causa omittimus. Qui plura desiderat, *Card. Bellarminum* consulat Lib. II. de Eucharistia. *Gregorium de Valentia* Theolog. Commentar. Tomo IV. Disput. VI. Quaest. III. Puncto I. *Natalem Alexandrum* in Dissert. XII. Hist. Eccles. Saeculi XI. et XII. *Tournely* in Praelect. Theol. de Eucharistia Quaest. II. Artic. IV.

CLXXIX. Accedit huic Patrum doctrinae concors Ecclesiae Latinae atque Orientalis sensus, ut manifeste colligitur ex Conciliis tum in Occidente contra Berengarium Saeculo XI., tum priori Saeculo, nempe XVII. contra Cyrillum Lucarim Jerosolymis et CPoli celebratis, atque ex Confessionibus fidei non Catholicorum modo, verum etiam illorum, qui a Catholica Ecclesia diuturno schismate divisi Orientis provincias incolunt, adeo ut vix ulla sit Christianorum qualiumcumque societas, quae Domini verba illa, *Hoc est corpus meum*, in litterali ac proprio sensu non intelligat, aut aliquando non ita intelligenda esse existimaverit. Jam vero ex antiquissimo illo populorum omnium

temporum atque aetatum consensu hoc instruimus argumentum decretorium. Illud dogma est verum atque a Deo revelatum, quod semper creditum fuit in Ecclesia, quae est columna et firmamentum veritatis: quod enim in Ecclesia semper creditum est, id certe ab Apostolis traditum est, adeoque a Deo revelatum fuit. Atqui Christum in Eucharistia esse vere, realiter, ac substantialiter praesentem, semper in Ecclesia Dei est creditum. Ergo. Merito itaque *Tridentina* Synodus sacrilegam Sacramentariorum opinionem, Verbo Dei scripto ac tradito adeo adversantem, proscripsit Sess. XIII. Can. I. *Siquis negaverit, in Sanctissimo Eucharistiae Sacramento contineri vere, realiter, et substantialiter corpus et sanguinem una cum anima et Divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum; sed dixerit tantummodo esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute; anathema sit.*

OBJECTIONES.

CLXXX. *Objicitur I.* Authoritas Scripturarum. Eucharistia saepe in Scripturis vocatur panis, ut v. g. Act. Cap. II. *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis.* Atqui panis non potest esse corpus Christi, nisi significative. II. Apostolus de Patribus veteris Testamenti scribit I. ad Cor. Cap. X. *Omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt, et omnes eumdem potum spiritalem biberunt.* Ergo Judaei eamdem escam manducarunt quam nos manducamus. Atqui illi manducarunt corpus Christi tantum in figura. Ergo. III. Christus post consecrationem calicis dixit, Matth. Cap. XXVI. -

Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei. Ergo post consecrationem fuit vinum in calice; adeoque non fuit sanguis Christi, nisi tantum figurate. IV. Christus ipse ait Matth. Cap. XXVI. *semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis.* Atqui si Christus vere, realiter, ac substantialiter praesens foret in Eucharistia, falsa foret haec Christi propositio. V. Marci Cap. XVI. de Christo dicitur: *Assumptus est in coelum, et sedet a dextris Dei.* Et Act. Cap. III. *Quem oportet quidem coelum suscipere usque in tempora restitutionis omnium.* Ergo realis Christi praesentia pugnat cum dogmate Ascensus Christi in coelum. VI. Act. Cap. VII. dicitur: *Sed non excelsus in manufactis habitat, sicut propheta dicit: Coelum mihi sedes est; terra autem scabellum pedum meorum.* Ergo cum Christus sit Deus, non est inclusus in singulis templis, in quibus Hostia consecrata asservatur. VII. Matth. Cap. XXIV. Christus monet Apostolos: *Siquis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere.* Ergo Catholicis affirmantibus, Christum esse in hoc vel in illo altari, non est credendum. VIII. Joan. Cap. XII. ait Christus: *Ubi sum ego, illic et minister meus erit.* At ministri Christi non sunt in Eucharistia. Ergo neque Christus. IX. Veritas carnis probatur aspectu et contactu, ut ipse Christus insinuat Lucae Cap. XXIV. *Palpate et videte; quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.* Atqui in Eucharistia nihil videtur aut palpatur nisi panis. X. Ad Coloss. Cap. III. scribit Apostolus: *Quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens.* Ergo Chri-

stus non est quaerendus in Eucharistia, sed in coelis.

CLXXXI. Resp. ad I. Eucharistiam in Scripturis saepe vocari panem his de causis. I. Quia panis nomine in Scripturis venit quicumque cibus. II. Quia Eucharistia est spiritualis animarum nostrarum refectio. Sicut enim Christus doctrina sua pascens ac sustentans animas nostras, de se ipso dicit Joan. Cap. VI. *Ego sum panis vitae*: ita de Christo Eucharistico animas nostras corpore et sanguine suo reficiente dici potest, quod sit panis vitae. III. Quia Eucharistia ex pane facta est: solet autem Scriptura etiam post factam mutationem rei alicujus, nomen quod prius habebat, retinere. Sic *Exodi* Cap. VII. virga Aaronis, licet jam versa in serpentem, vocatur virga: et *Marci* Cap. XIV. Simon vocatur leprosus, quia talis antea fuerat. IV. Quia Eucharistia retinet accidentia, seu species panis et vini. Sicut igitur Angeli in specie virorum apparentes vocantur in Scripturis viri, ut *Danielis* Cap. IX. *Ecce vir Gabriel*; sic corpus Christi vocatur panis, et sanguis vinum. Ad II. C. A. N. C. Apostolus non dicit, Judaeos manducasse nobiscum eamdem escam, sed ipsos inter se eamdem manducasse; vult enim ostendere, tametsi omnes tam boni quam mali perceperint eadem Dei beneficia, non tamen omnes placuisse Deo. Ad III. Resp. I. cum *S. Fulgentio* Quaest. V. ad Ferrandum Diaconum, multisque aliis Scripturarum Interpretibus, haec a Christo dicta fuisse ante Eucharistiae institutionem, quando Judaico ritu Paschalem calicem sumpsit, ut patet ex Cap. XXII. *S. Lucae*, qui solus rem narrat eo ordine, quo contigit: Christus enim in coelo neque

vere neque metaphorice sanguinem suum bibiturus erat; vinum autem tantum metaphorice, juxta illud Lucae Cap. XXII. *Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo.* Resp. II. O. A. N. C. Si Christus post consecrationem haec verba protulit, calix Eucharisticus dicitur *genimen vitis*, vel quia ex vino est in sanguinem Christi converso, vel quia sanguis Christi sub speciebus vini continetur. Ad IV. Resp. Christum loco cit. loqui de praesentia sua corporali et visibili, et secundum eum statum, in quo aliquid utilitatis corporalis ab hominibus percipere potest. Ad V. C. A. N. C. Nam I. quando Christus verbis Evangelicis praesens sistitur in Eucharistia, non opus est ut humana Christi natura coelos deserat, et motu locali in terras descendat: utrobique enim eodem tempore existit vero quidem modo, sed omnem naturae ordinem superante. II. Humanitas Christi in coelo tantum existit modo sensibili, extenso et naturali; in Eucharistia vero modo insensibili, inextenso, et Sacramentali praesens est. Ad VI. Resp. verba illa intelligenda esse de Divinitate, quae licet sit ubique, et peculiari modo in templis; vere tamen dicitur in templis manufactis non habitare, quia habitare in loco significat indigentiam loci, et conclusionem in loco. Refellit nimirum loco cit. S. Stephanus Judaeos, qui Deum templo suo Jerosolymitano delectari, eique quasi affixum esse putabant. Ad VII. N. C. Manifestum est loco cit. Apostolos et Fideles praemuniri a Christo adversus fraudes Pseudoprophetarum et Pseudochristorum, qui novissimis temporibus excitabuntur, et falsis prodigiis oculis hominum illudent. Ad VIII. Chri-

stus non ait ministros suos in omni loco futuros, ubi ipse est; sed tantum in aliquo loco, nimirum in coelis, ut ibi regnent cum Christo. Ad IX. N. M. Valet quidem haec illatio: Hoc palpatur et videtur: ergo est aliquod corpus; hacque usus est argumentatione Christus Dominus *Lucae* Cap. XXIV., ut evinceret, se non esse inane spectrum, umbram, et phantasma: at vero Sacramentariorum illatio spuria est et illegitima: In Eucharistia nihil palpatur et videtur nisi panis: ergo in Eucharistia non est corpus Domini, sed solus panis. Fieri enim potest, ut verum aliquod corpus sit praesens, nec tamen videatur aut palpetur; vel quia alio corpore involutum est, vel quia Deus impedit ne videatur, vel denique quia non est in loco praesens modo sensibili et extenso, ut contingit in Eucharistia. Ad X. N. C. Apostolus nos hortatur, ut a rebus terrenis et curis hujus vitae animum elevemus ad Deum et res aeternas; quod exacte faciunt qui in Eucharistia Christum quaerunt, existentem in coelo atque in Sacramento, modo interim de ipso Christo, non de negotiis hujus vitae cogitent.

CLXXXII. *Objicitur II.* Authoritas Patrum generatim. Patres Eucharistiam frequenter vocant imaginem, signum, figuram corporis et sanguinis Domini. Ergo Eucharistia non continet vere ac realiter corpus et sanguinem Domini, cum nihil possit esse figura sui ipsius. II. Saepe dicunt, nos nutriri corpore et sanguine Domini. Atqui de vero corpore ac sanguine Domini id dici nequit, recte autem de pane ac vino, figuris corporis et sanguinis Dominici. III. Negant quandoque a peccatoribus et infidelibus manducari corpus

Christi. IV. Ajunt in Eucharistia repraesentari nobis corpus et sanguinem Domini. Resp. ad I. C. A. N. C. Patres Eucharistiam vocant imaginem, signum, figuram, non vacuam, sed quae continet rem ipsam significatam. Nimirum signa aliqua instituta sunt ad hoc ut suppleant rei significatae praesentiam, ut v. g. Agnus Paschalis, manna, serpens aeneus: et haec res significatas excludunt. Alia sunt signa instituta, ut rem de se invisibilem reddant visibilem, et apparere faciant: Atque haec res significatas non excludunt, sed potius illas includunt et connotant. Sic columba, quae super Christum a Joanne baptizatum visibiliter descendit, supplebat Spiritus Sancti de se invisibilis apparentiam; neque tamen excludebat ejus praesentiam, quia signum erat Spiritus Sancti tunc praesentis, ac in ipsum Christum illapsi. Idem dic de linguis igneis die Pentecostes, de forma humana sub qua Angeli apparuerunt, de verbis quibus mentis nostrae conceptus de se invisibiles explicamus etc. Atque de horum signorum numero est Eucharistia, quae continent rei figuratae substantiam. II. Patres Eucharistiam vocant signum, figuram, typum, symbolum corporis et sanguinis Christi ut immolati in Cruce. Nam corpus et sanguis Christi in Eucharistia, utpote posita sub alienis speciebus panis et vini seorsim existentibus, exhibent se ipsa, ut in Cruce immolata fuerunt et separata: eadem enim res uno modo considerata, potest esse signum ac figura sui ipsius alio modo considerate. Vide dicta paulo ante Num. CLIX. Ad II. Resp. Patres loqui vel de nutritione spirituali, vel etiam de corporali; non transeunte illa quidem quae ex vulgaribus cibis fit, sed permanente, qua scilicet justorum corpora ex conjun-

ctione reali cum Christi corpore in Eucharistia manducato, incorruptionis et gloriosae immortalitatis semina recipiunt. Quod si de nutritione corporali transitoria sermo sit, certum est eam a Patribus Eucharistiae non tribui, nisi ratione specierum quae retinent vim nutriendi, qualem habebat ante consecrationem panis et vini substantia, Deo quae panis ac vini substantiae propria est, conservante vim nutriendi in speciebus Eucharisticis, ut totus in hoc mysterio lateat, et fidem nostram exerceat. Quod si quaeras, qua ratione id fiat, an corruptis speciebus in stomacho Deus novam panis ac vini substantiam producat, an priorem reproducat, aut quo modo illius defectum suppleat, fatemur nos ignorare. Ad III. D. A. Patres negant a peccatoribus et infidelibus manducari corpus Christi digne, utiliter, atque ad salutem, C. A. Negant simpliciter ab illis manducari substantialiter in Sacramento, N. A. Contrarium, ut alios silentio praetercam, patet ex Augustino, qui Tract. XXVII. in Joan. scribit: *Carnem Christi et sanguinem Christi non edamus tantum in Sacramento, quod et faciunt multi mali; sed usque ad spiritus participationem manducemus et bibamus.* Et Lib. V. de Bapt contra Donatistas, Cap. VIII. *Indigne quisque sumens Dominicum Sacramentum non efficit, ut quia ipse malus est, malum sit, aut quia non ad salutem accipit, nihil acceperit. Corpus enim Domini, et sanguis Domini nihilominus erat etiam illis quibus Apostolus dicebat: Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit.* Ad IV. N. C. *Repraesentare* apud Auctores tum profanos tam Ecclesiasticos usurpatur quandoque pro nuda et simplici rei alicujus imagine et figura; saepius autem significat rem praesentem sistere,

atque exhibere. Sic apud Jurisconsultos repraesentare pecuniam idem est ac praesentem numerare : repraesentare se ad poenam idem est ac se praesentem sistere ad poenam : atque hoc sensu dicunt Patres, Tertullianus, Hieron. etc. in Eucharistia repraesentari nobis corpus et sanguinem Domini.

CLXXXIII. Et quoniam hic de Patrum authoritate circa realem Christi praesentiam in Eucharistia generatim agimus, quaedam generatim observanda esse monemus. I. Quandocumque Patres videntur aliquid ipso modo dicendi detrahere de veritate et proprietate praesentiae, aut etiam sumptionis corporis et Sanguinis Christi in Sacramento, id totum non ad ipsam praesentiam aut sumptionem referri debet, sed ad modum praesentiae vel sumptionis: nempe ut intelligamus, non esse hic, et non manducari corpus et sanguinem Christi naturali et ordinario modo, quem alioquin verbum *est*, *manducatur*, aut *bibitur* significat; sed alio plane modo, extraordinario ac prodigioso, qui sane si ad usitatum significandi modum istorum verborum, *esse*, *manducare*, *bibere*, spectetur, non nisi metaphorice et improprie per ista verba significatur. II. Patres cum verba Sacramentalia transferunt ad spiritualem doctrinae divinae manducationem per fidem, faciunt hoc illi non secundum sensum verborum Christi litteralem, sed mysticum, qui secundum Patrum sententiam minime pugnat cum litterali de reali manducatione, sed eo potius tamquam fundamento nititur. III. Patres quando dicunt, in ipso etiam usu Sacramenti manducari oportere spiritualiter corpus Christi per fidem, minime idcirco volunt, non debere ibi etiam ipsum corpus Christi manducari realiter ore corporis in Sacramento; sed docent tantum realem manducationem tunc demum esse proficuam, quando

cum ea spiritualis quoque manducatio conjungitur. IV. Quando Patres ajunt, corpus Christi esse cibum spiritualem, non corporalem, significare volunt, non esse cibum quo nutriatur corpus nostrum more consueto, sed quo spiritualiter anima reficitur. Nihilominus hic ipse cibus spiritualis, ex Patrum sententia, ore etiam corporali sumitur in Sacramento, ut ita sumptus reficiat animam spiritualiter.

CLXXXIV. *Objicitur III.* Authoritas *S. Augustini* singillatim. S. Doctor Serm. ad recens baptizatos, quem integrum refert S. Fulgentius Epist. XII. ad Ferrandum Diaconum, Cap. ult. proponit sibi hanc quaestionem: *Quomodo est panis corpus ejus, et calix, vel quod habet calix, quomodo est sanguis ejus?* Cui respondet: *Ista, Fratres, ideo dicuntur Sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet spiritualem.* Moxque explicans, quid per corpus Christi intelligendum sit, recurrit ad corpus Christi misticum, quod in unione membrorum cum capite, id est, Fidelium cum Christo est positum. Ergo Augustinus non credidit, panem et vinum per consecrationem fieri proprie ac realiter corpus et sanguinem Christi; alias ad propositam quaestionem distincte respondisset, mutationem illam panis et vini in corpus et sanguinem Domini insigni et luculento miraculo contingere. II. Epist. XCVIII. alias XXIII. ad Bonifacium scribit: *Sicut ergo secundam quemdam modum Sacramentum corporis Christi corpus Christi est, Sacramentum sanguinis Christi sanguis Christi est, ita Sacramentum fidei* (Baptismus) *fides est.* Ergo Eucharistia non continet vere ac substantialiter ipsum Christum, sed tan-

tum secundum quemdam modum, id est, figurate. III. Epist. CCV. alias CXLVI. ad Consentium S. Doctor aut negat, aut saltem dubitat, an corpus Domini in coelis habeat sanguinem. Ergo multo magis dubitavit, an Eucharistia verum Christi sanguinem contineat. Resp N. C. Cum Sermonem illum habuerit ad recens baptizatos, a quibus exigebatur tantum fides in Christum praesentem in Eucharistia, sed plenior explicatio modi quo panis fit corpus Christi, in aliud tempus reservabatur, S. Doctor ad propositam quaestionem distincte respondere noluit: utque documentum aliquod morale ipsis traderet, a corpore naturali Christi ad mysticum transivit, tum quia recens baptizatos abstrusiorum mysteriorum nondum esse capaces existimabat: tum quia veteres solebant in publicis ad populum concionibus involutis ac subobscuris verbis de Eucharistia loqui, ne si forte adesset Paganus aliquis, mysteria nostra male sanus irrideret. Ad II. Resp. N. C. Sacramentum corporis Domini vocatur ab Augustino *quodam modo* corpus Domini, quia ut observant *Paschasius Ratbertus* in Epist. ad Frudegardum, et *Lantfrancus* in Lib. contra Berengarium de Corpore et Sanguine Domini, Cap. XIV, licet in Sacramento Eucharistiae sit verum corpus Domini quoad substantiam, non tamen est ibi eo modo quo fuit in Cruce, nisi per similitudinem: loquitur enim ibi Augustinus de passione et morte Christi quae in Sacrificio Altaris repraesentatur; idemque est ac si dixisset: celebratio Mysteriorum altaris est quodam modo passio Christi; non enim est vere, sed repraesentative tantum passio Christi. *Algerus* Lib. I. de Corpore et Sanguine Domini, Cap. VI. paulo aliter hunc locum exponit. Vult nimirum Augustinum loqui

de speciebus panis et vini, quae sunt proprie Sacramentum corporis et sanguinis Domini, id est, signa sensibilia, repraesentantia corpus et sanguinem Domini; ac de iis rectissime dictum esse, quod Sacramentum corporis Christi sit *quodam modo* corpus Christi; neque enim species illae sunt corpus Christi, nisi quodam modo, id est, repraesentative. Sicut igitur Augustinus Baptismum, quod est Sacramentum sive signum fidei, vocat fidem, tribuendo ipsi signo nomen rei significatae: sic Sacramentum corporis Christi, id est, symbolum et signum exterius, seu species Eucharisticas vocat corpus Christi, licet illae non sint revera corpus Christi, sed illud tantum significent, ac sub se contineant. Ad III. Resp. Neque Consentius dubitavit, an Christi corpus gloriosum ossa et sanguinem habeat secundum substantiam: neque id in dubio reliquit Augustinus; sed utrum in coelo habeat sanguinem iisdem qualitatibus seu humoribus permixtum, quibus in hac vita mortali permiscebatur. Augustinus libertatem hac de re ut libuerit sentiendi permittit; modo inde quis non inferat, sanguinem Christi in coelo regnantis esse corruptioni obnoxium, quod unum ea in Epistola probandum susceperat.

CLXXXV. *Objicitur IV.* Authoritas aliorum Patrum. *S. Irenaeus* Lib. IV. adv. Haer. Cap. XVIII. alias XXXIV. ait, Eucharistiam constare ex duabus rebus, terrena et coelesti. Sed res illa terrena est panis vinique substantia: coelestis res est efficacia huic substantiae impressa. Ergo. II. Tertullianus Lib. contra Judaeos ait: *De hoc ligno Deus per Jeremiam insinuat, quod essetis dicturi: Venite, mittamus lignum in panem ejus. Utique in corpus ejus lignum missum est;*

sic enim Christus revelavit, panem corpus suum appellans, cujus retro corpus in panem Prophetes nunciavit. Similia habet Lib. III. contra Marcionem, Cap. XIX. Ergo Tertullianus vult, panem Eucharisticum esse figuram absentis corporis Christi. III. *Origenes* Comment. in Cap. XV. S. Matthaei ait, Eucharistiam ex se non sanctificare comedentem, sed totam sanctificationem ex pura et munda conscientia oriri. *Quemadmodum*, inquit, *inquinato et incredulo nihil purum est, non quidem per se, sed propter illius contaminationem et incredulitatem: ita id quod sanctificatum est per verbum Dei et orationem, non ex se utentem sanctificat.* Atqui falsa esset haec propositio, si Eucharistia vere et substantialiter contineret Christi corpus. Idem Hom. VII. in Leviticum ait: *Si litteram sequaris, hoc ipsum quod dictum est, Nisi manducaveritis carnem meam, et biberitis sanguinem meum, occidit haec littera.* Ergo non credidit Origenes Christi carnem et sanguinem vere ac realiter manducari et bibi. IV. Facundus Hermianensis Lib. IX. pro Defensione trium Capitulorum, Cap. ult. ait: *Sacramentum adoptionis suscipere dignatus est Christus, et quando circumcisus est, et quando baptizatus est; et potest Sacramentum adoptionis adoptio nuncupari, sicut Sacramentum corporis et sanguinis ejus, quod est in pane et poculo consecrato, corpus ejus et sanguinem dicimus: non quod proprie corpus ejus sit panis, et poculum sanguis, sed quod in se mysterium corporis ejus sanguinisque contineat. Hinc et ipse Dominus benedictum panem et calicem, quem Discipulis tradidit, corpus et sanguinem suum vocavit. Quocirca sicut Christi fideles Sacramentum corporis et sanguinis ejus accipientes, cor-*

pus et sanguinem Christi recte dicuntur accipere ; sic et ipse Christus Sacramentum adoptionis filiorum cum suscepisset , potuit recte dici adoptionem filiorum suscepisse. Ex quo tria juxta Facundum consequuntur I. Eucharistiam appellari corpus et sanguinem, sicuti Baptismus adoptio nuncupatur. Atqui Baptismus proprie non est adoptio, sed tantum signum illius. Ergo. II. Expressis verbis affirmari, Sacramentum corporis et sanguinis in pane et vino consecratis, non esse proprie corpus et sanguinem Christi, sed tantum mysterium, id est, signum ac symbolum. III. Non alia ratione Fideles accipientes Eucharistiam , corpus et sanguinem Christi accipere , quam Christus accipiendo Sacramentum adoptionis adoptionem ipsam receperit. Atqui adoptionem ipsam proprie non recepit, cum etiam qua homo sit Filius Dei naturalis. Ergo neque Fideles proprie corpus Christi recipiunt in Eucharistia.

CLXXXVI. Verum haec Patrum Authoritas causae Catholicae non officit. Itaque ad I. Resp. C. M. N. min. Res terrena est id juxta S. Irenaeum, quod sensu percipitur, nempe accidentium congeries; res vero coelestis, est corpus Christi, quod per modum spiritus inextense continetur sub speciebus. *Card. Perronius* per rem terrenam putat ab Irenaeo intelligi substantiam corporis Christi, quod terrestre vocat S. Doctor, ut directe explodat Valentinianorum figmentum de corpore Christi coelesti; per rem vero coelestem intelligi Spiritum Christi. Ad II. N. C. Tertulliani mens loco cit. est, vinum quod in veteri Lege figura fuit sanguinis Christi, in nova Lege fieri re vera seu consecrari sanguinem Christi: et panem qui in veteri Le-

ge figura fuit corporis Christi, in nova Lege fieri revera corpus illius, ut umbra in corpus, et figura in veritatem transeat. Panem igitur figuram corporis Christi appellat Tertullianus, non Evangelicam, sed legalem; non Christi instituentis Eucharistiam, sed Jeremiae illam praefigurantis: figuram appellat respiciens ad tempus veteris, non autem novi Testamenti. Ad III. Resp. Eucharistia, juxta Origenem, comedentem ex se non sanctificat, si ille peccati mortalis reus sit; ait enim loco cit. *Quod sanctificatum est per verbum Dei et orationem, non ex se utentem sanctificat. Nam si ita esset, sanctificaret et illum qui indigne comedit, nec ullus propter cibum hunc infirmus factus fuisset, aut imbecillis, aut mortuus. - - Ac proinde in pane Domini utilitas est ei qui utitur, cum intemerata mente et pura conscientia panis fit particeps.* In altro textu, nempe Hom. VII. in Leviticum loquitur Origenes de sensu Capharnaitarum, qui dicebant Joan. Cap. VI. *Quomodo dabit nobis hic carnem suam ad manducandum?* Atque ideo occidit haec littera sensu carnali Capharnaitarum intellecta; at non occidit in sensu Orthodoxo realis praesentiae. Ad IV. Resp. Schismaticus cum fuerit Facundus, et in schismate scripserit, atque obierit, nulla est ipsius in Ecclesia authoritas. Verum hoc etiam transmisso, ajo Facundum hac in re Orthodoxe scripsisse ac sensisse. Ad I. itaque consecutionem Resp. N. min. Baptismus non tantum significative dicitur adoptio, quia illius signum est, sed etiam vere ac proprie: tum quia est signum efficax et practicum, per quod adoptamur in filios Dei; tum quia continet et producit ipsam gratiam, per quam formaliter adoptamur. Pariter Eucharistia dicitur corpus et

sanguis Christi, quia vere et realiter continet corpus et sanguinem Christi. Ad II. Resp. Facundus expressis verbis id unum affirmat, quod Sacramentum, id est, signum exterius et visibile, sive species Sacramentales non sint proprie corpus Christi, sicut signum exterius adoptionis non est proprie ac formaliter adoptio. At vero sicut Sacramentum adoptionis, quod est Baptismus, continet vere ac realiter gratiam adoptionis quam producit: ita quoque Sacramentum, seu signum corporis et sanguinis Domini vere ac realiter continet illud corpus et sanguinem. Ad III. N. M. Christus, utpote etiam qua homo Filius Dei naturalis, signum seu Sacramentum adoptionis accepit, non vero ipsam adoptionem: Fideles autem in Sacramento Eucharistiae non tantum signum corporis Christi, sed et corpus sub signo accipiunt. Praeterea dist. etiam min. Christus in rei veritate non accepit adoptionem, C. m. Juxta mentem Facundi, qui perperam putabat, Christum suscepisse adoptionem Filiorum Dei, adeoque immerito damnatum fuisse Theodorum Mopsuestenum, qui hanc in Christo adoptionem admiserat, N. m. Sicut igitur in sententia Facundi Christus veram accepit adoptionem, ita etiam juxta illam Fideles accedentes ad sacram mensam, vere accipiunt corpus Christi.

CLXXXVII. *Objicitur V.* Silentium Gentilium. Apud veteres Gentiles, Fidei nostrae obtrectatores, altum est de Eucharistia silentium: neque Julianus Apostata, Christianorum Mysteriorum olim particeps, in suis adversus Christianam Religionem libris in hoc Mysterium invehitur. Atqui si haec fuisset antiquae Ecclesiae fides, Christum in Eucharistia substantialiter praesentem esse, id certe Gentiles objecissent Christia-

K 3

nis tamquam absonum, sensibus ac rationi contrarium; facile enim poterant vel furtive per se ipsos, vel per desertores et apostatas religionis nostrae ea detegere quae agebantur et credebantur. Ergo. Resp. N. M. Famosa et pervulgata fuit Gentilium in Christianos criminis infanticidii accusatio, cujus mentionem faciunt, quotquot pro Christiana Religione Apologias ex Veteribus adornarunt, *Justinus*, *Athenagoras*, *Tertullianus*, *Minutius Felix*, *Arnobius*. Audiverant scilicet Gentiles ex rumore quodam, Christianos solitos in Mysteriis suis corpus Dei sui comedere; ritum autem illius manducationis, et modum quo Christus est in Eucharistia, eam abstrusior esset et maxime reconditus, plane ignorabant. Quare ut in ejusmodi rebus fieri solet, quae fama tantum et confuso rumore cognoscuntur, veritatem pluribus fabulis permiscebant, ajebantque, vivum infantis corpus a Christianis in conventibus suis mactari ac discerpi, membraque occisi infantis farre contecta cruento modo absumi mentiebantur. Auxerunt in animis Gentilium suspicionem criminis, de quo postulabantur Christiani, nefanda Gnosticorum aliorumque haereticorum flagitia, qui se Christianos esse gloriabantur. Solebant enim illi, ut Christianorum Eucharistiam horrenda imitatione repraesentarent, infantem in mortario pistillo tundere et manducare, ut referunt *S. Epiphanius* Haer. XXVI. *Eusebius* Lib. IV. Hist. Eccles. Cap. VII. *Origenes* Lib. II. contra Celsum etc. Caeterum quod subobscure tantum de Venerabili Eucharistiae Sacramento aliqua veteres Gentiles intellexerint, pleniorque notitia ad eos numquam dimanarit, id ex eo profectum est, quod Christiani inviolatam strictissimi silentii legem in occultandis Fidei nostrae Mysteriis observarint.

Julianum Apostatam quod attinet, respondeo, incertissimum esse an nihil contra hoc Mysterium objecerit, cum ex tribus libris Juliani contra Christianam Religionem scriptis, unum dumtaxat, nec illum quidem integrum, habeamus apud S. Cyrillum Alexandrinum, qui illum confutavit. Praeterea etiamsi Julianus aliquid contra Eucharistiam objecisset, verisimile est S. Cyrillum, qui ex ipso primo libro Juliani multa se resecuisse testatur, illud silentio praeteriturum fuisse, ne Ethnicis tantum Mysterium prodere cogeretur.

CLXXXVIII. *Objicitur VI.* Novitas doctrinae. Opinio realis praesentiae Christi in Eucharistia Saeculo VII. primum exorta est authore Anastasio Sinaita, aut omnino Saeculo IX. primum inventa est a Paschasio Ratberto Corbejensi Abbate, ac tradita in Lib. de Corpore et Sanguine Domini, quem circa A. 831. conscripsit: favente autem Saeculi X. ignorantia ac barbarie tam late fuit novitia haec doctrina diffusa, ut paulo post Berengarius primaevae fidei restaurator ab omnibus pro haeretico fuerit habitus. Resp. hanc Joannis Claudii Ministelli Carentonici exceptionem putidissimum esse commentum, omni prorsus probabilitate ac verisimilitudine destitutum. Ut enim de veterum Patrum doctrina nihil dicam, qua realis Christi praesentia in Eucharistia invictis argumentis evincitur, neutiquam verisimile est, quod Paschasius Ratbertus neque Principum potentia munitus, neque exercitu succinctus, nullis ad comprobandam assertionis suae veritatem editis miraculis, doctrinam novam ac creditu difficillimam, tam brevi tempore persuaserit non Occidentis tantum Episcopis, quorum multi numerabantur sanctitate ac doctrina conspicui; verum

etiam Graecis in omne Latinum nomen odio succensis, quin gravissimae inter Fideles et Episcopos, antiquae doctrinae retinendae in rebus etiam levioris momenti alias perquam studiosos, exortae sint lites ac simultates: idque tam felici successu peregerit, ut Berengarius, ducentis circiter post obitum Paschasii annis, dum novam hac opinionem convellere nititur, publico totius orbis judicio pro haeretico habitus fuerit: Graecique Latinis infensissimi, etiam post schisma Photii, illudque tunc recentissimum Michaelis Cerularii, Romanae Ecclesiae hac in re palam suffragarentur. Illud certum est, *Lanfrancum* in suo Dialogo adversus Berengarium fidenter provocasse ad omnes quae Christiano nomine veniunt, nationes. *Interroga*, inquit, *Graecos*, *Armenos*, *denique omnes Christianos cujuscunque sint nationis*, *et respondebunt se esse ejusdem fidei nobiscum.* Profecto prodigium hoc superat captum atque imaginationem nostram: neque huic simile Apostolicis etiam temporibus contigit, aut aliquando continget.

CLXXXIX. *Dices.* Liber ille *Paschasii* de Corpore et Sanguine Domini multas excitavit lites et contentiones; siquidem ipse Paschasius in Epist. ad Frudegardum fatetur, nonnullos sibi adversatos fuisse. Constat etiam Rabanum Maurum Moguntinum Archiepiscopum, Florum Diaconum Lugdunensem, Herigerum Abbatem Lobiensem, et Ratramnum Corbejensem monachum adversus Ratbertum strinxisse calamum. Ergo Ratberti doctrina erat nova. Resp. Qui Ratberto adversabantur circa realem Christi praesentiam, fuere pauci, iique non celebris ac noti nominis, sed rudes ac imperiti, quorum reprehensionem ex rume-

re quodam dumtaxat noverat Ratbertus, ut ipse scribit in Epistola ad Frudegardum: *Quamvis quidam de ignorantia errent, neme tamen est adhuc in aperto, qui hoc ita esse contradicat, quod totus orbis credit et confitetur.* Equidem Rabanus, Herigerus, Amalarius, Ratramnus, aliique in Galliis Ratbertum editis libris impugnarunt; sed lis illa non ipsam Sacramenti substantiam, id est, realem Christi in Eucharistia praesentiam spectabat, sed circa modum loquendi, aliasque Eucharistiae circumstantias versabatur. Tria potissimum capita iis temporibus in controversiam veniebant, tamquam consectaria doctrinae, quam Ratbertus in Libro de Corpore et Sanguine Domini tradiderat. I. An idem omnino esset corpus Christi in Eucharistia, quod e Maria Virgine natum est ac Cruci affixum. II. An sit in Eucharistia velum aliquod, signum, figura, qua Christi corpus obtegitur; an vero ipsae species externae sint ipsummet corpus Christi, quod idcirco dicitur videri, tangi, dentibus atteri. III. An corpus Christi Eucharisticum, caeterorum alimentorum more, corruptioni ac secessui sit obnoxium. Primum illud propugnabat Ratbertus authoritate Patrum suffultus: negabant id Rabanus, Ratramnus, aliique; quia corpus Christi in Eucharistia mole caret et extensione, quam tamen habuit corpus e Virgine natum. Verum disputatio haec in quaestione de nomine haerebat; corpus enim Christi in Eucharistia idem omnino est cum corpore quod natum est ex Virgine, si spectetur quoad substantiam et naturam, non idem quoad modum existendi, molem, quantitatem, circumscriptionem. Secundum et tertium nullibi Ratbertus asseruit, nisi male ac perperam intellectus a

adversariis. Caeterum Rabanum, Ratramnum, Amalarium, aliosque illius aevi Scriptores Catholice omnino sensisse de reali Christi praesentia in Eucharistia, late ostendunt *Tournely* Tomo VIII. Praelectionum Theolog. de Eucharistia, Quaest. II. Artic. VII. Et *Natalis Alexander* Dissert. XI. XII. XIII. in Hist. Eccles. Saec. IX. et X.

CXC. *Objicitur VII.* Inutilitas realis praesentiae. Realis ac substantialis Christi praesentia in Eucharistia est omnino inutilis. I. Quia per nuda signa a Deo instituta potest ea utilitas haberi, quae ex reali praesentia Christi in homines derivatur. II. Quia sola fide in symbolo panis Christum recipiunt, ii fructum Dominicae passionis consequuntur: at vero qui Christum reipsa in Eucharistia sine fide percipiunt, nullum inde fructum referunt. Ergo nihil prodest realis Christi praesentia in Eucharistia. Resp. N. A. Ad I. Resp. I. Ergo ipsa quoque Incarnatio Verbi divini inutilis fuit, quia Deus sine tot ambagibus poterat nos salvare, culpam nobis condonando? Resp. II. Christus potuisset equidem per nuda symbola eosdem in nobis operari effectus, quos per realem sui praesentiam operatur; non tamen ita voluit qui solus novit arcanas Mysteriorum rationes. Plures easque eximias causas, ob quas voluit Christus se ipsum substantialiter praesentem nobis dare in Eucharistiae Sacramento, assignant Patres, ut nimirum ardentissimi sui erga nos amoris certissimum daret pignus, utque arctius cum illo conjungeremur, a quo sejuncti eramus per peccatum: ut sigillum beatae immortalitatis corporibus nostris imprimeret etc. Ad II. N. C. Etiamsi fides in Christum prosit absque sumptione reali corporis Chri-

sti, haec vero sumptio non prosit sine fide; fatendum tamen est, fidem simul ac sumptionem realem corporis Christi plus emolumenti spiritualis afferre suscipienti: sicuti plus profuit Deiparae fide et corpore Christum concipere, quam si sola mente Christum concepisset per fidem.

CXCI. *Objicitur VIII.* Judicium sensuum. Nec sensibus, nec mente comprehendi potest, quod sub speciebus panis et vini lateat verum ac substantiale Christi corpus. Ergo realis Christi praesentia in Eucharistia est omnino incredibilis. P. A. Omnium hominum sensus, quamtumvis optime dispositi, dignoscunt in Eucharistia esse panem et vinum. Ergo si Christus foret substantialiter praesens in hoc Sacramento, fallerentur sensus, qui si fallantur, nihil umquam habebimus certi. Resp. I., Trinitas personarum in Deo, Incarnatio Verbi divini, aliaque sacratissima fidei nostrae Mysteria nec sensibus nec mente comprehendi possunt. Ergo tamquam incredibilia a Calvino et Zwinglio rejicienda erunt? Resp. II. C. A. N. C. Regula credendorum non sunt testimonium sensuum, tenue humanae rationis lumen, aut humana philosophia, sed sola revelatio divina, quae nobis per Ecclesiam innotescit. *De Deo loquimur*, inquit S. Joan. Chrysost. Hom. VI. in Joannem, *et quonam pacto interrogas? Nonne times, nonne exhorrescis? Quod si abs te quispiam quaeret, quomodo immortalem vitam et corpora et nostrae habiturae sint animae, nonne ridicula esset quaestio? Quia non humani est ingenii ejusmodi inquirere, sed credere tantum oportet: Neque curiosius est investigandum quod sufficientem habet sui demonstrationem, immensam promittentis potestatem. -- Audisti: Erat lux vera. Quid*

stulte et temere aeternam hanc vitam humana ratione conjectari atque invenire contendis? Haud fieri potest. Quid scrutaris imperscrutabilia? Quid circa incomprehensibilia inanem subis laborem? Quid investigas, quae nulla ratione possunt deprehendi? Inquiras quanta potes diligentia solarium radiorum originem: non sane poteris, neque indignaris, neque tuam iniquo fers animo imbecillitatem. Quid igitur in majoribus tam audax es et temerarius? Tonitrui filius Joannes tuba personans spirituali, nihil aliud quam quod audierat a Spiritu investigavit: Tu autem illius gratiae expers et penitus vacuus, manifestis humanae naturae rationibus illius cognitionis terminum superare contendis? Ad *prob.* D. A. Sensus dignoscunt esse in Eucharistia ipsam substantiam panis et vini, N. A. Accidentia, seu apparentiam exteriorem panis et vini, C. A. N. C. Sensus non falluntur, dum ab objectis sibi proportionatis, speciebus nimirum sensibilibus trahuntur, et dignoscunt secundum apparentiam exteriorem in Eucharistia esse panem et vinum; falleretur autem intellectus, cujus est judicare de rei natura, si judicaret in Eucharistia esse substantiam panis et vini: nam in Fidei Mysteriis non a sensibus, sed a verbo Dei debet dirigi intellectus, ut judicet de rei veritate. Audiendus est hac de re S. Augustinus Lib. de vera Religione, Cap. XXXIII. *Sed ne ipsi quidem oculi fallunt, non enim renuntiare possunt animo nisi affectionem suam. Quod si non solum ipsi, sed etiam omnes corporis sensus ita renuntiant ut afficiuntur, quid ab eis amplius exigere debeamus ignoro. -- Siquis remum frangi in aqua opinatur, et cum inde aufertur integrari, non malum habet internuntium, sed malus est judex. Nam*

ille pro sua natura non potuit aliter in aqua sentire, nec aliter debuit: si enim aliud est aër, aliud aqua, justum est ut aliter in aëre, aliter in aqua sentiatur. Quare oculus recte, ad hoc enim factus est ut tantum videat; sed animus perverse, (judicat) cui ad contemplandam summam pulchritudinem mens, non oculus factus est. Ille autem vult mentem convertere ad corpora, oculos ad Deum. Quaerit enim intelligere carnalia, et videre spiritalia, quod fieri non potest.

CXCII. *Objicitur IX.* Sequela. Si Christus vere ac realiter praesens foret in Eucharistia, multa sequerentur absona, et Deo indigna. Ac I. quidem, Christum in pyxide concludi, manducari, conculcari, corrumpi, a muribus corrodi, igne absumi, aliquando in terram cadere etc. II. Corpus Christi, ut Stercoranistae haeretici Saec. IX. contendebant, esse obnoxium secessui. Prob. Matth. XV. Christus ait: *Omne quod in os intrat, in ventrem vadit, et in secessum emittitur.* Atqui verum Christi corpus juxta nos in os intrat, et in ventrem vadit. Ergo juxta nos verum Christi corpus in secessum emittitur. Atque hujus opinionis videtur esse Romana Ecclesia, quae in Missa a Sacerdotibus proferri jubet haec verba: *Corpus tuum, Domine, quod sumpsi, et calix quem potavi, adhaereat visceribus meis etc.* III. Panem a Sacerdote converti in Deum: convertitur enim in Christum qui est Deus. IV. Quotidie a Sacerdote fieri Deum hominem, et quotidie corpus Christi generari per consecrationem. Resp. I. Similia ab Arianis et Socinianis objiciuntur contra Mysterium Incarnationis, atque a Gentilibus et Judaeis contra mortem Christi Filii Dei vivi, ut v. g. indignum est utero mulieris Deum includi: per varios aetatis gradus Deum transire, atque in

Cruce tamquam sceleratum interfici etc. Sed eorum cachinnos spreverunt Patres, nominatim Tertullianus Lib. II. contra Marcionem Cap. XXVII. *Assumpsit Deus quaedam indigna, nobis autem necessaria, et ideo jam Deo digna, quia nihil tam Deo dignum est, quam salus hominis.* Resp. II. N. A. Ad *probat.* Resp. Haec omnia dici possunt de speciebus Sacramentalibus tantum, non de ipso corpore et sanguine Christi, quae in Eucharistia continentur. Quemadmodum enim Deus non inficitur, nec inquinatur sordibus, quibus per immensitatem suam est praesens; ita corpus gloriosum Christi, in Eucharistia modo spirituali et impassibili existens, immediate in se non comeditur, non frangitur, non corrumpitur, non corroditur, non consumitur, nec proprie loquendo in terram cadit, quamvis illud, cadente hostia, locum mutet. Ratio est, quia illud tantum proprie cadere dicitur, quod corpus est, et corporaliter existit ac movetur: atque ideo, cadente homine, corpus cadere dicitur, non item anima. Ad II. N. A. Ad *prob.* Resp. locum illum intelligendum esse de omni cibo communi, ordinario ac materiali, cujus conditio est, ut quidquid crassum superest et impurum, post factam corporis nutritionem in secessum mittatur: At vero Eucharistia non est cibus communis, neque ad corporis, sed ad animae nutrimentum destinatur. Igitur obnoxia non est caeterorum ciborum legi et conditioni; et siquid corruptionis accidat, totum id in species recidit, non in ipsum Christum, qui sicut post consecrationem ibi incipit esse sub speciebus, ita desinit sub illis esse post earum corruptionem, sine ulla ex parte sui laesione aut detrimento. Ecclesiam Catholicam quod attinet, non viscera carnalia ab ea intelligi quibus adhaereat

corpus Christi, facile desumitur ex effectu hujus adhaesionis, quem Sacerdos impetrare conatur verbis illico subsequentibus: *Et praesta, ut in me non remaneat scelerum macula, quem pura et sancta rejecerunt Sacramenta.* Caeterum Stercoranistarum haeresis, ex qua Protestantes contra realem Christi praesentiam in Eucharistia, et transubstantiationem, foetidum ac grave olens argumentum depromunt, Eruditis nostri aevi omnino commentitia videtur, nullosque olim habuisse propugnatores. Ad III. Resp. Panis in confectione Eucharistiae convertitur in Deum, conversione non immediata et formali, sed mediata tantum, et ratione concomitantiae naturalis. Panis nimirum immediate et vi verborum Christi formaliter convertitur in corpus Christi: quia vero corpus Christi est hypostatice unitum Verbo divino, consequenter, per concomitantiam, ac mediate tantum panis convertitur in Verbum, adeoque in Deum. Ad IV. N. A. Christo Deus-homo non fit a Sacerdote simpliciter et absolute; quod enim jam existit, non potest absolute fieri: sed tantum sit secundum quid, quatenus nempe corpus Christi secundum statum suum naturalem existens in coelo, a Sacerdote per verba consecrationis ponitur in novo loco, in quo antea non erat, nempe sub speciebus panis et vini; et quidem moraliter tantum, quatenus Sacerdos per verba consecrationis determinat Deum ad reproducendum corpus Christi sub speciebus panis et vini. Quod ultimo loco additum est, corpus Christi per consecrationem quotidie generari, id omnino falsum est; non enim corpus Christi sit ex pane tamquam materia praeexistente et componente, sed ut termino a quo.

CXCIII. *Objicitur X.* Impossibilitas praesentiae realis in pluribus locis. Non potest unum idemque corpus eodem tempore esse in pluribus locis. Atqui corpus Christi foret in pluribus locis, in coelo nempe et in terris, ubicumque datur hostia aliqua consecrata. Resp. I. Si ejusmodi argumenta quid probarent, evincerent etiam contra Calviniauos, unam eamdemque naturam indivisam non dari in tribus distinctis personis: aeque enim Trinitatis mysterium superat captum nostrum, ac realis praesentia Christi in pluribus locis. Quare valeat apud omnes monitum Hugonis Lingonensis in Tractatu brevi de Corpore et Sanguine Domini adversus Berengarium: *Ne ultra, quaeso, argumenteris de omnipotentia divina; sicut enim non capis, quomodo Verbum caro factum sit, sic non potes capere quomodo panis iste mutetur in carnem, et vinum in sanguinem transformetur, nisi te docuerit omnipotentiae fides. -- Desiste impugnare, coeleste Mysterium. Perpende, quod Dei voluntas et verbum omni naturae supereminet: et qui in facturis potens est, potentem transformare credas, sicut scriptum est: Mutabis ea, et mutabuntur. Dei enim velle pro facto est.* R. II. D. M. Unum idemque corpus eodem tempore naturaliter esse nequit in pluribus locis, C. M. Divinitus, sive per vires divinae omnipotentiae, N. M. Et sic dist. minore, N. C. Patres tamquam summum atque obstupescendum miraculum depraedicarunt realem unius et ejusdem corporis Christi praesentiam in coelo simul et in terra, atque in omnibus hostiis consecratis. S. Chrysostomus Lib. III. de Sacerdotio exclamat: *O miraculum! O Dei benignitatem! Qui cum Patre sursum sedet, illa hora omnium manibus tenetur, seseque volentibus dat complectendum*

et accipiendum. S. Gregorius Nyssenus in Orat. Catechet. Cap. XXXVII. scribit: *cum autem solum illud corpus quod Deum suscepit, hanc gratiam acceperit,-- oportet considerare quomodo fieri potuerit, ut unum illud corpus, quod tam multis fidelium millibus in universo orbe terrarum semper distribuit, totum per partem fit in unoquoque, et ipsum in se totum maneat.*

CXCIV. *Dices I.* Si replicatio, quamtumvis per solas divinae omnipotentiae vires foret possibilis, infirma fuisset argumentatio Angeli, quando Matth. Cap. ult. piis mulieribus dixit: *Non est hic, surrexit enim.* Atqui id dici nequit. P. M. Quamvis Christus vere resurrexit; si tamen replicatio, sive existentia unius ejusdemque corporis in pluribus locis simul per miraculum foret possibilis, corpus Christi potuisset eodem tempore simul esse in sepulcro, atque etiam alibi. Ergo infirmum fuisset argumentum Angeli. Resp. N. M. Ad *probat.* C. A. N. C. Angelus ex eo quod Christus a mortuis surrexerit, ad mentem piarum mulierum optime intulit, eum non esse amplius in sepulcro: quaerebant enim illae corpus Domini mortuum in sepulcro, ut illud ungerent; ideoque verba Angeli hunc sensum habent: Christus non jacet mortuus in sepulcro, ut vos creditis; vere enim surrexit a mortuis.

CXCV. *Dices II. S. Augustinus* Lib. de cura pro mortuis, Cap. XVI. proponit quaestionem, utrum cum in diversis locis simul ad memoriam alicujus Martyris fiunt miracula, ipse Martyr eodem tempore tam diversis locis sit praesens; vel an ista fiant ministerio Angelorum: tandem quaestionem hanc esse respondet supra ingenii vires. Ergo juxta S. Augustinum replicatio contradictionem involvit. Resp. C. A. N. C. Augustinus si

hoc impossibilis esse existimasset, profecto non dubitasset, sed aperte dixisset, rem hanc non vires naturae dumtaxat, verum etiam Dei potentiam superare. Praeterea postquam eodem libro Cap. XVII. retulit, Joannem Monachum dum adhuc viveret, quidam longe posito in somnis apparuisse, dubitat, an spiritus ejus revera fuerit in utroque loco, an id alio modo factum fuerit, aitque: *Si enim ipse interfuit somniante, mirabili gratia utique id potuit, non natura; et Dei munere, non propria facultate.*

CXCVI. *Dices III.* Patres adversus Macedonianos probant Spiritum Sanctum esse Deum, quia est ubique: et contra Eutychianos humanam Christi naturam non esse confusam ac permixtam cum divina, quia haec ubique est, non autem illa. Ergo corpus Christi non potest esse simul in pluribus locis; alias corpus Christi esset Deus, et humana natura absorpta fuisset a divina. Resp. C. A. N. C. Spiritus Sanctus, et natura divina Christi necessario sunt ubique, vi immensitatis suae, ita ut a nullo loco abesse possint: At vero corpus Christi non vi immensitatis suae, aut essentialiter et necessario, sed per divinam virtutem, in statu supernaturali ac plane divino, simul est in omnibus consecratis hostiis. Incipit autem corpus Christi esse in altari, ubi antea non erat, non per generationem aut motum localem, sed per conversionem panis in ipsum: sicuti ferme anima rationalis, quando corpus augetur, incipit esse in materia illa addita, ubi antea non erat, quin localiter moveatur, aut alia anima producatur.

CXCVII. *Dices IV.* Saltem realis Christi praesentia ostium pandit ubiquitati Lutheranorum, qui do-

sent vi unionis hypostaticae competere humanitati Christi immensitatem seu ubiquepraesentiam. Ergo est rejicienda. Resp. N. A. Monstruosa haec ubiquitas Sacramentum Eucharistiae ejusque necessitatem destruit. Si enim corpus et sanguis Christi ubique sunt, nihil peculiare habet Eucharistia, nullaque urgeret necessitas illius sumendae; cum corpus et sanguinem Domini ubique nobiscum circumferamus, facileque excitari possit a quolibet fides justificans, qua quis credit remissa esse sibi peccata; sicque omnem effectum consequatur, quem Eucharistia juxta Lutheranos conferre potest. Ut quid ergo necesse est in Ecclesiam se conferre pro recipiendo a ministris corpore et sanguine Domini? Vide dicta Tomo I. Artic. III. Controv. XI. Rejecto itaque ubiquitatis figmento, dicimus cum Tridentinis Patribus Sess. XIII. Cap. I. *Nec enim haec inter se pugnant, ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in coelis assideat, juxta modum existendi naturalem; et ut multis nihilominus aliis in locis Sacramentaliter praesens sua substantia nobis adsit, ea existendi ratione, quam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustrata, assequi possumus, et constantissime credere debemus.*

CXCVIII. *Dices V.* Si idem corpus esset simul in pluribus locis, multae sequerentur contradictiones. Ergo replicatio non est possibilis. P. A. Idem corpus Christi v. g. Ratisbonae et Romae existens esset separatum a se ipso, ac distaret a se ipso. II. Eidem corpori Christi in diversis locis simul existenti convenirent praedicata opposita; de illo enim dici posset, quod v. g. manducetur in uno loco, in alio non man-

ducetur: quod in uno loco existat, in alio in quo species corrumpuntur, desinat existere. Ergo. Resp. N. A. Ad *probat.* N. A. Duo esse separata quoad locum, dicit unum esse in hoc loco, et alterum non esse in hoc loco; quod de Christo in Eucharistia numquam verificatur, cum idem corpus Christi existat v. g. Romae et Ratisbonae simul, nimirum per replicationem. Similiter corpus Christi Romae simul et Ratisbonae existens, nec a se nec a loco alterutro distare dici potest: non a se; quia distare dicuntur ea, quorum unum est in loco in quo ipso alterum non est: non a loco; quia idem corpus Christi in utroque loco est: loca igitur v. g. Roma et Ratisbona, in quibus est corpus Christi, a se distant, non vero ipsum corpus Christi. Ad II. Resp. Eidem corpori Christi in diversis locis simul existenti conveniunt praedicata opposita, siquidem oppositio unice fundetur in loco seu spatio: aut si praedicata opposita afficiant corpus per ordinem ad locum, ut v. g. in hoc loco manducari, in alio loco idem corpus non manducari etc. Ratio est, quia hujusmodi praedicata, cum referantur ad diversa loca seu ubicationes, non involvunt contradictionem, eoquod non detur affirmatio et absoluta negatio ejusdem de eodem, sed solum cum limitatione, in hoc vel in illo loco. At vero praedicata, quae non ratione loci; sed ratione subjecti sunt opposita, convenire nequeunt eidem corpori Christi in pluribus locis simul existenti; manifestum est enim, quod ea quae ratione subjecti se mutuo excludunt, in eodem subjecto nequeant simul existere.

CXCIX. *Dices IV.* Idem corpus non potest simul esse in diversis temporibus. Ergo neque in diversis locis. Resp. C. A. N. C. Tempus essentialiter et

ex natura sua est aliquid successivum: unde pugnat cum ejus natura, rem eamdem esse simul in diversis temporibus; praesens enim, praeteritum, et futurum simul esse nequeunt. At vero duo loca, cum sint aliquid permanens, possunt esse simul.

CC. *Objicitur XI.* Natura et essentia corporis. In Eucharistia corpus Christi careret debita extensione, essetque compenetratum. Atqui id fieri nequit, cum essentia corporis reponenda sit in actuali extensione et impenetrabilitate. Ergo. Resp. C. M. N. m. cum ratione addita, et inverto argumentum. Scriptura et Traditio aperte docent, in Eucharistia contineri verum Christi corpus: sensus nostri et ratio ostendunt, illud carere debita extensione, esseque compenetratum. Ergo actualis extensio et impenetrabilitas non sunt de essentia corporis. In Eucharistia itaque sola datur extensio corporis in ordine ad se, cum ibidem maneant omnes partes corporis inter se coordinatae; caput enim est immediate unitum collo, et non pectori: collum humeris, et non pedibus etc. Atque haec est corporis quantitativi proprietas ab eo inseparabilis, quamquam ibi non sit extensio partium in ordine ad locum, quae est proprietas secundaria corporis quantitativi, ab eo divina virtute separabilis. Neque obstat, quod *S. Augustinus* Epist. CLXXXVII. alias LVII. ad Dardanum, Cap. VI. generatim pronuntiet: *Tolle corporibus spatia locorum, nusquam erunt corpora.* Loquitur enim ibi S. Doctor de ordine naturali, juxta quem certum est, corpus extensive et per partes esse in loco: interrogatus quippe fuerat de modo, quo corpus Christi est in coelo. Pari modo actualis impenetratio et resistentia, qua fit ut unum corpus alteri non cedat,

sed resistat, non est de essentia corporis: alias quomodo illaeso Virginitatis claustro in lucem ex utero Matris prodire, quomodo immotô sepulcri lapide e sepulcro egredi, quomodo januis clausis in coenaculum penetrare potuisset Christus? Sufficit itaque ad essentiam corporis proxima aptitudo ad impenetrationem et resistentiam actualem, sive exigentia, ne ab alia substantia sibi simili naturaliter penetrari queat. Verum quidquid hac de re sentire Philosophis lubeat, *Augustini* sententia Epist. CXXXVII. alias III. ad Volusianum, apud aequos rerum arbitros obtinebit: *Demus Deum aliquid posse, quód nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.* Humanam rationem et inanem Philosophiam adversus fidei Mysteria obstrepentem, silere jubet *S. Hilarius* Lib. I. de Trinitate: *Respuit captiosas et inutiles Philosophiae quaestiones fides constans, neque humanarum ineptiarum fallaciis succumbens, spolium se praebet veritas falsitati: non secundum sensum communis intelligentiae Deum retinens, neque de Christo secundum mundi elementa decernens.*

CCI. *Quaeres* I. An corpus Christi in Eucharistia vere ac realiter moveatur ab eo qui movet species? II. An corpus Christi in Eucharistia pati possit ab agentibus corporeis? III. An Christus, prout est in Eucharistia possit exercere actus vitales a sensibus dependentes? IV. An possit exercere actus immanentes, qui ab organis non dependent, ut sunt intellectiones et volitiones? Resp. ad I. affirmative. Prob. Corpus Christi circumfertur in supplicationibus, defertur ad aegrotos, ex ore trajicitur in stomachum: Ergo vere ac realiter movetur cum speciebus, a quibus donec integrae sunt

et non corruptae, est inseparabile; vere enim moveri nihil aliud dicit, quam transire de loco in locum per fluxum continuum. Ad II. Resp. negative, quia corpus Christi in Eucharistia non est actualiter impenetrabile: agentia autem corpoream non possunt extra se agere, nisi tangendo et impellendo corpora actu impenetrabilia. Ad III. Resp. negative. Prob. Actus sensuum externorum requirunt in externis organis justam extensionem cum actuali impenetrabilitate. Ergo cum externa organa Christi, prout est in Eucharistia, neque justam extensionem, neque actualem impenetrabilitatem habeant, Christus in Eucharistia existens, non potest exercere actus sensuum externorum, v. g. videre, audire olfacere, gustare, tangere. Ad IV. Resp. affirmative, quia ad actus illos exercendos nulla dispositio praerequitur ex parte organorum corporis; adeoque nihil est, quod ab illis actibus exercendis prohibere possit animam Christi, etiam prout est in Eucharistia.

CONTROVERSIA VIII.

AN SUBSTANTIA PANIS ET VINI REMANEAT IN EUCHARISTIA POST CONSECRATIONEM?

Contra Lutheranos.

CCII.

Transubstantiationis nomine intelligunt Catholici conversionem totius substantiae panis et vini in corpus et sanguinem Domini, remanentibus dumtaxat panis et

vini speciebus seu accidentibus; ita ut post verba consecrationis non amplius adsit substantia panis et vini; sed illa conversa sit in substantiam corporis et sanguinis Christi: sicut ferme substantia aquae in nuptiis Canae Galilaeae conversa est in substantiam vini. Porro ad veram et perfectam conversionem sive transubstantiationem quatuor requiruntur conditiones. I. Ut tota aliqua substantia desinat esse: nam una substantia converti non potest in aliam, nisi desinat esse quod antea fuit. II. Ut alia substantia succedat substantiae pereunti: alioquin si una desinente altera non inciperet esse, foret corruptio magis vel annihilatio quam conversio. Unde conversio duos terminos positivos habet, quorum unus desinit, et alter incipit. III. Ut sit aliqua connexio et dependentia inter desitionem substantiae pereuntis, et alterius supervenientis successionem; ita ut prior substantia desinat ut altera succedat, et vi inceptionis unius fiat desitio alterius. Alioquin non erit una actio quae dici possit conversio, sed erunt duae actiones totales, quae per accidens se concomitarentur, et quarum una annihilatio et altera creatio diceretur. IV. Ut remaneat aliquid commune utrique termino, nempe substantiae pereunti et succedente: nam si nihil tale remaneret, desitio termini a quo non exigeret successionem termini ad quem.

CCIII. Quatuor hae conditiones juxta Catholicos reperiuntur in Eucharistia. Nam I. Substantia panis et vini desinit esse. II. Corpus Christi de novo incipit esse sub speciebus panis, et ejus sanguis vi verborum sub speciebus vini. III. Datur vera connexio et dependentia inter positionem corporis Christi et desitionem substantiae panis: ideo enim substantia panis de-

sinit esse, quia corpus Christi reproducitur sub speciebus panis, et reproductio corporis Chisti sub speciebus panis exigit desitionem substantiae panis, eoquod duae substantiae non possint naturaliter subesse iisdem accidentibus. IV. Corpus Christi ponitur sub iisdem accidentibus, vel sub iisdem apparentiis, quibus suberat substantia panis.

CCIV. Haec tamen transubstantiatio seu conversio Eucharistica merito vocatur a Tridentina Synodo Sess. XIII. Can. II. *mirabilis ac singularis.* Quamvis enim naturaliter quoque substantia una in alteram non raro convertatur, uti fit in manducatione, ubi alimentum transit in substantiam aliti: atque etiam conversionis instantaneae virtute divina factae exempla in Scripturis extent, ut v. g. *Gen.* Cap. XIX. conversio uxoris Loth in statuam salis, *Exodi* Cap. VII. virgae in serpentem, *Joan.* Cap. II. aquae in vinum; differt tamen aliquo modo ab illis conversionibus transubstantiatio. Et a conversionibus quidem naturalibus in eo, tum quod ibidem maneat materia, et solum nova forma succedat v. g. carnis vel sanguinis in locum formae cibi, incipiatque informari ab anima hominis; ut adeo non sit conversio totius substantiae, sed solius formae: tum quod illa conversio alimenti non fiat in momento, sed successive. A conversionibus supernaturalibus conversio Eucharistica praecipue differt in eo, quod mutationes illae factae fuerint etiam quoad accidentia et externam apparentiam, ita, ut v. g. aqua in vinum conversa jam non aqua apparuerit, sed vinum: conversione autem Eucharistica exterior apparentia panis et vini conservetur.

CCV. E Catholicis pauci quidam circa praesentem materiam in errorem prolapsi sunt, absque pertinacia tamen. *Card. Bellarminus* Lib. III. de Eucharistia, Cap. XI. censet, *Rupertum* Abbatem Tuitiensem impanationem defendisse. Est autem *impanatio* unio hypostatica Verbi cum pane, vi cujus sicut Verbum divinum caro factum est uniendo sibi unione personali umanitatem, non eam mutando aut destruendo: ita quoque Christus per consecrationem, veluti per novam quamdam incarnationem, panem assumpsit, et cum eo intime conjunctus est in Eucharistia. Rupertum ab hoc errore edita Apologia vindicare conatus est *Gabriel Gerberonius*, cui adhaeret *Natalis Alexander* in Hist. Eccles. Saec. XI. et XII. Cap. VI. Artic. VIII. *Joannes Parisiensis* O. P. circa A. 1306. hanc panis cum Verbo hypostaticam unionem impugnans, ne admittere cogeretur Deum esse panem, aliam viam iniit. Docuit is nimirum, Christum assumpsisse panem mediante corpore, quatenus corpus accipitur pro parte hominis, non pro toto homine; ita ut panis proxime uniatur corpori Christi, et illo mediante ipsi Verbo. Verum caeteris Theologis Joanni merito contradicentibus, Wilhelmus Parisiensis Episcopus de consilio quorumdam Episcoporum et Doctorum, silentium illi imposuit. *Durandus* Episcopus Aniciensis in IV. Sentent. Dist. XI. Quaest. III. asserit, virtute consecrationis formam quidem panis converti in corpus Christi, materiam vero ipsam panis manere, utpote quae subito, et virtute divina cum anima et Divinitate Christi unita, fit materia corporis ipsius: eo ipso modo, quo in nutritione corporali non mutatur panis materia, sed quae ante nutritionem erat materia panis,

post nutritionem fit materia carnis hominis; non quidem recedente priori materia, sed nova dumtaxat forma accedente. Quare Durandus Consubstantiatoribus accensendus est, sive illis qui utramque panis et corporis Christi substantiam in Eucharistia conjungunt, quin aliqua tamen unio realis inter ipsas substantias habeatur. Extinctam hanc neglectamque Durandi opinionem non sine gravi temeritate tenebris in lucem protrahere ac propugnare ausus est *Petrus Cally* Cadomensis Pastor edito libello, cui titulum hunc praefixit. *Durandus illustratus.* Sed liber hic A. 1701. gravi censura a Bajocensi Episcopo merito fuit perstrictus.

CCVI. Caeteri Doctores Catholici de dogmate inter se consentiunt, circa naturam actionis autem, per quam panis et vinum in corpus et sanguinem Christi convertuntur: an scilicet actio illa sit annihilatio panis et nova reproductio corporis Christi; an tantum simplex adductio rei jam productae, et novus dumtaxat conservationis illius modus: tum circa terminum illius actionis; an nempe sit ipsum corpus Christi, an aliquis ab eo distinctus etc. maxime inter se discrepant. Verum de Philosophicis his quaestionibus facere non possum, quin magni illius Theologi *Gabrielis Vasquii* judicium ratum habeam, qui in III. Partem, Disput. CLXXXI. Cap. I. sapienter pronunciat, *recentiores scholasticos quo magis ab iis se extricare conati sunt, eo majoribus difficultatibus se implicasse. Ex quo etiam*, inquit, *effectum est, ut Mysterium fidei nostrae non modo difficilius ad explicandum; sed etiam adversariorum nostrorum argutiis et cavillationibus magis expositum fuerit.* Quare satius esse existimo ad ejusmodi quaestiones cum Magistro Sententiarum Lib.

IV. Dist. XI. respondere: *Siquis modum quo id fieri possit, quaerit, breviter respondeo: Mysterium fidei credi salubriter potest, investigari salubriter non potest.* Neque Protestantes jure Catholicis objicere possunt incertitudinem opinionum; certum enim apud illos est dogma, quamvis incertus sit modus illud explicandi. Sic apud Catholicos aeque ac Protestantes certum est, quod secunda persona SSmae Trinitatis sit vere Filius, procedatque a Patre per generationem; quamvis Theologi varie opinentur, ubi assignanda est ratio, cur haec processio sit generatio.

CCVII. Inter novatores primi fuere aliqui Berengarii discipuli, teste *Guitmundo Aversano* Lib. I de veritate Corporis et Sanguinis Domini, qui confessi tandem realem Christi in Eucharistia praesentiam, dicerent Christum in Sacramento praesentem sisti per impanationem, hoc est, per unionem hypostaticam Verbi divini cum pane et vino: Adeo ut quemadmodum propter unionem Verbi divini cum humanitate recte dicimus de Christo homine, *Hic homo est Deus*; ita liceat dicere de pane Eucharistico, *Hic panis est Christus*. Quin ipsum haeresis Sacramentariae conditorem Berengarium ejusdem sententiae fuisse, aut eam aliquando simulasse, patet ex Guitmundo, qui Lib. III de Veritate Corporis et Sanguinis Domini ita scribit: *Diligenter sane, si daretur locus, cum ipso Berengario discutere vellem, cum aliquos doceat, nihil in cibo Altaris Domini corporis et sanguinis Christi nisi umbram tantum et figuram haberi; aliquibus vero tamquam subtilius quaerentibus satisfaciens, ipsum ibi corpus Christi, sed impanatum latere: quid sibi in priori sententia displiceat, ut satisfacturus quaerentibus transmigret*

in alteram; *aut quid in posteriore abhorreat*, *ut redeat ad priorem*? *migrando enim ad secundam*, *priorem reprobat*; *redeundo ad priorem*, *alteram damnat*: *ex quo fit*, *ut utramque defendendo*, *neutram teneat*.

CCVIII. *Lutherus* Lib. de Captivit. Babylon. Cap. de Eucharistia, liberam reliquit transubstantiationis fidem. *Permitto itaque*, inquit, *qui volet utramque opinionem tenere*; *hoc solum nunc ago*, *ut scrupulos conscientiarum de medio tollam*; *nequis se reum haereseos metuat*, *si in altari verum panem verumque vinum esse crediderit*, *sed liberum esse sibi sciat*, *citra periculum salutis alterutrum imaginari*, *opinari et credere*, *cum sit hic nulla necessitas fidei*. At Papa hic Saxonicus, et quintus Evangelista A. 1522. consueta sibi mobilitate hanc opinandi libertatem omnino sustulit; ait enim in Lib. adversus Henricum Angliae Regem: *Nunc transubstantiare volo sententiam meam*, *et dico*: *antea posui nihil referre sive sic sive sic sentias de transubstantiatione*; *nunc autem decerno impium et blasphemum esse*, *siquis dixerit panem transubstantiari*. In Libro quem ad Waldenses scribit, mutationis hujus causam declarat, se nimirum in Papistarum odium nunc statuere, quod in Eucharistia maneat panis et vini substantia. At homo omnium temporum, et qualibet aura mobilior, transubstantiatam sententiam suam iterum transubstantiavit; in Libro enim A. 1528. contra Zwinglium et Oecolampadium scripto, cui titulus: *Confessio magna de Coena Domini*, ait, se hactenus docuisse, et adhuc docere, parum referre, nec magni momenti quaestionem esse, sive quis panem in Eucharistia manere, sive non manere, et transubsantiari credat. *Hospinianus* apud Illustrissimum *Bossuetum* Hist. Variationum, Lib. II. Epi-

stolam Melanchtonis producit A. 1543. scriptam, in qua ille Magistrum suum Lutherum increpat, quod transubstantiationem permiserit quibusdam Italiae Ecclesiis, quam tamen in scriptis suis impugnaret.

CCIX. Lutherus ejusque sectatores asserunt in Eucharistia manere substantiam panis et vini cum substantia corporis et sanguinis Domini: Quis autem ille modus sit, quo Christus substantialiter praesens fit in Eucharistia, a se ipsis dissident. Lutherus, Brentius, Illyricus, Schmidelinus, et plerique alii Lutherani dicunt, Christum fieri in Eucharistia praesentem per ubiquitatem. Sed apage monstrum hoc, Scripturae, Patribus, ac sanae rationi contrarium, quod Eucharistiam evertit, illiusque sumendae necessitatem. Alii cum Osiandro contendunt id fieri per unionem hypostaticam Verbi cum pane, dicuntque panem in Eucharistia fieri corpus Domini, et vinum ejus sanguinem, quemadmodum Verbum factum est caro; ita quidem ut in Eucharistia vera fiat impanatio et invinatio, sicut facta fuit Incarnatio in utero Deiparae: atque ita salvari veritatem haurum propositionum, *Hic panis est corpus meum*, *Hic panis est Deus*. Verum ad retundendam hanc insaniam ex Berengarii discipulis haustam, sufficiat responsio Guitmundi Aversani Lib. III. de Verit. Corp. et sanguinis Domini: *Quae insania est, ut Christum sua authoritate, ut ita dixerim, impanent et invinent? Et quidem Christum incarnari humanae naturae redemptionis ratio exposcebat, quod futurum Prophetae praedixerunt, factum Christus ostendit, Apostoli praedicaverunt, mundus credidit: at impanari vel invinari Christum nulla expetit ratio, nec Prophetae praedixerunt, nec Christus ostendit, nec Apostoli prae-*

dicaverunt, nec mundus exceptis his paucissimis haereticis, credidit. Unde igitur eos malus iste error pervasit? Totus mundus concinit: Sicut anima rationalis et caro unus est homo; ita Deus et homo unus est Christus. Nemo dicere audet: ita Deus et homo, panis et vinum unus est Christus.

CCX. Equidem *Lutherus* id deserte et conceptis verbis non asserit; iis tamen loquendi formulis utitur, quae unionem hypostaticam, non ipsius quidem Verbi, in quo ab Osiandro differt, sed corporis Dominici cum substantia panis et vini indicant. Libro enim de Captivit. Babylon. Cap. de Eucharistia ait: *Credo firmiter, non modo corpus Christi esse in Coena, sed panem esse corpus Christi* docetque ibidem eo modo de Eucharistia sentiendum esse, quo de Christo: nempe sicut in Christo manent duae naturae, divina et humana, nec altera in alteram convertitur; ita in Eucharistia manere duas substantias, nimirum substantiam panis et vini et substantiam corporis ac sanguinis Christi, nec priorem in posteriorem transmutari. Rursum sicut de Christo recte dicitur, *Hic homo est Deus, Hic Deus est homo*; ita de Eucharistia recte dici, *Hic panis est corpus Christi, Hoc corpus Christi est panis.* Ubi satis insinuat, sicut prior propositio vera est propter unionem hypostaticam personae Verbi cum humanitate: ita posteriorem veram esse propter unionem corporis Christi cum pane, et sanguinis cum vino. Verum opinio haec absona prorsus et perfatua est. Unio enim hypostatica seu personalis non fit in natura, sed in persona seu hypostasi: At in Christo nulla alia datur persona, nisi Verbi; cum natura humana Christi non subsistat subsistentia propria, sed subsistentia Verbi divini. Ergo si Christus praesens in Eu-

charistia sistitur per unionem hypostaticam cum pane et vino, unio illa non erit cum natura humana Christi, sed cum persona Verbi: sicque in Berengarianorum atque Osiandri errorem prolabitur Lutherus; aut si unio illa detur inter panem et corpus Christi, hypostatica non erit.

CCXI. Lutherani etiamnum Magistri sui vocibus utuntur, corpus Christi esse in pane, sub pane, et cum pane: dimissa tamen hypostatica unione, aliud unionis genus agnoscunt, nimirum simplicem conjunctionem eamque intimam Christi cum substantia panis et vini, quam unionem Sacramentalem vocant: atque ideo veram esse contendunt hanc propositionem, *Hic panis est proprie corpus Christi*. At vehementer in hoc falluntur; quando enim duae substantiae sunt in suo genere disparatae, neque illarum coexistentia, neque unio, neque intima penetratio efficere potest, ut una de alia substantialiter praedicetur. Quid enim intimius est animae nostrae aliisque rebus creatis quam Deus? neque tamen animam nostram Deum esse dicimus: Anima nostra unitur corpori, pictura inhaeret parieti, Christus uterum matris, clausas januas ac sepulcralem lapidem penetravit: Quis autem adeo desipuit, ut animae appellationem corpori tribueret, picturam parietem vocaret, aut Christum uterum Matris diceret vel sepulcralem lapidem? Ergo neque coexistentia, neque unio aut conjunctio qualiscumque substantiae panis cum corpore Christi efficere potest, ut de pane affirmari queat, quod sit corpus Christi.

CCXII. *Conclusio*. In Sacramento Eucharistiae non remanet substantia panis et vini, sed tota convertitur per verba Consecrationis in corpus et sanguinem Chri-

sti: adeoque Christus per veram transubstantiationem fit praesens in Eucharistia. Prob. Conclusio haec dogmatica I. ex verbis institutionis, *Hoc est corpus meum*. Verba illa Christi cum sint efficaciter operatoria, significant et efficiunt mutationem aliquam in pane, vi cujus possit de eo dici quod sit corpus Christi; alias haec Christi propositio fuisset falsa. Atqui haec mutatio non fuit metaphorica, ut ipsi Lutherani nobiscum sentiunt contra Sacramentarios. Ergo fuit mutatio realis: sed realis mutatio panis et vini non habetur per unionem hypostaticam, neque per unionem Sacramentalem atque intimam praesentiam, ut paulo ante ostendimus, atque ex eo patet, quia juxta Lutheranos manent subsistentia, substantia, et accidentia panis et vini. Ergo mutatio illa realis sit per veram transubstantiationem, vi cujus tota substantia panis et vini convertitur in verum corpus et sanguinem Christi. Ergo transubstantiatio Eucharistia ex verbis institutionis evincitur. Praeterea Christus contestatur, totum id quod prae manibus gerebat, corpus suum esse et sanguinem; aeque adverbium *Hic* usurpavit, dicendo. *Hic est corpus meum*, aut, *Sub pane, in pane, cum pane est corpus meum*; sed pronomine demonstrativo usus est, *Hoc est corpus meum*. Ergo propositio illa Christi Domini alium habere sensum nequit quam hunc: *Hoc quod absoluta propositione existit, non est amplius substantia panis et vini, sed verum meum corpus meusque sanguis*. Profecto dogmata de reali praesentia Christi in Eucharistia, et de transubstantiatione panis et vini in corpus et sanguinem Christi ita sibi cohaerent, ut qui primum admittit, etiam alteram admittere teneatur ob consequentiam doctrinae, ut contra Lutherum agnoverunt Zwinglius, Beza, et Calvinus.

CCXIII. Prob. II. Authoritate Patrum. Patres dicunt I. Eucharisticum panem non esse panem communem, sed esse verum, proprium, naturale Christi corpus, quale natum est ex Deipara, Cruci affixum et pro nobis mortuum. II. Asserunt Christum de pane fecisse suum corpus. III. Profitentur post verba Christi non superesse naturam seu substantiam panis; tametsi sensus aliter judicent, quorum judicium hac in re sit contemnendum. IV. Affirmant, panem et vinum in Eucharistia virtute divina transelementari, transmutari, converti in corpus et sanguinem Domini; et prodigium hoc aliis potentiae divinae miraculis confirmant, quae tum a Prophetis, tum a Christo Jesu patrata sunt, in quibus mutatio reperitur non accidentalis modo, sed etiam substantialis. Aliqua Patrum loca exhibebimus. S. Cyrillus Jerosol. Catechesi Mystagogica IV. ait: *Aquam olim* (Christus) *in Cana Galilaeae transmutavit in vinum, quod sanguini est affine, et eum parum dignum existimabimus cui credamus, cum vinum in sanguinem transmutavit?* Et paulo infra ante finem: *Quamobrem ne tamquam nudis et communibus elementis pani et vino attende; sunt enim corpus et sanguis Christi secundum Domini asseverationem. Nam etiamsi illud tibi suggerat sensus, fides tamen te certum et firmum efficiat. Ne judices rem ex gustu; sed ex fide citra ullam dubitationem certus est, te corporis et sanguinis Christi dono dignatum esse.* S. Gregorius Nyssenus Orat. Catechetica, Cap. XXXVII. *Panis statim per verbum transmutatur, sicut dictum est a Verbo, Hoc est corpus meum.* S. Gaudentius Brixiensis Tract. II. in Exodum. *Ipse igitur naturam Creator et Dominus,*

qui producit de terra panem, de pane rursus, quia potest et promisit, efficit proprium corpus, et qui de aqua vinum fecit, et de vino sanguinem suum. – – – – Ne terrenum putes, quod coeleste effectum est per eum, qui transit in illum, et fecit illud corpus et sanguinem. S. Ambrosius Lib. de Initiandis, Cap. IX. *Forte dicas: Aliud video, quomodo tu mihi asseris quod Christi corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc superest ut probemus. Quantis igitur utimur exemplis? Probemus non hoc esse quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit: majoremque vim esse benedictionis quam naturae; quia benedictione etiam natura ipsa mutatur. – – – Quod si tantum valuit humana benedictio, ut naturam converteret; quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur? Nam Sacramentum istud quod accipis, Christi sermone conficitur. Quod si tantum valuit sermo Eliae, ut ignem de coelo deponeret: non valebit Christi sermo, ut species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti: Quia ipse dixit, et facta sunt: ipse mandavit, et creata sunt. Sermo ergo Christi qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quae sunt in id mutare quod non erant? Non enim minus est novas rebus dare, quam mutare naturas.* S. Joan. Chrysost. Hom. LXXXIII. in Matth. *Qui haec dona sanctificat et transmutat, ipse est*, nempe Christus. Et Serm. de proditione Judae: *Non homo est, qui facit ut in mensa* (Eucharistica) *propositae res fiant corpus et sanguis Christi; sed verbum Christi transmutat res in mensa propositas.* S. Cyrillus Alexandrinus Epist. ad Calosyrium: *Ne horreremus carnem*

et Sanguinem apposita sacris altaribus, condescendens Deus nostris fragilitatibus, influit oblatis vim vitae, convertens ea in veritatem propriae carnis, ut corpus vitae quasi quodam semen inveniatur in nobis. S. Joannes Damascenus Lib. IV. de Fide Orthodoxa, Cap. XIV. *Panis ipse et vinum in corpus et sanguinem Domini transmutantur. Si requiras, quonam pacto istud fiat, sat tibi sit audire, hoc fieri per Spiritum Sanctum.*

CCXIV. Prob III. Authoritate Conciliorum. Lateranense IV. A. 1215. Cap. *Firmiter*, ait: *Credimus ac confitemur, et corpus et sanguinem Christi sub speciebus panis et vini veraciter contineri, transubstantiatis pane in corpus et vino in sanguinem, potestate divina.* Constantiense Sess. VIII. A. 1415. proscripsit articulos Joannis Wickleffi tamquam haereticos, quorum I. erat: *Substantia panis materialis et similiter substantia vini materialis remanent in Sacramento Altaris.* II. *Accidentia panis non remanent sine subjecto in eodem Sacramento.* Florentinum A. 1439. in Decreto pro Armenis ait: *Nam ipsorum verborum* (Christi) *virtute substantia panis in corpus Christi, et substantia vini in sanguinem convertuntur.* Tridentinum Sess. XIII. Can. II. *Siquis dixerit, in Sacrosancto Eucharistiae Sacramento remanere substantiam panis et vini, una cum corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi; negaveritque mirabilem illam et singularem conversionem totius substantiae panis in corpus, et totius substantiae vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini; quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime Transsubstantiationem appellat; anathema sit.*

CCXV. Prob. IV. Authoritate Ecclesiae Orientalis, quae ab Apostolorum aevo ad nostra usque tempora semper credidit panem et vinum mutari per transubstantiationem in verum corpus et sanguinem Christi. Hanc fuisse Graecorum fidem primis VIII. saeculis patet tum ex Patribus, quos paulo ante laudavimus, tum ex Graecorum Liturgiis. Idem eos Saeculo IX. et subsequentibus sensisse aperte colligitur tum ex eo, quod in Conciliis Generalibus *Lugdunensi II.* et *Florentino*, in quibus concordia est est inita cum Graecis, transubstantiatio numquam fuerit in controversiam adducta: tum ex silentio Graecorum, qui eo etiam tempore quo Photius et Cerularius incredibili erga Latinos omnes fervebant odio, et ea undique corradere studebant quibus Romanam Ecclesiam erroris arguere possent, nullo umquam verbo transubstantiationem vellicarunt. Immo ipse *Photius* Epist. ad Nicolaum I. scribit, ut refert *Emmanuel Schelstrate* in Actis Orient. Ecclesiae, pag. 729. *Et quidem in illis* (Missis) *o miraculum! communis panis in corpus Christi mutatur, et commune vinum sanguis ejus fit, quem in redemptionem pro nobis de proprio latere cum aqua effudit.* Et sane quae Graecorum fides fuerit circa transubstantiationem Saeculo IX. et subsequentibus, luculentissime ex eorum Scriptoribus cognoscitur, qui claris verbis eam diserte propugnant, vel certe absque controversia admittunt, nempe Theodorus Abucara, Petrus Antiochenus, Nicetas Pectoratus, Michael Psellus, Samonas Gazensis, Nicolaus Methonensis, Theophilactus Bulgarorum Archiepiscopus, Euthymius Zigabenus, Michael Glycas, Michael Choniata, Germanus II. CPolitanus, Georgius Pachymeres, Mat-

theus Hieromonachus, Nicolaus Cabasilas, Simeon Thessalonicensis, Marcus Ephesinus, Gennadius Scholarius CPolitanus, Gabriel Severus Philadelphiensis, Meletius Pega Alexandrinus, Agapius Athensis, Meletius Syrigus, aliique, quorum textus exhibent *Eusebius Amort* in Demonstratione Critica Religionis Catholicae, Parte II. Cap. VI., et *Hermannus Scholliner* in Concordia Ecclesiae Orientalis et Occidentalis circa Transubstantiationem.

CCXVI. Facere tamen non possum, quin de Jeremia Patriarcha CPolitano, et Conciliis contra Cyrillum Lucarin in Oriente habitis aliqua commemorem. *Jeremias* Patriarcha in Responsione ad replicam Theologorum Vurtembergensium scribit: *Hic panis fit corpus Jesu Christi, et vinum aqua mixtum fit ejus sanguis per adventum Sancti Spiritus facientis hanc rerum mutationem modo intellectum nostrum et omnes cogitationes nostras transcendente. Hic panis, inquam, positus in altari, et vinum aqua mixtum mutantur supernaturaliter per invocationem et adventum Sancti Spiritus in corpus Jesu Christi et in ejus sanguinem, ita ut non sint amplius duo corpora, sed unum solum ac idem corpus.* Cyrillus Berrhoeensis A. 1638. CPoli Synodum convocavit, in qua dictum est: *Anathema Cyrillo* (Lucari) *dogmatizanti et credenti, non transmutari panem propositionis, et insuper vinum per Sacerdotis benedictionem, et Spiritus Sancti adventum in verum corpus et sanguinem Christi.* A. 1642. in *CPolitano* altero Concilio, cui praeside Parthenio tres alii Patriarchae, pluresque Metropolitae ac Episcopi intererant, approbata fuit Confessio fidei Orthodoxae a *Petro Mogila* Russiae Metropolita con-

scripta, tamquam conformis doctrinae Ecclesiae Orientalis. Porro in hac Confessione Parte I. in Responsione ad interrogationem CVII. dicitur: *Sacerdos credat, quod tempore quo consecrat sancta dona, substantia panis et substantia vini mutetur in substantiam veri corporis et veri sanguinis Jesu Christi, operatione Sancti Spiritus quem invocat. — — Post haec verba transubstantiatio fit eodem instanti, et panis mutatur in verum corpus Jesu Christi, et vinum in ejus sanguinem, apparentiis panis et vini remanentibus, ex divina oeconomia.* In Concilio *Jerosolymitano*, quod Dositheus Patriarcha A. 1672. convocavit, dicitur, Christum in hoc Sacramento praesentem esse *vere ac realiter, quatenus panis et vini substantia, facta consecratione, transmutatur, transubstantiatur, convertitur, transit, panis quidem in ipsum corpus Domini verum, quod natum est in Bethlehem ex Maria semper Virgine etc. vinum vero in ipsum Domini sanguinem verum convertitur ac transubstantiatur, qui ex illo in Cruce pendente pro Mundi vita defluxit. Item facta panis et vini consecratione, nec panis nec vini manere amplius substantiam credimus, sed ipsum corpus et sanguinem Domini sub panis et vini speciebus, id est, sub panis accidentibus.*

CCXVII. Nullus post has Synodos supererat dubitandi locus, quin Graecae Ecclesiae fides Protestantium erroribus adversetur: eo tamen audaciae processit Claudius, Carentonicus Minister e secta Calvini, ut jactaret Orientem Sacramentariis consentire. Fecit hujus rei ipsemet periculum, et datis ad *Marcum Donum* Cretensem litteris, interrogavit quid Ecclesia Orientalis sentiat de transubstantiatione, aliisque articulis:

qui Graecus ille in hunc modum rescripsit apud Schelstrate in Actis Orient. Ecclesiae, Tomo II. pag. 641. *Notum sit tibi praestantissime vir, quod totus Oriens, consentientem habens et Occidentem, credidit semper a primis Ecclesiae incunabilis, panem et vinum vere ac physice transubstantiari in corpus et sanguinem Christi, deposita prima substantia. Et hanc transubstantiationem esse inter articulos fidei necessarios, adeo ut nemini liceat eam ignorare, aut in dubium revocare, aut penitus rejicere. Hanc autem fidem habuit a Christo, et post successionem ab Apostolis, et a Patribus primitivae Ecclesiae. - - - Talis est natura hujus mutationis, ut desinat res esse quod erat, et incipiat esse quod non erat, vel quod amittat proprium esse, et in alterius transeat.* Ex quibus manifeste dignoscitur, quam inanis atque a veritate penitus aliena sit Lutheranorum gloriatio, Orientalem Ecclesiam in rejicienda transubstantiatione cum ipsis facere.

OBJECTIONES.

CCXVIII. *Objicitur I.* Infirmitas argumenti ex verbis institutionis petiti. Verba Christi, *Hoc est corpus meum*, verissima sunt, quamvis panis non mutetur in corpus Christi. Ergo. P. A. variis paritatibus. Ac I. quidem. Sicut Christus Matth. Cap. XXVI. dixit: *Hoc est corpus meum*, ita dixit Joan. Cap. VI. *Ego sum panis.* Atqui dicendo, *Ego sum panis*, non mutavit se ipsum in panem. Ergo neque panem in corpus suum mutavit dicendo, *Hoc est corpus meum.* II. Haec propositio de Christo facta, *Hic homo est*

Deus, vera est absque mutatione hominis in Deum, vel Dei in hominem. Ergo etiam haec propositio, *Hic panis est corpus meum*, vera est, quamvis panis non mutetur in corpus Christi. III. De Angelo apparente in forma humana recte dici potest, *Hic est Angelus*: et de columba quae apparuit in Baptismo Christi, *Hic est Spiritus Sanctus*. Ergo etiam vere dici poterit, *Hoc est corpus meum*, etiamsi remaneat panis; eo quod de signo rem significatam continente proprie affirmetur ipsa res significata. IV. De ferro candente recte dicitur, *Hoc est ignis*, quamvis ferrum non mutetur in ignem. Ergo a pari. V. Ad veritatem harum propositionum, *Hoc est vinum*, *Hoc est aurum*, sufficit si in dolio sit vinum, et aurum in crumena. Ergo etiam ad veritatem hujus propositionis, *Hoc est corpus meum*, non requiritur ut panis mutetur in corpus Christi, sed sufficit illud in pane contineri. Ita Lutherus et Kemnitius. Resp. N. A. Ad I. *probat*. N. M. Christus *Joan*. Cap. VI. ait: *Ego sum panis vitae*, *Ego sum panis vivus*. Quibus verbis satis indicatur, panem non sumi in sensu proprio pro pane corporali, sed metaphorico, pro ipso Christo ut manducando per fidem et charitatem: ideoque nulla mutatio hic exigitur ad veritatem illius propositionis. At vero *Matth*. Cap. XXVI. verba illa sumenda sunt in sensu proprio et litterali, fatentibus id ipsis Lutheranis. Ergo ut vera sit illa propositio, *Hoc est corpus meum*, necesse est, ut panis vere convertatur in corpus Christi. Evidens est enim, panem non immutatum esse non posse, nec proprie vocari corpus Christi. Ad II. N. C. Propter solam unionem hypostaticam Verbi cum natura humana, absque

omni conversione, vera est haec propositio, *Hic homo est Deus*; quia subjectum et praedicatum supponunt pro eodem in recto; habet enim hunc sensum: subsistentia terminans naturam humanam, est subsistentia terminans naturam divinam. At vero cum inter panem et Verbum, aut etiam corpus Christi, nulla detur unio hypostatica, ut superius ostendimus, falsa sit oportet haec propositio, *Hic panis est corpus meum*, quia non datur identitas inter rectum subjecti et praedicati: quemadmodum falsa ob eamdem rationem ab omnibus censetur ista, *Humanitas est Divinitas*. Ad III. Resp. Trans. A. N. C. Tunc aliquo modo res significata affirmari potest de signo, si res in signo contenta per effectus sensibiles se prodit, ut v. g. Angelus sub specie humana delitescens, aut Spiritus Sanctus sub specie columbae; quia tunc nullum adest errandi periculum, cum omnes intelligant de re significata affirmari quod dicitur de signo. At vero si res significata et contenta nullatenus exterius se prodit, ut v. g. corpus Christi in Eucharistia, affirmari illa non potest de signo: sicut nec de infusione aquae in Baptismo, nec de unctione aut manus impositione in Confirmatione dici potest, *Hic est Spiritus Sanctus*, quamvis ille iis adsit, et invisibiliter operetur. Ad IV. N. A. in sensu proprio; de ferro enim candente dici potest, quod sit ferrum ignitum, vel quod ignis detur in ferro; minime autem dici potest esse ignem, excludendo ferrum. Quod si etiam antecedens transmittatur, ajo id ex eo oriri, quia ita comparati sumus, ut illud ignem appellemus quod ignis proprietates tam alte imbibit; idque fieri absque ullo erroris aut fraudis periculo. Ad V. N. C. In propositionibus de re continente et conten-

ta pronomen *Hoc* non demonstrat proprie rem continentem, sed contentam: non ipsum dolium et crumenam, sed vinum, et v. g. aurum, ita ut sensus propositionis sit: Liquor qui continetur in dolio isto, est vinum. Metallum quod continetur in hac crumena, est aurum. Quod si dicas, per pronomen *Hoc* demonstrari indifferenter rem continentem, et contentam. Resp. id haud gravate concedi posse, modo unica res sit contenta. Si enim plures res contineantur, ut v. g. in arca aurum et aes; vere quidem dici poterit, *Haec est arca*; at absque deceptione dici non poterit, *Hoc est aurum*; quia juxta usum communem, qui rem contentam per pronomen *Hoc* demonstrat, rem unam tantum cum exclusione alterius cujuscumque demonstrat. Quare si finita hac propositione, *Hoc est corpus meum*, substantia panis mutata non fuisset in corpus Christi virtute divina, Christus Apostolos decepisset; dicere enim debuisset: *Hic panis continet corpus meum*. Vel. *In hoc pane est corpus meum*. Aut. *Hic non solum est panis, sed etiam corpus meum*. Quemadmodum juxta omnes decipere censeretur ille, qui de arca auro et plumbo plena diceret: *Hoc est aurum*.

CCXIX. *Dices I.* Panis in Eucharistia est res continens, et solum corpus Christi est res contenta. Ergo quamvis maneat substantia panis, vera tamen erit propositio Christi. Resp. N. A. Corpus Christi non est in Eucharistia ut liquor in dolio, sed ut substantia sub accidentibus substans, per quae demonstratur. Ergo substantia panis vel non amplius existit, vel si remanet res est contenta cum corpore Christi sub iisdem accidentibus: atque ita falsa foret propositio Christi. Et sane Christus proferendo haec verba, *Hoc est corpus meum*,

loqui debuit secundum communem usum hominum, juxta quem panis non est vas institutum ad continendum corpus Christi; alioquin occasionem dedisset errandi in re gravissimi momenti: vel saltem institutionem tam insolitam et minus convenientem debuisset clare exponere, quod tamen nusquam fecit.

CCXX. *Dices II.* Si ad veritatem verborum Christi requiritur mutatio substantiae panis et vini in corpus et sanguinem Christi, necessaria etiam erit transaccidentatio, id est, mutatio accidentium panis et vini in corpus et sanguinem Christi. Atqui hoc dici nequit, cum illa juxta Catholicos maneant. Ergo. Resp. N. M. Pronomen *Hoc* non demonstrat accidentia, quae corpus Christi nec sunt nec dici possunt, sed substantiam in fine propositionis praesentem. At si tunc praesens esset substantia panis, pronomen *Hoc* illam demonstraret, dicique posset: *Hoc*, id est, *substantia panis et vini est corpus Christi*, quod tamen certo falsum est. Ut igitur vera fit propositio Christi, substantia panis et vini convertitur in corpus et sanguinem Domini, accidentia vero panis et vini remanent. Ex his colliges, quid respondendum sit ad illud Wickleffi, qui, ut refert *Thomas Waldensis* Tomo II. Cap. LII., demonstrata sacra Hostia, jubebat sibi uno verbo responderi, an hoc album et rotundum sit corpus Christi. Si enim concederetur, inferebat: ergo corpus Christi est album et rotundum: Si negaretur, turbabantur simplices fideles, qui putabant negari etiam veritatem corporis Domini in Eucharistia. Sed respondendum est, hoc album et rotundum non esse corpus Christi; realiter tamen illud contineri sub hoc albo et rotundo.

CCXXI. *Objicitur II.* Authoritas Scripturarum. Matth. Cap. XXVI. dicitur: *Coenantibus autem eis, accepit Jesus panem, et benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, et ait: Accipite et comedite: hoc est corpus meum.* Ergo pronomen *Hoc* significat panem. Ergo in Eucharistia datur substantia panis una cum corpore Christi. P. C. Pronomen *Hoc* denotat id quod Christus accepit, benedixit, fregit, deditque suis discipulis. Ergo pronomen *Hoc* denotat panem. *Confirm.* I. Quando pronomen *Hoc* pronuntiatur, corpus Christi nondum adest. Ergo corpus Christi per illud non significatur, sed panis qui tunc est praesens. *Confirm.* II. Nihil obstat quo minus dicatur, sensum illorum verborum esse hunc: *Hoc*, sive, *hic panis continet corpus meum.* Resp. C. A. N. C. Ad *probat.* Resp. I. Si haec argumentatio legitima est, valebit etiam ista: Quod Deus de latere tulit, hoc Adae conjunxit in uxorem. Sed Deus costam de latere Adae tulit. Ergo Deus costam Adae conjunxit in uxorem. Resp. II. D. M. Denotat id immutatum et conversum, quod Christus ante conversionem illam mirabilem accepit et benedixit, C. M. Denotat id nondum immutatum et conversum, N. M. Sicuti Deus ad Adamum non adduxit costam, ex qua mulierem formavit, sed mulierem ex costa jam formatam: ita Christus Apostolis non dedit panem quem in manus acceperat, sed corpus suum quod ex pane fecerat: accepit enim in manus suas panem nondum consecratum; sed consecravit illum, atque ex pane corpus suum fecit, antequam Apostolis porrigeret: adeoque pronomen *Hoc* non demonstrat panem, sed corpus Christi quod per modum cibi Apostolis dabatur. Ad *confirm.* I. C. A. N. C. In propositionibus practicis,

id est, operatoriis rei quam significant, satis est quod verificentur absoluta totius propositionis prolatione: adeoque pronomen *Hoc* confuse significat corpus Christi, habetque hunc sensum: Hoc quod absoluta jam propositione aderit, est corpus meum. Ad *confirm.* II. Resp. N. A. Nam obstant I. verba Scripturae, quae in sensu obvio et litterali sumenda sunt, ut ipse Lutherus contra Sacramentarios centies agnovit. Atqui haec Lutheri expositio, *Hoc*, vel, *hic panis continet corpus meum*, non minus figurata et metaphorica est, ac illa Calvini et Zwinglii, *Hoc*, vel, *hic panis significat corpus meum*. II. Obstat traditio, et communis Ecclesiae tam Occidentalis quam Orientalis consensus jam inde ab Apostolicis temporibus, ut paulo ante ostendimus.

CCXXII. *Objicitur III.* Authoritas Patrum generatim. Patres Eucharistiam frequentissime vocant panem. II. Eucharistiam saepe conferunt cum Mysterio Incarnationis. Ergo judicant panem hypostatice uniri Verbo, aut saltem corpori Christi. III. Ut conversionem explicent panis et vini in corpus et sanguinem Domini, exemplum adducunt conversionis ciborum in substantiam comedentis, item aquae in vinum, virgae Moysis in serpentem etc. Atqui in illis conversionibus communis remansit materia. Ergo senserunt non totam substantiam panis et vini converti in sanguinem Domini. Resp. ad I. Eucharistiam eo sensu panem a Patribus vocari, quo in Scripturis panis appellatur; quia nimirum fit ex pane, et in illa species panis remanent: tum etiam ob specialem quam cum pane habet analogiam. Quemadmodum enim panis ex natura sua ordinatur ad corporis refectionem; ita Euchari-

stia a Deo ordinatur ad refectionem animae. Et sane id ipsum Lutherani respondere debent Sacramentariis, qui ex eo quod Eucharistia a Scripturis et Patribus panis vocetur, evincere conantur, Christum non esse realiter ac substantialiter praesentem in Sacramento Altaris. Ad II. N. C. Patres eo tantum fine comparationem hanc instituunt, ut mirabile Eucharistiae Mysterium per illud Incarnationis reddatur credibile, ostendantque haec duo Mysteria aliquam inter se proportionem habere et convenientiam, atque unum per aliud, salvis tamen utriusque differentiis, aliquo modo explicari. Sicut enim in Christo sunt duae naturae divina et humana, ex quibus constat, et ab utrisque appellatur: ita in Eucharistia sunt duae res terrena et coelestis, videlicet species sensibiles et materiales panis, et gloriosum corpus Christi unitum Divinitati, ex quibus inter se suo modo unitis hoc Sacramentum constat. Ad III. Resp. haec exempla a Patribus adduci, non ut perfecta omnique ex parte praesenti Mysterio accommodata; vocant enim hanc conversionem panis et vini in corpus et sanguinem Domini *inexplicabilem*, atque ad omnipotentiam Dei recurrunt: sed ut aliquo modo per haec exempla illustrent et exponant, quomodo per verbum operatorium Christi panis in corpus Dominicum ita convertatur, ut desinat esse panis. Conversio itaque Eucharistica habet aliquid cum caeteris conversionibus commune, sed non omnia: hinc a Tridentinis Patribus vocatur *mirabilis ac singularis*. Adde, quod in omni comparatione sit quaedam dissonantia et disparitas; alias non esset comparatio, sed identitas.

CCXXIII. *Objicitur IV.* Authoritas *S. Joannis Chrysostomi*, qui in Epistola ad Caesarium Monachum scribit: *Sicut antequam sanctificetur panis, panem nominamus: divina autem illum sanctificante gratia, mediante Sacerdote, liberatus est quidem ab appellatione panis; dignus autem habitus Dominici corporis appellatione, etiamsi natura panis in ipso permansit, et non duo corpora, sed unum corpus Filii praedicamus: sic et hic divina insidente corpori natura, unum Filium, unam personam utraque haec fecerunt.* Ergo juxta Chrisostomum manet in Eucharistia substantia panis. Respondeo, Epistolam hanc ad Caesarium genuinum non esse S. Joan. Chrysostomi foetum. Ita *Scipio Maffejus* in Epist. ad Jacobum Basnagium. *Michael Lequien* in Dissertatione III. in fronte Operum S. Joannis Damasceni posita. *Constantinus Roncaglia* in Animadversionibus in Hist. Eccles. Saeculi IV. *Natalis Alexandri*, *Joannes Stiltingus*, Continuator *Bollandi* in Actis Sanctorum, Tomo IV. Septembris in Commentario de S. Joanne Chrysostomo, Paragrapho LXXXII., qui assertionem illam his rationibus confirmat. I. Stylus Epistolae hujus corruptus et obscurus est, nec vel minimum quidpiam observatur, quod Chrysostomum sapiat: ita ut qui ex aliis Scriptis et Epistolis Chrysostomi ad hanc Epistolam se conferat, in alium se orbem translatum putet. II. Epistola illa ad Caesarium non est inventa in ullo codice, in quo habentur Opera S. Chrysostomi. Sola Latina interpretatio, eaque imperfecta admodum, obscura ac mendis referta, inventa est in uno Florentino codice Bibliothecae Dominicanorum ad D. Marci. III. In illa Epistola clare fit mentio haeresis Nestorianae, quae ta-

men nonnisi post vigesimum annum a morte S. Chrysostomi fuit disseminata. IV. Auctor Epistolae illius non contra Apollinaristas praecipue, sed maxime contra Eutychianos de duabus Christi naturis disserit; adeoque multo posterior est Chrysostomo, atque ipsa Synodo Chalcedonensi.

CCXXIV. Verum quamvis Lutheranis daremus, Epistolam illam genuinum esse S. Joannis Chrysostomi foetum, intempestive tamen triumphos canunt, ac frustra Chrysostomum in erroris sui societatem pertrahere conantur; naturae enim nomine non intelligit ille substantiam et essentiam panis, sed sensibiles illius proprietates, seu complexionem accidentium et proprietatum naturalium panis, quae facta consecratione remanent, nostrosque sensus ita afficiunt, ut ante consecrationem. Prob. assertio I. ex ipsis Chrysostomi verbis loco cit. *Et non duo corpora, sed unum corpus Filii praedicamus.* At si per naturam intelligeret Chrysostomus substantiam et essentiam panis, negare non posset, dari in Eucharistia duo corpora, unum Christi, alterum panis. II. Graeci et Latini veteres saepius per naturam intelligunt congeriem proprietatum sensibilium, quae externam veluti naturam rei constituunt ac referunt. Sic Tertullianus Lib. de Anima, Cap. XXXII. scribit, *aliud esse substantiam, aliud naturam substantiae Siquidem*, inquit, *substantia propria est rei cujusque; natura vero potest esse communis. v. g. substantia est lapis, ferrum etc. duritia lapidis et ferri, est natura substantiae: duritia communicat, substantia discordat.* Ubi vides naturae nomine nonnisi accidentia et proprietates denotari. Ipse S. Chrysostomus Hom. IV. ad Populum Antiochenum ait: *Juvenum* (in fornace Baby-

lonica) *pietas rerum naturam mutavit*, extincto videlicet ignis ardore, qui tantum est proprietas ignis. III. Ex scopo S. Doctoris; agit enim loco cit. (siquidem hanc Epistolam a Chrysostomo exaratam contendas) contra Synusiastas sive Apollinaristas, qui, ut referunt *S. Epiphanius* Haer. LXXVII. et *S. Gregorius Nazianz.* in Epist. ad Nectarium, docebant Verbum ab aeterno habuisse carnem seu substantiam humanam, sed materiae expertem, incircumscriptam, permixtam cum Divinitate, atque ab ea indistinctam: atque ita Verbum etiam in humanitate esse Patri consubstantiale. Praeterea contendebant, Verbum in Incarnatione asssumpsisse solam formam exteriorem, circumscriptionem, humanique corporis affectiones ac proprietates, in quibus passus et mortuus est, Divinitate vices supplente animae humanae: peracto denique redemptionis Mysterio, resolutum fuisse corpus Christi, atque penitus depositam carnis effigiem, ita ut non amplius retineat humanam formam, nec priorem circumscriptionem sub qua in terris visus est; sed natura humana, ut olim ante incarnationem, confusa et permixta fuerit cum divina et incircumscripta natura. Ex quo patet, nec Chrysostomo, nec aliis Patribus probandum fuisse contra Apollinaristas, quod in Christo remaneat essentia carnis, quam illi ipsi haeretici contendebant inseparabilem omnino esse a Divinitate; sed totam controversiam in eo fuisse positam, an in Christo post Ascensionem remanserint affectiones ac proprietates humanae naturae, forma exterior, circumscriptio etc. Negabant id Apollinaristae: affirmabat Chrysostomus; utque evinceret remanere in Christo proprietates naturae humanae, afferebat exemplum Eucharistiae, in qua panis et vini proprietates

naturales post consecrationem supersunt. Atque ad hoc unum dumtaxat valet illud exemplum: in alio disparitas est aperta; siquidem in Eucharistia panis et vini proprietates remanent absque propria et naturali sua substantia: at in Mysterio Incarnationis proprietates naturae humanae supponunt ipsam humanam naturam, ex qua fluunt ac dimanant. Caeterum Catholicam de transubstantiatione doctrinam *S. Chrysostomus* pluribus locis, praecipue Hom. LXXXIII. in Matth. et in Serm. de proditione Judae verbis tam apertis tradidit, ut nemo sanus de ejus mente dubitare queat. Vide dicta Num. CCXIII.

CCXXV. *Objicitur V.* Authoritas aliorum Patrum. Theodoretus Dial. II. qui dicitur *Inconfusus*, scribit: *Neque enim symbola mystica post sanctificationem recedunt a sua natura. Manent ergo in priore substantia, et figura et forma, et videri tangique possunt, sicut et prius.* Theodoreto suffragatur S. Gelasius Papa, qui Lib. de duabus in Christo naturis ait: *Certe Sacramenta quae sumimus corporis et sanguinis Christi, divina res est; propter quod et per eadem divinae efficimur consortes naturae, et tamen esse non desinit substantia vel natura panis et vini.* II. S. Ambrosius Lib. IV. de Sacram. Cap. IV. ait: *Si tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse quae non erant, quanto magis operatorius est, ut sint quae erant, et in aliud commutentur.* Ergo cum corpore et sanguine Christi manent quae erant, nempe substantia panis et vini. Resp. ut prius. Theodoretus contra Eutychianos agens, qui eumdem cum Apollinaristis seu Synusiastis errorem tuebantur, per naturam et substantiam non intelligit substantiam panis philosophice acceptam, prout

M 2

nempe ab accidentibus distinguitur; sed sensibiles rei proprietates externas, in quibus communi hominum usu rei natura posita esse videtur. Certe quid per substantiam intelligat, ipse Theodoretus verbis immediate subsequentibus diserte explicat, nempe *figuram et formam, in qua videri tangique possunt, sicut et prius.* Et in eodem Dialogo loquens de corpore Christi post Ascensionem, ait illud *priorem habere formam, et circumscriptionem, et ut semel dicam, corporis substantiam.* Itaque argumentum Eutychiani inferentis naturam humanam in Christo remanere quidem, sed confusam et permixtam cum divina, ex eo quod panis in Eucharistia conversus sit in corpus Christi, Theodoretus apte retorquet, dicens: In Eucharistia non solum est Christi corpus, sed vera quoque panis accidentia et proprietates. (uti ipsi etiam Eutychiani admittebant.) Ergo similiter in Christo vera sunt accidentia et proprietates corporis. Atqui accidentia illa non possunt inesse personae, nisi naturam aliquam afficiant. Ergo cum divinam afficere nequeant, afficiunt humanam Christi naturam: adeoque duplex in Christo datur natura, inconfusa et impermixta. Quae Theodoreti, eadem fuit et Gelasii mens, idemque scopus, quia idem error ab utroque impugnatur. Caeterum observo authorem libri citati non esse S. Gelasium I. Romanum Pontificem, sed alium quempiam, verisimilius Gelasium Cyzicenum. Vide dicta Tomo III. Num. CDLII. Ad II. Si legitima sit haec Ambrosii lectio, (in Romana enim editione, pluribusque manuscriptis codicibus ea verba, *ut sint*, non inveniuntur; sed legitur: *Ut quae erant, in aliud commutentur*) Resp. N. C. Sensus verborum Ambrosii est, quod operatio

Christi in Eucharistia faciat, ut panis sit et permaneat secundum accidentia, sicut prius; et simul secundum substantiam convertatur in corpus Christi; Cap. enim cit. scribit S. Doctor: *Panis iste, panis est ante verba Sacramentorum: ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi.* Et paulo infra: *Ergo didicisti, quod ex pane fiat corpus Christi.*

CCXXVI. *Objicitur VI.* Novitas vocabuli. Transubstantiationis nomen est novum in Ecclesia; neque enim illud in Scripturis a Spiritu Sancto, neque ab Apostolis, neque a Patribus aliquando usurpatum fuisse legimus; sed a Concilio *Lateranensis IV.* A. 1215. invectum est. Ergo rejiciendum est. Resp. D. A. Transubstantiationis nomen est novum, si vox spectetur, C. A. Si res per illam vocem significata, N. A. et Conseq. Idem merito reponimus Lutheranis, quod S. Athanasius Lib. de Decretis Synodi Nicaenae, Arianis *Consubstantialis* vocem ob novitatem nominis rejicientibus respondebat: *An novitate offenderis, an etiam rei ipsius veritatem, quae hoc est sortita vocabulum, refugis? Res enim antiqua novum vocabulum accepit, non vocabulo rei veritas accessit. -- Etiamsi voces ita in Scripturis non extent, sententia tamen quam continent, vere in Scripturis habetur.* Porro id juris semper habuit et exercuit Ecclesia, ut novis erroribus nova, non quidem dogmata, sed vocabula iis exprimendis ac subruendis idonea usurpet, ut patet ex voce Ὁμοούσιος et Θεοτόκος, quam Arianis et Nestorianis opposuit. Cum itaque Henriciani, Albigenses, aliique proscriptam jam saepius Berengarii haeresin identidem suscitarent, Concilium *Lateranense* IV. sub *Innocentio III.* nomen transubstantiationis, exprimendo dogmati Catholico, et omnibus

haereticorum fraudibus praecavendis maxime accommodatum, consecravit. Quamquam nec illa vox *transubstantiatio* a Lateranensi Synodo excogitata est; cum illa jam antea usi fuerint *Gaufredus* in Epist. ad Card. Episcopum Albanensem, *Petrus* Card. S. Chrysogoni apud *Caesarem Card. Baronium* Tomo XII. Annal. Eccles. Num. XXVIII. *Petrus Blesensis* Epist. CXL. et *Stephanus Augustodunensis* Tract. de Sacram. Altaris, Cap. XIII.

CCXXVII. *Objicitur VII.* Natura Sacramenti. Si in Eucharistia non remanet substantia panis et vini, tollitur natura Sacramenti. Ergo. P. A. In Sacramento requiritur ut sint duae res, materia et forma, res terrena et coelestis. Sed si non remanet substantia panis, tollitur materia, et res terrestris. Ergo. II. Sacramenta sunt instituta ad confirmandam fidem rerum invisibilium per signa visibilia. Ergo cum substantia panis et vini non remaneat, panis non potest confirmare fidem rerum coelestium. III. Si substantia panis tollitur, omnes significationes Eucharistiae intercidunt. v. g. quod sicut panis triticeus est quaedam substantia ex multis granis composita, ita unum corpus efficiantur qui de illo pane participant: quod sicut panis materialis sustentat animale corpus, ita corpus Christi sustentet novum et internum hominem. Resp. N. A. Ad *probat.* C. M. N. m. Materia Eucharistiae est panis triticeus, qui post consecrationem non amplius adest quoad substantiam, sed tantum quoad accidentia, quae terrenis sensibus percipiuntur, et recte vocari possunt res terrena. Ad II. C. A. N. C. Ad fidem rerum invisibilium confirmandam satis est, si externum signum vere percipiatur, quod externis sensibus panem exhibet, licet panis substantia

non amplius adsit. Sic in Baptismo ad internam lotionem animae significandam aqua perfundimur: neque tamen necesse est, ut re ipsa sordes corporis illa abstergantur; sed satis est si leviter ab illa contingamur, eoquod lotio haec solius significationis gratia adhibeatur. Pari igitur de causa, cum Eucharistia internam nutritionem significet, non requiritur ut vere et actu nutriat corpus; sed ut sit nutritionis signum, sive ut accidentia nobis panem exhibeant, absente quamvis illius substantia. Ad III. N. A. Analogia inter panem et Christum non requirit, ut panis vere nutriat, et ex multis granis constet; sed satis est, si naturaliter repraesentet eam rem, quae vere nutrit, et ex multis granis constat.

CCXXVIII. *Objicitur VIII.* Experientia sensuum. Sensus judicant in Eucharistia dari substantiam panis. Ergo non datur transubstantiatio. P. C. Sensus non possunt falli circa suum objectum, cum sint potentia necessaria. Ergo. *Confirm.* Si remanentibus speciebus panis et vini, desineret eorum substantia, Deus deciperet homines. Atqui hoc repugnat perfectionibus divinis. Ergo. Resp. I. Si quod huic argumento robur inesset, victas Lutherani manus Sacramentariis dare cogerentur; facile enim illi simile argumentum proponent: Sensus judicant in Eucharistia nihil aliud dari quam substantiam panis et vini, nihilque aliud a communicantibus manducari vel bibi. Ergo Christus non est vere, realiter, ac substantialiter praesens, nec totum Christi corpus in minuta hostia continetur, aut totus Christus in stomachum trajicitur. Resp. II. N. A. Sensus, proprie loquendo, indicant tantum in Eucharistia dari accidentia panis, seu apparentiam: neque in hoc decipiuntur. At vero judicare de substantia quae his ac-

cidentibus subest, non pertinet ad sensus, sed ad mentem humanam seu rationem. Si igitur intellectus ex praesentia accidentium panis inferat etiam ipsius substantiae panis praesentiam, fallitur, quin culpa in sensus refundi queat; accidentia enim panis, quae sunt in Eucharistia, solum significant ibi substantiam panis sub se latere, spectato cursu et ordine naturae. Atqui non adesse in Eucharistia substantiam panis, id fit supra naturae ordinem, Deo scilicet per miraculum panis substantiam in Christi corpus convertente. *Ad probat.* D. A. Sensus non possunt falli circa objectum suum proprium, nimirum circa accidentia vel externam apparentiam, C. A. Circa objectum per accidens, id est, circa substantiam quae latet sub his accidentibus, de qua judicare non pertinet ad sensus, sed ad solum intellectum, N. A. Ad *confirm.* N. A. Christus verbis illis, *Hoc est corpus meum*, homines praemonuit, in Eucharistia nullam aliam substantiam contineri quam sanctissimum corpus suum et sanguinem. Quod si increduli quidam fidem Deo revelanti adhibere nolint, errorem illum in Deum refundere nequeunt, sed pertinaciae suae ac impietati adscribere coguntur.

CCXXIX. *Objicitur IX.* Natura specierum. Certum est, quod in Eucharistia maneant accidentia, sive species panis. Atqui illa etiam per miraculum manere nequeunt sine subjecto. Ergo etiam manet illorum subjectum, sive substantia panis et vini. Resp. Quaestionem hanc esse mere philosophicam, neque ad fidem pertinere; ideoque Catholicos in diversas abire opiniones. Scholastici antiquiores negant minorem, ajuntque dari accidentia absoluta in sensu Peripatetico, quae virtute divina atque extraordinaria existunt

sine subjecto. Recentiores complures negant majorem, ajuntque species panis et vini una cum substantia non amplius existere post consecrationem; affirmant tamen, Deum post consecrationem panis et vini eodem prorsus modo sensoria nostra afficere, quo ipsa substantia panis et vini sensoria nostra afficere solet. Nostrum non est philosophicam hanc litem dirimere, quae salva pace et unitate Catholica agitatur. Hoc unum observo, infirmum esse argumentum illud, cujus majorem ac minorem propositionem viri oppido docti inficiantur.

CONTROVERSIA IX.

AN TOTUS ET INTEGER CHRISTUS SIT SUB UNAQUAQUE SPECIE SACRAMENTI, ET SUB QUALIBET PARTICULA SPECIERUM CONSECRATARUM?

Contra Protestantes.

CCXXX.

Calvinus ex eo quod falso supponat, Eucharistiam non exhibere nisi virtutem substantialem corporis Domini, facere non potuit, quin negaret totum et integrum Christum sub qualibet specie contineri, rideretque concomitantiam corporis Domini cum sanguine in calice, et concomitantiam sanguinis cum corpore sub speciebus panis. *Sane*, inquit Lib. IV. Institut. Cap. XV. *si designare se totum voluisset, dicere pote-*

rat Christus: *Ego sum*. Cum Calvino, ob consequentiam doctrinae, sentiunt Sacramentarii omnes. *Lutheri* hac de re varia pro more suo et inconstans opinio fuit. In assertione Articuli XVI. aperte fatetur, totum Christum accipi sub qualibet specie. In informatione ad quemdam amicum de Communione, ridet concomitantiam. In Libro ad Waldenses de Eucharistia inanem vocat quaestionem, quomodo anima Christi et Divinitas sint in Sacramento. Ex Lutheri sectatoribus quidam cum Heshusio, Hammelmanno, ac Flaccio Illyrico concomitantiam rotunde negant: Alii cum Catholicis fatentur totum plane Christum sumi sub qualibet specie. Ita Brentius, Kemnitius etc. Idemque dicere omnes coguntur, qui Ubiquitatem defendunt: si enim totus Christus ubique est, certe totus in pane, et totus in calice erit. Alii denique cum Melanchtone quaestionem hanc penitus dissimulant.

CCXXXI. *Conclusio I.* Totus et integer Christus continetur sub unaquaque specie Eucharistica. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Authoritate Scripturarum. Joan. Cap. VI. Christus ait: *Qui manducat me, et ipse vivet propter me.* Ergo qui sumit speciem panis consecrati, sub qua sola proprie ac stricte dicta manducatio datur, non modo corpus, verum etiam totum Christum, id est, complexum ex corpore, sanguine, anima ac Divinitate Christi recipit. Ad Rom. Cap. VI. ait Apostolus: *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur.* Ergo corpus Christi sub specie panis existens, non separatur ab ejus sanguine, anima et Divinitate: et vicissim sanguis sub specie vini existens, non separatur a corpore, anima et Divinitate; alioquin Christus in Eucharistia esset mortuus. Prob. II. Authorita-

te Patrum. S. Cyrillus Catech. IV. eos qui sumunt Eucharistiam, vocat *Christophoros*, id est, non carnem tantum, sed ipsum Christum ferentes. S. Hieronymus Epist. ad Hedibiam, Quaest. II. scribit: *Nec Moyses dedit nobis panem verum, sed Dominus Jesus, ipse conviva et convivium, ipse comedens et qui comeditur.* S. Cyrillus Alexandrinus in Epist. ad Nestorium, quam Ephesina Synodus ratam habuit, Eucharistiam vocat *vivificam Verbi carnem.* S. Ambrosius Lib. de Initiandis, Cap. IX. *In illo Sacramento Christus est, quia corpus est Christi.* Prob. III. Authoritate Conciliorum. Constantiense Sess. XIII. ait: *Cum firmissime credendum sit, et nullatenus dubitandum, integrum Christi corpus et sanguinem tam sub specie panis quam sub specie vini veraciter contineri.* Et Sess. XLV. Martinus V. vult inquiri a suspecto de haeresi, num credat et asserat, quod peracta consecratione sit vera caro, sanguis, anima, et totus Christus. Florentinum in Decretum pro Armenis ait: *Totus Christus continetur sub specie panis, et totus sub specie vini.* Tridentinum Sess. XIII. Cap. III. *Semper haec fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem sub panis et vini specie una cum ipsius anima et Divinitate existere.* Prob. IV. Ex praxi Ecclesiae, quae supremum atque absolutum latriae cultum atque adorationem Eucharistiae semper detulit, ut sequente Controversia fusius ostendemus. At cultus hic supremus latriae deferri non potest corpori aut sanguini Christi, nisi sint unita cum Divinitate. Ergo Ecclesia semper credidit, sub speciebus Eucharisticis non corpus tantum aut sanguinem, sed totum ac integrum Christum latere.

Prob. V. Ratione. Si Christus sub una specie totus ac integer non esset, sequeretur, Christum neque sub utraque specie totum ac integrum contineri. Atqui hoc a Lutheranis admitti nequit, qui realem Christi praesentiam, non mortui utique, sed vivi statuunt. Ergo. P. M. Sub panis speciebus esset tantum corpus, sub speciebus vini sanguis. Atqui totus ac integer Christus non est corpus et sanguis tantum, sed complexum ex corpore, sanguine, et anima cum Divinitate unitis. Ergo.

CCXXXII. *Conclusio II.* Totus ac integer Christus continetur in qualibet parte specierum sensibili panis et vini, non tantum separatione jam facta, sed antequam etiam fiat separatio. Prima pars Conclusionis est dogmatica et de fide, probaturque I. Authoritate Scripturarum paulo ante adducta. Qui enim sensibilem partem v. g. specierum panis ori inserit et deglutit, ille vere manducat et in stomachum trajicit carnem, non qualemcumque, sed carnem Christi vivificam, corpus Christi gloriosum ac impassibile, quod *resurgens a mortuis jam non amplius moritur*, ut ait Apostolus ad Rom. Cap. VI. Ergo totus ac integer Christus contineatur necesse est in qualibet sensibili parte specierum. Prob. II. Authoritate Patrum, qui Fideles communicaturos monent, ne vel minimam Sacrae Hostiae micam patiantur in terram dilabi; quia nimirum persuasum et exploratum semper fuit in Ecclesia Catholica, corpus Christi sub qualibet sensibili parte specierum contineri. Origenes Hom. XIII. in Exodum scribit: *Volo vos admonere Religionis vestrae exemplis. Nostis, qui divinis Mysteriis interesse consuestis, quomodo cum suscipitis corpus Domini, cum omni cau-*

tela et veneratione servatis, ne ex eo parum quid decidat, ne consecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim vos creditis, et recte creditis, siquid inde per negligentiam decidat. S. Cyrillus Jerosol. Catech. V. *Cave autem, ne quid inde excidat tibi; quod enim amittis, hoc tamquam ex proprio membro amiseris. Nam siquis tibi ramenta aurea daret, nonne magna cum diligentia illa teneres, cavens ne quid ex illis periret, damnumque sustineres? Et non multo magis et diligentius de hoc, quod auro gemmisque pretiosius est, ne mica aliqua ex illo cadat, providebis?* Prob. III. Authoritate Conciliorum. Florentinum in Decreto pro Armenis ait: *Totus Christus continetur sub specie panis, et totus sub specie vini; sub qualibet quoque parte Hostiae consecratae, et vini consecrati, separatione facta totus est Christus.* Tridentinum Sess. XIII. Can. III. *Si quis negaverit, in Venerabili Sacramento Eucharistiae sub unaquaque specie, et sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri; anathema sit.* Prob. IV. Ratione. Totus et integer Christus manet v. g. sub speciebus panis, quamdiu sub illis manet corpus ejus, ut ostendimus praecedente conclusione. Atqui corpus Christi manet sub speciebus panis etiam post divisionem. Ergo. P. m. Corpus Christi manet sub speciebus panis, quamdiu illae non corrumpuntur. Atqui illae non corrumpuntur per separationem aut divisionem in particulas sensibiles. Ergo. II. Christus est in tota Hostia consecrata totus et integer. Ergo si Hostia consecrata dividatur, vel Christus in omnibus partibus Hostiae divisae esse desinet; non enim potior ratio est pro aliquibus quam pro aliis: vel Christus ipse in frustra divi-

detur. Atqui neutrum horum dici potest: non primum; alias ob paritatem rationis sequeretur, quod Apostoli non receperint Christum, saltem sub specie vini, pridie mortis Christi, quia singuli partem tantum specierum vini semel consecrati ex eodem calice biberunt: non secundum; quia corpus Christi in Eucharistia est gloriosum et impassibile, nec in frusta secari potest.

CCXXXIII. Altera Conclusionis pars, qua dicitur totum Christum in qualibet sensibili parte specierum contineri etiam ante separationem, non quidem de fide est, quia id neque in Scripturis, neque in Traditione, neque in Canonibus Conciliorum clare et diserte exprimitur; tam certa tamen Theologis videtur, ut contrariam sententiam errori proximam esse merito censeant. Prob. itaque duplici ratione. I. est. Christus totus continetur in qualibet parte sensibili specierum post factam divisionem. Ergo etiam antequam illa fieret, ita continebatur. P. C. Divisio illa neque nova est consecratio, neque aliquid operatur circa corpus Christi. Ergo post divisionem Hostiae corpus Christi non potest esse in aliquo loco, in quo non erat ante divisionem. II. Christi corpus non potest incipere esse ubi non erat, nisi per novam sui reproductionem. Atqui haec nova reproductio corporis Christi sub partibus Hostiae separatis, sub quibus non erat ante separationem, neque fit praecise vi ipsius separationis partium, neque vi verborum quibus consecrata fuit Hostia; illa enim verba jam transierunt, totumque quem habere poterant effectum tunc habuerunt, quando a Sacerdote prolata sunt. Ergo.

CCXXXIV. Adversarii nihil admodum habent quod huic Conclusioni opponant, quam illud, expli-

cari nimirum non posse, quomodo Christus sit totus sub singulis partibus sensibilibus specierum, ante illarum divisionem. Verum respondeo, quamvis haec res clare et ad captum explicari nequeat, minime tamen evincitur, rem ita se non habere. Multa existere exploratum est sensibus nostris passim obvia, quorum proprietates et affectiones nondum in apricum prolatae sunt. Quid igitur mirum est, in Augustissimo Eucharistiae Sacramento, quod omnium prodigiorum maximum est, multa dari quae obtusam ingenii nostri aciem effugiant. Valeat igitur hic, si umquam alias, illud Augustini monitum Epist. CXXXVII. alias III. ad Volusianum: *Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse.*

CCXXXV. *Quaeres I.* An totus et integer Christus contineatur vi verborum consecrationis in unaquaque specie panis et vini? Resp. negative; sed vi verborum sub specie panis esse solum corpus, ac sub specie vini sanguinem Christi solummodo. Ratio est, quia verba consecrationis in tantum operantur, in quantum significant. Atqui verba illa, *Hoc est corpus meum*, *Hic est sanguis meus*, significant, priora quidem corpus, posteriora vero sanguinem, et nihil amplius. Ergo re vera ponunt tantum corpus sub specie panis, et sanguinem sub specie vini. Quapropter si Apostoli triduo mortis Christi consecrassent, corpus fuisset sub specie panis sine sanguine et anima, et sanguis sub specie vini sine corpore et anima; quia tunc nec corpus cum sanguine et anima, nec anima cum corpore et sanguine necessariam habebant connexionem, utpote a se invicem tunc separata: Divinitas autem

fuisset et corpori et sanguini unita; quia quod Verbum semel assumpsit, numquam dimisit.

CCXXXVI. *Quaeres II.* An totus et integer Christus contineatur per concomitantiam naturalem in unaquaque specie panis et vini? Resp. affirmative. Concomitantia autem haec est naturalis connexio partium Christi, qua fit ut una non possit esse sine altera. Prob. assertio I. Authoritate Tridentini, quod Sess. XIII. Cap. III. ita loquitur: *Semper haec fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem sub panis et vini specie una cum ipsius anima et Divinitate existere; sed corpus quidem sub specie panis, et sanguinem sub vini specie ex vi verborum: ipsum autem corpus sub specie vini, sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque vi naturalis illius connexionis et concomitantiae, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit non amplius moriturus, inter se copulantur: Divinitatem porro propter admirabilem illam ejus cum corpore et anima hypostaticam unionem. Quapropter verissimum est, tantumdem sub alterutra specie atque sub utraque contineri; totus enim et integer Christus sub panis specie, et sub quavis ipsius speciei parte, totus item sub vini specie, et sub ejus partibus existit.* II. Ratione. Totus et integer Christus continetur in unaquaque specie panis et vini. Atqui non continetur vi verborum. Ergo continetur propter concomitantiam: nimirum corpus, sanguis et anima propter naturalem connexionem, quam habent inter se partes humanitatis Christi; Divinitas vero et Verbum ipsum propter unionem hypostaticam cum humanitate Christi.

CCXXXVII. *Quaeres III.* An in unaquaque specie, atque etiam parte sensibili specierum, non solum totus ac integer Christus, verum etiam Pater et Spiritus Sanctus continentur per concomitantiam? Resp. affirmative; Pater enim et Spiritus Sanctus, propter summam identitatem omnium divinarum personarum in natura, sunt inseparabiles a Verbo, juxta illud Christi Joan. Cap. X. *Pater in me est, et ego in Patre.* Ergo facta consecratione, in unaquaque specie et sensibili parte specierum tota Sacrosancta Trinitas incipit esse in Eucharistia; non absolute, quia cum ubique sit, non potest absolute incipere esse alicubi; sed specialiter, et novo quodam modo: ita ut si fieri posset Sanctissimam Trinitatem non esse ubique, necessario tamen esset in Sacramento Eucharistiae, ob summam hanc divinarum personarum identitatem in natura divina.

CCXXXVIII. *Quaeres IV.* An in Eucharistia substantia panis non tantum convertatur in corpus, sed etiam in sanguinem Christi; ac vicissim substantia vini non tantum in sanguinem, sed etiam in corpus Christi? Resp. negative; quia substantialis conversio in Eucharistia fit vi verborum: adeoque panis et vinum in illud tantum convertuntur substantialiter, quod vi verborum sub speciebus ponitur per reproductionem. Sed vi verborum sub speciebus panis solum corpus, et sub specie vini solus sanguis ponuntur per reproductionem. Ergo.

CONTROVERSIA X.

AN CHRISTUS STATIM POST VERBA CONSECRATIONIS REALITER ET SUBSTANTIALITER SIT PRAESENS IN EUCHARISTIA, ETIAM ANTE USUM?

Contra Protestantes.

CCXXXIX.

Martinus Bucerus Minister Argentoratensis A. 1536. Vittenbergam missus ad conciliandam Lutheranos inter et Sacramentarios pacem, persuasit Luthero, Christum non esse in Eucharistia realiter ac substantialiter praesentem, nisi dum actu sumitur; ac proinde ipsam Eucharistiae sumptionem proprie loquendo esse Sacramentum. Errorem hunc avide arripuerunt tum Lutherani tum Sacramentarii; hoc tamen discrimine, quod Lutherani agnoscant realem Christi praesentiam in manducatione, Sacramentarii vero spiritualem tantum. Usum hunc Sacramenti non eodem modo explicant Protestantes. Calvinus, Petrus Vermilius, Flaccius Illyricus etc. contendunt, tunc solum panem et vinum esse Sacramentum, dum comeditur et bibitur: sicut aqua baptismi tunc solum est Sacramentum, cum abluit; unde negant manere Sacramentum, si deferatur ad aegrotos. Lutherus concordiae cum Bucero initae articulum illum ita interpretabatur, ut vellet unionem inter panem et corpus Christi non diu, sed exiguo tantum tempore permanere extra usum: quod satis erat ad negandam praesentiam Christi in

Sacra Hostia pyxidi inclusa, et dum eam in supplicationibus Catholici circumferunt. Hinc in Epistola quadam A. 1543. scripta Tomo IV. Jenensi laudat Melanchtonem, quod dixerit, Christum tantum in actione Coenae esse praesentem, non tamen in puncto praeciso aut mathematico. Quaerenti autem quamdiu duret Christi praesentia post prolata consecrationis verba, ita dogmatice definit Epist. II. ad Wolferinum Tomo IV. Edit. Lat. Jenensis: *Sic ergo definiemus tempus vel actionem Sacramentalem, ut incipiat ab initio Orationis Dominicae, et duret donec omnes communicaverint, calicem ebiberint, populus dimissus, et ab altari discessum sit.* Quod profecto tempus in magno communicantium affluxu ultra horam protrahi potest. Kemnitius, ad eludendam Patrum ac veteris Ecclesiae authoritatem, docet corpus Christi praesens esse in omnibus actionibus quibus Coena peragitur, hoc est, cum panis accipitur in manus, benedicitur, frangitur, distribuitur et manducatur: immo cum immediate post Coenam defertur ad aegrotos, ut illum comedant, non ut servent. Quidam eo usque progressi sunt, ut dicerent, toto triduo servari posse Eucharistiam propter aegrotos, atque in ea Christi corpus remanere. At si toto triduo remanet, cur non etiam quatriduo ac per mensem, aut tamdiu donec species corrumpantur? Recentiores Protestantes vel plerumque praesentiam Christi ad solum usum restringunt, vel quaestionem hanc tamquam inutilem contemnunt; cum tamen gravissimi sit momenti, atque ex ea adoratio tam externa quam interior Numinis Eucharistici necessario fluxu dimanet.

CCXL. *Conclusio.* Sacramentum Eucharistiae non consistit in usu et sumptione, sed in re permanente: adeoque statim ac prolata sunt verba Consecrationis, Christus substantialiter est praesens sub speciebus panis et vini, et sub illis tandiu perseverat, quamdiu illae integrae manent. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Authoritate Scripturarum. Christus Eucharistiam instituens Matth. Cap. XXVI. ait: *Accipite, et comedite: hoc est corpus meum. -- Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus.* Atqui haec verba, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, prolata fuerunt ante actionem manducandi et bibendi. Ergo vera fuerunt ante actionem manducandi et bibendi. Sed si Christus substantialiter foret praesens in ipsa primum manducatione, verba illa fuissent falsa, quando a Christo prolata sunt. Apostolus I. ad Cor. Cap. X. scribit: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Ergo hic aperte indicatur, panem prius consecrari mutarique in corpus Domini, quam frangatur et distribuatur: non enim ait Apostolus, futurum esse corpus Domini quod frangitur, sed jam esse corpus Domini: neque dixit, calix quem bibimus, aut panis quem edimus; sed *calix cui benedicimus, panis quem frangimus. Confirm.* Ea est natura propositionis operatoriae Christi, ut prolatis verbis absque mora existat quod enuntiatur. Sicut enim cum dixit Deus Gen. Cap. I. *Fiat lux*, statim et absque mora facta est lux: cum dixit Christus paralytico Joan. Cap. V. *Surge, tolle grabatum tuum, et ambula*, statim sanatus est: cum dixit Lazaro mortuo Joan. Cap. XI. *Lazare veni fo-*

tas, statim e sepulcro redivivus prodiit: ita statim atque haec verba protulit, *Hoc est corpus meum*, eademque in persona Christi Sacerdotes proferunt, panis in corpus Christi mutatur.

CCXLI. Prob. II. Authoritate Patrum. Patres corpus Domini non solum in ore Fidelium, sed etiam in Altari, et vasis sacris agnoscunt. *S. Optatus Milevitanus* Lib. VI. contra Parmenianum, vocat Altare sedem corporis Christi, et calices sacros, sanguinis Christi portatores. *S. Augustinus* Enarratione I. in Psal. XXXIII. dicit, quod Christus obstupescendo quodam modo corpus suum in manibus suis tulerit. *S. Joan. Chrysost.* Hom. XXIV. in I. ad Cor. ait, eumdem Christum nunc in altari consistere, qui aliquando in praesepi a Magis fuit adoratus. Et in Epist. ad S. Innocentium I. de militibus ab Imperatore missis scribit: *Locum in quo Sancta condita servabantur, ingressi sunt milites, quorum aliquos scimus nullis initiatos mysteriis, et viderunt omnia quae intus erant; quin et testes sumus, quod Christi sanguis, sicut in tali tumultu contingit, in praedictorum militum vestes effusus est.* S. Cyrillus Alexandrin. Epist. ad Calosyrium ait: *Audio aliquos esse, qui mystican Eulogiam nihil ad sanctificationem juvare dicant, si quid ex ea fiat reliqui in alium diem: Insaniunt vero qui haec asserunt; neque enim alteratur Christus, neque sanctum corpus ejus immutatur, sed benedictionis vis ac facultas et vivificans gratia perpetua in illo existit.*

CCXLII. Prob. III. Authoritate Conciliorum. Turonense II. A. 567. Can. III. statuit: *Ut corpus Domini in altari non in imaginario ordine*, (id est, non inter sacras imagines) *sed sub Crucis titulo com-*

ponatur. Ergo panis consecratus jam ante sumptionem est corpus Christi. Lateranense IV. A. 1215. Can. XX. *Statuimus, ut in cunctis Ecclesiis chrisma et Eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis conserventur, ne possit ad illa temeraria manus extendi.* Tridentinum Sess. XIII. Can. IV. *Si quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili Eucharistiae Sacramento non esse corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantum in usu, dum sumitur, non autem ante vel post, et in Hostiis seu particulis consecratis, quae post Communionem reservantur vel supersunt, non remanere verum corpus Domini; anathema sit.*

CCXLIII. Prob. IV. Ex antiqua et constanti praxi Ecclesiae asservandi Eucharistiam. Constat enim I. viguisse communionem domesticam, qua quisque domi asservatam Eucharistiam sumebat. Hujus consuetudinis meminerunt *Tertullianus* Lib. II. ad Uxorem, Cap. V. *S. Cyprianus* in Tract. de Lapsis. *S. Basilius* Epist. CCLXXXIX. ad Caesariam Patriciam. S. *Hieronymus* in Epist. ad Pammachium. *S. Gregorius Nazianz.* Orat. XI. de S. Gorgonia. *S. Ambrosius* in Orat. funebri de obitu fratris sui Satyri. Vide dicta Num. LIII. Constat. II. Eucharistiam ad absentes fuisse delatam, ut testantur *S. Justinus M.* et *S. Irenaeus* apud *Eusebium* Hist. Eccles. Lib. V. Cap. XXIV., ubi in Epistola ad Victorem Papam ait: *Verum illi ipsi, qui te praecesserunt Presbyteri, quamvis id minime observarent, Ecclesiarum Presbyteris quid id observabant, Eucharistiam transmiserunt*, nempe in signum mutuae fidei et concordiae. Constat. III. Eucharistiam in Sacrario asservatam fuisse, ut ad aegrotos deferre-

tur. Manifeste id evincitur ex communione Serapionis apud *Eusebium* Lib. VI. Hist. Eccles. Cap. XXXVI. et S. Ambrosii in Vita ejus a *Paulino* Diacono conscripta. Vide dicta Num. LI. Praterea *Nicaenum* I. Can. XIII. ex versione Dionysii Exigui ait: *De his qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua regularisque servabitur; ita ut si quis egreditur e corpore, ultimo et maxime necessario viatico minime privetur.* Certum est autem, non potuisse aegrotis Eucharistiam quovis tempore ministrari, nisi ea asservata fuisset in Ecclesiis, et ad infirmorum domus delata. Graeci denique, ut referunt *Goarius* in notis ad Euchologium, et *Petrus Arcudius* Lib. III. de Concordia, Cap. LV. feria V. majoris hebdomadae, ex antiquissima disciplina, pro toto anno Eucharistiam consecrant pro infirmis.

CCXLIV. Calvinus tanta pressus authoritate Lib. IV. Institutionis, Cap. XVII. scribit: *Qui sic faciunt,* (id est, qui Eucharistiam asservant) *habent, fateor, veteris Ecclesiae exemplum: verum in re tanta, et in qua sine magno periculo non erratur, nihil tutius est quam veritatem sequi.* Verissima haec sunt omnino, neque in dubium trahenda. At non hic quaeritur, tutiusne sit veritatem sequi quam falsitatem; sed quaestio est, a qua parte stet veritas: an errasse potius censenda sit vetus Christi Ecclesia, quam novitia illa Protestantium? An tutius sit veterem Ecclesiae consuetudinem sequi, vel novas sectari Protestantium opiniones, toti antiquitati incognitas?

CCXLV. Prob. V. Authoritate Ecclesiae Latinae et Graecae, quae Eucharistiae, ut sequente Controversia ostendemus, supremum adorationis et latriae cul-

tum semper detulit. Ergo Ecclesia perpetuo sensit, in Eucharistia post verba consecrationis, etiam ante usum seu manducationem, Christum realiter, vere, ac substantialiter praesentem esse. Quin etiam Graeci ex antiquissima consuetudine toto Quadragesimae tempore, exceptis dumtaxat diebus Sabbathi et Dominicis, ac festa die Annuntiationis Deiparae, non alias celebrant Missas quam ex praesanctificatis seu consecratis die Dominica praecedente: neque tamen minus populus cum Sacerdote et Ministris sacra dona adorant, quamvis feria VI. dies omnino sex ab illorum consecratione effluxerint.

CCXLVI. Prob. VI. Argumento negativo. Lutherani, qui in materia Religionis nihil affirmandum esse asserunt nisi quod in Scripturis continetur: quibus semper in ore est illud, *Ubi scriptum est?* nullum Scripturae locum pro tuendo suo errore afferre possunt, nullamque rationem assignare, cur Christus praesentiam suam subtrahat, nisi consecrata Hostia statim aut certe paulo post consecrationem sumatur; cum tamen longiori tempore idem maneat status sensibilis specierum. Ergo gratis confingunt, Christum extra usum non esse in Eucharistia praesentem.

OBJECTIONES.

CCXLVII. *Objicitur I.* Authoritas Scripturarum. Christus ea verba, *Hoc est corpus meum*, *Hic est sanguis meus*, non protulit ante manducationem, sed cum Apostoli manducarent et biberent. Ergo ex illis verbis nihil evincitur. P. A. Matth. Cap. XXVI. dicitur: *Coenantibus autem eis, accepit Jesus panem*,

et benedixit, *ac fregit*, *deditque discipulis suis*, *et ait*: *Accipite*, *et comedite*: *hoc est corpus meum*. Et Marci Cap. XIV. *Et accepto calice*, *gratias agens dedit eis*: *et biberunt ex illo omnes. Et ait illis*: *Hic est sanguis meus*. Ergo Christus non erat praesens in Eucharistia, antequam discipuli manducarent et biberent. Resp. N. A. Ad *prob.* C. A. N. C. *S. Matthaeus* Apostolos exhibet manducantes, non Eucharistiam utique antequam illa a Christo institueretur; sed cibos communes a Judaeis ordinarie in coena comedi solitos: tum demum narrat, Eucharistiam fuisse a Christo institutam, atque Apostolis distributam. *S. Marcus* ordinem rei gestae non observavit, quem reliqui Evangelistae observarunt; sed per anticipationem dixit, *Et biberunt ex illo omnes*. Quare apud S. Marcum non attendendus est verborum ordo, sed sensus, ex quo aperte colligitur, verba illa, *Hoc est corpus meum*, *Hic est sanguis meus*, ante a Christo fuisse prolata, quam panem et vinum consecratum Apostolis porrigeret. Nam I. Verba illa continent rationem, cur Eucharistia sumenda sit, habentque hunc sensum: Accipite, et comedite, quia hoc quod vobis datur, est corpus meum: Bibite, quia hic est sanguis meus, ut manifeste id indicatur per particulam *enim* in consecratione calicis. Ergo ratio illa debuit Apostolis proponi, antequam Eucharistia illis administraretur. II. Nisi Christus praemisisset verba illa, ac praemonuisset id esse corpus suum et sanguinem quod porrigebat, Apostoli illud sine fide, et tamquam cibum ac potum communem sumpsissent. Quare recte ajunt Tridentini Patres Sess. XIII. Cap. III. *Nondum Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant*, *cum*

vere tamen ipse affirmaret corpus suum esse quod praebebat, et semper haec fides in Ecclesia Dei fuit.

CCXLVIII. *Dices.* Quamvis verba illa prolata fuerint ante manducationem, non tamen inde sequitur debuisse esse vera, antequam Apostoli Eucharistiam sumerent. Ergo. P. A. Christus praesentiam sui corporis promisit sub conditione, si nimirum Apostoli acciperent, et comederent quod ipsis porrigebatur. Ergo verba illa ante purificationem conditionis non debuerunt esse vera. R. N. A. Ad *probat.* N. A. Verba illa non continent promissionem, sed rationem, cur comedendum ac bibendum esset quod ipsis porrigebatur; quia nimirum illud erat verum corpus, verusque Christi sanguis: neque enim frustra addita est a Christo particula causalis *enim*, neque frustra praesens tempus notatur, *Hic est enim sanguis meus*, contra ac fieri solet in promissione, quae per verbum futuri temporis exprimitur.

CCXLIX. *Objicitur II.* Authoritas Patrum ac Theologorum. S. Clemens Romanus Epist. II. ad Jacobum Fratrem Domini scribit: *Tanta in altario holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quod si remanserint, in crastinum non reserventur, sed cum timore et tremore Clericorum diligentia consumantur.* II. Origenes Hom. V. in Cap. VII. Levitici ait: *Dominus panem quem discipulis suis dabat, non distulit nec differri jussit in crastinum.* III Humbertus Card. Saeculo XI. Graecos Constantinopoli reprehendit in libro suo contra Nicetam Pectoratum, quod illo toto Quadragesimae tempore panem die Dominica consecratum asservent. IV. Gabriel Biel, nobilis Theologus Academiae Tubinganae circa finem Saeculi XV. Lectione XXXVI. in Canonem Missae, ita loquitur: *Postquam Christus*

corpus suum consecravit, non sistebat in consecratione, neque dedit discipulis, ut honorifice conservarent; sed dedit in sui usum, dicens: Accipite, et comedite. Ergo ex asservatione Eucharistiae validum contra Protestantes argumentum instrui nequit. Resp. ad I. Epistolam illam suppositiliam esse; et quamvis ut genuina admitteretur, eam tamen Protestantibus non patrocinari. Author enim citatae Epistolae, quiscumque is demum fuerit, agit de illis Eucharistiae portionibus, quae ex quotidiana Fidelium communione remanebant, quasque jubet a Clericis consumi; minime autem negat asservatam fuisse Eucharistiam pro infirmis communicandis: immo id suo aevo factum fuisse non obscure indicat circa initium citatae Epistolae: *Tribus gradibus, inquit, commissa sunt Sacramenta divinorum secretorum, id est, Presbytero, Diacono, et Ministro, qui cum timore et tremore reliquias fragmentorum corporis Dominici custodire debent, ne qua putredo in Sacrario inveniatur; ne cum negligenter agitur, portioni corporis Domini gravis inferatur injuria.* Ad II. Resp. Origenem loqui de sacrificio laudis, velleque ut novum semper canticum Domino canamus: quod probat tum exemplo Christi, qui consecratum panem statim distribuit, tum ex praecepto Apostolis dato, ne panes portarent in via. Dein quamvis Christus non praeceperit asservari Eucharistiam, id tamen minime prohibuit, sed Ecclesiae dispositioni reliquit, quae aetate Origenis Eucharistiam asservabat, ut patet ex SS. Cypriano, et Dionysio Alexandrino. Ad III. Resp. Graecos non fuisse ab Humberto reprehensos, quod Eucharistiam pro aegrotis asservarent; sed quod contra morem Latinae Ecclesiae toto Quadragesimae tempore, exceptis diebus Sabbathi et Do-

minicis, Missam imperfectam, sive ex die Dominica praesanctificatis celebrarent absque nova consecratione, quae tamen ad verum et perfectum Missae Sacrificium necessario requiritur. Ad IV. Resp. Gabriel Biel agnovit praesentiam realem Christi in Eucharistia etiam extra usum; ait enim l. c. *Non tantum prodest Christi corpus in pyxide conservatum, sicut oblatum et sumptum in vera fide et devotione.* Urget itaque tantum fideles ad frequentem communionem eo ex capite; quia Christus non eo solum ex fine hoc Mysterium instituit, ut honorifice per vicos et plateas circumgestetur, sed praecipue ut eo spiritualiter nutriamur.

CCL. *Objicitur III.* Ecclesiae praxis. Ecclesia Jerosolymitana, teste *Hesychio* Saec. VI. Scriptore, Lib. II. in Levit. Cap. VIII. solebat comburere quod supererat ex Eucharistia. II. Ecclesia Constantinopolitana, ut scribit *Nicephorus* Lib. XVII. Hist. Eccles. Cap. II. reliquias Eucharistiae innocentibus pueris dabat manducandas. III. Fidelium cadavera frequenter olim cum Eucharistia sepulturae tradebantur. IV. In damnatione Photii Episcopi in vino consecrato calamum intinxere: quod etiam fecisse dicitur *Theodorus* Papa, quando Pyrrhum Constantinopolitanum Monothelitam condemnavit. V. *S. Augustinus* Lib. III. Operis imperfecti, Cap. CLXII. narrat, mulierem cataplasma ex Eucharistia filio suo fecisse, quo imposito sanatus est puer. Ergo Ecclesia vel non asservavit Eucharistiam, vel saltem non credidit, Christum ante usum esse praesentem; alias maxima irreverentia Christo fuisset exhibita. Resp. ad I. in Ecclesia Jerosolymitana servatam quidem fuisse Eucharistiam pro infirmis aliquo tempore, sed non diu; post aliquot enim dies renovabatur, et quod ex priori su-

pererat, igne absumebatur, ne forte vitium contraheret diuturna asservatione, ut ipse *Hesychius* l. c. non obscure indicat. *Quod reliquum est*, inquit, *de carnibus et panibus in igne incendi praecepit*, (Deus in veteri Testamento) *quod nunc videmus etiam sensibiliter in Ecclesia fieri, ignique tradi quaecumque remanere contigerit inconsumpta, non omnino ea quae una die, vel duabus, aut multis servata sunt. Sicut enim apparet, non hoc legislator praecepit, sed quod reliquum est, incendi jubet.* Ad II. Resp. eadem de causa, ne scilicet corrumperentur, datas fuisse Constantinopoli superfluas particulas pueris innocentibus, non tamen omnes, ita ut Eucharistia pro aegrotis asservata non fuerit, aut saltem post dies aliquot renovata. Idem enim Nicephorus l. c. scribit: *Ut eum plusculum de partibus immaculati divinique corporis Domini reliquum esset, Sacerdos pueros incorruptos -- accerserent.* Ubi vox *plusculum* aperte significat superfluas particulas. Ad III. Resp. generatim cum S. Augustino Lib. I. de Civit. Dei Cap. XXII. *Non quaerimus utrum factum sit sed utrum faciendum; sana quippe ratio etiam exemplis anteponenda est.* Eucharistia data quidem mortuis fuit ex simplicitate ac bona fide; sed Ecclesia abusum hunc reprobavit in *Carthaginensi* III. A. 397. Cap. VI. et *Antisiodorensi* A. 578. Can. XII. Ad IV. Resp. Si vera sunt quae *Nicetas* narrat in Vita S. Ignatii Patriarchae Constantinopolitani, et *Theophanes* in Chronographia de Theodoro, cedunt in venerationem sacri sanguinis, quo subscriptionis veritas ostendebatur. Quamquam exemplum hoc admiratione magis quam imitatione dignum est, et a praesenti Ecclesiae disciplina omnino abhorrens. Ad V. Resp. laudandam esse foeminae fiduciam,

quam magnam fuisse prodigiosa filii sanatio ostendit; factum vero excusatione magis quam laude dignum fuisse. Quae itaque Adversarii proferunt, non comprobant Ecclesiae praxim, ad quam solam hac in re attendendum est; sed privatae tantum personae abusum, vel simplicitatem.

CCLI. *Objicitur IV.* Institutio Christus instituit Eucharistiam ut distribuatur, et a Fidelibus manducetur: at non praecepit, ut servetur in pyxide, adoretur in Ecclesia, aut circumgestetur in supplicationibus. Ergo cum extra usum institutio Christi non servetur, Eucharistia extra illum non est Sacramentum, neque in illa Christus est vere ac substantialiter praesens. P. C. Si materia et forma a Christo praescripta non adhibeatur, nullum fit Sacramentum. Ergo etiam Eucharistia nullum erit Sacramentum, si a Fidelibus juxta institutionem Christi non sumatur. Resp. D. A. Ut a Fidelibus manducetur statim, N. A. Aliquando, et suo tempore, C. A. N. C. Christus equidem non praecepit Eucharistiam asservari in pyxide; at neque prohibuit id fieri. Ergo Ecclesia asservando Eucharistiam, non agit contra institutionem Christi. Profecto si res quoad suum esse ab usu penderet, sequeretur panem non esse cibum, nisi quando actu comeditur: neque vinum materiam esse aptam restinguendae siti, quamdiu in dolio vel in vitro est. Ad *prob.* C. A. N. C. ac suppositum, quod Eucharistia juxta institutionem Christi sit sumenda statim ac a Sacerdote confecta est. Materia et forma sunt partes essentiales, ex quibus constant Sacramenta, juxta illud S. Augustini Tract. LXXX. in Joan. *Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum.* At vero id dici nequit de fine institutionis, nisi adversarii dicere

velint invalide illum baptizari, qui non ad emundandas animae maculas, utque Christo inseratur; sed spe temporalis lucri, aut honoris adipiscendi causa sacro fonte tingitur, quamvis debita materia et forma a ministris usurpetur.

CCLII. *Objicitur V.* Paritas. Baptismum aliaque Sacramenta etiam juxta Catholicos consistunt in actione. Ergo idem dicendum est de Eucharistia. Resp. C. A. N. C. In signis ad placitum, qualia sunt Sacramenta, sola inspicienda est instituentis voluntas, quae colligi debet ex verbis, quibus ea instituit, et antiquissima ac numquam interrupta traditione. Jam vero Christus Eucharistiam instituens, dixit Matth. Cap. XXVI. *Hoc est corpus meum*; quae verba rem fixam ac permanentem significant: atque ita universa semper tenuit et intellexit Ecclesia. Habet itaque Eucharistia excellens aliquid et singulare. Sacramenta reliqua tunc primum vim habent sanctificandi, cum quis illis utitur; at vero in Eucharistia ante usum praesens est ipse Sanctitatis author, ex quo illa vim sanctificandi combibit.

CONTROVERSIA XI.

AN EXTERNUS AEQUE AC INTERNUS LATRIAE CULTUS CHRISTO SIT IN EUCHARISTIA EXHIBENDUS ?

Contra Protestantes.

CCLIII.

Christum in Eucharistia adorandum esse negant Sacramentarii omnes, eoquod Eucharistiam nihil aliud esse contendant, quam panem et vinum, figuras tantum corporis et sanguinis Dominici, quibus supremum adorationis cultum exhibere nefas sit, utpote creaturis, et quidem rationis et vitae expertibus. Quod si vero constaret, Christum in Eucharistia realiter, vere, ac substantialiter praesentem esse, ut docent Catholici, enim vero aequissimam esse ajunt, immo vero necessariam omnino hanc adorationem, quamvis remaneret etiam substantia panis et vini una cum corpore Christi. Testes adducimus Sacramentariorum Triarios. Zwinglius in Exeg. Euchar. ad Luth. Tomo II. scribit: *Si Christus hic est, cur non peccent qui non adorant*? Calvinus in Tract. Theol. de vera participatione Coenae: *Nos semper sic ratiocinati sumus, si Christus est in pane, esse sub pane adorandum.* Beza Lib. de Coena Domini: *Id si ita esse crederem, adorationem illius profecto non modo tolerabilem et religiosam, sed etiam necessariam arbitrarer.* Calviniani in Libro, cui titulus: *Admonitio de Libro concordiae*, ita loquuntur Cap. II. *Si Christus in pane Eucharistico praesens esset corporaliter, necessario nos ad panem hunc conversos, oporteret ipsi re-*

verentiam et adorationem Deo debitam exhibere. Alligata est autem adoratio ad hanc naturam assumptam a Filio Dei, ut ubicunque vel sensu nostro, vel verbo ipsius constat eum esse praesentem, eo dirigi adorationem et honorem Christi animo et corpore necesse sit; sicut dictum est: Adorent eum omnes Angeli Dei.

CCLIV. Lutherani omnes, eo quod doceant Christum non esse praesentem in Eucharistia ante usum, omnem adorationem rejiciunt extra actionem Coenae tamquam superstitiosam et idololatricam; praecipue vero quando Eucharistia a Catholicis per plateas cum facibus et hymnis defertur. An vero in ipso usu Christus adorandus sit, minime inter se conveniunt. Negant Lutherus in Lib. de Euchar. ad Waldenses. Melanchton in judicio suo de Coena Domini, edito A. 1559. Flaccius Illyricus in Confessione Antuerpiensi etc. Affirmant Lutherus pro sua levitate et inconstantia in Lib. de formula Missae, et in Lib. de verbis, *Hoc est corpus meum*. Bucerus in Actis Colloq. Ratisbonensis. Brentius in Apologia. Kemnitius in II. Parte Exam. Conc. Trident. Sess. XIII. Cap. V.

CCLV. *Conclusio*. Christo in Eucharistia existenti, sive Hostiae jam consecratae, supremus latriae cultus, externus aeque ac internus est exhibendus. Prob. Conclusio dogmatica I. Ratione Theologica fundata in Scripturis et lumine naturali. Deo vero supremus latriae cultus, externus aeque ac internus exhibendus est, ut sana ratio nos docet, et Scripturae praecipiunt. Atqui Christus statim post verba consecrationis realiter, vere, ac substantialiter existit in Eucharistia, estque verus Deus, Patri consubstantialis, idemque ipse, de quo Pater coelestis, ut scribit Apostolus ad Hebr. Cap. I.

Cum iterum introducit primogenitum in orbem terrae, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei. Idem ipse, de quo ad Philippenses Cap. II. dicitur: *Donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, coelestium, terrestrium et infernorum.* Ergo Christo statim post verba consecrationis in Eucharistia vere ac substantialiter praesenti exhibendus est supremus latriae cultus externus aeque ac internus.

CCLVI. Prob. II. Authoritate Patrum. *Origenes* Tomo II. Operum, Hom. V. in div. loc. novi Testamenti ait: *Quando sanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilians temetipsum imitare hunc Centurionem, et dicito: Domine non sum dignus.* S. Cyrillus Jerosol. Catech. V. *Tum vero post communionem corporis Christi, accede et ad sanguinis poculum, non extendens manus* (uti in sumptione Eucharistiae sub speciebus panis) *sed pronus, et adorationis ac venerationis in modum dicens, Amen.* S. Ambrosius Lib. III. de Spiritu Sancto, Cap. XII. *Per scabellum terra intelligitur; per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in Mysteriis adoramus.* S. Gregorius Nazianz. Orat. de obitu Gorgoniae sororis suae scribit, *illam ad altare cum fide procubuisse, ipsumque qui super eo honoratur, cum ingenti clamore invocasse.* S. Augustinus Enarrat. in Psal. XCVIII. *Et quia in ipsa carne hic ambulavit* (Christus) *et ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit; nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit: inventum est, quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, ut non solum non*

peccemus adorando, sed peccemus non adorando. S. Joan. Chrysost. Hom. III. in Epist. ad Ephes. *Considera, quaeso, mensa regalis est apposita: Angeli mensae administrantes: Ipse Rex adest, et tu adstas oscitans? Igitur adora, et communica.*

CCLVII. Hanc Patrum doctrinam perspectam cum haberet Tridentina Synodus, Sess. XIII. Cap. V. fidenter haec pronuntiavit: *Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christi fideles pro more in Catholica Ecclesia semper recepto, latriae cultum qui vero Deo debetur, huic Sanctissimo Sacramento in veneratione exhibeant. Neque enim ideo minus est adorandum, quod fuerit a Christo Domino, ut sumatur, institutum; nam illum eumdem Deum praesentem in eo adesse credimus, quem Pater aeternus introducens in orbem terrarum dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei, quem Magi procidentes adoraverunt; quem denique in Galilaea ab Apostolis adoratum fuisse Scriptura testatur.* Et Can. VI. *Siquis dixerit, in Sancto Eucharistiae Sacramento Christum Unigenitum Dei Filium non esse cultu latriae, etiam externo, adorandum, atque ideo nec festiva peculiari celebritate venerandum, neque in Processionibus, secundum laudabilem et universalem Ecclesiae Sanctae ritum et consuetudinem, solemniter circumgestandum, vel non publice ut adoretur populo proponendum, et ejus adoratores esse idololatras; anathema sit.*

CCLVIII. Prob. III. Ex consensu Ecclesiae Orientalis. Quod vetus Ecclesia Graeca Christum in Eucharistia latentem adoraverit cultu latriae, ostendunt tum Euchologia et Liturgiae antiquissimae, ex quibus constat, ritum elevandae Hostiae non quidem statim post

consecrationem, sed paulo ante communionem Sacerdotis apud Graecos viguisse: tum ex iis Patrum Graecorum locis, quae paulo ante laudavimus. Eumdem latriae cultum a recentioribus Graecis Eucharistiae deferri, quamvis a Latina Ecclesia divisi sint, adeo certum est, ut nihil magis. Pauca testimonia delibabimus. *Gabriel Severus* Philadelphiensis, juratus Latinorum hostis, in Apologia Ecclesiae Graecae, posteaquam docuit panem et vinum transubstantiari in carnem et sanguinem Jesu Christi, subjungit illico: *Inde provenit, quod ea non amplius honoremus simplici adoratione: honor quem impendimus, est cultus latriae.* Petrus Mogilas in Confessione Russicae Ecclesiae, quam A. 1642. Graeci in Concilio CPolitano sub Parthenio adoptarunt, Parte I. Quaest. CVII. scribit: *Honor, quem debes reddere terribilibus his Mysteriis, idem debet esse, ac quem reddis Jesu Christo. Sicut enim Petrus loquens loco Apostolorum omnium dicebat ad Jesum Christum: Tu es Christus Filius Dei vivi; sic et quilibet nostrum debet reddere cultum latriae his Mysteriis.* Anno 1684. proposita fuit *Simeoni* Metropolitae Dyrrachii a Protestantibus quaestio, quae sit in Graeca Ecclesia circa Eucharistiam fides. Simeon respondit inter alia apud *Emmanuelem Schelstrate*, qui haec responsa ex autographo primus edidit Tomo II. Actorum Orientalis Ecclesiae, pag. 656. *In sacra Liturgia quando Sacerdos facit ex pane et vino corpus et sanguinem Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, mutatur panis in corpus, et vinum in sanguinem Christi, et ab una substantia transmutatur in aliam venerandi corporis et sanguinis, manente solum exteriori specie panis et vini cum accidentibus: et vere*

creditur et adoratur cultu latriae Deus homo Jesus Christus, sicut sedet ad dexteram aeterni Patris. Testatur praeterea idem Simeon, singula ab se commemorata Fidei capita, quae Calvinianis ac Lutheranis erroribus opposita sunt, credi ab omnibus Orientalibus Episcopis, Monachis, et omni populo, seque hoc longo rerum usu cognovisse. Eadem confirmat Daniel Metropolita Varnensis, tamquam vera et credita ab Orientali Ecclesia usque ad praesentem diem, sicut in universis Moscoviae, Russiae, Moldaviaeque regionibus creditur. Subscripsit quoque *Theophanes* Metropolita Paronaxiae, suoque testimonio roborat *Raphael* Metropolita Ancyranus, totius Phrygiae et Galatiae Exarchus. *Dositheus* Patriarcha in Synodo *Jerosolymitana* A. 1672. apud *Harduinum* in Actis Conciliorum Tomo XI. columna 254. exponens fidem Graecae Ecclesiae circa Eucharistiam, ait: *Credimus supremo colendum honore, cultuque latriae idem Domini corpus et sanguinem esse adorandum. Quippe Sanctissimae Trinitatis, et corporis sanguinisque Domini una est adoratio. Credimus ante usum, statim a consecratione, ac post usum id quod sacris in pyxidibus communioni moribundorum asservatur, corpus esse Domini verum.* Dionysius CPolitanus, in declaratione doctrinae Ecclesiae Graecae adversus Calvinistas A. 1672. edita, cui XL. Episcopi Graeci subscripserunt, apud Harduinum Tomo XI. col. 275. ait: *Idem vero Sacramentum cultus Dei est, uti et appellatur; nam et cultu Deo competente Christi Salvatoris Deificatum corpus adoratur in illo, et pro fidelibus Christianis omnibus, cum vivis tum defunctis, ceu hostia immolatur.*

CCLIX. Idem cum Graecis sentiunt reliquae Christianae nationes per Orientem dispersae. De Moldavis popularibus suis testatur *Nicolaus Spadarius* in Stella Orientali, quam Marchioni de Pomponne, Galliarum Regis Oratori apud Suecos, Holmiae obtulit. *Credimus*, inquit, *Christi corpus et sanguinem in divina Liturgia omni modo latreutice adorandum cultu tam interno quam externo.* De Russis sive Moscis testantur *Olearius* Lutheranus, Holsatiae Ducis Bibliothecarius, *Oderbonus* in Epist. ad Marchionem de Pomponne; immo quotquot fere in Russia fuerunt, qui uno ore referunt, eos adorantium more procumbere, quoties Eucharistia ad aegrotos defertur, et dum Sacrificium Missae offertur, absoluta nempe consecratione, ac flexis genibus saepius inclamare: *Hospodi Pompilon*, id est, *Domine miserere nostri.* Eamdem esse Armenorum, Syrorum, Nestorianorum, Coptorum sententiam Marchio *Nointellius* Gallicus CPoli Legatus datis ad *Ludovicum XIV.* Regem Christianissimum litteris perscripsit, consultis prius quam diligentissime illarum nationum ac sectarum Episcopis, qui proprio chirographo hanc esse Ecclesiarum suarum fidem sancte testati sunt. Plura de hoc argumento inveniri possunt apud *Emmanuelem Schelstrate* in Actis Ecclesiae Orientalis, *Leonem Allatium*, et *Joannem Scheffmacher* in Epist. ad Senatorem Argentoratensem.

CCLX. Ex his quae de adoratione ab Orientalibus populis Eucharistiae semper exhibita diximus, manifeste evincitur I., hanc semper fuisse Ecclesiae Orientalis fidem, quod Christus vere, realiter ac substantialiter sit praesens in Eucharistia, mutata substantia panis et vini in corpus et sanguinem Domini. II. Eccle-

siam Orientalem semper credidisse, atque etiamnum credere, quod Christus non tantum in ipso usu sit substantialiter praesens in Eucharistia, verum etiam ante usum et comestionem, statim ac prolata sunt verba consecrationis; immo etiam post usum, id est post communionem populi, in illis nimirum particulis, quae pyxidi inclusae asservantur.

CCLXI. *Quaeres I.* An adoratio latriae sit etiam ipsi naturae humanae Christi deferenda? Resp. Humanam Christi naturam, hypostatice Verbo conjunctam, eadem et unica cum Divinitate Verbi adoratione colendam esse; non quidem propter se et primario, sed propter increatam excellentiam Verbi, et quatenus natura humana est aliquid personae divinae, quae per se, directe, ac primario adoratur. Prob. assertio I. Authoritate Scripturarum, quae nulla facta distinctione divinae et humanae in Christo naturae, satis aperte insinuant, adorationem terminari ad Christum duplici natura constantem. Ad Hebr. Cap. I. dicitur: *Et adorent eum* (Christum) *omnes Angeli Dei.* Joan. Cap. IX. Caecus a Christo illuminatus, ait: *Credo Domine. Et procidens adoravit eum.* Joan. Cap. V. ait Christus: *Pater - - omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem.* Prob. II. Authoritate Conciliorum. Ephesinum approbavit Synodicam S. Cyrilli Alexandrini Epistolam, in qua Anathematismo VIII. dicitur: *Si quis hominem assumptum una cum ipso Dei Verbo adorandum, una cum illo tamquam alterum in altero existentem, Deum appellandum esse dicere ausus fuerit: - - et non una potius adoratione Emmanuelem honorat, unamque illi glorificationem attribuit, quatenus Verbum factum est*

caro; anathema sit. CPolitanum II. Can. IX. *Si quis in duabus naturis adorari dicit Christum, ex quo duae adorationes introducuntur, separatim Deo Verbo, et separatim homini: vel siquis ad interemptionem vel ad confusionem Deitatis et humanitatis, vel unam naturam sive substantiam eorum quae convenerunt introducens, sic Christum adorat, sed non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio Dei Ecclesiae traditum est; anathema sit.* Prob. III. Authoritate Patrum. S. Athanasius in Epist. ad Adelphium scribit: *Rem creatam non adoramus: absit; Ethnicorum enim et Arianorum est hujusmodi error: sed rerum creaturum Dominum, carnem factum Dei Verbum adoramus. Etsi enim ipsa caro seorsim spectata pars sit rerum creaturum, attamen Dei facta est corpus. Neque vero hujusmodi corpus a Verbo dividentes adoramus, neque eum Verbum volumus adorare, ipsum a carne removemus.* S. Ambrosius Lib. III. de Spiritu Sancto, Cap. XII. *Per scabellum terra intelligitur; per terram autem Christi caro, quam hodie in Mysteriis adoramus, et quam Apostoli in Domino Jesu adorarunt: neque enim diversus est Christus, sed unus; neque cum adoratur tamquam Dei Filius, natus ex Virgine denegatur.* Prob. IV. Ratione. Totus Christus adoratur supremo cultu latriae. Atqui totus Christus non est tantum personalitas Verbi, sed etiam omnis natura subsistens subsistentia Verbi, adeoque etiam natura humana Christi. Ergo eadem adoratione adoratur natura humana Christi, qua adoratur persona Verbi: haec quidem primario ac per se; humanitas vero propter ineffabilem illam unionem cum natura divina et persona Verbi, qua-

tenus est aliquid ad personam divinam pertinens, quae sola per se directe ac primario adoratur.

CCLXII. *Dices I.* Soli Deo debetur cultus latriae. Atqui humanitas Christi non est Deus. Ergo humanitati Christi non debetur cultus latriae. II. Sacrificium offerri potest Christo ut Deo tantum, non ut homini. Ergo Christus adorari potest suprema adoratione ut Deus, non vero ut homo. III. Adoratio humanitatis Christi est tantum relativa. Ergo non est latreutica. P. A. Quamvis purpura cum Rege adoretur per modum unius objecti, tamen adoratio Regis est absoluta, et adoratio purpurae est relativa. Ergo a pari, quando Verbum cum sua humanitate adoratur, adoratio Verbi est absoluta, et adoratio humanitatis est relativa ac priore inferior. IV. Saltem humanitati ut praecisae per intellectum nostrum a natura divina, cultus tantum hyperduliae competit. Resp. ad I. D. M. Soli Deo, tamquam objecto primario, et propter excellentiam propriam debetur cultus latriae, C. M. Tamquam objecto secundario, N. M. Et D. min. Humanitas Christi non est Deus, si separata et sejuncta sit a Verbo, C. min. Humanitas hypostatice unita cum Verbo, subdist. Ita tamen, ut persona terminans naturam humanam Christi sit verus Deus, C. Aliter, N. min. Ad II. N. C. Christus ipse in Lege Evangelica Sacrificium offert ministerio Sacerdotum; Christus autem qua homo non potest sibi ut homini, sed solum ut Deo sacrificare. At vero nos Christum adoramus non in ipsius Christi, sed in nostra persona ac proprio nomine, sicque recte possumus illum adorare cultu latriae absoluto, non solum qua Deum, sed etiam qua hominem. Ad III. N. A. Adoratio relativa dicitur illa, qua aliquid adoratur

propter excellentiam alterius suppositi ad quod habitudinem habet: At vero humanitas Christi adoratur propter excellentiam sui suppositi. Ad *prob.* C. A. N. C. Purpura est suppositum distinctum a persona Regis: contra humanitas Christi non est persona, sed natura adorata propter excellentiam personae, cujus est natura. Ad IV. Resp. Quotiescumque adoratur Christus, separatio aut praecisio, quamtumvis etiam mentalis, locum habere nec potest nec debet, alias injuria fieret humanitati Christi; haec enim cum semper sit Verbo inseparabiliter unita, propter increatam excellentiam ipsius Verbi digna est semper quae concomitanter adoretur cultu supremo latriae, qui inferiorem adorationem excludit.

CCLXIII. *Quaeres II.* An Catholici jure a Protestantibus vocentur artololatrae sive adoratores panis, eoquod Christum Eucharisticum adorent? Resp. eos inverecunde omnino a Protestantibus ita vocari. Ipse Marc. Ant. de Dominis Lib. VII. de Republ. Christiana, Cap. XI. id agnovit, scribens: *Objiciet aliquis, adorationem panis idololatricum quemdam ferre secum reatum, et artololatras esse in Religione Catholica vitandos. Respondeo, me nullum idololatricum crimen in illa adoratione, si recte dirigatur intentio, agnoscere. Qui enim docent, panem non esse amplius panem, sed corpus Christi, illi profecto panem non adorant, sed solum ex suppositione licet falsa* (ita Apostata Sacramentarius) *Christi corpus vere adorabile adorant.* Quod si etiam Protestantibus daretur, in Eucharistia praeter corpus Christi contineri etiam substantiam panis et vini, (quod tamen salva fide asseri non posse Controversia VIII. ostendimus,) ne tunc qui-

dem sequeretur Catholicos esse artololatras; nisi pariter Protestantes velint eos omnes fuisse vestilolatras, qui Christum vestitum olim adoraverunt, ut Apostoli et Magdalena.

CCLXIV. *Quaeres III.* An Catholici jure Idololatrae vocentur a Protestantibus, quia species Eucharisticas, sive totum Sacramentum Eucharistiae adorant, quod consistit in corpore ac sanguine Domini, et speciebus panis ac vini? Resp. negative; quia cultu latriae per se et proprie solum Christum adoramus, species vero seu sacra symbola cultu quodam minore prosequimur. Quamvis autem in adoratione species panis et vini a corpore et sanguine Christi non discernantur, et corpus ac sanguis Domini cum ipsis speciebus ut unum objectum attingantur: adoratio tamen non terminatur ad species, sed ad corpus et sanguinem Christi Salvatoris nostri, atque ipse Christus est scopus adorationis. In species tamen seu symbola sacra, corpori et sanguini Christi conjuncta, derivatur ex adoratione Christo impensa cultus religiosus, congruaque ac debita veneratio. Sicut cum Regem veneramur, personam vestesque regias ut unum objectum apprehendimus; et honor quem impendimus indutae Majestati, ad vestes non terminatur, sed ad sacram personam, quamvis et in vestes ipsas regium corpus tegentes gradus quidam honoris refundatur.

CCLXV. *Quaeres IV.* An licite et legitime circumgestetur a Catholicis Eucharistia in publicis supplicationibus? Resp. affirmative. Prob. assertio I. argumento negativo. Protestantes nulla solida ratione ostendere possunt, quod Catholici male agant Eucharistiam circumgestando in supplicationibus. Non enim repugnat

institutioni Christi, qui quamvis hanc circumgestationem non praeceperit, eam tamen minime prohibuit, sed determinationi Ecclesiae reliquit. Nulla occasio idololatriae praebetur, cum verum Christi corpus animae ac Divinitati unitum, verusque illius sanguis substantialiter sit praesens sub speciebus panis. Neque etiam obest exemplum Apostolorum aut veteris Ecclesiae, quae propter disciplinam arcani Eucharistiam nunquam publice circumferri sustinuit: primis enim temporibus, fervente persecutione, id agere tutum non erat; reddita vero per Constantinum pace, quamvis multae haereses exortae fuerint, nullus tamen usque ad Saeculum XI. inventus est, qui realem Christi praesentiam in Eucharistia palam inficiaretur; ideoque necessitas Ecclesiae imposita non fuerat fidem suam hoc ritu contestandi. Prob. II. positive exemplo Davidis, qui II. *Regum*, Cap. VI., quamvis ad id nullo Dei praecepto urgeretur, Arcam foederis maxima solemnitate ingentique apparatu de domo Obededom in Urbem Jerosolymitanam transtulit. Ergo longe magis Ecclesia pie ac laudabiliter agit, Sacratissimum Christi corpus maxima pompa circumferendo; cum sana ratio dictet, Deum omni possibili honoris significatione adorandum esse. Quare desinant Protestantes subsannantis Michol vestigiis insistere, et pietatem magis Catholicae Ecclesiae erga Venerabile Sacramentum admirentur, et imitentur.

CCLXVI. *Quaeres V.* An recte egerit *Urbanus IV.* A. 1264. Festum et Officium Corporis Christi universae Ecclesiae praecipiendo? Resp. affirmative. Nam ex una parte Deus quem in hoc Sacramento praesentem adoramus, est omni honore, laude ac veneratione

dignissimus: ex altera parte Ecclesia potestatem habet justis de causis, etiam sine mandato Dei, novos dies festos instituendi, ut patet exemplo fidelium veteris Testamenti; legimus enim *Estheris* Cap. IX. festum sortium a Mardochaeo, *Judith* Cap. XVI. festum victoriae Judith ab Hebraeis, I. *Machab.* Cap. IV. festum Encaeniorum a Juda Machabaeo sine ullo Dei mandato fuisse institutum, quod etiam ipse Christus Dominus *Joan.* Cap. X. more Judaeorum celebrare voluit.

CCLXVII. Caeterum causae, ob quas Festum et Officium Sanctissimi Corporis Christi cum solemni Eucharistiae per vicos et plateas circumgestatione ab Ecclesia institutum est, justissimae fuerunt. I. est, ut Deo gratiae agantur pro tanto beneficio, quod toti humano generi contulit, Eucharistiam instituendo. II. Ut aliquo modo compensentur injuriae a Judaeis, Gentilibus, Haereticis, malisque Christianis huic Sacramento irrogatae. III. Ut resarciatur quidquid a singulis Fidelibus debitae venerationis per annum fuit neglectum. IV. Ut Ecclesia fidem suam de reali praesentia Christi in Eucharistia publice testetur; utque rudiores ex publica adoratione et honore illo eximio, qui huic Sacramento defertur, facilius discant falsam esse Novatorum doctrinam. V. Ut adversarii in conspectu tanti splendoris, et in tanta universae Ecclesiae laetitia, vel debilitati et fracti tabescant, vel pudore suffusi aliquando resipiscant.

OBJECTIONES.

CCLXVIII. *Objicitur I.* Silentium Scripturarum. Scriptura nullibi praecipit Christum in Eucharistia esse

adorandum. Ergo haec adoratio Deo placere nequit. P. C. Deus adorari debet eo modo quo ipse vult adorari. Ergo cum nullibi praeceperit adorationem Eucharistiae, haec adoratio Deo placere non potest. Resp. I. retorquendo. Ex una parte Deus nullibi adorationem hanc prohibuit in Scripturis: ex altera parte adoratio haec est omnino rationi et praecepto Dei generali conformis; quo Deum adorare jubemur. Ergo adoratio Eucharistiae Deo displicere minime potest. Resp. II. Si de praecepto particulari sit sermo, C. A. N. C. Ad *prob.* D. A. Hoc est; Deo non debet aliquis cultus deferri quem ipse prohibuit, C. A. Deo nullus alius cultus deferri debet, quam quem ipse singillatim praescripsit, N. A. Magi, Apostoli, Magdalena, caecus natus, aliique laudabiliter Christum adorarunt, quamvis Deus nec ipsam adorationem, nec adorandi modum ipsis singillatim praeceperit.

CCLXIX. *Objicitur II.* Exemplum Apostolorum. Apostoli in ultima Coena Eucharistiam non adorarunt. Ergo neque a nobis adoranda est. Resp. D. A. Apostoli non adorarunt Eucharistiam adoratione externa, procumbendo in genua, C. A. Apostoli illam non adorarunt adoratione saltem interna, N. A. et Conseq. Apostoli cum Christo agentes, quandoque illum proni adorabant, alias autem mente et animo, probe conscii Christum esse verum Dei Filium. Itaque in ultima Coena Apostoli neutiquam tenebantur majorem honorem Christo sub speciebus panis latenti exhibere, quam eidem in forma humana visibiliter praesenti, quocum semper prostrati agere non poterant; praecipue eo tempore, quo non sedebant ad mensam, ut nostra fert consuetudo ususque, sed veteri more in lectis recumbebant.

CCLXX. *Objicitur III.* Finis institutionis. Eucharistia idcirco a Christo fuit instituta, ut Christus in illa manducetur. Ergo adoratio repugnat fini primario institutionis. Resp. I. retorquendo. Ergo Rex in mensa sedens honorandus non erit, quia sedet ibi ut comedat, non ut adoretur. Ergo Christus quamdiu nobiscum in terris versabatur, numquam fuit adorandus, quia non honorem suum, sed gloriam Patris quaerebat, ut ipse Christus diserte testatur Joan. Cap. VIII. *Ego autem non quaero gloriam meam.* Resp. II. C. A. N. C. Adoratio non impedit primarium finem institutionis, sed potius efficit, ut majori cum fructu, ac ferventiori devotione Eucharistia a fidelibus percipiatur.

CCLXXI. *Objicitur IV.* Paritas. Rex qui se in alieno habitu occultat, offenditur, siquis illum latentem detegens, publicis honoribus et acclamationibus prosequatur. Ergo etiam Christo in Eucharistia latenti adoratio illa non potest censeri accepta. Resp. D. A. Si Rex nolit agnosci, neque se ipsum in veste illa peregrina manifestet, C. A. Secus, N. A. et Conseq. Christus quamvis sub speciebus panis et vini lateat, sensusque nostros fugiat ut fidem nostram exerceat; diserte tamen praesentiam suam manifestavit verbis institutionis, *Hoc est corpus meum*; vultque ut rejecto sensuum testimonio, intellectum nostrum in obsequium fidei captivemus, credentes in Eucharistia verum Christi corpus realiter ac substantialiter contineri. Ergo fieri non potest, quin adoratio a fidelibus exhibita, Christo sit grata.

CCLXXII. *Objicitur V.* Sequela. Si Eucharistia adoranda esset ob realem Christi praesentiam, sequeretur adorandos etiam esse fideles statim post acceptam

Eucharistiam: immo adoranda esse etiam animalia, quia Deus omnibus creaturis intime praesens est vi immensitatis suae. Atqui hoc dici nequit. Ergo. Resp. N. M. Eucharistia a nobis adoratur, quia Christus in ea continetur solus, nulla alia praesente substantia, quae simul adorari videretur: et quia species Sacramentales, quibus modo prorsus admirabili in Eucharistia velatur Christus, sunt aliquid Christi ut in Sacramento existit, et apprehenduntur ut unum quid in statu Sacramentali. Haec autem ratio minime pugnat pro fidelibus a sacra Communione statim recedentibus, aut procreaturis, quibus Deus vi immensitatis suae inest.

CCLXXIII. *Objicitur VI.* Idololatriae periculum. Si Christus in Eucharistia adoratur, fideles periculo exponuntur idololatriae: fieri enim potest, ut Hostia Sacerdotis malitia non fuerit consecrata, sicque populus panem usualem adoret, ac pro Deo habeat. Ergo adoratio haec rejicienda est. Resp. I. Ergo etiam abroganda erit communio, ne fideles periculo exponantur recipiendi ex malitia Sacerdotis panem usualem pro corpore Christi. Resp. II. D. A. Fideles exponuntur periculo idololatriae formalis, N. A. Idololatriae materialis, subdist. Fideles exponuntur periculo proximo illius, N. A. Valde remoto, C. A. N. C. Quando Eucharistiam adoramus, intentionem nostram semper dirigimus ad Christum, Hostiam rite non consecratam minime adoraturi. Ergo etiamsi Hostia non esset consecrata, nullum tamen daretur periculum idololatriae formalis, sed mere materialis, et quidem valde remotum; rarissime enim contingere solet, ut Sacerdos nolit consecrare, velitque simulatione sua fideles decipere. Idcirco tamen neutiquam sequitur, Eucharistiam a nobis sub condi-

tione tantum adorandam esse, si nimirum Hostia legitime sit consecrata; sed absolute omnino est adoranda, quia certitudo moralis negativa una cum providentia divina, quae in re tanti momenti non facile permittit fideles decipi, sufficit ad hoc ut dubitare non liceat, an etiam sub hac determinata Hostia Christus sit praesens: sicut certitudo moralis negativa, quod hi sint nostri parentes, sufficit ut prudenter illos colamus absolute, veneremur, eisque obedientiam praestemus.

ARTICULUS V.

DE SACROSANCTO MISSAE SACRIFICIO.

CONTROVERSIA I.

AN IN MISSA VERUM NOVAE LEGIS SACRIFICIUM DEO OFFERATUR?

Contra Protestantes.

CCLXXIV.

Sacrificium interius et invisibile, est actus interior, quo nosmetipsos offerimus Deo, parati ipsi adhaerere, et facere in omnibus quod placitum ei fuerit. Hoc genus sacrificii tunc praecipue offerimus, cum Deum ex toto corde diligimus. Hinc saepe S. Augustinus ait: *Non colitur Deus nisi amando*; non quod fide aliisque virtutibus Deus non colatur, sed quia per charitatem perfectissime colitur. Sacrificium exterius improprie

sumptum et secundum significationem latiorem, sunt omnes et singuli religionis actus externi, quibus creatura ratione praedita offert se Deo, et supremo Numini conjungitur: quo sensu oratio, laus Dei, contritio, misericordia, caeteraque bona opera Sacrificium in Scripturis dicuntur. Dixi, *Sacrificium in latiori et improprio sensu*; quia opera virtutum in Scripturis non vocantur simpliciter sacrificia, sed cum addito, v. g. *Sacrificium laudis. Hostiae spirituales. Sacrificium spiritus contribulati, cordis contriti et humiliati.* Immo quandoque haec virtutum opera Sacrificiis opponuntur, ut v. g. Oseae Cap. VI. *Misericordiam volui, et non Sacrificium.* I. Reg. Cap. XV. *Melior est obedientia quam victimae.* Neque obest, quod S. Augustinus Lib. X. de Civit. Dei, Cap. VI. scribat: *Verum Sacrificium est omne opus quod agitur, ut sancta societate inhaereamus Deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus.* Bona enim illa opera appellantur ab Augustino verum Sacrificium ratione dignitatis et effectus, non ratione formae et essentiae Sacrificii proprie dicti: neque aliud intendit S. Doctor, quam sacrificia haec interiora praestantiora et Deo esse gratiora, quam exteriora sacrificia sine interioribus, quibus facilius Dei Majestas placatur, et nobis conciliatur.

CCLXXV. Sacrificium exterius et visibile in sensu proprio, rigoroso et Theologico, est oblatio rei exterioris et sensibilis cum ejus destructione vel immutatione soli Deo facta per legitimum ministrum, ad recognoscendum supremum ejus in res omnes creatas dominium, ritu mystico consecrata. Dicitur I. *Oblatio rei exterioris et sensibilis*, id est, actio Ministri offerentis vi-

ctimam exteriorem et sensibilem; quia homines per sacrificia in unius ejusdemque Religionis cultum coadunantur, nec nisi signis sensibilibus manifestant, quod intus in animo gerunt. Sacrificium itaque proprie dictum, quatenus est rei sensibilis, distinguitur a sacrificio contriti cordis et interiorum animae affectum, quibus Deo inhaeretur. II. *Cum ejus destructione vel immutatione*; ut distinguatur sacrificium stricte sumptum a simplici oblatione. Itaque res oblata ut dicatur sacrificari, debet aliquo modo destrui, id est, debet per actionem sacrificandi poni in statu deteriori et inepto ad suos usus naturales, atque ad interitum tendente, ut patet in liquoribus qui fundebantur in libatione, vel in mactatione animalium quae imponebantur Altari concremanda vel in totum vel ex parte. Ratio est, quia sacrificando intendunt homines significare, se totum suum esse, et illius destructionem, si eam postulet, Deo debere. III. *Soli Deo facta*; quia soli Deo debetur supremus latriae cultus, quem sacrificio testatum voluere unanimi consensu omnes omnino populi, etiam Ethnici: nec ob aliud Daemones superbe sibi sacrificia exigunt, nisi quia pro Deo coli volunt et adorari. IV. *Per legitimum Ministrum.* Nimirum non per hominem qualemcumque, sed eum qui ad hoc ministerium vocatur. Hinc ad Hebr. Cap. V. ait Apostolus: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tamquam Aaron.* In Lege Mosaica solis licuit Sacerdotibus ex stirpe Aaron offerre Deo Sacrificia. Ante Moysen, et sub Lege quam naturae dicimus, fuisse Ministros Dei nutu ad Sacrificia destinatos vel ex eo liquet, quod Melchisedech Sacerdos Dei altissimi fuisse dicatur; quod utique non diceretur, si omnibus promiscue licuisset Sacerdotis offi-

cio fungi. Qui in Lege naturae Sacerdotes fuerint: non certo constat; altum enim ea de re silentium est in Scripturis. Id muneris illis concessum fuisse vulgo creditur, qui cujusque familiae caput essent. Nec obstat, quod fratres duo Cain et Abel sacrificia legantur obtulisse: nam singulos ex Adamo et Eva immediate genitos pro Patribusfamilias habitos fuisse constat, in totum orbem mox cum sua familia dispergendos. V. *Ad recognoscendum supremum ejus dominium.* Nam externo sacrificio homo servitutem suam, infirmitatem, indigentiam solemniter profitetur, simulque contestatur, quidquid boni habet se ab illo accepisse, a quo omne datum optimum, donumque perfectum procedit: nec enim offert Deo sacrificio, tamquam hujusmodi muneribus et officiis indigenti, quod cogitare perfatuum atque sacrilegum esset; sed quia ipse Deo in omnibus et perpetuo indiget. Insuper per victimae mactationem sive physicam sive moralem, agnoscimus Deum esse rerum omnium auctorem et Dominum, profitemurque nos totos divinae Majestati devovere cum victima, cujus sanguinem in hujusce nostri affectus signum offerimus. VI. *Mystico ritu consecrata*; quia res illa quae Deo offertur, ex profana debet fieri sacra et Deo dicata. Ista autem consecratio et dedicatio semper in Lege veteri fiebat certo ritu et caeremonia Mysterium aliquod continente.

CCLXXVI. Ut autem delectetur Deus hac oblatione, necesse est eam et interius fieri. Actus enim ille quo res exterior offertur exterius Deo, debet ex intimo cordis affectu prodire; alioqui ex parte Ministri offerentis nullius esset meriti apud Deum, qui opus externum ex mentis et cordis affectione pensitat.

Joan. Cap. IV. *Veri adoratores adorabunt Patrem in spritu et veritate. Nam et Pater tales quaerit qui adorent eum.* Qui ergo in veteri Testamento externis sacrificiis Deo litabant, ii tunc solum offerebant gratum Deo sacrificium, si externa illa oblatione significarent interiorem cordis affectum erga Deum, et sacrificium interius conjungerent cum exteriori illius signo. Hujus interioris sacrificii defectu plerumque contigit, ut Judaeorum exteriora sacrificia omnino respuerentur a Deo. Idem usuvenit in Christianis. Cum enim sacrosanctum Missae Sacrificium offerunt per manus Sacerdotis, debent et ipsi cum Christo, in Christo, et per Christum offerre semetipsos oblationem Deo. Id ni faciant, acceptissimum est quidem Deo Sacrificium illud quatenus offertur ab ipso Christo, qui primus praecipuusque est hujus Sacrificii minister; sed quatenus offertur a Christianis, rejicitur, quia ipsi rem sacratissimam faciunt animo a Dei cultu alieno.

CCLXXVII. Apud Judaeos duplex fuit Sacrificiorum genus, cruenta alia, alia incruenta. Cruenta sacrificia effusione sanguinis constabant, triaque apud illos numerabantur. I. erat holocaustum, sacrificii genus quo victima post immolationem tota subjiciebatur igni donec omnino consumpta fuisset, ut hac victimae immolatione et absoluta consumptione Supremo Numini plene litaretur, et summum obsequium, omnimoda servitus, atque adoratio perfecta quantum est in homine, Deo deferretur. Alterum sacrificium erant hostiae pacificorum, idcirco institutum ut agerentur Deo gratiae pro acceptis bonis, vel nova ab ipso beneficia impetrarentur. Tertium erat sacrificium pro peccato, sive pro peccatorum expiatione institutum. In-

cruenta dicebantur illa sacrificia, quae absque effusione sanguinis peragebantur, et triplicis erant generis; nimirum sacrificium similae, sacrificium hirci emissarii pro peccatis totius populi, et sacrificium passeris in libertatem emissi: quibus addi potest sacrificium thuris et thymiamatum, et libamina vini, quae singulis sacrificiis miscebantur. Horum omnium sacrificiorum utilitas fuit, I., ut hoc exteriori ritu significarent Judaei, quomodo essent interius affecti erga Deum, exhiberentque Supremo Numini cultum externum. II. Ut in his sacrificiis adumbraretur magnum illud Sacrificium oblatum a Christo in Cruce, continuatumque in terris super altare Eucharisticum per totam Ecclesiam.

CCLXXVIII. Cum vero sacrificia illa vetera imperfecta fuerint, non poterant singula totum Christi Sacrificium exprimere, et tot ac tanta adumbrare mysteria; adeoque haec partem unam, illa partem alteram mysteriorum significando exhibebant. Itaque sacrificia cruenta pecorum vel volatilium occisorum typus erant Christi in Cruce immolandi, qui Apocal. Cap. XIII. dicitur: *Agnus qui occisus est ab origine mundi.* Occisus quippe fuit aliquo sensu in singulis victimis ab origine mundi mactatis; siquidem non nisi mortis et sanguinis illius merito vim et efficaciam habere, et acceptae Deo esse poterant veteres illae victimae quotquote ante Christi mortem fuerunt a mundi principio immolatae. Panis et vini sacrificium a Melchisedecho Sacerdote Altissimi oblatum, typus erant magni illius et incruenti Sacrificii, quod Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech Christus Dominus sub speciebus panis et vini obtulit, atque

etiamnum offert per Sacerdotes vicarios suos in omnibus Christiani orbis provinciis. Atque id ipsum exprimebant incruenta alia Judaeorum sacrificia. Verum a proposita mihi brevitate longissime discederem, si singilatim explicare vellem res expressas et adumbratas per sacrificia Judaica. Vide hac de re plura apud *Franciscum Pouget* in Institutionibus Catholicis, Parte III. Sect. II. Cap. VII. Paragrapho VI.

CCLXXIX. Sacrificium proprie dictum ratione finis est quadruplex, dividiturque in latreuticum, eucharisticum, impetratorium, et propitiatorium. *Latreuticum* dicitur ob cultum latriae, seu perfectae servitutis, qui Deo supremo rerum omnium Domino exhibetur, et holocaustum a Judaeis appellabatur, omnium sacrificiorum praestantissimum. *Eucharisticum* fit in gratiarum actionem pro acceptis, *impetratorium* vero pro accipiendis beneficiis, atque utrumque in Lege veteri dicebatur hostia pacifica. *Propitiatorium* dicitur, quod Deum nobis propitium ac placatum reddit; et offertur pro peccatis, ac pro peccatorum poenis et flagellis avertendis, atque hostia pro peccato vocabatur. Porro supremae Dei Majestati, sub cujus dominio cuncta sunt posita, competit sacrificium latreuticum: immensae Dei bonitati erga nos, a qua nova quotidie ac maxima beneficia consequimur, debetur sacrificium eucharisticum: perfectae Dei beatitudini, qua Deus in plenitudine divinarum suarum perfectionum quiescit infinite beatus, et cujus nos participes esse voluit, respondet sacrificium impetratorium, in quo postulamus quaecumque utilia sunt ad illam consequendam: infinitae Dei justitiae, quam ingrati incessanter offendimus et provocamus, sacrificium propi-

tiatorium offerimus, quo animi nostri dolorem, et sincerum plene satisfaciendi quantum possumus desiderium exprimimus, parati cum exteriori victima immolari.

CCLXXX. Sacrificium exterius et visibile in sensu proprio, rigoroso ac Theologico etiamnum in Religione Christiana existere ac semper extitisse, Catholica docet et credit Ecclesia, nimirum Sacrificium corporis et sanguinis Christi, quod Christus et Ecclesia offerunt Deo per ministerium Sacerdotum sub specie panis et vini, ad continuandum et repraesentandum Sacrificium in Cruce oblatum. Sacrificium hoc *Missa* nuncupatur, cujus vocis origo probabilius repetenda est a mittendo; adeo ut idem significet Missa, quod missio, seu dimissio. Nimirum solemniter olim post Orationes, Lectiones, ac sermones habitos dimittebantur Catechumeni, Infideles, Poenitentes, aliique quibus vetitum erat Sacrificio interesse. Item peracto Sacrificio solemniter dimittebantur Fideles, sicut etiamnum dimittuntur per illa verba: *Ite*, *Missa est*. Vocabulum hoc *Missa* quamvis in Scripturis non inveniatur, antiquissimum tamen est, et IV. jam ut minimum saeculo ad designandum incruentum altaris Sacrificium usurpabatur, ut patet ex *S. Ambrosio* in Epist. ad Marcellinam sororem. *S. Augustino* Serm. XCI. de Tempore. *S. Leone* Epist. XI. alias LXXXI. ad Dioscorum. *Victore Vitensi* Lib. II. de Persecut. Vandalica. Vide *Card. Bona* Lib. I. Rerum Liturg. Cap. III.

CCLXXXI. Sacrificii stricte sumpti definitionem Missae convenire, in aperto est. Nam I. Missa est *oblatio rei exterioris et sensibilis*, id est, corporis et sanguinis Christi sub specie externa et sensibili panis

et vini. II. *Cum ejus destructione vel immutatione.* Verba enim consecrationis, quorum vi corpus Christi praesens sistitur sub specie panis, et sanguis sub specie vini, faciunt separationem quamdam mysticam corporis Christi ab ejus sanguine. Nam vi verborum corpus Christi reipsa sub specie panis sisteretur separatum a sanguine, si aliunde corpus illud non esset vivens. Praeterea in Missa exhibetur et repraesentatur immolatio Christi reipsa facta in Cruce. Nec necesse est ad Sacrificii veritatem, ut sit in eo realis immolatio, distincta ab ea quae in Cruce facta est; Sacrificium enim Missae aliud non est quoad substantiam a sacrificio Crucis. III. *Soli Deo facta*; nam soli Deo offertur Missa. Fit quidem in ea Sanctorum memoria, sed non offertur illis sacrificium. *Quis enim Antistitum*, scribit *S. Augustinus* Lib. XX. contra Faustum, Cap. XXI. *in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit, Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane: sed quod offertur, offertur Deo qui Martyres coronavit.* IV. *Per legitimum ministrum*, nempe per Episcopos vel Presbyteros, qui eo in munere sunt ministri tum Christi cujus vices gerunt, tum populi et Ecclesiae pro cujus salute illud offerunt. V. *Ad recognoscendum supremum ejus in omnes res creatas dominium.* Quia hoc sacrificium vere latreuticum est, holocaustum perfectissimum, Deo gratissimum, in quo illi offertur Agnus sine macula, pro nobis immolatus. VI. *Ritu mystico consecrata*; panis enim et vinum per verba Evangelica sanctificantur et consecrantur, adhibenturque in Missarum celebratione certi ritus sacri et caeremoniae, ab Ecclesia gratissima Christi Sponsa institutae.

CCLXXXII. Aliud de Missa sentire placuit Novatoribus nostrorum temporum, qui omnia ferme Romanae Ecclesiae dogmata data opera convellere sunt adnisi. *Lutherus* A. 1520. Librum edidit de Captivitate Babylonica, quo docet in actione Coenae, seu Missa, nos nihil Deo offerre praeter Orationes. A. 1521. Librum conscripsit de abroganda Missa privata, et A. 1522. alium contra Regem Angliae, in quibus idem repetit. A. 1523. formulam Missae pro Ecclesia Vittenburgensi vulgavit, in qua admittit Introitum cum Psalmo, Kyrie eleyson cum hymno Angelico *Gloria in excelsis Deo*, collectam cum oratione, Graduale cum Alleluja, et paucis quibusdam prosis sive sequentiis, ut de Spiritu Sancto et Natali Domini, item Evangelium, et Symbolum CPolitanum. Tum subjungit: *Sequitur tota illa abominatio, cui servire coactum est quidquid in Missa praecessit: unde et Offertorium vocatur; et abhinc omnia fere sonant ac olent oblationes.* Et infra: *Proinde omnibus illis repudiatis quae oblationem sonant cum universo Canone, retineamus quae pura et sancta sunt.* Tum deinde prolatis verbis Dominicis praescribit consecrationem Eucharistiae et Communionem. Similiter in confessione sua quam A. 1528. edidit, supra omnes abominationes se dicit habere Missam, et nihil magis dolere, quam quod per annos XV. more Catholicorum Missas celebrarit. Denique eo amentiae progressus est, ut A. 1534. in Lib. de Missa angulari et unctione Sacerdotum Germanica lingua conscripto, quem postea ipso hortante Luthero Justus Jonas latinum reddidit, non tantum se a diabolo afflictum narraverit, id quod multis Sanctis accidit; verum etiam nocturnam cum daemone disqu-

tationem, terrorem suum, pulsum cordis, vocem daemonis horrificam, vimque argumentorum ejus graphice descripserit, quorum robore prostratum se fatetur, huncque mendacem spiritum suum fuisse in abroganda Missa privata Magistrum. Frustra hic a Protestantibus dicitur, daemonem eo tantum fine disputasse, ut Lutherum propter objectas idololatrias in desperationem conjiceret: siquidem eventus aliud omnino sentire nos cogit. Luthero enim manus dante, daemon disputationis finem fecit, ipseque Lutherus credidit, didicisse se aliqua quae antea ignorasset. Caeterum argumenta illa a daemone allata, in ipsam Augustanam Confessionem sunt relata, quamvis non eodem ordine servato, quo ea Lutherus descripsit. Tigurinis Ulricus Zwinglius author fuit, ut Missam penitus abrogarent tamquam sacrificio Crucis injuriosam. Idem Genevensibus persuasit Calvinus, et a ritu Sacramentorum oblationes nomen penitus delevit, ut antiqui sacrificii nec minimum vestigium superesset. Horum premunt vestigia non Sacramentarii modo, quod permirum non foret, verum etiam Lutherani, Melanchton, Brentius, Illyricus, Kemnitius, aliique. Quamvis enim contra Sacramentarios realem Christi praesentiam in Eucharistiā tueantur; ea tamen ante usum, seu realem Eucharistiae manducationem non admittunt.

CCLXXXIII. *Conclusio I.* In vera Religione debet dari Sacrificium externum vere ac proprie tale, quod ab hominibus qui in ea sunt, frequentari possit, quamdiu ea durat. Prob. I. Ratione. De ratione verae Religionis est, ut exhibeat Deo cultum internum atque exteriorem, ipsi proprium et ipsi soli debitum; lumen enim rationis dictat, Deum esse summe colendum;

quod certe non fieret, nisi Deo tribueretur honor ipsi soli proprius. Atqui cultus qui soli Deo debetur, consistit in sacrificio proprie dicto; alia enim omnia exterioris honoris genera, quae Deo possent exhiberi, sunt illi aliquo modo communia cum creaturis. Ergo sacrificium proprie tale est de ratione verae Religionis. Atqui Christiana Religio est vera Religio, et sublata Missa nullum habet sacrificium proprie dictum. Ergo in Missa verum ac proprie dictum sacrificium Deo offertur. Prob. II. ex consensu omnium populorum. Omnes Gentes, quamvis lingua, ingenio, moribus, atque institutis a se invicem dissiderent, Deos suos sacrificiis exterioribus sunt veneratae, Altaria erexerunt, Reges Sacrorum, Pontifices, Sacerdotes, Flamines constituerunt. Ergo Lex naturae omnium cordibus inscripta dictat; Deo, supremò rerum omnium Domino sacrificium exterius esse offerendum. Prob. III. a pari. Lex naturae et Mosaica habuerunt sacrificia proprie dicta, ut Scriptura testatur de Abel, Noe, Job, Abrahamo, et Melchisedecho, ac sacrificiis Judaeorum ab ipso Deo praescriptis. Ergo etiam in Lege Evangelica debet dari sacrificium; alias in Lege Evangelica Fideles inferiori cultu Deum prosequerentur quam olim Judaei in Lege Mosaica; cum sacrificium proprie dictum sit summus latriae cultus. Neque dicas, cultum internum quem Christiani Deo praestant, nobiliorem esse exteriori illo. Respondeo enim, cultum quidem internum nobiliorem esse solo externo, at internum cum externo conjunctum, meliorem et nobiliorem esse solo interno. Unde Christiani sacrificio proprie dicto indigent, ut nobiliorem cultum Deo exhibeant.

CCLXXXIV. *Conclusio II.* Christus in ultima Coena instituens Sacramentum Eucharistiae, Sacrificium proprie dictum Patri obtulit, seque incruente Deo Patri sacrificavit sub speciebus panis et vini. Prob. Conclusio triplici argumento ex Scripturis petito. Primum est. Psal. CIX. dicitur: *Juravit Dominus, et non poenitebit eum: Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech.* Quae verba de Christo dicta esse testatur Apostolus ad Hebr. Cap. V. *Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum et in alio loco dicit: Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech.* Ex quibus locis hoc argumentum instruitur. Christus constitutus fuit a Patre Sacerdos et Pontifex secundum ordinem Melchisedech. Ergo eo ritu, quo Melchisedech, sacrificium offerre debuit. Ut enim Apostolus ad Hebr. Cap. V. ait: *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis.* Sed Melchisedech sacrificium Deo obtulit in pane et vino. Genes. Cap. XIV. *At vero Melchisedech Rex Salem, proferens panem et vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi, benedixit ei, et ait: Benedictus Abram Deo excelso.* Ergo etiam Christus sacrificium Deo obtulit in pane et vino. Atqui id Christus nullibi fecisse legitur, nisi post coenam legalem, quando Eucharistiam instituit. Ergo instituendo Eucharistiam verum sacrificium Deo obtulit.

CCLXXXV. Alterum argumentum petitur ex verbis institutionis. Christus verbis illis, *Hoc est corpus meum etc.* substantiam panis et vini mutavit in pro-

prium suum corpus et sanguinem, ut per sacrificium modo ad maximum Dei cultum aptissimo infinitam Dei excellentiam revereretur, et pridie mortis suae protestaretur dominium quod Deus habet in vitam et mortem. Ergo Christus verum obtulit, licet incruentum corporis et sanguinis proprii sacrificium. Omnia enim hic occurrunt, quae ad immolationem hostiae pertinent, benedictio, gratiarum actio Deo largitori bonorum omnium facta, fractio et divisio partium, separatio sanguinis a corpore; non realis quidem, sed mystica, destructio panis et vini, ac denique participatio hostiae, quae maxime in sacrificiis pacificis locum habet.

CCLXXXVI. Tertium argumentum desumitur ex Agno paschali. Agnus paschalis verum erat sacrificium; dicitur enim Numerorum Cap. IX. *Siquis autem et mundus est, et in itinere non fuit, et tamen non fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo.* Eratque figura non tantum immolationis cruentae Christi in ara Crucis, sed etiam incruentae ac mysticae in ultima Coena. Ergo cum inter legalem umbram et corpus, inter figuram et veritatem debeat dari similitudo; sicut occisio et celebratio Agni verum erat sacrificium; sic celebratio et consecratio Eucharistiae in ultima Coena fuit verum sacrificium, adeoque Christus Eucharistiam non tantum instituit ut ederetur, sed etiam ut sacrificaretur. P. A. Nam I. Christus post caeremonias Agni paschalis continuo Eucharistiam instituit, neque in aliud tempus aut locum distulit, ut aperte ostenderet se nova hac caeremonia veterem figuram implere. II. Eucharistiam instituit Luna XIV. ineunte, qua

Agnus paschalis immolari debebat. III. Agnus immolabatur in memoriam transitus Domini, et liberationis populi ab Angelo exterminatore: Eucharistia celebratur in memoriam transitus Domini per passionem ex hoc mundo ad Patrem, et nostrae liberationis de servitute peccati et potestate daemonis. IV. Agnus immolabatur ut manducaretur, et esset quasi viaticum peregrinorum: Eucharistia est refectio et viaticum ad coelestem patriam peregrinantium. V. Agnus manducari non poterat nisi a circumcisis et mundis, atque in Urbe Jerusalem: Eucharistia sumi non potest nisi a baptizatis et mundis, atque intra Ecclesiam Catholicam existentibus. Ergo Agnus paschalis figura fuit Eucharistiae.

CCLXXXVII. Triplex hoc argumentum ex Scripturis depromptum illustratur Authoritate Patrum. Ac primum quidem authoritate S. Cypriani Epist. LXIII. ad Caecilium scribentis: *Quis magis Sacerdos Dei summi quam Dominus noster Jesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit? Et obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est, panem et vinum, suum scilicet corpus et sanguinem.* Clementis Alexandrini Lib. IV. Stromatum: *Melchisedech Rex Salem, Sacerdos Dei Altissimi, qui panem et vinum sanctificatum dedit nutrimentum, in typum Eucharistiae.* Eusebii Caesariensis Lib. V. Demonstrationis Evangelicae, Cap. III. *Quemadmodum Melchisedech, qui Sacerdos Gentium erat, nusquam videtur sacrificiis corporalibus functus, sed solo vino ac pane; ita Salvator ac Dominus noster, deinde qui ab eo profecti sunt Sacerdotes, in omnibus Gentibus - - vino ac pane corporis illius ac salutaris sanguinis mysteria repraesentat: quae*

sane mysteria Melchisedech tanto ante Spiritu divino cognoverat, et rerum futurarum imaginibus usus fuerat. S. Hieronymi in Epist. ad Marcellam: *Recurre ad Genesim, et Melchisedech Regem Salem hujus principem invenies civitatis, qui jam tunc in typo Christi panem et vinum obtulit, et Mysterium Christianum in Salvatoris corpore et sanguine dedicavit.* S. Augustini Epist. CLXXVII. alias XCV. ad Innocentium: *Melchisedech prolato Sacramento mensae Dominicae, novit aeternum ejus Sacerdotium figurare.* Et Lib. XVI. de Civit. Dei, Cap. XXII. loquens de oblatione Melchisedech, ait: *Ibi quippe primum apparuit Sacrificium, quod nunc a Christianis offertur Deo toto orbe terrarum, impleturque illud quod longe post hoc factum per Prophetam dicitur ad Christum, qui fuerat adhuc venturus in carne, Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. Non scilicet secundum ordinem Aaron: qui ordo fuerat auferendus illucescentibus rebus, quae illis umbris praenotabantur.*

CCLXXXVIII. Pari modo secundo ac tertio argumento quod ex Scripturis instruximus, manifeste suffragantur Patres. *S. Dionysius Alexandrinus* in Responsione ad X. Quaestiones a Paulo Samosateno propositas ait: *Verum* (Christus) *se ipsum exinanivit, ac propterea mysterium ineffabile ab ipso Deo vocatur novum testamentum, eoquod se ipsum dedit in mystica coena, non ut olim qui Aaronici Sacerdotii legi obtemperabant, pecudum carnes altari imponebant.* S. Gregorius Nyssenus Orat. I. in Christi Resurrectionem: *Qui potestate sua cuncta disponit — — arcano Sacrificii genere quod ab hominibus cerni non poterat, se ipsum pro nobis hostiam offert, et victimam immo-*

lat, *Sacerdos simul existens et Agnus Dei, ille qui mundi peccatum tollit. Quando id praestitit? Cum corpus suum discipulis congregatis edendum, et sanguinem bibendum praebuit, tunc aperte declaravit Agni sacrificium jam esse perfectum.* S. Cyrillus Alexandrinus Hom. de Coena mystica: *Videamus quomodo is, cujus in potestate sunt extrema terrae, ad mysticam coenam sese comparabat: Quomodo ille qui sedet super Cherubim, in coena recumbebat: quomodo qui per figuram manducatus est in Aegypto, illic sponte se ipsum sacrificat: ac postquam typum comedit, velut typorum consummator veritatem patefecit, semetipsum cibum vitae statim apponens.* S. Gaudentius Tract. II. in Exodum: *In umbra ipsius legalis Paschatis non unus agnus occidebatur, sed plures; nam sufficere unus non poterat universis. Sed idem Christus per singulas Ecclesiarum domos in mysterio panis et vini immolatur, vivificat creditus, consecrantes sanctificat consecratus: haec Agni caro, hic sanguis est.* S. Chrysostomus Hom. de proditione Judae: *Fuit quidem aliquando Pascha Judaicum; sed exemtum et evacuatum est Paschatis spiritualis adventu, quod Christus tradidit. Nam cum manducarent et biberent* (Apostoli) *accepit panem, et fregit, et dixit: Hoc est corpus meum.* S. Leo M. Serm. VII. de Passione Domini: *At Jesus consilii sui certus, et in opere paternae dispositionis intrepidus, vetus Testamentum consummabat, et novum Pascha condebat. Discumbentibus enim discipulis ad edendam mysticam coenam, cum in Caiphae atrio tractaretur quomodo Christus posset occidi; ille corporis et sanguinis sui ordinans Sacramentum, docebat qualis Deo hostia deberet offerri.*

CCLXXXIX. *Conclusio III.* Christus instituens Eucharistiam, et Sacrificium novae Legis offerens, praecepit Apostolis eorumque in Sacerdotio successoribus, ut illam pariter in Sacrificium offerant. Prob. I. Authoritate Scripturae. Christus postquam praemisit verba consecratoria, *Hoc est corpus meum quod pro vobis datur*, subjunxit illico Lucae Cap. XXII. *Hoc facite in meam commemorationem*, id est, hoc offerte et sacrificate in meam commemorationem. Ergo Christus praecepit Apostolis, ut Eucharistiam in sacrificium offerant. P. A. *Exodi* Cap. XXIX. facere agnos anniculos. *Levit.* Cap. XXIII. facere hircum pro peccato. *Numeror.* Cap. VI. facere turtures. III. *Reg.* Cap. VIII. facere holocaustum. *Ezechielis* Cap. XLV. facere septem arietes et septem vitulos, idem significat ac offerre illa animalia in sacrificium. Eodem modo apud S. Lucam Cap. II. dicitur: *Ut facerent* (id est, ut offerrent) *secundum consuetudinem legis pro eo.* Ergo pariter verba illa Lucae Cap. XXII. *Hoc facite in meam commemorationem*, idem significant, ac hoc offerte in sacrificium; praesertim cum id denotent verba immediate praecedentia.

CCXC. Prob. II. Ratione fundata in Scripturis. Christus ut homo, sive ratione humanitatis ipsa Divinitate unctae, constitutus fuit a Deo Patre Sacerdos et Pontifex secundum ordinem Melchisedech usque ad consummationem saeculi. Sed Pontifex debet offerre dona et sacrificia pro peccatis. Ergo Christus usque ad consummationem saeculi debet offerre Sacrificium juxta ritum Melchisedech, qui non victimas, sed panem et vinum obtulit. Atqui id Christus semel tantum in ultima Coena praestitit Eucharistiam instituendo, ne-

que amplius hoc Sacrificium in coelis peragit. Ergo alios debuit constituere, qui hoc sacrificium nomine Christi, et in persona ipsius usque ad consummationem saeculi offerrent. Ergo Christus instituens Eucharistiam, praecepit Apostolis eorumque in Sacerdotio successoribus, ut Eucharistiam offerrent in Sacrificium, servarentque ritum Melchisedechi.

CCXCI. Prob. III. Authoritate Patrum. S. Justinus in Dialogo cum Tryphone scribit: *Quae Jesus Christus fieri tradidit in Eucharistia panis et poculi, quae omni loco a Christianis fiunt, Deus praevertens sibi grata esse testatur.* S. Irenaeus Lib. IV. adv. Haer. Cap. XXXII. *Novi Testamenti novam docuit oblationem* (Christus) *quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in universo mundo offert Deo.* S. Cyprianus Epist. LXIII. ad Caecilium. *Jesus Christus Dominus et Deus noster ipse est Summus Sacerdos Dei Patris, et Sacrificium Deo Patri ipse primus obtulit, et hoc fieri in sui commemorationem praecepit.* S. Chrysostomus in I. ad Corinthios Hom. XXIV. *Pro caede brutorum Christus se ipsum jussit offerri, ipsumque sacrificium mutavit.* S. Augustinus Lib. XX. contra Faustum Cap. XXI., *Sacrificare Martyribus dixi,* (esse peccatum) *non dixi sacrificare Deo in memoriis Martyrum; quod frequentissime facimus, illo dumtaxat ritu, quo sibi sacrificari novi Testamenti manifestatione praecepit: quod pertinet ad illum cultum, qui latria dicitur, et uni Deo debetur.* Et Epist. CXXXVIII. alias V. ad Marcellinum: *Aptum fuit primis temporibus sacrificium, quod praeceperat Deus, nunc vero non ita est. Aliud enim praecepit, quod huic tempori aptum esset, qui*

multo magis quam homo novit quid cuique tempori accommodate adhibeatur.

CCXCII. *Conclusio IV.* Christus in ara Crucis semetipsum cruentum aeterno Patri obtulit sacrificium. Prob. I. Authoritate Scripturarum. Apostolus ad Ephesios Cap. V. ait: *Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis.* Ad Hebr. Cap. IX. v. 13. *Si enim sanguis hircorum et taurorum, et cinis vitulae aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: Quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi?* Et v. 28. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.* Prob. II. Ratione duplici. I. est. Christus morte sua victimarum veterum figuras implevit. Ergo verum fuit illud sacrificium. P. A. Christus moriens pro nobis perfectissimum fuit holocaustum, quia totum se aeterno Patri consecravit: fuit hostia pacifica, per quam aeterno Patri propter collata beneficia grates persolvit, cunctaque bona hominibus procuravit: fuit hostia pro peccato, quia ut ait Apostolus II. ad Cor. Cap. V. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum.* II. Christo in Cruce morienti convenit sacrificii proprie dicti definitio: vere enim fuit oblatio externa et interna soli Deo facta, qua in recognitionem supremi ejus dominii a legitimo Ministro, nimirum ipso Christo Domino qui Sacerdos idem fuit et victima, res sensibilis, ipsum nempe corpus et sanguis Christi, ritu mystico consecrata et mutata sunt.

CCXCIII. Quod si dicas I. Christi mors nedum honorem detulit, sed Deum atroci affecit injuria. Ergo Deum placare non potuit, adeoque non fuit sacrificium. II. Christus fuit Sacerdos. Ergo non fuit victima; cum idem esse nequeat Sacerdos simul et victima. III. Omnia vera sacrificia Christo ut Deo offeruntur. Ergo Christus mortem tolerando non potuit sacrificium offerre, quia nemo potest esse offerens et cui offertur. IV. Ad Sacrificium requiritur actio aliqua sensibilis, qua res oblata aliquo modo destruatur a sacrificante. Sed Christus actione aliqua sensibili ad mortem suam non concurrit, sed permisit tantum sibi vitam eripi. Ergo Christus in Cruce verum sacrificium non obtulit. Resp. ad I. Mors Christi atrocem Deo intulit injuriam, adeoque placare eum non potuit, quatenus injuste a Judaeis illata est et per summum nefas, non vero quatenus a Christo voluntarie tolerata est ob gloriam Patris: plus enim Deo placuit amor patientis Christi, quam displicuit iniquitas occidentium. Ad II. C. A. N. C. cum ratione addita. Idem est minister et hostia in sacrificiis internis: quidni igitur etiam in externo sacrificio idem contingere queat? Ad III. C. A. N. C. Rationem additam distinguo. Nemo potest esse offerens et cui offertur, si ille unica tantum constet natura, C. Si duplicem habeat eamque diversam, quarum una in sacrificium offerri, altera illud acceptare possit, N. Cum in Mysterio ineffabili Incarnationis divina et humana natura in una persona conjungantur, potuit idem Christus ut homo semetipsum sacrificium offerre, atque ut Deus sacrificium illud acceptare. Ad IV. C. M. N. min. Christus capite sensibiliter inclinato in signum subjectionis et humiliationis, non permittendo tantum

ut sibi per tormenta vita eriperetur, sed vi propria emisit Spiritum, juxta illud Joan. Cap. X. *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me; sed ego pono eam a me ipso.*

CCXCIV. *Conclusio V.* In Missa verum ac proprie dictum Sacrificium novae Legis Deo offertur. Prob. I. Authoritate Scripturarum, quae, multiplex argumentum nobis suppeditant. Ac primo quidem Malachiae Cap. I. ait Dominus: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: et m unus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim Solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: et in omni loco sacrificatur, et offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.* In hoc vaticinio diserte praedicitur, rejicienda fore Judaeorum sacrificia, successurumque illis purum ac mundum sacrificium Christianorum. Atqui hoc aliud non est quam corpus et sanguis Domini, quod in Missa offertur. P. min. Haec oblatio munda non est sacrificium Crucis; hoc enim semel tantum Jeresosolymis peractum est, cum tamen nova haec et munda oblatio in omni loco offerenda esse dicatur: Neque sunt bona opera; praeterquam enim quod in principiis Protestantium illa vocari nequeant oblatio munda, cum doceant omnia opera peccato esse infecta, ac tamquam pannum menstruatae; etiam in veteri Lege exercebantur bona opera quae semper Deo placuerunt, ideoque Malachias nullam novam oblationem praedixisset. Ergo Propheta loquitur de sacrificio proprie dicto, publico ac visibili, in nova Lege offerendo, quo reparentur injuriae Deo illatae, et quo infirmitas veterum sacrificiorum reparetur. Atqui haec omnia vera ac plana

sunt, si de Missae Sacrificio intelligantur. Nam primo magnum est nomen Domini in Gentibus, cum innumerae Gentes Christianis Mysteriis fuerint initiatae, multique ex ipsis etiam Judaeis Christo adhaeserint. Deinde in omni loco sacrificatur, seu Deo offertur sacrificium corporis et sanguinis Christi in Eucharistia, quia fides Catholica per totum orbem diffusa est. Denique sacrificium hoc oblatio munda est, quia ipse Unigenitus Dei Filius ac Rex Sanctorum aeterno Patri offertur. Accedit consensus Patrum, qui vaticinium hoc Malachiae de Sacrificio Missae interpretantur, ut *S. Justinus* in Dial. cum Tryphone. *S. Irenaeus* Lib. IV. adv. Haer. Cap. XVII. alias XXXII. *S. Joan. Chrysost.* Hom. V. adv. Judaeos. *S. Hieronymus.* in Cap. I. Malachiae. *S. Augustinus* Lib. XVIII. de Civit. Dei, Cap. XXXV. *Theodoretus* Comment. in Malachiam. *S. Joan. Damasc.* Lib. IV. de Fide Orthodoxa, Cap. XIV. Ipse etiam Hebraicus textus aperte huic expositioni suffragatur. *Et in omni loco suffimentum offeretur nomini meo, et Minchah munda.* Ubi per suffimentum intelligitur sacrificium laudis et orationis; per *Minchah* vero sacrosancta Hostia: *Minchah* enim apud Hebraeos significat sacrificium rerum inanimatarum, et in Scripturis usurpatur pro oblatione ex simila, oleo, et vino. Quare Minchah munda idem est quod simila sine furfuribus, seu flos farinae purissimus.

CCXCV. Alterum argumentum suppeditat nobis colloquium Christi cum Samaritana. Joannis Cap. IV. ait Christus: *Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis Patrem. --- Venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate.*

Quasi diceret: Sacrificium Christianorum non erit alligatum uni certo loco, sicut sacrificia Samaritanorum in monte Garizim, et Judaeorum in Templo Jerosolymitano, sed ubique poterit offerri: neque Christiani sacrificium offerent Idolo, ut vos Samaritani; aut secundum solam externam caeremoniam, ut maxima pars Judaeorum, sed sacrificabunt Deo in spiritu et veritate. Ex quibus sic arguo. Christiani habent aliquod sacrificium vere ac proprie tale quod in omni loco offerri potest. Atqui hoc sacrificium non est illud cruentum in Cruce peractum, quod semel tantum et in uno loco oblatum est. Ergo est sacrificium incruentum Eucharistiae. P. M. Adoratio l. c. non significat simplicem adorationem, quae etiam extra templum Jerosolymitanum et ubique fieri poterat; sed publicam et solemnem per sacrificium quod Jerosolymis tantum offerri solebat, ut patet ex Cap. XII. S. Joannis. *Erant quidam Gentiles, ex his qui ascenderant ut adorarent in die festo.* Et Act. Cap. VIII. *Eunuchus - - venerat adorare in Jerusalem.* Accedit quod Christus de illa adoratione locutus fuerit, de qua rogabatur a Samaritana. Atqui rogabatur de externa adoratione quae fit per Sacrificium; internam enim mulier illa vix agnoscebat.

CCXCVI. Tertium argumentum petitur ex Actibus Apostolorum, in quibus Cap. XIII. dicitur: *Ministrantibus autem illis Domino, et jejunantibus: dixit illis Spiritus Sanctus: Segregate mihi Saulum et Barnabam in opus ad quod assumpsi eos.* Atqui ministerium quo tunc fungebantur Apostoli, non aliud erat praeter sacrificium Eucharisticum quod Domino offerebant. P. min. Nam I. verbo Graeco λειτουργω numquam usus fuit S. Lucas nisi ad sacrificium significan-

dum, ut ex ejus Evangelio et Actibus Apostolicis constat. II. Haec vox nullibi orationem significat in Scripturis; ex propria enim etymologia idem sonat ac opus sacrum et publicum facere. III. Neque significatur ministerium verbi aut Sacramentorum; quia ista publica quidem sunt, at non Deo exhibentur, sed populo: neque S. Lucas observationem jejunii cum hujusmodi ministerio conjunxisset; cum praedicatio exerceri queat etiam a non jejunantibus.

CCXCVII. Prob. II. Authoritate Patrum Graecorum et Latinorum, qui communi consensu tradunt, in Missa verum offerri Deo Sacrificium. Atque a Graecis quidem S. Ignatius M. in Epist. ad Smyrnenses apud Theodoretum Dial. III. *Eucharistias et oblationes non admittunt, eoquod non confiteantur Eucharistiam esse carnem Salvatoris nostri Jesu Christi.* S. Justinus M. Apologia II. *Sub haec consurgimus communiter omnes, et precationes profundimus, et, sicut retulimus, precibus peractis panis offertur, et vinum, et aqua.* S. Irenaeus Lib. IV. adv. Haer. Cap. XVII. alias XXXII. *Dominus - - calicem similiter, qui est ex ea creatura, quae est secundum nos, suum sanguinem confessus est, et novi Testamenti novam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in universo mundo offert Deo.* Eusebius Caesariensis Lib. I. Demonstrat. Evangelicae, Cap. X. *Merito sane illius memoriam, corporisque ejusdem et sanguinis recordationem quotidie celebrantes, et ad longe praestantius Sacrificium et munus assumpti, quam illud antiquius fuerit, non amplius fas esse putamus in prima illa et infirma elementa recidere, signa quaedam et imagines, non ipsam veritatem continentia.* S. Cyrillus Jerosolymitanus Catech.

V. Mystagogica: *Deinde vero postquam confectum est illud spirituale Sacrificium, et ille cultus incruentes super ipsa propitiationis Hostia, obsecramus Deum pro communi Ecclesiarum pace.* S. Gregorius Nazianz. Orat. III., quae prima est invectiva adversus Julianum: *Impuro et nefario sanguine Lavacrum extergit* (Julianus Apostata) *initiationi nostrae execrabilem initiationem opponens: manusque suas profanat, ut nimirum eas ab incruento Sacrificio per quod nos Christo, ipsiusque passionibus ac Divinitati communicamus, elueret ac repurgaret.* S. Chrysostomus Hom. II. ad Populum Antiochenum: *Ad mensam veniente Domino, servos qui Dominum offenderunt adesse non oportet, sed procul arceantur; ita et hic dum profertur Sacrificium, et Christus immolatur, et Ovis Dominica, cum audieris, Oremus omnes communiter: cum vela videris retrahi tunc superne coelum cogita aperiri, et Angelos descendere.* S. Cyrillus Alexandrinus in Epist. ad Nestorium: *Annuntiantes enim secundum carnem mortem Unigeniti Filii Dei, id est, Jesu Christi, et Resurrectionem ejus, et in coelos Ascensionem pariter confitentes, incruentam celebramus in Ecclesiis Sacrificii servitutem.*

CCXCVIII. Eadem quoque Latinorum Patrum est sententia. Tertullianus Lib. ad Scapulam, Cap. II. ait: *Sacrificamus pro salute Imperatoris, sed Deo nostro et ipsius.* S. Cyprianus Epist. LXIII. ad Caecilium: *Unde apparet sanguinem Christi non offerri, si desit vinum calici, nec Sacrificium Dominicum legitima sanctificatione celebrari, nisi oblatio et Sacrificium nostrum responderit Passioni.* Et Epist. LIV. ad S. Cornelium: *Episcopatus nostri honor grandis et gloria est, pacem dedisse Martyribus: ut Sacerdotes qui Sacrifi-*

cia Dei quotidie celebramus, hostias Deo et victimas praeparemus. S. Ambrosius in Caput I. Lucae: *Quando sacrificamus, Christus adest, Christus immolatur. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.* S. Hieronymus Lib. III. adv. Pelagianos: *Sic docuit Apostolos suos,* (Christus) *ut quotidie in corporis illius Sacrificio credentes audeant loqui: Pater noster qui es in coelis, sanctificetur nomen tuum.* Et Lib. adversus Vigilantium, Cap. IV. *Male ergo facit Romanus Episcopus, qui super mortuorum hominum Petri et Pauli ossa veneranda, secundum te pulvisculum, offert Domino Sacrificia, et tumulos eorum arbitratur Altaria, idque non solum unius Urbis, sed totius orbis faciunt Episcopi.* S. Augustinus Lib. X. de Civit. Dei, Cap. XX. *Unde verus ille Mediator, inquantum formam servi accipiens mediator effectus est Dei et hominum homo Christus Jesus, cum in forma Dei sacrificium cum Patre sumat, cum quo et unus Deus est, tamen in forma servi sacrificium maluit esse quam sumere, ne vel hac occasione quisquam existimaret cuilibet sacrificandum esse creaturae. Per hoc et Sacerdos est, ipse offerens, ipse et oblatio. Cujus rei Sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiae Sacrificium: quae cum ipsius capitis corpus sit, se ipsam per ipsum discit offerre. Hujus veri Sacrificii multiplicia variaque signa erant sacrificia prisca sanctorum, cum hoc unum per multa figuraretur, tamquam verbis multis res una diceretur, ut sine fastidio multum commendaretur. Huic summo veroque Sacrificio cuncta sacrificia falsa cesserunt.* S. Fulgentius Lib. II. ad Monimum, Cap. VI. *S. Leo M.* Epist. LXXXI. ad Dioscorum. *S. Gregorius M.* Lib. IV. Dialogorum, Cap. LV. et LVI. *S. Isido-*

P 2

rus Hispalensis Lib. I. de Ecclesiast. Officiis, Cap. XV. aliique quos longum foret enumerare, id ipsum perspicue docent.

CCXCIX. *Lutherus* evidentia rei coactus fuit fateri, totam antiquitatem sibi adversari. Hinc Lib. de Missa privata scribit: *Hic non moramur, si clamitent Papistae usque ad ravim; Ecclesia, Ecclesia; Patres, Patres: quia, ut dixi, hominum dicta aut facta nihil in tam magnis causis curamus; scimus enim Prophetas lapsos esse, adeoque Apostolos. Verbo Christi judicamus Ecclesiam, Apostolos, atque ipsos Angelos.* Et Lib. de Captivit. Babylon. *Si nihil habetur quod dicatur*, (id est, quo satisfiat Patrum authoritati,) *tutius est omnia negare, quam Missam Sacrificium esse concedere.* At vero unanimis haec Patrum authoritas in materia ad Religionem spectante contemni nequit sine gravi ipsius Christi injuria. Si enim Magistri Ecclesiae errarunt in re tanti momenti, quos Deus constituit, ut Apostolus ait ad Ephes. Cap. IV. *Pastores et Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi*, tota Christi Ecclesia, quae in Patrum sententiis doctrinam suam semper agnovit, in gravissimum errorem prolapsa fuisset, et quidem primis statim a condita Religione Christiana temporibus, et contra fidem a Christo datam corruisset illa quam Apostolus vocat columnam et firmamentum veritatis.

CCC. Calvinus, Kemnitius, aliique Protestantes, quamvis et ipsi sint Patrum contemptores; ad declinandam tamen invidiam, fucumque incautis faciendum, aliis utuntur effugiis, dicuntque Missam a Patribus vocari Sacrificium, I. ob preces et eleemosynas quae in Missa fiebant. II. Quia consecratio et distributio Eu-

charistiae est quaedam actio sacra. III. Quia Missa est commemoratio quaedam et repraesentatio veri Sacrificii in Cruce semel peracti. At inanem et pravam esse hanc Patrum expositionem, ostenditur I. Quia quando Patres loquuntur de Eucharistia, passim usurpant has voces, *Sacrificium*, *oblatio*, *immolatio*, *hostia*, *victima*. II. Quia requirunt *altaria* ad celebrandam Eucharistiam. Altaria autem non eriguntur, nisi ratione Sacrificii: supponunt igitur Eucharistiam esse Sacrificium. III. Quia Ministros qui Eucharistiam offerunt, vocant *Sacerdotes*, et eorum ministerium appellant *Sacerdotium*: proprium autem munus Sacerdotis est, offerre Sacrificium vere ac proprie tale. IV. Quia docent Eucharistiam celebrari et offerri posse pro vivis et defunctis, pro pace et incolumitate, atque universim pro omnibus necessitatibus tam animae quam corporis, quod sane non affirmassent, nisi Missam pro vero Sacrificio habuissent. V. Quia dicunt, Melchisedechum verum fuisse Sacerdotem, et obtulisse panem et vinum in Sacrificium, atque hoc modo praefigurasse incruentum illud Sacrificium quod Christus sub specie panis et vini in ultima Coena instituit. VI. Quia Patres, praecipue *S. Augustinus* Lib. VIII. de Civit. Dei, Cap. XXVII. aptissime dicunt, per Sacrificium quod in Missa offertur Deo, supremum latriae cultum Deo exhiberi illi soli debitum, quique etiam Sanctis exhiberi licite non potest. Atqui per Sacrificium illud quod ab Ecclesia toto terrarum orbe offertur Deo, non exhiberetur illi supremus latriae cultus, si non esset Sacrificium vere, proprie ac stricte dictum.

CCCI. Ad I. itaque effugium Protestantium ajo, eleemosynas et preces esse sacrificia quaedam spiritualia

et improprie dicta. At Patres loquuntur de sacrificio quod in altari offerebatur, non a quocumque, sed ab iis tantum quibus specialiter consecratis potestas id offerendi competit, nempe a solis Sacerdotibus. Ad II. Si actio coenae eo ex capite vocari posset sacrificium quia est actio sacra, omnis actio sacra vocari posset sacrificium; adeoque v. g. baptizans recte diceretur sacrificare. Praeterea quamvis actio sacra in aliquo sensu vocari posset sacrificium, non tamen dici posset *oblatio*. At Patres diserte asserunt, in Coena offerri Deo corpus et sanguinem Domini, et idcirco Coenam esse sacrificium. III. Quamvis Patres dicant, Missae Sacrificium esse commemoratione seu repraesentationem Sacrificii cruenti in Cruce semel tantum oblati; minime tamen negant illud simul esse verum Sacrificium, non cruentum quidem, sed incruentum. Sicut enim Sacrificia veteris Legis repraesentabant Sacrificium in Cruce paragendum, et nihilominus erant vera ac proprie dicta Sacrificia: ita Sacrificium Missae nihilominus verum ac proprie dictum Sacrificium est, quamvis illud ipsum Sacrificium in Cruce cruento modo jam peractum repraesentet. Adde, quod Patres diserte asserant, in Sacrificio Missae Deo offerri supremum cultum latriae: At si non esset hoc Sacrificium nisi repraesentatio et memoria cruenti Sacrificii in Cruce semel peracti, non esset cultus latriae; non enim commemorare Sacrificium alterius, sed vere ac proprie sacrificare est cultus latriae. Praeterea si celebratio Eucharistiae non esset oblatio nova, realis, ac vera, Deo facta, sed solam imago quaedam ac repraesentatio oblationis in Cruce olim peractae, non possemus Deo vere dicere: Offero tibi hoc munus. Qui enim dicit alicui, offero tibi, seu accipe, reipsa tunc ali-

quid porrigit, et non solum repraesentat oblationem; nisi forte irridere velit eum quem honorare se simulat. Quare in Sacrificio Missae duae sunt oblationes distinguendae; una repraesentans, alia repraesentata; incruenta una, altera cruenta, juxta illud S. Augustini Lib. XX. contra Faustum, Cap. XVIII. *Christiani peracti ejusdem Sacrificii memoriam celebrant Sacrosancta oblatione, et participatione corporis et sanguinis Christi.*

CCCII. Quae Patrum, eadem et veterum Scholasticorum fuit sententia: neque nobis Magister Sententiarum Petrus Lombardus adversatur, Lib. IV. Sentent. Dist. XII. littera G. scribens: *Dici potest, illud quod offertur et consecratur a Sacerdote vocari, Sacrificium et oblationem, quia memoria est et repraesentatio veri Sacrificii, et sanctae immolationis factae in Ara Crucis, et semel Christus mortuus est in Cruce, ibique immolatus est in semetipso: quotidie autem immolatur in Sacramento, quia in Sacramento recordatio fit illius quod factum est semel.* Ut enim observat *Robertus Card. Bellarminus* Lib. I. de Missa, Cap. XV. quando quaerit Lombardus, an dicendum sit Sacrificium et immolatio quod Sacerdos gerit, accipit nomen Sacrificii et immolationis pro occisione; ac si apertius quaesivisset, an quod gerit Sacerdos, dicenda sit Christi occisio. Respondet autem recte omnino, Christum semel tantum vere immolatum, id est, occisum fuisse: nunc autem non proprie immolari, id est, occidi, sed solum in Sacramento, ac repraesentative. An autem sit, quod Sacerdos gerit, Sacrificium proprie dictum, sed incruentum, Lombardus non quaerit, sed praesupponit ut omnibus notum ex ipsa celebratione quotidiana Sacrificii.

CCCIII. Prob. III. Ex consensu Orientalis Ecclesiae. Graeci non veteres modo, ut scripta Patrum testantur, eorumque antiquissimae Liturgiae, sed recentiores etiam, quamvis infelici schismate a Latina Ecclesia divisi, unanimi consensu fatentur in Missa verum Deo Sacrificium offerri; non ut Romanae Ecclesia blandiantur a qua acerbissimis odiis dissident, sed rei veritate ac constanti traditione a majoribus suis accepta permoti. Pauca exhibebimus monumenta, ex quibus manifeste elucet fides Graecorum circa hoc Mysterium. *Jeremias* Patriarcha CPolitanus Catholicae omnino hac de re sensit, ut patet ex ejus censura Confessionis Augustanae. Ipse *Crusius* Professor Tubingensis, qui negotium unionis Graecos inter et Lutheranos impigre urgebat, testatur de Graecis: *Haec* (corpus et sanguinem Domini) *in Liturgiis Deo Patri offerunt pro peccatis Sacerdotum et ignorantiis populi.* Nicolaus Cabasilas Thessalonicensis in Expositione Liturgiae, Cap. XXXII. ait: *Necesse est, omnia quae de Deo creduntur, conservari, et nihil omnino excidere. Quaenam autem ea sunt? Sacrificium hoc non esse imaginem et figuram Sacrificii, sed verum Sacrificium.* Paysius Ligaridius Gazensis Archiepiscopus in Expositione fidei Ecclesiae Orientalis scribit: *Missa est tamquam Sacrificium propitiatorium instituta ad peccatorum veniam impetrandam tum vivis tum defunctis, et ad iram divinam placandam, nec non ad avertenda flagella nobis impendentia, qua ratione dicitur et est propitiatorium. Etsi enim Sacrificium Missae non sit instrumentum immediatum producens gratiam, sicut Sacramenta sunt: est tamen instrumentum movens Deum, ut jam placatus peccatori,*

donum poenitentiae concedat, cujus interventu justificetur. Concilium CPolitanum A. 1638. adversus Cyrillum Lucarim congregatum, apud Harduinum in Actis Conciliorum, Tomo XI. Colum. 227. *Cyrillo dogmatizanti – – neque audienti – – – divinorum Patrum, trecentorum decem et octo Nicaeae adunatorum Ecclesiasticas constitutiones, hisce verbis decernentium : Fide credamus esse super hanc sacram mensam Agnum Dei qui tollit peccatum mundi, incruente a Sacerdotibus immolatum, ejusque venerandum sanguinem et corpus vere sumi, – – Anathema.* Concilium Jerosolymitanum sub Dositheo Patriarcha A. 1672. Cap. IV. ait: *Circa commemorationes ita religiose sentiunt,* (Graeci) *ut absque intermissione, ac in primis singulis sabbathis et diebus festis pro fidelium Christianorum omnium, cum vivorum tum defunctorum animabus, Sacrificium Deo offerant incruentum.* Et Capite VI. Capitulo XVII. *Credimus verum ac propitiatorium esse sacrificium, quod pro fidelibus omnibus tum vivis tum defunctis, nec non et pro utilitate omnium offertur, uti et in hujusce Sacramenti precibus exprimitur, quas pro ea quam a Domino receperant disponendi potestate, Apostoli Ecclesiae tradidere.* Idem cum Graecis sentire Moldavos, Russos, Nestorianos, Monophysitas, Armenos, aliosque omnes populos quotquot in Oriente Christianam fidem profitentur, invictis argumentis ostendit *Joannes Scheffmacher* in Epist. I. ad Senatorem Argentoratensem.

CCCIV. Prob. IV. Argumento praescriptionis. Initio Saeculi XVI., quo tempore Lutherus bellum Ecclesiae Catholicae indixit, totus orbis Christianus tenebat in Missa verum Deo offeri Sacrificium, ut ipse

Lutherus fatetur Lib. de Captivit. Babylon. *Missa creditur passim esse Sacrificium, quod offertur Deo. Accedunt his dicta Sanctorum Patrum, tot exempla tantusque usus per orbem constanter observatus. — — Nec moveat, quod totus orbis contrarium et sensum et usum habet.* Ex quo duo inferri possunt ac debent. Primum est: ergo cum Protestantes ostendere nequeant quo primum tempore id credi coeperit in Ecclesia, jam a prima Ecclesiae origine id constanter creditum est, juxta receptam Augustini regulam Lib. IV. de Bapt. contra Donatistas, Cap. XXIV. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum sed semper retentum est, non nisi authoritate Apostolica traditum rectissime creditur.* Profecto qui fieri umquam potuit, ut in omnibus Orientis et Occidentis provinciis summa concordia contra fidem antiquam credi inciperet quod antea omnes latuit, Eucharistiam scilicet non modo Sacramentum, verum etiam Sacrificium esse? Quibus artibus, quibus praestigiis induci in hoc dogma potuerunt Graeci et Latini, Catholici, Schismatici, atque ipsi etiam haeretici, qui quamvis diversos disseminarint errores, numquam tamen negarunt verum in Missa Deo offerri sacrificium, praeter Manichaeos et Phantasiastas, negantes veram humanam carnem a Christo assumptam fuisse, ac Berengarianos, eorumque propagines Albigenses et Petrobrusiano, quibus in diversis Synodis illico ab Ecclesia dictum fuit anathema? Alterum quod ex eo antecedente legitime consequitur, est: ergo cum initio Saeculi XVI. omnes totius orbis Christiani nationes crediderint, in Missa verum Sacrificium Deo offerri, firma fide tenendum est, Missam esse verum Saorificium incruentum. Consequentiam iu

dubium vocare nequeunt Protestantes, nisi velint Ecclesiam, non Romanam modo, sed etiam Universalem quae omnes gentes et populos complectitur, in re gravissimi momenti turpiter errasse, sicque portas inferi adversus eam praevaluisse, contra ac Christus promiserat.

CCCV. Merito igitur Tridentina Synodus Protestantium errorem proscripsit Sess. XXII. Can. I. *Siquis dixerit, in Missa non offerri Deo verum et proprium Sacrificium, aut quod offerri non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari; anathema sit.* Can. III. *Siquis dixerit, Missae Sacrificium tantum esse laudis et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium; vel soli prodesse sumenti; neque pro vivis et defunctis, pro peccatis, poenis, satisfactionibus, et aliis necessitatibus offerri debere; anathema sit.* Can. IV. *Si quis dixerit, blasphemiam irrogari sanctissimo Christi Sacrificio in Cruce peracto per Missae Sacrificium, aut illi per hoc derogari; anathema sit.*

CCCVI. *Conclusio VI.* Sacrificium Missae non tantum est latreuticum et eucharisticum, sed etiam vere propitiatorium. Prob. I. Authoritate Scripturarum. Apostolus Cap. V. ad Hebr. scribit: *Omnis Pontifex ex hominibus constituitur in iis quae sunt ad Deum, ut offerat dona et Sacrificia pro peccatis.* Ex quo loco sic argumentor: Sacerdotes ad id potissimum sunt a Deo constituti ut Sacrificium offerant pro peccatis. Ergo cum in Lege Evangelica unicum detur Sacrificium, nempe Missae, hoc ipso illud est vere propitiatorium, alioqui frustra pro peccatorum purgatione

offerretur. Quin ipsa verba institutionis Conclusioni nostrae aperte suffragantur; Christus enim Lucae Cap. XXII. ait: *Hic est calix novum testamentum in meo sanguine*. Ergo Sacrificium Missae est instrumentum, quo nobis applicantur promissiones novi Testementi. Atqui inter promissiones una est de peccatorum remissione, ut patet ex Cap. VIII. Epistolae ad *Hebraeos*, ubi Apostolus refert haec verba Jeremiae Cap. XXXI. *Ecce dies venient, dicit Dominus: et consummabo super domum Israel, et super domum Juda testamentum novum - - - Propitius ero iniquitatibus eorum, et peccatorum eorum, jam non memorabor*. Prob. II. Authoritate Patrum. S. Cyrillus Catech. Mystagogica V. ait: *Christum pro nostris peccatis mactatum offerimus, ut et nobis et illis* (defunctis) *eum qui est benignissimus, propitium reddamus*. S. Ambrosius Lib. I. de Offic. Cap. XLVIII. *Ante Agnus offerebatur: offerebatur vitulus; nunc Christus offertur, sed offertur quasi homo, quasi recipiens passionem, et offert se ipse quasi Sacerdos, ut peccata nostra dimittat*. S. Crysostomus Lib. VI. de Sacerdotio: *Eum qui pro civitate tota; quid dico civitate? immo vero pro universo terrarum orbe legatus intercedit, deprecatorque est apud Deum, ut hominum omnium non viventium modo, sed etiam mortuorum peccatis propitius fiat, qualem, quaeso, esse oportet?* Similia habent *Origenes* Hom. XIII. in Leviticum. *S. Hieronymus* Comment. in Cap. I. Epist. ad Titum. *S. Augustinus* Quaest. LVII. in Levit. et Lib. XX. de Civit. Dei, Cap. XXV. *S. Gregorius M.* Lib. IV. Dial. Cap. LVIII. *Ven. Beda* Lib. IV. Hist. Anglorum, Cap. XXII. Prob. II. Authoritate *Tridentini* Sess. XXII. Can. III. quem

paulo ante exhibuimus. *Et Bracarensis* III. A. 675. Capitulo II. *Cum omne crimen atque peccatum oblatis Deo Sacrificiis deleatur, quid de caetero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in oblatione Sacrificii erratur?* Prob. IV. a pari. In Lege naturae et Mosaica dabantur Sacrificia propitiatoria. Ergo etiam in Lege nova Sacrificium Missae est propitiatorium. P. A. Sacrificia propitiatoria fuisse in Lege naturae constat ex Lib. *Job.* Cap. I. ubi dicitur, Job. pro singulis liberis suis holocausta obtulisse ad expianda eorum peccata; et ex Cap. ultimo, ubi amici Job. jubentur offerre holocaustum pro peccato suo, et additur, Deum illis placatum fuisse. In Lege pariter Mosaica data fuisse Sacrificia expiatoria, non quidem ad expianda peccata quoad reatum culpae, sed tantum ad tollendas immunditias legales et ad propitiandum Deum quoad reatum poenae temporalis, atque etiam culpae ex opere operantis tantum, constat ex Cap. IV. *Levitici*, atque a nemine id negatur. Probatur etiam consequentia. Sacrificium Missae multo expressius repraesentat Sacrificium Crucis quam vetera illa Sacrificia: atque hostia Deo gratissima in illo offertur, ipse Unigenitus Dei Filius. Ergo multo magis Sacrificium novae Legis est propitiatorium. Prob. V. Ratione Theologica. Eucharistia a Christo instituta est, ut ipsi etiam Protestantes fatentur, ad remittenda peccata. Atqui Eucharistia ut est Sacramentum, non fuit instituta ad peccatorum remissionem, ut ostendimus Controversia I.; sed ad spiritualem animae jam spirituali vita viventis refectionem et nutritionem. Ergo Eucharistia ut Sacrificium est, vim habet remittendi peccata. Ergo Sacrificium Missae est vere propitiatorium.

CCCVII. Neque obest, quod ad Hebr. Cap. IX. dicatur: *Sine sanguinis effusione non fit remissio.* Atqui in Missa, quam incruentum sacrificium vocant Catholici, nulla fit effusio Sanguinis. Ergo in Missa nulla fit peccatorum remissio. II. Aut illud ad Hebr. Cap. X. *Ubi autem horum* (peccatorum) *remissio: jam non est oblatio pro peccato.* Aut denique III. paritas Lutheri. Baptismus unius non prodest alteri. Ergo nec sumptio Eucharistiae potest ab uno fieri pro alio. Ergo Missa non est Sacrificium propitiatorium. Nam Resp. ad I. Haec intelligenda sunt de solis Sacrificiis Mosaicis, ut patet ex contextu. Quod si tamen Evangelicae Legi applicentur, ajo, remissionem peccatorum quam impetrat Missae Sacrificium, fieri ratione applicationis sanguinis Christi in ara Crucis effusi, quatenus ejus virtus per Sacrificium Missae quasi per canalem in nos diffunditur. Praeterea in Sacrificio Missae sanguis Christi effunditur, non physice quidem, sed mystice; quia verba consecrationis panis et vini sanguinem et corpus Christi mystice dividunt. Ad II. Resp. sensum citati textus esse, quod peracta jam semel per Christum redemptione in Ara Crucis, non alia supersit hostia, in qua, praeter illam Crucis, fiduciam constituere possimus: Apostolus tamen per hoc non asserit, non superesse alterius modi oblationes, per quas cruentae oblationis virtus nobis communicetur. Ad III. N. C. Sacramentum ad sanctificationem suscipientis primario ac directe ordinatur, et idcirco non nisi suscipientem sanctificat: at vero Sacrificium ordinatur tum ad gloriam Dei, cujus supremum in omnes dominium declaratur; tum ad impetranda beneficia iis omnibus, pro quibus offertur.

CCCVIII. Caeterum illud probe animadvertendum est, reatum culpae per Sacramenta Baptismi et Poenitentiae immediate remitti; per Sacrificium Missae vero mediate tantum, quatenus intuitu hujus sacrificii Deus peccatori gratias actuales largitur, quibus peccator movetur ad poenitentiam, disponiturque ad Sacramentum sive Baptismi sive Poenitentiae, per quod immediate remissionem culpae consequitur. Quemadmodum itaque Sacrificium Crucis immediate peccatores non justificavit, sed placavit Deum, impetravitque ut per debita media peccatores ad salutem perducerentur: sic etiam Sacrificium Missae non justificat homines immediate, sed impetrat ut ex merito Sacrificii Crucis detur hominibus gratia et donum poenitentiae. Ex quo colliges, quam imperite nobis objiciat Kemnitius, si Sacrificium propitiatorium esset Missa, remissionem peccatorum haberi posse sine ullo labore ac periculo et absque Sacramentis.

CCCIX. Porro Sacrificium Missae vim et efficaciam habet impetrandi remissionem peccatorum ex opere operato, mediate quoad culpam, immediate quoad remissionem poenae temporalis, plus aut minus de poena relaxando juxta minorem aut majorem devotionem illius pro quo offertur. Ratio est, quia in Sacrificio Missae Christus non solum est res oblata, sed etiam principalis offerens. Ergo Sacrificium Missae independenter a fide, probitate ac merito Sacerdotis offerentis, adeoque ex opere operato, vim habet movendi Deum ad condonanda peccata seu ad dandam gratiam, qua homo adjutus peccata sua rite detestetur, et ad remittendam poenam peccatis debitam. Quod si dicas ad efficaciam ex opere operato duo requiri, certam nimi-

rum Dei promissionem, et infallibilem effectum, quae videntur in Sacrificio Missae locum non habere. Resp. utrumque hic haberi; promissio enim ex parte Dei certa et fixa in verbis institutionis agnoscitur Matth. Cap. XXVI. *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Effectus autem est infallibilis, nimirum non ipsa semper actualis conversio, sed collatio gratiae, qua peccatores excitantur, atque etiam perducerentur ad poenitentiam, nisi ipsi prava sua voluntate resisterent, atque obicem ponerent gratiae.

CCCX. *Conclusio VII.* Sacrificium Missae non modo propitiatorium est, verum etiam impetratorium eorum omnium, quae ad salutem sive animae sive corporis sunt necessaria. Prob. I. Authoritate Scripturarum. I. ad Timoth. Cap. II. scribit Apostolus: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationis gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, et omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietum et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate.* Quae verba S. Augustinus Epist. CXLIX. alias LIX. ad Paulinum. S. Ambrosius Lib. VI. de Sacram. Cap. ult. S. Joan. Chrysost. Oecumenius, Theophilactus Comment. in hunc locum Apostoli, interpretantur de publicis precibus quae fiunt in Missa, et volunt Apostolum hoc praecepisse, ut Sacrificium etiam offerretur pro temporali pace et tranquillitate Ecclesiae. Prob. II. exemplo veteris Testamenti. In Lege veteri certum est a Judaeis oblatas fuisse hostias pro beneficio aliquo etiam temporali impetrando, ut constat ex Cap. VII. *Levitici.* David Rex II. *Reg.* Cap. ult. obtulit pacifica pro avertenda peste, et impetravit. II. *Macchab.* Cap. III. Onias

pro salute Heliodori Sacrificium obtulit. I. *Esdrae* Cap. VI. Judaei pro salute Darii Persarum Regis et Filiorum ejus. Ergo cum illa Sacrificia juxta Patres fuerint umbra Sacrificii Eucharistici, atque una Eucharistiae oblatione omnes differentiae hostiarum veterum contineantur, Eucharistia pro impetrandis hujusmodi beneficiis legitime offertur. Prob. III. Authoritate Patrum. Tertullianus in Lib. ad Scapulam scribit: *Sacrificamus pro salute Imperatoris*. S. Cyrillus Jerosol. Catech. Mystagogica V. *Postquam confectum est illud spirituale Sacrificium, et ille cultus incruentus, super ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deum pro communi Ecclesiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro Regibus, pro militibus, pro sociis, pro aegrotis et afflictis, et in summa pro omnibus qui indigent auxilio*. S. Chrysostomus Hom. LXXI. in Joan. *Pro infirmis, et terrae et maris et universi orbis fructibus sacrificamus*. S. Augustinus Lib. XXII. de Civit. Dei, Cap. VIII. meminit Sacrificii Eucharistiae oblati ad purgandam domum a daemonum vexatione. Prob. IV. Authoritate Tridentini, quod de Missae Sacrificio Sess. XXII. Cap. II. ait: *Quare non solum pro fidelium vivorum peccatis, poenis, satisfactionibus, et aliis necessitatibus, sed et pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis, rite juxta Apostolorum traditionem offertur*. Canonem III. superius exhibuimus. Prob. V. Ratione. Sacrificium Missae vim habet peccatorem cum Deo reconciliandi, ut praecedente conclusione ostendimus. Ergo multo magis vim habet ea omnia impetrandi, quae ad salutem animae et corporis sunt necessaria. P. C. Deus hoc Sacrificio placatus inimicis suis reconciliatur. Ergo longe facilius adducitur, ut hujus

Sacrificii intuitu amicis suis et reconciliatis bona temporalia tribuat, si id eis utile fuerit.

CCCXI. Quod si dicas I. Sacrificium Missae ea tantum nobis impetrat, quae Christus promeruit. Atqui Christus per mortem suam non promeruit nobis bona temporalia. Ergo. II. Absurdum est bona temporalia petere in eo Mysterio, in quo communicantes Christi passionibus, et aemulantes similitudinem mortis ejus, nos totos et nostra Deo immolamus. III. Scriptura et Patres nos continuo hortantur, ut a bonis temporalibus expetendis animum et cor avocemus. Ergo petenda illa non sunt in Sacrificio Missae. Resp. ad I. C. M. D. min. Christus non promeruit bona temporalia in se absolute considerata, et tamquam finem nostrum, in quo haerere debeamus, C. min. Christus non promeruit bona temporalia spectata in ordine ad salutem, et tamquam media, quae divina providentia nobis suppeditat ad finem nostrum ultimum consequendum, nempe aeternam felicitatem in coelis, N. min. Ad II. D. A. Absurdum est bona temporalia petere ex mala cupiditate, utque animum in his fruendis sistamus, C. A. Ex charitate et desiderio Deum adipiscendi per media ab ipso ordinata, N. A. et Conseq. Ad III. Scriptura et Patres nos hortantur, ne nimis anxie temporalia expetamus, et tamquam finem quo fruamur: At vero nullibi prohibent, ne bona temporalia moderate expetamus, illisque tamquam mediis utamur ex ordinatione divinae providentiae, ut ad finem nostrum ultimum perveniamus. Vide dicta Tomo IV. Num. CCC.

CCCXII. *Quaeres I.* An essentia Sacrificii Missae consistat in oblatione panis et vini? Resp. negative. Prob. I. Panis et vinum nullo modo sunt victima Sacrificii

Missae. Ergo in eorum oblatione reponit nequit essentia Sacrificii Missae, cum ad rationem sacrificii in genere necessaria sit oblatio et immutatio victimae. P. A. Solus Christus est victima hujus sacrificii; Tridentinum enim ait Sess. XXII. Cap. II. *Idem ille Christus continetur, et incruente immolatur*. S. Ambrosius Comment. in Cap. I. Lucae: *Cum sacrificamus, Christus adest, Christus immolatur*. S. Gregorius Nyssenus Orat. I. in Christi Resurrect. *Arcano sacrificii modo idem est Sacerdos et Agnus*. Prob. II. Si panis et vinum essent tota sacrificii victima, Sacrificium Christianae Religionis non esset praestantius sacrificiis veteris Legis, in quibus Deo offerebantur agni et boves: si vero essent pars tantum victimae, sacrificii cruenti et incruenti eadem non esset hostia, cum panis et vinum in Cruce nec oblata, nec immolata fuerint. Quod si dicas, panem et vinum, corpus et sanguinem Domini, non unum sed duo sacrificia esse. Resp. id repugnare Patrum doctrinae, qui docent unicum esse Ecclesiae sacrificium, quod successit toti multitudini veterum sacrificiorum: et menti Ecclesiae adversari, quae panem non simpliciter Deo offert, sed ut consecrandum et transmutandum in corpus Domini. Ex his quae modo diximus, facile colliges, neque species panis et vini pertinere ad hostiam Sacrificii Missae per modum partis, quia nimirum Christus est tota hujus Sacrificii victima; quamvis ad illud pertineant per modum conditionis, ut scilicet victima sit sensibilis, et offeratur secundum ordinem Melchisedech, id est, sub symbolis panis et vini.

CCCXIII. *Quaeres II.* An essentia Sacrificii Missae consistat in oblatione corporis et sanguinis Christi, sive in ea oblatione quae consecrationem subsequitur?

Resp. negative. Prob. I. Christus in Evangelio nullibi legitur eam oblationem adhibuisse; statim enim post verba illa, *Hoc est corpus meum*, Eucharistiam discipulis distribuit. II. Verba oblationis consecrationem subsequentis, non dicuntur in persona Christi, sed ministri ac totius Ecclesiae. Ergo illa oblatio non fit in persona Christi, adeoque non pertinent ad essentiam Sacrificii Missae. III. Oblatio vocalis non est ad sacrificium necessaria, sed sufficit oblatio realis quae in consecratione vel immolatione continetur.

CCCXIV. *Quaeres III.* An essentia Sacrificii Missae consistat in consumptione Hostiae vel a populo, vel a Sacerdote facta? Resp. negative. Prob. I. Certum omnino atque exploratum non est, Christum Dominum partem Sacrificii recens instituti in ultima Coena consumpsisse; quamvis fide divina constet, novum sacrificium ab eo tunc oblatum fuisse. II. Ecclesia frequenter sacrificium celebrat absque ulla Eucharistiae distributione populo facta. III. Actio sacrificativa est propria Sacerdotis. Atqui communio non est talis actio: nam et laici communicant, et Diaconi tamquam Ministri extraordinarii Eucharistiam distribuunt. Ergo consumptio Hostiae non est de essentia sacrificii, sed dumtaxat ejusdem pars integrans, ex praecepto divino ponenda. Atque ideo Ecclesia vult, ut si contingat celebrantem repentino morbo corripi ante sumptionem utriusque speciei, alius Sacerdos etiam non jejunus, si alter desit, utramque speciem sumat, sicque sacrificium percipiat.

CCCXV. *Quaeres IV.* An essentia Sacrificii Missae consistat in consecratione panis et vini? Resp. af-

firmative. Prob. I. Authoritate Patrum. S. Irenaeus Lib. IV. adv. Haer. Cap. XXXII. scribit : *Christus dicendo, Hoc est corpus meum, docuit novum Testamenti novi oblationem.* S. Chrysostomus Hom. de proditione Judae : *Verbum Domini* (Hoc est corpus meum) *usque ad mundi consummationem praestat Sacrificio firmitatem.* Prob. II. Ratione. Sola consecratio, seclusa omni alia actione, habet quidquid requiritur ad efficiendum Missae Sacrificium. Ergo essentia sacrificii consistit in sola consecratione. P. A. Nam I. in sola consecratione Sacerdos manifeste loquitur in persona Christi qui est principalis offerens, caeteras vero actiones, quae praeeunt vel sequuntur, Sacerdotes exequuntur in persona propria tamquam Ecclesiae ministri. II. Christus per verba consecrationis praesens constituitur in altari in statu quodam mortis, ac veluti per gladium quemdam spiritualem in speciebus distinctis ac separatis immolatur, ac Deo Patri offertur; idem quippe est, hostiam in altari praesentem esse ac eam Deo offerri. III. Separatio illa mystica quae vi verborum fit corporis et sanguinis Christi, apte significat ac repraesentat cruentam separationem sanguinis a corpore, quae in Cruce peracta fuit. IV. Per verba consecrationis fit aliqua Hostiae immutatio quae requiritur et sufficit ad sacrificium, non tantum per hoc quod mystica fiat separatio corporis a sanguine, quantum est ex vi verborum; sed praecipue quia v. g. corpus Christi ad veram, realem, et externam mutationem et destructionem ordinatur, prout illud sub speciebus Eucharisticis existit. Nam per consecrationem corpus Christi accipit formam cibi : cibus autem ad comestionem, et per hoc ad mutationem et destructionem ordinatur. Neque obstat, quod corpus

Christi nullam in se laesionem patiatur, neque esse suum naturale amittat, cum manducatur Eucharistia; nam amittit esse Sacramentale, ac proinde desinit realiter esse in hostia, desinitque cibus esse sensibilis, quando species Sacramentales in stomacho corrumpuntur.

CCCXVI. *Quaeres V.* An ad essentiam Sacrificii necessaria sit utriusque speciei consecratio? Resp. probabilius affirmative. Prob. I. exemplo et praecepto Christi, qui tamquam Pontifex secundum ordinem Melchisedech Eucharistiam in pane et vino consecravit, suisque Apostolis eorumque successoribus mandavit, ut idem in sui commemorationem facerent. II. Ratione. Sacrificium Missae est expressa ac clarissima imago et repraesentatio Sacrificii in Cruce peracti. Atqui talis non esset, si v. g. solus panis consecraretur. P. min. In eo casu, quantum est ex vi verborum, sanguis Christi non separaretur a corpore. Ergo nulla fieret mystica immolatio ac repraesentatio mortis Christi, adeoque verum non esset sacrificium. Ex his colliges praetensas illas Romanorum Pontificum dispensationes, ut sub panis tantum specie, ob vini penuriam, fieret consecratio, omnino fictitias esse.

CCCXVII. *Quaeres VI.* An valor Sacrificii Missae sit infinitus? Resp. infinitum esse sufficientia, efficacia vero finitum. Prob. I. pars assertionis. In Missa eadem offertur victima quae in Ara Crucis oblata est: idem Sacerdos est, idem sacrificium, sola offerendi ratione diversum. Atqui victima in Cruce oblata, fuit infiniti valoris ac meriti, plenissime de se sufficiens ad innumerabiles homines redimendos. Ergo. Prob. etiam altera pars assertionis. Nam I. quamvis Sacrificium Missae pro omnibus offeratur, non omnes tamen ejus vir-

tute salvantur. II. Sacrificium Missae a Christo institutum est, ut per illud nobis applicetur virtus Sacrificii in Ara Crucis modo cruento oblati. Atqui Sacrificium Crucis effectum non habuit infinitum, licet sufficientiam infiniti valoris habuerit. Ergo id pariter dicendum est de sacrificio incruento; praesertim cum ideo fuerit institutum, ut in Ecclesia quotidie sine intermissione celebraretur.

CCCXVIII. *Quaeres VII.* An Sacrificium Missae non tantum pro omnibus Fidelibus viventibus, verum etiam pro infidelibus, haereticis, schismaticis, et nominatim excommunicatis offerri possit? Resp. de se et ex natura rei id fieri posse; at ob gravem Ecclesiae prohibitionem illicite agere Sacerdotem, Sacrificium Missae pro illis directe offerendo. Prob. prima pars assertionis I. Authoritate Scripturarum. I. ad Timoth. Cap. II. ait Apostolus: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, et omnibus qui in sublimitate sunt.* Quae verba Patres intelligunt de precibus quae a Sacerdote fiunt, dum celebrat divina Mysteria, ut paulo ante diximus Num. CCCX. Atqui temporibus S. Pauli Reges et Principes tantum non omnes erant infideles. Ergo. II. Ex praxi antiquae Ecclesiae. Antiquissimae Liturgiae ostendunt oratum fuisse pro Ecclesiae hostibus eorumque conversione. Tertullianus Lib. ad Scapulam, Cap. II. scribit: *Sacrificamus pro salute Imperatoris*, Pagani utique, et non Christiani. Et in Apologetico, Cap. XXX. *Nos pro salute Imperatorum Deum invocamus aeternum.* III. Ex hodierna praxi Ecclesiae, quae die Parasceves orat pro omnibus Paganis, haereticis, schismaticis, ac perfidis

Judaeis. IV. Ratione. Sacrificium Crucis pro omnibus oblatum est, eoquod Christus sanguinem suum fuderit pro omnibus hominibus. Ergo etiam de se, praescindendo a prohibitione Ecclesiae, pro omnibus offerri potest Sacrificium Missae. Neque obstat S. Augustinus Lib. I. de Anima et ejus origine, Cap. IX. scribens: *Quis offerat corpus Christi, nisi pro iis qui sunt membra Christi?* Id enim intelligi debet de iis, qui vel actu sunt membra Christi, vel saltem potentia ac potestate, quales sunt etiam infideles et haeretici, cum omnes possint ad agnitionem veritatis pervenire, sicque Christo tamquam membra capiti uniri. Adde, quod S. Doctor l. c. non de vivis, sed de defunctis agit, qui si actu membra Christi non sunt, nullatenus esse possunt, quia correctioni in altera vita locus non datur.

CCCXIX. Prob. etiam altera pars assertionis, praecipue de nominatim excommunicatis. Ecclesia Cap. *A nobis*, et Cap. *Sacris*, Extra, de Sententia Excommunicat. per sententiam Judicis nominatim excommunicatos excludit a suis orationibus et suffragiis, prohibetque ne ad altare nominentur; ut nimirum flagitiosi homines hoc disciplinae rigore magis confundantur, ad mentem facilius et ad officium redeant, atque iteratis supplicationibus petant denuo recipi in gremium Ecclesiae, unde ejecti merito fuerunt. Ergo Sacrificium Missae pro nominatim excommunicatis directe offerri nequit. Dixi, *directe*, pro bono ipsorum excommunicatorum vel spirituali vel temporali; *indirecte* enim, pro augmento nempe Ecclesiae ejusque adunatione, etiam pro illis legitime offerri potest sacrificium, quia sic illud ordinatur directe ad bonum publicum totius Ecclesiae. Illud praeterea observo ex *S. Thoma* in IV. Sen-

tent. Distinct. XVIII. Quaest. II. Artic. I. Sacerdotem, non quidem ut publicam Ministri Ecclesiae personam agit, posse in *Memento* etiam pro nominatim excommunicatis orare, privata oratione et intentione; quia hoc nulla Lege prohibitum est, cum tantum Ecclesia nolit excommunicatos habere partem in orationibus, quae pro corpore Ecclesiae fiunt.

CCCXX. *Quaeres VIII.* An Sacrificium Missae offerri possit pro defunctis? Resp. offerri salubriter posse pro animabus in purgatorio detentis, at non pro damnatis. Prob. prima pars assertionis I. Authoritate Scripturarum. II. Machab. Cap. XII. Judas Machabaeus sacrificium Jerosolymis offerri jussit *pro peccatis mortuorum, bene et religiose de resurrectione cogitans. - - Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.* Ergo si sacrificia veteris Legis, umbrae et figurae nostri sacrificii, offerri potuerunt pro defunctis, multo magis pro illis offerri poterit Missae Sacrificium. Prob. II. ex praxi Ecclesiae, quae, ut ex antiquissimis Liturgiis constat, semper ad altare meminit defunctorum. Prob. III. Authoritate Patrum, *Tertulliani* Lib. de Corona Militis, Cap. III. *S. Cypriani* Epist. LXVI. *S. Cyrilli Jerosol.* Catech. Mystag. V. *S. Ambrosii* in Orat. de obitu Satyri, et Valentiniani. *S. Augustini* in Lib. de cura pro mortuis gerenda etc. IV. Authoritate Conciliorum, *Carthaginensis* III. Cap. XXIX. *Carthaginensis* IV. Cap. LXXIX. *Cabilonensis* II. Can. XXXIX. *Tridentini* Sess. XXII. Cap. II. et Can. III. V. Authoritate Ecclesiae, quae Aerium docentem, Sacrificium Missae pro defunctis existentibus in purgatorio rite offerri non posse, proscripsit, ut testantur *S. Epiphanius* Haer. LXXV. et

S. Augustinus Lib. de Haeresibus, Cap. LIII. Vide dicta Tomo III. Artic. V. Controversia unica.

CCCXXI. Prob. etiam altera pars assertionis. Missae Sacrificium offerri pro illis nequit, quibus prodesse amplius non potest. Atqui damnatis prodesse amplius nulla ratione potest. P. min. Sacrificium Missae prodesse damnatis non potest ad remissionem culpae, quia illi jam sunt in termino constituti, neque peccatum ullo modo retractare queunt: neque prodesse potest ad remissionem poenae, quia illam ex justissimo Dei decreto aeternam esse ostendimus Tomo IV. Artic. II. Controversia V. Atque ex hac poenarum aeternitate colligitur, damnatis neque aliquam poenarum remissionem aut mitigationem impetrari posse. Si enim per unum Missae Sacrificium damnato impetrari posset aliqua poenae remissio, multiplicatis sacrificiis posset tandem liberari a tota poena saltem pro aliquo tempore, cum singula Missae Sacrificia aequalem habeant efficaciam. Neque assertioni nostrae refragatur S. Augustinus in Enchiridio, Cap. CX. et CXII.; priori enim loco expendens fructus Sacrificii dum ait: *Quibus autem prosunt, aut ad hoc prosunt ut sit plena remissio, aut certe ut tolerabilior fiat ipsa damnatio*, nomine *damnationis* non intelligit aeternam illam impiorum, sed supplicium a divina justitia irrogatum animabus ex hac vita migrantibus, nondum perfecte purgatis: posteriori autem loco id unum contendit, sententiam illam quae asserit poenas damnatorum mitigari aliquo modo posse, non esse tam aperte falsam atque haereticam, ac altera quae poenarum aeternitatem negat.

CCCXXII. *Quaeres IX.* An liceat Sacrificium Missae Deo offerre in honorem Sanctorum? Resp. affirma-

tive. Prob. assertio I. ex antiquissimis Liturgiis, in quibus memoria fit et invocatio Sanctorum, ad agendas Deo gratias pro illorum victoriis, et ad obtinendum illorum apud Deum patrocinium, atque ad augmentum illorum gloriae, non essentialis quidem, sed accidentalis. II. Authoritate Patrum. S. Cyrillus Jerosol. Catech. Mystagog. V. scribit: *Cum hoc sacrificium offerimus, mentionem facimus eorum qui ante nos obdormierunt, primum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, ut Deus orationibus illorum et deprecationibus suscipiat preces nostras.* S. Augustinus Tract. LXXXIV. in Joan. *Non sic eos* (Martyres) *commemoramus*, (ad altare) *quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis ut ipsi pro nobis.* III. Authoritate Tridentini Sess. XXII. Can. V. *Siquis dixerit, imposturam esse Missam celebrare in honorem Sanctorum, et pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit; anathema sit.* IV. Ratione. In Sacrificio Missae recte aguntur Deo gratiae pro beneficiis a Deo in nos vel fratres nostros collatis. Atqui quod Deus Sanctis gratiam contulerit mundum, carnem, et diabolum superaudi, eosque post victoriam aeterna gloria coronaverit, maximum est Dei beneficium. Ergo in Missae Sacrificio recte Deo aguntur gratiae pro victoria et remuneratione Sanctorum: adeoque licitum est Sanctos in Missa cum honore invocare, *ut ea celebritate*, quemadmodum scribit S. Augustinus Lib. VIII. de Civit. Dei, Cap. XXVII. *et Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, et nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, eodem invocato in auxilium, ex eorum memoriae renovatione adhortemur.*

CCCXXIII. Quod si dicas I. S. Augustinus Lib. XXII. de Civit. Dei, Cap. X. negat, Sanctos a Sacerdote invocari in Sacrificio Missae: *Non tamen a Sacerdote qui sacrificat, invocantur. Deo quippe, non ipsis sacrificat, quamvis in memoria sacrificet eorum.* II. Christus non dixit Lucae Cap. XXII. Hoc facite in Sanctorum, sed, *hoc facite in meam commemorationem.* Ergo Sacrificium Missae non debet offerri in honorem Sanctorum. III. Christus se ipsum nobis tradit in Coena, ut misericordiam consequamur per merita unicae oblationis ejus. Ergo profanatur Coena Domini, cum a Deo petitur, ut per merita et preces Sanctorum in omnibus divinae protectionis muniamur auxilio. Resp. ad I. S. Augustinum non loqui de invocatione quae fit per orationem, sed de illa quae fit per oblationem seu sacrificium; quae invocatio revera efficacissima est, quamvis tacita: et soli Deo competit tamquam authori omnium bonorum. Ad II. N. C. Verba illa non de qualicumque commemoratione intelligenda sunt, sed de ea tantum, qua Sacrificium in Cruce peractum repraesentatur. Unde dicendo, *Hoc facite in meam commemorationem*, Christus eam tantum exclusit Sanctorum commemorationem, qua eorum passio et mors repraesentaretur. At vero in Ecclesia Catholica, quando Sacerdos Deo Sacrificium offert in honorem Sanctorum, non fit eorum commemoratio tamquam hostiae quae pro redemptione nostra oblata fuit; sed Deo gratiae aguntur pro eorum victoria, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in coelis, quorum memoriam facimus in terris. Ad III. N. C. Non petimus merita et preces Sanctorum adjungi ad supplendum defectum et insufficientiam meritorum Christi, ut major ipsis virtus accedat: Quomodo

enim merita Sanctorum virium aliquid conferent infinitis Christi meritis, cum ipsa omnem suum valorem et pretium trahant ex meritis Christi? Sed ideo illa petimus adjungi, ne indignitas nostra obstet, quo minus meritum rei oblatae, quae per se valoris est infiniti, nobis applicetur; utque Sancti potenti sua intercessione Christum nobis concilient.

CCCXXIV. *Quaeres* X. An Vestes sacrae in Missae Sacrificio recte adhibeantur? Resp. affirmative. Prob. assertio I. Legis veteris exemplo, in qua Pontifex et Sacerdotes oblaturi sacrificia certis vestibus utebantur, ab ipso Deo praescriptis. II. Ex antiquissima praxi Ecclesiae, jam inde ab Apostolis profecta. II. ad Timoth. Cap. IV. scribit Apostolus: *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affert tecum.* Quae vox *penula* juxta communiorem Eruditorum sententiam, significat vestem sacram, qua Apostolus utebatur ad sacrificandum. *Eusebius* Lib. V. Hist. Eccles. Cap. XXIII. profert fragmentum Epistolae a Polycrate Ephesino Episcopo ad Victorem Pontificem missae, in qua de S. Joanne Apostolo dicitur: *Supra pectus Domini recubuit, et Pontifex ejus fuit, auream laminam in fronte portans.* Quam utique laminam non passim deferre voluit, sed in divinorum Mysteriorum celebratione. Idem de S. Jacobo Jerosolymitano Episcopo testantur *Clemens Alexandrinus*, *Eusebius*, *S. Epiphanius* Haer. XXIX. et LXXVIII., ac *S. Hieronymus* Lib. de Scriptor. Eccles. Huc pertinet vetus decretum, sub *Stephani I.* Pontificis nomine ab Anastasio in ejus Vita commemoratum: *Vestimenta vero Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, cultusque divinus omni cum honorificentia et honestate a Sacerdotibus reliquisque Ecclesiae mi-*

nistris celebratur, et sacrata esse debent, et honesta, quibus aliis in usibus, cum Deo ejusque servitio consecrata et dedicata sint, nemo debet frui, quam Ecclesiasticis et Deo dignis officiis: nec ab aliis debent contingi aut ferri, nisi a sacratis hominibus. Eusebius Lib. X. Hist. Eccles. Cap IV. in Orat. Panegyrica de aedificatione Ecclesiarum Paulino Tyriorum Episcopo dicata, exordium ducit ab his verbis: *Amici Dei et Sacerdotes, qui sacra tunica talari, et coelesti gloriae corona decorati, et Sacerdotali Sancti Spiritus veste amicti estis.* Theodoretus Lib. II. Hist. Eccles. Cap. XXVII. narrat, Constantinum Magnum Macario Episcopo Jerosolymitano sacram vestem aureis filis contextam donasse, ut ea indutus divini baptismi ministerium perageret. Haec. vestis amissa cum fuisset, S. Cyrillo Sedem Jerosolymitanam tenente, ejusque adversarii illum accusarent, ac si eam vendidisset; casu incidit in manus Comici cujusdam nomine Thymelii, qui ausus illam in theatrum deferre, in poenam sacrae vestis impie violatae repentina morte interiit. S. Hieronymus Comment. in Cap. XLIV. Exechielis scribit: *Per quae discimus non quotidianis et quibuslibet pro usu vitae communis pollutis vestibus nos ingredi debere in Sancta Sanctorum, sed munda conscientia et mundis vestibus tenere Domini Sacramenta. – – Porro Religio divina alterum habitum habet in ministerio, alterum in usu vitaque communi.* Idem in Epist. ad Heliodorum de obitu Nepotiani scribit, sibi a Nepotiano Presbytero moriente relictam fuisse tunicam, qua utebatur in ministerio Christi. Et Lib. I. contra Pelagianos, Episcopos et Presbyteros, omnemque Clerum in Sacrificii administratione candidis uti vestibus: quod

ipsum testatur quoque S. Joan. Chrysostomus Hom. LXXXIII. in Matth. Ergo primis IV. Ecclesiae saeculis Ministri sacri ad altare peculiares vestes deferebant, quas gestare communiter, et ad profanos usus convertere, nefarium ac sacrilegum putabatur. Ergo nihil habent Protestantes, quod sacrarum vestium usui in Missae Sacrificio merito opponant. Prob. III. Authoritate Tridentini, quod Sess. XXII. Can. VII. ita definit: *Si quis dixerit, caeremonias, vestes, et externa signa, quibus in Missarum celebratione Ecclesia Catholica utitur, irritabula impietatis esse magis, quam officia pietatis; anathema sit.* Prob. IV. a pari vel simili. Reges ac Magistratus in publicis actionibus non utuntur vestitu vulgari, sed alio augustiore, quo et reverentia ipsis concilietur, et simul imperium eorum ac potestas repraesentetur. Ergo cum sacrificandi ministerio nullum sanctius et augustius sit, conveniens plane fuit, ut Sacerdotes sine vestitu peculiari Liturgiam sacram non facerent, tum ad reverentiam Augusto huic Mysterio conciliandam, tum ad ipsam Christi passionem repraesentandam. Confirmari haec possunt ex omnium Gentium usu, quae rationis lumine illustratae semper judicarunt, nefas esse Sacerdotibus suis absque peculiari vestitu Diis suis litare, quo sic majori decentia ac reverentia sacrificium perageretur.

CCCXXV. *Quaeres XI.* An antiqua et legitima sit consuetudo Ecclesiae Occidentalis sacram Liturgiam celebrandi lingua Latina, non autem vulgari? Resp. legitimam esse, semperque in Latina Ecclesia observatam. Prob. prima pars assertionis duplici ratione. Prima est. Usus Sacrorum linguis vernaculis videtur unitati fidei, religionis, charitatis, et societatis adversari; tollitur

ret in gratiarum actionem pro relata ab Abrahamo victoria. Illud facile adversariis dari potest, panem et vinum, potesteaquam Deo in sacrificium oblata fuerunt, distributa fuisse Abrahami militibus, non ad famem et sitim depellendam, sed ut sacrificii essent participes. II. Ex Patribus, quorum testimonia exhibuimus Num. CCLXXXVII. III. Ratione. Abrahami milites, ut ex eodem Cap. XIV. *Gen.* manifeste colligitur, ingenti praeda ac spoliis ditati fuerant, antequam illis Melchisedech occurreret, ideoque annonae penuria non laborabant.

CCCXXVIII. *Dices I.* Saltem evinci nequit, Melchisedecum in oblatione panis et vini fuisse typum et figuram Christi. Ergo. P. A. Oblatio panis et vini fuit etiam usitata in sacrificiis Aaronicis. Ergo propter hanc oblationem non minus Aaron quam Melchisedech fuit figura Christi. Resp. N. A. id enim manifeste asserunt Patres a nobis Num. CCLXXXVII. laudati. Ad *prob.* D. A. Oblatio panis et vini usitata erat in sacrificiis Aaronicis tamquam principalis et integra sacrificii materia, N. A. Tamquam pars aliqua, atque ut ita dicam, tamquam condimentum sacrificii, C. A. N. C. Sacrificium principale atque integrum Aaronis constabat ex animalibus. Hinc patet, Melchisedechum potius quam Aaronem figuram fuisse Christi in oblatione panis et vini. Nam sicut Melchisedech obtulit panem et vinum sine animalibus: ita Christus in ultima Coena obtulit suam carnem et sanguinem sub speciebus panis et vini, sine oblatione animalium.

CCCXXIX. *Dices II.* Similitudo, quae datur inter Melchisedech et Christum ad *Hebr.* Cap. VII. non consistit in oblatione panis et vini, sed in aliis rebus. Ergo ex verbis Apostoli non evincitur, Christum instituen-

de Eucharistiam verum sacrificium Deo obtulisse. P. A. Quemadmodum Melchisedech Rex erat justitiae, Rex Salem, id est, pacis, atque ab Apostolo inducitur sine patre et matre, neque initium dierum habens neque finem: ita Christus Rex est justitiae, non solum quia judicat populum in aequitate, sed etiam quia ex perfecta justitia Deo pro nobis satisfecit: Rex pacis qui e coelo missus est, ut inter Deum et homines pacem conciliaret: sine Patre ut homo, sine Matre ut Deus: aeternum habens Sacerdotium, quia in sui immolatione cruenta nulli alteri successit, neque alius illi succedit. Ergo similitudo illa non consistit in oblatione panis et vini. Resp. N. A. Quamvis similitudo illa consistat in aliis etiam rebus, potissimum tamen ac praecipue consistit in oblatione panis et vini. Ad *probat.* C. A. N. C. Christus ab Apostolo ad Hebr. Cap. VII. vocatur Sacerdos, non secundum ordinem aliorum Sacerdotum, sed *secundum ordinem Melchisedech*, id est, secundum ritum Melchisedechi. Ergo Melchisedech quatenus Sacerdos, peculiare habuit aliquid ac proprium quod alii Sacerdotes non habuerunt, in quo Christum repraesentaret. Atqui quod fuerit Rex justitiae et pacis, quodque ab Apostolo dicatur fuisse sine Genealogia, neque initium neque finem dierum habens, nullo modo haec ad Sacerdotium pertinent. Ergo in oblatione potissimum panis et vini fuit figura et typus Christi.

CCCXXX. *Dices III.* Si similitudo Melchisedechi et Christi primario consisteret in oblatione panis et vini, Apostolus ad *Hebr.* Cap. VII. absque dubio mentionem fecisset hujus oblationis. Atqui ne verbum quidem de illa facit Apostolus, sed alia adducit capita, in quibus Melchisedecho Christum assimilat. Ergo. Resp.

N. M. Apostolus nullam hujus oblationis mentionem facit, tum quia carnales Judaei nondum idonei et capaces erant capiendo sublimi Eucharistiae Mysterio; tum quia hujus oblationis mentio ad scopum Apostoli minime pertinebat. Paulus enim l. c. noluit ex instituto similitudinem explicare inter Christum et Melchisedechum; sed excellentiam Sacerdotii Christi supra Angelos, Moysem, et Sacerdotes Aaronicos Hebraeis explicare instituit, qui de Christo non ita magnifice ac de illis sentiebant. Ostendit itaque I. Christum sublimiorem esse Angelis. Ad Hebr. Cap. I. *Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius prae illis nomen haereditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?* II. Christum Moysi praeferendum esse. Ad Hebr. Cap. III. *Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tamquam famulus -- Christus vero tamquam Filius in domo sua.* III. Sacerdotium Christi longe excellentius esse Aaronico hac ratione demonstrat. Melchisedech excellentior fuit Aarone. Sed Christus est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Ergo Sacerdotium Christi est excellentius Aaronico. Majorem propositionem triplici argumento confirmat. I. Quia Melchisedech benedixit Abrahamo, ideoque etiam Aaroni in ejus lumbis existenti: major autem benedicit minori. II. Quia accipit decimas ab Abrahamo, adeoque etiam ab Aarone. III. Quia non legitur initium habuisse dierum aut finem. Minorem propositionem probat tum ex Psal. CIX. *Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech*: tum ex eo, quia Aaronicum Sacerdotium per continuam generationum seriem ad posteros transmittebatur; Christus autem non ex Tribu Levi, sed ex Tribu Juda progenitus erat, ejus-

que Sacerdotium aeternum est, numquam cessaturum, ac semper stabile. Ex his itaque facile apparet, Apostolum non disputasse cum Judaeis de figura et similitudine inter Christum et Melchisedechum; sed de excellentia Sacerdotii Christi supra Sacerdotium Aaronicum, ad quam declarandam minime opus erat confugere ad oblationem panis et vini. Judaei enim facile respondissent, sacrificia animalium non fuisse inferiora oblatione panis et vini; ideoque ex eo capite Melchisedechum nequaquam Aaroni praeponendum esse.

CCCXXXI. *Objicitur II.* Infirmitas tertii argumenti ex Scripturis petiti. Agnus Paschalis figura fuit cruenti tantum sacrificii in Cruce peracti, minime autem Eucharistiae. Ergo. P. A. I. Agni immolatio fuit cruenta. Ergo si typus fuisset Eucharistiae, figura non responderet figurato. II. Agnus a multitudine filiorum Israel immolabatur: Eucharistia a solis Sacerdotibus conficitur. III. Sacrificium Agni paschalis non erat propitiatorium pro peccato, ut Catholici Eucharistiam esse sentiunt; sed in memoriam transitus Domini, et liberationis ab Angelo exterminatore. Resp. N. A. Agnus paschalis utriusque sacrificii tam cruenti in Cruce, quam incruenti in Eucharistia, typus fuit et figura: cruenti quidem, quatenus Agnus cruente immolabatur; et sub hac ratione figuram hanc impletam fuisse in Cruce fatemur; ibi enim Agnus Dei qui tollit peccata mundi, est mactatus: incruenti vero, quatenus Agnus a Deo immolari est jussus in memoriam liberationis ab Angelo exterminatore. Hanc ipsam fuisse Patrum doctrinam ostendimus Num. CCLXXXVIII., cui manifeste suffragatur Apostolus I. ad Cor. Cap. V. scribens: *Pascha nostrum immolatus est Christus*; cum enim *Pascha nostrum*

dixisse oblationem Eucharistiae a Christo factam, dignoscitur ex iis quae immediate Paulus subjungit: *Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiae et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis.* Quibus verbis alludit ad panem azymum, sub quo incruente immolatus est Christus. Ad *prob.* I. Resp. C. A. N. C. Modus cruentae mactationis Agni ad figuram Eucharistiae non pertinet, sed tantum ejus oblatio et manducatio. Atque ita *S. Augustinus* Lib. XVII. de Civit. Dei, Cap. XX. et Lib. I. contra Adversarium Legis et Prophetarum, Cap. XVIII. *S. Leo M.* Serm. VIII. de Passione Domini, aliique Patres docent, omnia Sacrificia veteris Legis, quamtumvis cruenta, figuras fuisse Sacrificii Eucharistiae; non quidem quoad modum immolationis, sed quoad oblationem, aliaque. Ad II. Resp. Sicut Agnus paschalis in veteri Lege a patrefamilias tantum proprie ac per se immolabatur, reliquis per illum immolantibus, et voluntate ac participatione in sacrificium consentientibus: ita in nova Lege Presbyteri soli, qui in Christi familia patres sunt, Agnum immaculatum offerunt et immolant modo incruento, proprie ac per se; populus autem per illos immolat, et voluntate ac participatione in sacrificium consentit. Ad III. C. A. D. C. Ergo Agnus paschalis non fuit figura Sacrificii Missae, prout hoc est propitiatorium pro peccato, C. D. Prout hoc est gratiarum actorium, et commemorativum liberationis a servitute diaboli, N. C. Id unum dicimus, Agnum paschalem principaliter Eucharistiam repraesentasse, quamvis non in omnibus.

CCCXXXII. *Objicitur III.* Ratio. Si Christus in Coena verum obtulisset sacrificium, supervacanea fuis-

set mors illius pro peccatis nostris in Cruce obita. Atqui id dici nequit. Ergo. P. M. Sacrificium Eucharistiae fuisset infiniti valoris. Ergo suffecisset ad redimendos homines; adeoque supervacanea fuisset mors Christi. Resp. N. M. Ad *probat.* N. ult. Conseq. Quamvis omnes actiones Christi fuerint valoris simpliciter infiniti, quem ex infinita divini Verbi excellentia trahebant, suffecissentque ad condigne, immo superabundanter satisfaciendum divinae justitiae pro peccatis totius mundi; voluit tamen Christus, ut flagrantissimam suam erga nos charitatem ostenderet, salutis nostrae negotium in Cruce absolvere, secundum consilium suum et voluntatem aeterni Patris.

CCCXXXIII. *Objicitur IV.* Tridentinorum Patrum discordia. Magna lis orta fuit inter ipsos *Tridentinos* Patres, an Christus in Coena se ipsum obtulerit Patri sacrificium. Ergo id nequaquam pro certo habendum est. Resp. N. A. Tridentinos Patres inter vix alia disceptatio fuit, quam de fine oblationis Christi in ultima Coena; num scilicet illa fuerit propitiatoria, an Eucharistica tantum et gratiarum actionis, eum nondum esset peractum cruentum Sacrificium. Re tamen attentius discussa, fere omnes, etiam illi qui acerrime antea restiterant, in hanc sententiam abiere, Christum in ultima Coena semetipsum Patri obtulisse pro peccatis nostris. Vide *Sfortiam Card. Pallavicinum* in Hist. Conc. Tridentini, Lib. XVIII. Cap. 11. Hanc nihilominus controversiam definire noluit Tridentinum, quamvis definiverit, Missae Sacrificium esse vere propitiatorium.

CCCXXXIV. *Objicitur V.* contra V. Conclusionem Authoritas Scripturae. Apostolus ad Hebr. Cap. X. scribit: *Sanctificati sumus per oblationem corpo-*

sum ille semel moriendo sufficientissime Deo Patri pro nobis satisfecerit. At vero aliis de causis incruento Missae Sacrificio indigemus. I. Quia vera Religio subsistere nequit sine externo Sacrificio proprie tali. II. Ad exhibendum Deo supremum latriae cultum, qui per solum Sacrificium proprie dictum ei exhibetur. III. Ad jugem Sacrificii Crucis memoriam. IV. Ut fructus Sacrificii Crucis in particulari nobis applicetur. Quamvis enim pretium in Cruce persolutum sit, debet tamen illud nobis applicari per media a Deo in hunc finem instituta, inter quae efficacissimum omnino est incruentum Missae Sacrificium, quod se habet per modum canalis, per quem virtus sanguinis Christi ad homines derivatur. Ex quo sequitur, Sacrificium Missae nihil derogare Sacrificio Crucis, ac minime superfluum esse: non enim ordinatur illud ad augendam vim et efficaciam Sacrificii Crucis, quae cum infinita sit, non indiget augmento; sed partim ad illam repraesentandam, partim ad fructum ejus nobis applicandum.

CCCXXXVI. *Dices II.* Apostolus ad Hebr. Cap. IX, excludit iteratam oblationem Christi. *Non enim*, inquit, *in manufacta Sancta Jesus introivit, exemplaria verorum: sed in ipsum coelum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis: neque ut saepe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione saeculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit.* Ergo Apostolus excludit Sacrificium Missae, quod est iterata oblatio Christi. Resp. D. A. Apostolus excludit iterationem oblationis cruentae Christi, C. A. Oblationis incruentae

quae fit in Sacrificio Missae, N. A. et Conseq. Apostoli mens manifeste colligitur ex contextu, atque exemplo quo utitur Summi Sacerdotis Judaeorum, in sanguine alieno intrantis in Sancta.

CCCXXXVII. *Objicitur VI.* Sacerdotium Christi. Christus est Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. Ergo nullum habet in Sacerdotio successorem seu vicarium. Atqui si in Ecclesia nulli dantur Sacerdotes, nullum etiam Sacrificium offertur. Ergo. *Confirm.* I. Apostolus ad Hebraeos Cap. VII. ait, ideo in veteri Testamento fuisse plures Sacerdotes, quorum unus alteri succederet, quia singuli erant morti obnoxii. Atqui haec ratio pro Christo non pugnat, qui resurgens a mortuis jam non amplius moritur. *Confirm.* II. Multiplicatio Sacerdotum repugnat unitati Sacerdotii Christi. Ergo. Resp. C. A. N. C. Christus successorem equidem in Sacerdotio non habet cum pari potestate, quia semper vivit ad interpellandum pro nobis: attamen Vicarios et Ministros habet, qui illi subserviunt in officio Sacerdotali, et per quos Christus Sacerdos in aeternum juxta ritum Melchisedechi visibili et humano modo sacrificat in terris usque ad mundi consummationem. Hujus rei exemplum aliquod nobis suppeditat Princeps terrenus, qui quamdiu vivit et potestatem suam exercet, non habet successorem cum pari potestate; habet tamen vicarios et ministros qui illi subserviunt. Ad I. *confirm.* Resp. Apostoli argumentum illud id tantum evincere, quod paulo ante a nobis dictum est, Christo nimirum neminem succedere in eadem dignitate et potestate, sicut demortuo Aaroni successit Eleazarus: Christo autem vivente, multos inferiores Sacerdotes ordinari qui sint ejus

vicarii et administri, Paulus non inficiatur. Ad II. *confirm*. Resp. D. A. Multiplicatio Sacerdotum ejusdem dignitatis et potestatis repugnat unitati Sacerdotii Christi, C. A. Multiplicatio Sacerdotum longe inferioris dignitatis, N. A. Sicut unitati Principatus politici non repugnat multiplicatio Ministrorum qui Principi sunt subjecti; ita nec multiplicatio Sacerdotum longe inferioris dignitatis repugnat unitati Sacerdotii Christi.

CCCXXXVIII. *Objicitur VII.* Natura sacrificii. Sacrificium debet offerri Deo, non autem comedi ab hominibus. Atqui Eucharistia non offertur Deo, sed comeditur ab hominibus. Ergo Eucharistia non est sacrificium. Resp. I. N. M. Agnus paschalis verum erat sacrificium, totus offerebatur Deo, et totus comedebatur a populo Judaico. Quod si dicas, Agnum paschalem fuisse sacrificium gratiarum actionis; Eucharistiam vero juxta nos esse sacrificium perfectissimum, nempe holocaustum, in quo tota victima igne absumebatur in veteri Lege. Resp. Eucharistiam non modo holocaustum esse, sed etiam hostiam pacificam, sacrificium propitiatorium atque impetratorium, in quibus apud Judaeos pars victimae Sacerdoti obveniebat. Praeterea quamvis Sacrificium Missae quoad modum absumendi rem oblatam non sit ejusdem omnino rationis, cujus erant prisca illa Mosaica holocausta; hic tamen diversus absumendi modus nihil derogat perfectioni holocausti, quia intentio offerentis est Deum per rei oblatae immutationem colere, protestando sensibiliter infinitam ejus excellentiam et potestatem, quod perinde fieri potest, sive a ministro sive ab igne res oblata absumatur. Proinde Sacrificium Missae holocaustum erit, non Mosaicum, sed Christianum. Resp. II.

N. etiam min. Quemadmodum enim holocausta in veteri Lege, quae igne penitus absumebantur, eo ipso tamen quia eorum absumptio praecipue ad Dei cultum et dominium profitendum referebantur, Deo tota cedebant: sic Eucharistia, quamquam a Sacerdote vel etiam a populo sumpta, tota cedit Deo, eique in sacrificium offertur; quia tota eo refertur, ut supremam Dei in omnes creaturas potestatem, atque infinitam ejus excellentiam contestemur et agnoscamus. Neque obstat, quod tota victima a Sacerdote absumatur. Si enim Deo idcirco offerri nequit, quia tota absumitur, multo minus holocausta veteris Legis Deo offerri potuissent, cum igne tota consumerentur; magis enim absumitur quod igne comburitur, quam quod manducatur.

CCCXXXIX. *Dices I.* Ad Sacrificium proprie dictum requiritur occisio hostiae. Ergo si Christus vere ac proprie in Missa sacrificatur, deberet a sacrificante occidi. Atqui id dici nequit, quia Christus resurgens a mortuis jam non amplius moritur. Ergo. Resp. D. A. Ad sacrificium cruentum rei viventis, quando in forma rei viventis et in propria specie sacrificatur, requiritur occisio hostiae, C. A. Ad sacrificium rei inanimis vel etiam viventis, quae tamen sub aliena specie, et in forma rei inanimatae sacrificatur, requiritur occisio hostiae, N. A. et Conseq. In Missa offertur quidem Christus qui est res vivens, sed offertur in forma rei inanimatae et in specie aliena, id est, panis et vini. Unde ut Missa verum sit ac proprie dictum sacrificium, non requiritur ut occidatur Christus occisione cruenta; sed sufficit ut moraliter destruatur secundum corpus et sanguinem. Qua autem ratione id fiat, diximus Num. CCCXV.

CCCXL. *Dices II.* Si Missa esset verum sacrificium, foret etiam novum testamentum distinctum ab eo, quod Christus in ultima Coena instituit, novamque peccatorum remissionem promitteret. Atqui hoc dici nequit. Ergo. Resp. N. M. Missa non est novum testamentum, sed est testamenti a Christo instituti repetitio: nec promittit novam peccatorum remissionem, sed remissionem Sacrificio Crucis acquisitam applicat.

CCCXLI. *Objicitur VIII.* Natura Sacramenti. Quod est Sacramentum et testamentum, non potest simul esse sacrificium. Sed Eucharistia est Sacramentum et testamentum. Ergo Eucharistia non potest simul esse sacrificium. P. M. In Sacramento accipimus aliquid a Deo: in Sacrificio damus aliquid Deo. Ergo Sacramentum et Sacrificium sibi opponuntur. Resp. D. M. Non potest simul esse sacrificium sub eadem ratione, sub qua est Sacramentum, C. M. Sub diversa ratione, N. M. Sic etiam Agnus paschalis in veteri Lege Sacramentum erat, ut Christum praesignabat. et sacrificium, ut Deo immolabatur. Eucharistia igitur est testamentum sive signaculum voluntatis Christi testatoris, quatenus est instrumentum publicum voluntatis et promissionis Christi de futurae gloriae haereditate. Est Sacramentum, quatenus externum et visibile signum est invisibilis gratiae et spiritualis refectionis animarum nostrarum. Denique est Sacrificium, quatenus in ea Christus secundum corpus et sanguinem Deo offertur in agnitionem supremi ejus dominii, per utriusque destructionem moralem. Ad *prob.* C. A. N. C. Si dare aliquid Deo, et accipere aliquid a Deo, sibi opponerentur, nullum umquam sacrificium, quamtumvis spirituale tantum, Deo fuisset oblatum, aut offerri posset; omnis

enim bona cogitatio est munus Dei, cum teste Apostolo, non simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis; sed omnis sufficientia nostra ex Deo sit, qui dat nobis velle et perficere. Frustra igitur hortaretur nos Scriptura, ut exhibeamus corpora nostra hostiam viventem, utque offeramus Deo spirituales hostias. Ut quid ergo Deus in Lege naturae et Mosaica oblationes ex terrae frugibus, et sacrificia pecorum sibi offerri sanxit et grata habuit, quamvis suae erga genus humanum providentiae essent dona?

CONTROVERSIA II.

AN MISSAE PRIVATAE SINT ILLICITAE ET ILLEGITIMAE?

Contra Protestantes.

CCCXLII.

Sacrosanctum Missae Sacrificium, sive solemniter et praesente Fidelium multitudine, sive amotis omnibus praeter ministrum testibus celebretur, si stricte et proprie loqui velimus, semper commune et publicum est, numquam privatum. Nam I. Missa semper offertur in gratiarum actionem pro morte Christi, et redemptione per ipsum facta, quae sane publicum est beneficium, toti humano generi collatum. II. Pro omnibus Fidelibus ad corpus Christi mysticum pertinentibus celebratur. III. Offertur a Ministro Ecclesiae, qui auctoritate publica, et ex solemni Dei institutione ad Liturgiam sacram est deputatus. IV. Offertur eo modo quoad substantiam, quo Christus Summus Sacerdos constituit. V. Nemo in illis etiam Missis, qui velit et di-

gnus sit, ab Eucharistiae participatione impeditur. Hinc Tridentinum Sess. XXII. Cap. VI. ait: *Illae quoque Missae* (quas Protestantes privatas vocant) *vere communes censeri debent; partim quod in iis populus spiritualiter communicet; partim vero quod a publico Ecclesiae ministro, non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Christi pertinent, celebrantur.*

CCCXLIII. Omnium impudentissime nostrorum temporum Sectarii in Missam, ut vocant, privatam debacchati sunt, quam etiam per risum et contemptum occultam et angularem appellant. Omnes tamen hac in re congenita sibi impudentia facile superavit Lutherus, praeceptore usus diabolo, ut ipse fatetur in Lib. de Missa angulari et unctione Sacerdotum. Nomine Missae privatae Protestantes potissimum intelligunt tum illam quae in privato loco v. g. in privato Oratorio aut Sacello celebratur: tum illam, in qua solus Sacerdos communicat, quamvis in Templo celebret, atque etiam coram frequenti populo.

CCCXLIV. *Conclusio I.* Missae quae celebrantur in privatis locis v. g. Oratoriis, nequaquam illicitae sunt et illegitimae. Conclusio intelligenda est de loco privato quidem, sed sacro, atque ad divinum cultum deputato; in aliis enim locis non sacris, quantumcumque honeste praeparatis, jure Ecclesiastico prohibitum est Missae Sacrificium offerre, nisi privilegium a Sede Apostolica obtentum fuerit, aut Episcopus suadente necessitate dispensarit. Prob. I. argumento negativo; quia id neque in Srripturis prohibetur, neque in Canonibus Conciliorum, aut scriptis Patrum, qui Traditionum depositarii sunt. Prob. II. positive, tum exemplo ipsius Christi, qui Eucharistiam instituit,

eamque Apostolis distribuit in privata domo: tum ex antiquissima Ecclesiae praxi. Tempore persecutionum, fugatis undique et dispersis Fidelibus, Sacerdotes ut poterant, et ferebat iniquitas temporum, privatim in domibus et tuguriis Sacrificium peragebant. *Cumque ab omnibus fugaremur atque opprimeremur*, ait apud Eusebium Hist. Eccles. Lib. VII. Cap. XXII. Editionis Valesianae S. Dionysius Alexandrinus, *nihilominus tunc quoque festos egimus dies. Quivis locus, in quo varias aerumnas singillatim pertulimus, ager, inquam, solitudo, navis, stabulum, carcer instar Templi ad sacros conventus peragendos fuit.* In ipsis secretioribus carcerum recessibus oblatam fuisse Eucharistiam, constat ex Epist. V. *S. Cypriani* ad Presbyteros et Diaconos, quos monuit S. Martyr, ut ad carceres, ubi in vincula Christi Confessores conjecti essent, clanculum, ne a Gentilibus deprehenderentur, ad Missam celebrandam accederent. In Vita *SS. Joannis et Pauli*, qui passi sunt sub Juliano Apostata, legitur, ante supremam dimicationem in eorum domo celebratum fuisse Missae Sacrificium. *S. Ambrosius* Lib. de Exhortat. Virg. testatur, se in domo cujusdam Virginis Oratorium consecrasse, in quo Sacrificium quotidie offerebatur. *S. Gregorius Nazianzenus* Orat. XIX. de obitu patris sui S. Gregorii senioris scribit, eum durante infirmitate sat longa celebrasse in cubiculo, immo in ultima infirmitate etiam in lecto. *S. Augustinus* Lib. XXII. de Civit. Dei, Cap. VIII. narrat, Presbyterum quemdam a se missum fuisse in domum rusticam, ut ibi offerret Sacrificium ad fuganda spectra; et hoc celebrato, malum quievisse. *S. Gregorius M.* Hom. XXXVII. in Evangelia scribit, S. Cassium Narniensem Episcopum

aliquando in Episcopii Oratorio Missam celebrasse, eo-quod morbo impeditus ad Ecclesiam descendere non potuerit. Idem Lib. V. Epist. XLIII. Joanni Syracusano Episcopo praecipit, ut in domo Venantii Missas celebrari permittat.

CCCXLV. *Conclusio II.* Missae illae, in quibus solus communicat Sacerdos, licitae sunt ac legitimae. Prob. I. argumento negativo. Nullum sive in Scripturis, sive in Traditione divina extat praeceptum, ut qui Sacrificio Missae intersunt, debeant participes fieri oblationis. Ergo. Prob. II. positive, ratione Theologica. Missa, in qua solus Sacerdos communicat, est verum Sacrificium, cum sit oblatio externa, soli Deo facta in recognitionem supremi ejus dominii, a legitimo ministro ritu mystico consecrata: neque natura sacrificii exigit, ut aliqui, dum celebratur, intersint, ac Sacramenti fiant participes; quia totum sacrificium ad Deum refertur, et fructus illius particeps fieri potest sive qui absens sive qui praesens est. Ergo Missa, in qua solus Sacerdos communicat, esse nequit illicita aut illegitima.

CCCXLVI. Prob. III. Ex praxi veterum Fidelium. Quamvis enim Apostolicis temporibus Fideles fuerint perseverantes in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis; paulo post tamen fervor hic adeo passim relanguit, ut plurimi semel tantum in anno Eucharistiam perciperent, quamvis Sacrificio Missae saltem diebus Dominicis interessent. Testem tepidae hujus consuetudinis exhibemus S. Ambrosium, qui in Lib. V. de Sacram. Cap. IV. ita Christianos alloquitur: *Si quotidianus est panis, cur post annum*

illum sumis, quemadmodum Graeci in Oriente facere consueverunt? et S. Joan. Chrysostomum Hom. V. in I. ad Timotheum: *Quomodo, inquies, ista perpetimur, cum semel tantum per annum ea Sacramenta sumamus? Hoc nempe est, quod universa perturbat: quia non munditia animi, verum intervallo temporis longiori constare meritum putas, summamque arbitraris reverentiam ac religionem esse, si non saepius coelestem adeas mensam.* Ecclesia equidem semper desideravit, atque adhuc desiderat, ut fideles primorum Christianorum pietatem aemulantes, singulis diebus Sacrificio Missae quotidie intersint, ac de oblatione participent; verumtamen ut id quotidie fiat, numquam praecepit, sed solum hortata est. Paucis exemplis rem hanc illustrabimus. *S. Ambrosius* Serm. XXXIV. hortatur populum, ut in Quadragesima die saltem Dominico offerat et communicet; ibidem tamen omnes admonet, ut qui non fuerit legitime impeditus, quotidiano sacrificio intersit. Ergo sine communione populi quotidiana Missa Mediolani fiebat. Concilium Agathense A. 506. Can. XVIII. ait: *Saeculares, qui Natale Domini, Pascha et Pentecosten non communicaverint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.* Et nihilominus Can. XLVII. statuit: *Missas die Dominico a saecularibus totas teneri speciali ordinatione praecipimus: ita ut ante benedictionem Sacerdotis egredi populus non praesumat. Qui si fecerint, ab Episcopo publice confundantur.* S. Nicolaus I. in Responsis ad Consulta Bulgarorum, Cap. IX. ait: *Corpori et sanguini Dominico quotidie in Quadragesima majori, si deberetis communicare consulitis: quod ut fiat, Dominum omnipotentem suppliciter exoramus, et vos omnes vehemen-*

tissime exhortamur, si tamen mens in affectu peccandi non sit. Ubi vides Pontificem non urgere praecepto, sed hortari tantum Bulgaros ad quotidianam communionem in Quadragesima, quamvis illi diebus saltem Dominicis debuerint Missae interesse. *Toletanum* A. XII. A. 681. Capitulo V. graviter reprehendit quosdam Sacerdotes, qui sacrificium offerentes non communicabant. *Quale erit*, ait, *illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans participasse dignoscitur.* Quae verba satis aperte indicant in ejusmodi sacrificio nullum omnino fuisse qui communicaret; et tamen Concilium non requirit, nisi ut Sacerdos ipse communicet; proinde rata habet ea sacrificia, in quibus solus communicat Sacerdos. Merito itaque *Tridentina* Synodus Protestanticam illam doctrinam proscripsit Sess. XXII. Can. VIII. *Siquis dixerit, Missas, in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogandas; anathema sit.*

OBJECTIONES.

CCCXLVII. *Objicitur I.* Authoritas Scripturarum. Lucae Cap. XXII. ait Christus: *Hoc facite in meam comemorationem.* Ex quibus verbis hoc argumentum instruunt Protestantes. Illud debet necessario fieri in Eucharistiae celebratione, quod Christus fecit et faciendum constituit. Atqui Christus Eucharistiam instituens panem fregit, deditque discipulis ut manducarent, et hoc ipsum fieri in perpetuum jussit. Ergo si hoc in Eucharistiae celebratione non observetur, Missa cum institutione Christi nulla ratione conveniet. II. Actuum Cap. II. dicitur de primis Fidelibus: *Et erant perse-*

rantes in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis. Ergo dispensatio Eucharistiae fiebat in primitiva Ecclesia, dum Missa celebrabatur. Ergo absque adstantium communione Missa licite celebrari nequit. III. Apostolus I. ad Cor. Cap. XI. opponit Dominicam Coenam privatae, aitque, ubi privata coena agitur, ibi non posse Dominicam Coenam celebrari: *Convenientibus ergo vobis in unam, jam non est Dominicam Coenam manducare. Unusquisque enim suam coenam praesumit ad manducandum.* Atqui quando solus Sacerdos communicat, agitur privata coena. Ergo quando solus Sacerdos communicat, non celebratur Coena Dominica. Resp. ad I. D. M. Illud debet necessario fieri quod Christus fecit, si illud pertineat ad substantiam sacrae actionis et Sacramenti, C. M. Secus, N. M. Et sic dist. min. N. C. Non omnia quae Christus fecit, pertinent ad substantiam sacrae actionis; alias Eucharistia noctu tantum, et coenantibus aut jam coenatis, solisque Evangelii Ministris, nec nisi praemissa pedum lotione esset administranda. Igitur oblatio, consecratio, atque participatio Sacerdotis de oblatis ad substantiam Sacrificii pertinent, atque in perpetuum ad Christi imitationem sunt tenenda: certo vero tempore et loco, privatim aut publice, paucis aut multis praesentibus, solo Sacerdote vel multis cum illo communicantibus Eucharistiam conficere, substantiam sacrificii haec non attingunt. Ad II. N. ult. Conseq. Apostoli potuissent Sacrificium Missae offerre, etiamsi nullus praesentium de oblatis participasset. Ad III. Resp. I. D. M. Et nomine Coenae Dominicae intelligit Apostolus ipsam Eucharistiam, N. M. Intelligit convivium ab Eucharistia diversum, in memoriam Coenae Dominicae primis temporibus celebrari solitum in

ipsis Ecclesiis, quod *Agape* dicebatur, C. M. Cum ditiores Corinthii pauperes excluderent a conviviis suis, quae in Ecclesiis celebrabant in memoriam ultimae Coenae Dominicae, merito reprehensi sunt ab Apostolo, quod ipsorum convivia non repraesentarent Coenam Dominicam, in qua Christus communem simul cum Apostolis cibum habuit, nequidem excluso Juda proditore. Et profecto Apostolum non de Eucharistia, sed de conviviis illis loqui, quae primis illis temporibus Fideles instituebant in Ecclesiis, manifeste colligitur ex contextu. Quem enim sensum habebunt verba illa Apostoli, siquidem de Eucharistia intelligantur: *Alius quidem esurit, alius autem ebrius est?* cum non ad hoc apposita fuerit mystica corporis et sanguinis Christi mensa, ut venter satiaretur; sed ut mens gratia impleretur: nec potuissent se Corinthii in hoc sacro Convivio ita ingurgitare, ut ebrii dicerentur; cum a sacris ministris non pleni calices, sed modica sacri liquoris portio singulis semel sumenda porigeretur. Resp. II. N. etiam min. Quamvis solus Sacerdos communicet, Coena illa dici non potest privata; nemo enim qui de mensa illa participare velit, et dignus sit, excluditur. Profecto coena illa optimo jure publica dicitur, ad quam omnibus licet accedere, seseque reficere, quamvis unus tantum hoc beneficio utatur, caeteris coenam illam fastidientibus.

CCCXLVIII. *Dices.* Si Apostolus loco cit. non loqueretur de Coena Eucharistica, inepte subjunxisset institutionem Eucharistiae: *Ergo enim accepi a Domino quod et tradidit vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur etc.* Atqui hoc dici nequit. Ergo Resp. N. M. S. Chrysostomus Hom. in locum cit. rationem assignat. *Cur hic meminit Mysteriorum seu Sa-*

cramentorum? Quoniam ad praesens argumentum haec oratio erat ei valde necessaria. Tuus enim, inquit, Dominus omnes eadem mensa est dignatus, licet ea esset valde reverenda, ei longe omnium superaret dignitatem: tu autem eos hac tua parva et vili indignos existimas.

CCCXLIX. *Objicitur II.* Authoritas Patrum. S. Chrysostomus Hom. III. in Epist. ad Ephesios scribit: *Frustra habetur oblatio quotidiana, cum nemo sit qui simul participet. - - - Quisquis Mysteriorum consors non est, impudens et improbus adstat. - - - Si quis ad convivium vocatus, manus quidem laverit, et accubuerit, et tamen nihil ciborum gustaverit, nonne infert contumeliam convivatori, a quo fuerat vocatus? An non satius fuerit, eum qui talis est, prorsus non comparuisse?* Ergo S. Chrysostomus sensit, frustraneum et irritum esse sacrificium, in quo solus Sacerdos communicat: neque quidquam utilitatis obtingere posse non participantibus. II. *Idem* S. Doctor Hom. XVIII. in II. ad Corinthios scribit, in celebratione Eucharistiae rem non ita se habere sicut in veteri Testamento, in quo solus Sacerdos quaedam comedebat. III. S. Basilius in Psal. CXV. prope finem ait: *Non in latebris delitescens sacrificabo, sed publicum exhibebo tibi sacrificium.* Ergo Missas privatas reprobavit. Resp. ad I. C. A. N. C. Cum celebratio Missae ordinetur partim ad sacrificium Deo offerendum, partim ad populum sacra dape reficiendum, S. Chrysostomus ait frustra oblationem quotidianam haberi, quoad finem nempe posteriorem, si nullius sit qui simul participet. Sane si S. Doctor sensisset frustra celebrari Missas, quatenus ad sacrificium ordinantur, in quibus so-

lus Sacerdos commuicat, eas quotidie nec ipse celebrasset, nec a Presbyteris suis celebrari permisset ea aetate, qua, ut ipse S. Chrysostomus testatur, fideles plerique semel tantum in anno Eucharistiam sumebant. Quae vero S. Doctor adversus eos subjungit, qui ad sacram mensam raro accedebant, concionatorio modo atque amplificandi gratia dicuntur, ut nimirum auditoribus ostenderetur, quam uberi fructu, abstinendo ab Eucharistia, se ipsos defraudarent. Et sane quamvis sciret plurimos non communicare nisi rarissime, Oratione tamen III. de incomprehensibili Dei natura reprehendit auditores suos, quod finita concione e Templo discederent, et Sacrificio non interessent, nulla facta communionis mentione. Ad II. Resp. S. Chrysostomus inter Sacrificia novae et veteris Legis praeter alia hoc etiam discrimen statuit, quod in veteri Lege solus Sacerdos victimas ederet, aut saltem majorem partem, populus minorem partem ex immolatis obtineret: in nova autem Lege totam victimam Sacerdos, et totam populus edat, nimirum integrum Christi corpus et sanguinem. Verum hoc non obest Missae, in qua solus Sacerdos communicat: quod enim nunc saepissime Solus Sacerdos totam victimam edat, non est culpa Sacerdotii aut natura Sacrificii, sed negligentia populi. Ad III. Resp. sacrificium occultum intelligi a S. Basilio sacrificium Schismaticorum, qui se ab Ecclesia separant, et in suis conventiculis sacrificia offerre praesumunt; paulo post enim subjungit: *Audite qui Ecclesiam relinquitis, et in publicis domibus versati, miseras facitis corporis pretiosi scissuras. – – Tu Aram erigis ex adverso altaris tibi a Patribus constituti.*

CCCL. *Objicitur III.* Authoritas Canonum. Canon IX. eorum qui Apostolici dicuntur, jubet excommunicari eos, qui non permanent in Ecclesia usque ad finem Missae, et sacram communionem non accipiunt. II. Anacletus apud Gratianum Can. *Peracta*, de Consecrat. Dist. II. statuit: *Peracta autem consecratione, omnes communicent, qui nolunt Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim et Apostoli statuunt, et Sancta Romana tenet Ecclesia.* Resp. ad I. Canones illos non esse Apostolicos, sed ex variis Conciliis collectos, quandoque etiam erraticis et reprobatis. Et quamvis daretur eos esse genuinos, nihil tamen contra Conclusionem nostram evincitur: siquidem Canon IX. de Clericis tantum loquitur, quos excommunicandos esse dicit, si absque rationabili causa Communionem neglexerint. Ad II. Resp. I. Decretum illud Anacleti, et caeteras Decretales Epistolas usque ad Siricium, quae in sola collectione Isidori Mercatoris leguntur, communi Eruditorum judicio supposititias censeri. Resp. II. Decretum illud non omnes promiscue Fideles, sed solos obligat Clericos, Episcopo in diebus solemnibus sacrificanti solemniter ministrantes. Verum si Decreti illius authoritas quidquam apud Protestantes valeret, minime profecto negarent, in Missa verum Deo offerri Sacrificium; dicitur enim ibi: *Episcopus Deo sacrificans, testes secum habeat, et plures quam alius Sacerdos. In solemnioribus quippe diebus aut septem, aut quinque, aut tres Diaconos qui ejus oculi dicuntur, et Subdiaconos, atque reliquos Ministros secum habeat.*

CCCLI. *Objicitur. IV.* Authoritas Liturgiarum. Orationes omnes, quae juxta antiquissimas Liturgias funduntur durante actione Missae, non unius sed mul-

torum nomine fiunt, ut v. g. *Dominus vobiscum. Oremus. Orate fratres. Offerimus praeclarae Majestati tuae de tuis donis ac datis. Quod ore sumpsimus, Domine, pura mente capiamus etc.* Ergo Missae illae, in quibus solus Sacerdos communicat, pugnant contra institutionem Eucharistiae, et traditionem antiquissimam. Resp. C. A. N. C. Quemadmodum Clericus sine socio recitans Breviarium, saepe plurali numero inter preces utitur, quia omnium nomine Deum laudat, ejusque preces publicae sunt, ad totam Ecclesiam pertinentes: ita etiam in Missae Sacrificio, quando illud Sacerdos offert, nemine praeter ministrum praesente, verba illa in numero multitudinis profert tum propter communicantes praesentes, si quis adsint: tum etiam propter eos qui alibi communicant spiritualiter, vel etiam Sacramentaliter; omnes enim idem corpus sumus, tam praesentes quam absentes, mutuisque precibus nos invicem juvamus: tum denique quia Missae Sacrificium est opus totius Ecclesiae.

CCCLII. *Objicitur V.* Paritas. Minister verbi et Sacramentorum, quamvis sit publicus minister, non potest tamen verba ad concionem facere, aut baptizare nemine praesente. Ergo etiam Minister non potest Sacrificium offerre, si nullus Sacrificio intersit, ac de illo participet, praeter ipsum Sacerdotem. Resp. C. A. N. C. Minister ad concionem dicendo, et Sacramenta ministrando, dirigit actionem suam ad populum propter Deum: ideoque nec ad concionem verba facere nisi praesente populo, nec baptizare potest, nisi aliquis adsit baptizandus. At vero Minister Sacrificii sive Sacerdos dirigit actionem suam ad Deum pro populo; nec ad Sacrificium quidquam refert, si multi vel pauci, vel nul-

li omnino intersit ac communicent, cum Sacrificium ipsi Deo offeratur a Sacerdote pro populo, qui necessario participare non debet de Sacrificio, ut patet ex illo quod in Lege veteri offerebatur pro peccato; is enim pro quo offerebatur, de sacrificio illo non participabat.

ARTICULUS VI.

DE SACRAMENTIS EXTREMAE UNCTIONIS, ET ORDINIS.

CONTROVERSIA I.

AN EXTREMA UNCTIO SIT VERUM NOVAE LEGIS SACRAMENTUM?

Contra Protestantes.

CCCLIII.

Extrema Unctio est Sacramentum novae Legis, ad morbi incommoda perserenda homini aegroto specialia auxilia conferens, peccata et peccatorum reliquias abstergens, ipsamque corporis, ubi animae saluti expediens fuerit, sanitatem restituens. Varia ac diversa apud Ecclesiasticos Authores obtinuit nomina; modo enim vocabatur oleum sanctum, oleum benedictionis, unctio Sacramenti, vel sacri olei: modo benedictio sacrati olei, sanctificatio unctionis, oratio cum oleo, unctio infirmorum, spiritualis medicina, ac denique extrema unctio, quod haec omnium sacrarum unctionum, quas Dominus Salvator noster Ecclesiae suae commendavit, ultima administranda sit.

CCCLIV. Primi e Sacramentorum numero extremam Unctionem ab aliquibus Scriptoribus expunxisse dicuntur Waldenses Saeculo XII., sed forsan immerito; quamvis enim Reynerius Lib. de Waldensibus, Cap. V. de iis scribat: *Sacramentum Unctionis reprobant; quia tantum divitibus datur, et propter plures Sacerdotes ibi necessarios*; ex his tamen solum evincitur, Unctionem extremam despicatui fuisse habitam a Waldensibus ob Presbyterorum quorumdam avaritiam, qui hoc Sacramentum, non nisi numerata magna pecuniae vi, ideoque solis divitibus administrabant. Et sane Innocentius III. Epist. LXV. praescribit tantum, ut Waldenses ab haeresi redeuntes hanc fidei professionem ederent: *Unctionem infirmorum cum oleo consecrato veneramur.* Quin ipsi Waldenses in professione fidei Uladislao Hungariae Regi oblata ajunt: *Sacramenta septenario inclusa numero Ecclesiae Christi utilia esse pandimus*, moxque inter illa extremam Unctionem recensent. In qua fide permanserunt, donec A. 1536. a Farello Calvinianae factionis ministro seducti, a Majorum suorum doctrina desciverunt. Thomas Waldensis refert, Wickleffum docuisse, *Unctionem extremam Sacramentum non esse.* Verum quis horum verborum sensus sit, ex aliae Wickleffi doctrina colligitur, quam illico Waldensis subjungit: *Esse tamen aliquibus unctis Sacramentum, si sic suis precibus Presbyter mereatur.* Quare Wickleffus sensit, extremam Unctionem esse quidem Sacramentum, sed invalide conferri a malo Presbytero; eoquod valorem Sacramentorum pendere voluerit a probitate ministri. Et sane verba Magistri sui ita intellexit Joannes Hus, qui Comment. suo in Epist. S. Jacobi disertis verbis Sacramentum extremae Unctionis agnoscit. Adde,

quod *Constantiense* utriusque errores, Wickleffi et Hussi recenseat, nulla hujus facta mentione; et suspectum de haeresi inter alia interrogari jubeat, *Utrum credat, quod Christianus contemnens susceptionem Sacramentorum Confirmationis, extremae Unctionis, aut solemnizationis Matrimonii peccet mortaliter?*

CCCLV. Itaque mille et quingentis annis post conditam a Christo Ecclesiam, primus omnium Lutherus extremam Unctionem Sacramentum non esse ausus fuit asserere Lib. de Captivit. Babyl. Cap. de extr. Unctione, ubi ita scribit: *Ungendorum infirmorum ritui duas additiones sese dignas addiderunt Theologi nostri; unam, quod Sacramentum appellant; alteram, quod extremam faciunt. - - - Igitur Unctionis extremae nostrum Sacramentum non damno; sed hoc esse, quod ab Apostolo Jacobo praescribitur, constanter nego. - - - Numerabimus tamen ipsum inter ea Sacramenta quae nos constituimus, ut sunt salis et aquae consecratio, et aspersio. - - Omitto enim, quod hanc Epistolam non esse Apostoli Jacobi, nec Apostolico spiritu dignam multi valde probabiliter asserant, licet consuetudine authoritatem, cujuscunque sit, obtinuerit. Tamen si etiam esset Apostoli, dicerem, non licere Apostolis sua authoritate Sacramentum instituere; hoc enim ad Christum solum pertinebat.* Lutherum sequitur Calvinus Lib. IV. Institut. Cap. XIX. Paragr. XVIII. *Fictitium Sacramentum est extrema Unctio; histrionica hypocrisis, quam citra rationem et sine fructu ad Apostolos* (Catholici) *referre volunt.* Nimirum Calvinus contendit, unctionem illam, de qua S. Jacobus agit, pertinuisse ad donum curationum quod Apostoli ad successores suos non trasmiserunt: ex quo concludit, Sacer-

dotes hodiernos nimia temeritate et arrogantia uti ejusmodi unctione ad sanandos infirmos.

CCCLVI. *Conclusio.* Extrema Unctio est verum Novae Legis Sacramentorum. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Authoritate Scripturarum. In Epistola Catholica B. Jacobi Cap. V. dicitur: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: Et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis sit, remittentur ei*, Ergo extrema Unctio, de qua certum est hic loqui B. Jacobum, est verum novae Legis Sacramentum. P. C. Ad verum novae Legis Sacramentum nihil aliud requiritur, quam signum sensibile, promissio gratiae huic signo adnexa, institutio divina, et mandatum hujus ritus observandi. Atqui haec omnia hic dantur. Ergo. P. m. Datur hic I. signum sensibile, nimirum materia externa olei, et oratio. *Orent super eum, ungentes eum oleo.* II. Promissio gratiae huic signo adnexa. *Et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis sit, remittentur ei.* Nimirum, ut ait Synodus Tridentina Sess. XIV. Cap. II. in doctrina de Sacram. extr. Unct. *Gratia Spiritus Sancti, cujus Unctio delicta, si qua sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit; et aegroti animam alleviat, et confirmet; magnam in eo divinae misericordiae fiduciam excitando: qua infirmus sublevatus, et morbi incommoda ac labores levius fert, et tentationibus daemonis, calcaneo insidiantis, facilius resistit; et sanitatem corporis interdum, ubi saluti animae expedierit, consequitur.* III. Institutio divina; quia Apostolus fidenter promittit sacra illa Unctione alleviandum infirmum, et peccata ejus dimittenda. Atqui nullus, prae-

ter Deum, potest ulli elemento vim producendi gratiam et remittendi peccata tribuere. IV. Mandatum datur hujus ritus observandi. *Inducat Presbyteros Ecclesiae.* Mandatum enim hoc non ad unam Ecclesiam, nec pro aliquo tantum tempore; sed ad omnes Ecclesias, sine ulla limitatione locorum ac temporum dirigitur, sicut alia quae ibidem praescribit: *Patientes estote. Nolite jurare. Tristatur quis in vobis? Oret. Orate pro invicem ut salvemini etc.* Quae certe spectant omnia tempora, et omnes Fideles, praesentes et futuros.

CCCLVII. Quod si dicas, agi hic de curatione medica, quia Palaestinae oleum insignis erat praestantiae ad morbos curandos: aut de unctione mere ordinata ad curationem corporum per donum miraculorum. Resp. N. A. Ad curandos enim morbos non Presbyteri, sed medicae rei periti fuissent vocati. II. Palaestinae oleum quantumcumque praestans sit, vim tamen non habet curandi omnes morbos. III. Apostolus non tantum in Palaestina, sed omnibus Fidelibus ubicumque degentibus scripsit. IV. Donum miraculorum non dimittebat peccata, nec ad solos infirmos ordinabatur.

CCCLVIII. Prob. II. Authoritate Patrum. *Origenes* Hom. II. in Leviticum aperte asserit, sicut poenitentiae, ita etiam extremae unctioni quae quoddam poenitentiae complementum est, promissionem remissionis peccatorum, adnexam esse. *Est adhuc et septima, licet dura et laboriosa per poenitentiam remissio peccatorum, cum lavat peccator in lacrymis stratum suum, et fiunt ei lacrymae suae panes die ac nocte, et cum non erubescit Sacerdoti Domini indicare peccatum suum, et quaerere medicinam, secundum eum qui ait: Dixi, pronuntiabo adversum me injustitiam meam Do-*

mino, et tu remisisti impietatem cordis mei. In quo impletur, et illud, quod Apostolus dicit: Si quis autem infirmatur, vocet Presbyteros Ecclesiae; et imponant ei manus, ungentes eum oleo in nomine Domini. Ergo certum erat Origeni, extremae unctionis ritum tam vere et proprie Sacramentum esse novae Legis, quam ritum poenitentiae. S. Chrysostomus Lib. III. de Sacerdotio, Cap. VI. scribit: *Parentes nos in praesentem, Sacerdotes nos in vitam aeternam generant. Atque illi certe ne corporalem quidem interitum a liberis amoliri possunt, neque ingruentem morbum propulsare: cum hi laborantem ac morti jamjam propinquam animam identidem servarint, aliis remissiorem poenam infligentes, alios prorsus labi non permittentes, non doctrinae solum atque commonitionis, sed etiam precum praesidio: neque enim solum cum nos regenerant, sed postea etiam condonandorum nobis peccatorum facultatem obtinent. Infirmatur, inquit, inter vos aliquis? accersat Presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo etc.* S. Innocentius I. initio Saeculi V. interrogatus a Decentio Eugubino Episcopo, an Sacramento extremae Unctionis non tantum a Presbyteris, sed etiam ab Episcopo ministrari possit, eoquod Apostolus dicat: *Inducat Presbyteros*, ita respondit: *Caeterum illud superfluum videmus adjectum, ut de Episcopo ambigatur, quod Presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco de Presbyteris dictum est, quia Episcopi occupationibus aliis impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Caeterum, si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem a se visitandum, et benedicere et tangere chrismate sine cunctatione potest, cujus est ipsum chrisma conficere. Nam poenitentibus istud*

infundi non potest, quia genus est Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi? Nihil his verbis expressius aut disertius effingi potest. S. Augustinus Serm. CCXV. de Tempore, qui tamen Sermo hodie a plerisque S. Caesario Arelatensi adscribitur, ait: *Quoties aliqua infirmitas supervenerit, corpus et sanguinem Christi ille qui aegrotat accipiat: et inde corpusculum suum ungat, ut illud quod scriptum est impleatur in eo: infirmatur aliquis, inducat Presbyteros etc. Videte Fratres, quia qui in in infirmitate ad Ecclesiam concurrerit, et corporis sanitatem recipere, et peccatorum indulgentiam merebitur obtinere.* Ergo juxta Augustinum, aut si mavis Caesarium, extrema Unctio est verum Sacramentum, quia ei vis inesse dicitur remittendi peccata.

CCCLIX. Prob. III. Authoritate Conciliorum. Cabilonense II. A. 813. Can. XLVIII. sic statuit: *Secundum B. Apostoli Jacobi documentum, cui etiam documenta Patrum consentiunt, infirmi oleo quod ab Episcopis benedicitur, a Presbyteris ungi debent. Sic enim ait: Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros etc. Non est itaque parvi pendenda hujuscemodi medicina, quae animae corporisque medetur languoribus.* Ticinense A. 850. Capitulo VIII. *Illud quoque salutare Sacramentum, quod commendat Jacobus Apostolus dicens: Infirmatur quis in vobis? etc. solerti praedicatione populis innotescendum est: magnum sane ac valde appetendum mysterium, per quod, si fideliter poscitur, et remittuntur peccata, et consequenter corporalis salus restituitur.* Florentinum in Decreto pro Armenis A. 1439. ait: *Quintum Sacramentum est extrema Unctio.*

Tridentinum Sess. XIV. Cap. I. de extrema Unctione ita loquitur: *Instituta est autem Sacra haec Unctio infirmorum, tamquam vere et proprie Sacramentum novi Testamenti, a Christo Domino nostro, apud Marcum quidem insinuatum, per Jacobum autem Apostolum ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum.* Et Can. I. *Si quis dixerit, extremam Unctionem non esse vere et proprie Sacramentum, a Christo Domino nostro institutum, et a B. Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum; anathema sit.*

CCCLX. Prob. IV. Argumento praescriptionis. Utraque Ecclesia, Latina et Graeca, extremam Unctionem ab omni retro memoria, semper, ac sine interruptione administravit tamquam ritum sacrum, a Christo institutum non solum ad allevationem morbi, sed etiam ad remissionem peccatorum. Ergo semper credidit extremam Unctionem esse verum novae Legis Sacramentum. P. A. De Ecclesia Latina id diserte tradunt Saec. V. *S. Innocentius I.* Epist. ad Decentium. Saeculo VI. *S. Caesarius Arelatensis* in Serm. paulo ante laudato. *S. Gregorius M.* in Sacramentario, ubi ritum describit, quo oleum infirmorum unctioni destinatum debet ab Episcopo consecrari, et Orationes praescribit a Sacerdote recitandas in administratione extremae Unctionis. Saeculo VII. *Theodorus Cantuariensis* in Lib. Poenitentiali. Saeculo VIII. Ven. Beda Comment. in Epist. B. Jacobi. *Hoc*, inquit, *et Apostolos fecisse in Evangelio legimus*, (Marci Cap. VI.) *et nunc Ecclesiae consuetudo tenet, ut infirmi oleo consecrato a Presbyteris ungantur.* Et Flaccus Alcuinus Lib. de Officiis divinis, aut quicumque sit illius libri author, Cap. de

Infirmis: *Hac authoritate (B. Jacobi) quotiescunque fidelis infirmatur, ingrediuntur fratres ad aegrotum cum cereis sive incenso ante oleum sanctum, et peragunt omnia, sicut in Sacramentorum libro continetur.* Saeculo IX. Capitularia *Caroli M.* Lib. VI. Cap. LXXV. et LXXVI. *Cabilonense* II. Can. XLVIII. *Aquisgranense* Can. V. *Moguntinum* Cap. XXVI. *Ticinense* Cap. VIII. *Paschasius Ratbertus* in Vita Adelardi Abbatis Corbejensis. Saeculo X. Author Vitae S. Oswaldi Eboracensis Episcopi. Saec. XI. Wibertus Archidiaconus in Vita S. Leonis IX. *Cum intelligeret (S. Leo IX.) non diutius retinendum se carnis ergastulo, decrevit, ut quoniam plures Episcoporum, Abbatum, caeterorumque fidelium confluxerant turbae; eis praesentibus inungeretur sacri olei liquore.* Saeculo XII. S. Bernardus in Vita S. Malachiae, et Petrus Lombardus Lib. IV. Sent. Dist. XXIII. Litt. A. *Aliud est Sacramentum; scilicet Unctio infirmorum, quae fit in extremis, oleo per Episcopum consecrato.*

CCCLXI. Eamdem in Ecclesia Graeca viguisse semper atque adhuc vigere doctrinam pari modo ostenditur. Ut enim de Origene ac S. Chrysostomo nihil dicamus, antiquissima Graecorum Euchologia, et recentiores illorum scriptores idem docent, Gregorius Protonsyncellus, Petrus Mogilas author Confessionis Orthodoxae, Meletius Syrigus in refutatione Articulorum Cyrilli Lucaris, Jeremias Patriarcha CPolitanus in responsione ad Lutheranos Wurtembergenses: item Synodus CPolitana sub Cyrillo Berrhoeensi et Parthenio, ac Jerosolymitana sub Dositheo contra errores Cyrilli Lucaris, in quibus unanimi calculo statuitur, extremam Unctionem ad septenarium Sacramentorum numerum per-

tinere. Adde, quod nec *Lugdunensis* II. Generalis Synodus, nec *Florentina* quidquam hac de re Graecis objecerint, in jus utique illos vocaturae, si diversa fuisset a Latinis hac in re Graecorum doctrina.

OBJECTIONES.

CCCLXII. *Objicitur I.* Infirmitas primi argumenti. Epistola, quae B. Jacobo tribuitur, non est Canonica et divina. Ergo ex Scripturis evinci nequit, extremam Unctionem esse verum novae Legis Sacramentum. P. A. I. Epistolam illam rejiciunt *Eusebius* Lib. II. Hist. Eccles. Cap. XXII. et *S. Hieronymus* Lib. de Viris illustribus. II. Epistolae hujus doctrina de fide et operibus opposita est doctrinae S. Pauli. Resp. N. A. Epistolam hanc Scripturae Canonicae ac divinae partem esse diserte docent Concilia, *Laodicenum*, *Milevitanum*, *Charthaginense* III. *Arausicanum* II. *Florentinum*, ac *Tridentinum*. Et Patres antiquissimi, *Origenes* Hom. III. in Exodum, et VII. in Josue. *S. Athanasius* in Synopsi. *S. Epiphanius* Haer. LXXVI. *S. Cyrillus* Jerosol. Catech. IV. *S. Augustinus* Lib. II. de Doctr. Christ. Cap. VIII. *S. Innocentius I.* in Epist. ad Exuperium. *S. Hieronymus* Lib. de Viris illustribus, et in Epist. ad Paulinum. *Rufinus* in Expositione Symboli etc. Ad *prob.* I. N. A. Utriusque verba juvabit adducere. *Eusebius* loco citato ait: *Hactenus de Jacobo, cujus illa habetur Epistola, quae prima scribitur inter eas quae Catholicae appellantur. Sciendum tamen est, quod a non nullis non recipitur, nec facile quis antiquorum meminit ejus. Nos tamen scimus, istam cum caeteris ab omnibus Ecclesiis recipi.* Et S. Hieronymus loco ci-

tato: *Jacobus frater Domini unam scripsit Epistolam, quae de septem Canonicis est, quae et ipsa ab alio quodam sub nomine ejus edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit authoritatem.* Ubi vides, eam ab utroque admitti tamquam vere Canonicam, licet aliquos referant dubitasse, an Jacobum Apostolum authorem habuerit, et an divino Spiritu fuerit conscripta, donec Ecclesia lapsu temporis dubium omne dissolvit, eamque Epistolam esse ac semper fuisse divinam declaravit. Ad II. N. A. Non vacat modo repetere quae diximus Tomo V. Artic. II. Controv. III.

CCCLXIII. *Objicitur II.* Silentium Veterum. Scriptores primorum saeculorum, etiam ubi Sacramenta ex instituto expendunt, ut S. Justinus in Apologia utraque pro Christianis, Author Hierarchiae Ecclesiasticae, S. Cyrillus Jerosol. in Catechesibus etc. nullibi tamen extremae Unctionis meminerunt. Ergo primitus non credebatur extremam Unctionem esse Sacramentum. II. Patres primorum saeculorum non meminerunt extremae Unctionis, etiam dum piorum hominum, e mortali hac vita decedentium, ultimos sensus et facta postrema describunt. Silet *S. Athanasius* in Vita S. Antonii Abbatis. *S. Gregorius Nazianzenus* in Vita sororis suae Gorgoniae, et in Oratione funebri Gregorii patris sui, ac S. Basilii. *S. Gregorius Nyssenus* in Vita S. Gregorii Neocaesariensis, Ephremi, et Macrinae sororis suae. Item *S. Ambrosius* in Oratione funebri Satyri fratris, et Theodosii Augusti. *Sulpitius Severus* in Vita S. Martini. Silet *S. Hieronymus*, cum Nepotiani, Paulae, et Marcellae obitum describit. Ergo primis saltem quinque saeculis extrema unctio infirmis non administrabatur. Resp. ad I. N. C. Multi

ex Patribus priorum saeculorum non scripserunt de extrema Unctione, quia illis defuit scribendi necessitas et occasio; nullus enim haereticorum Sacramentum illud impugnabat, nullique abusus in ejus celebratione irrepserant. S. Justinus M. data occasione de Baptismo tantum et Eucharistia disserit, quia horum Sacramentorum tractatio necessaria erat ad dissipandas Ethnicorum calumnias. S. Cyrillus Jerosol. in suis Catachesibus, et S. Ambrosius in Libris de Sacramentis ea tantum explicant, quae pertinent ad recens baptizatos. Author Librorum Hierarchiae Ecclesiasticae agit tantum de functionibus Hierarchicis, quas Episcopi cum aliqua fidelium consecratione exercent. At quamvis illi extremae unctionis non meminerint, meminerunt tamen illius Origenes, S. Joannes Chrysostomus, S. Innocentius, S. Cesarius Arelatensis, S. Gregorius M. Ven. Beda, Theodorus Cantuariensis, Flaccus Alcuinus etc. Ad II. N. C. Variae hujus silentii causae assignari possunt. I. Quia extremae Unctionis susceptio nihil singulare habet, cum sit quotidiano omnium experimento et usu notissima. Atque hac de causa vix umquam sacri Viatici meminerunt, licet certum sit, ex Christi praecepto et disciplina Ecclesiae, ut constat ex Can. XIII. *Nicaeni I.* Concilii, illud morituris praebitum fuisse. II. Quia complures sancti Viri, nulla aegritudine praevia, inopina morte abrepti sunt; ut ideo Sacramentum hoc ministrari illis minime potuerit. III. Quia sub nomine poenitentiae intelligebatur etiam extrema Unctio, tamquam illius complementum et appendix. Illi igitur, quos veteres Patres et Ecclesiastici Scriptores testantur in exercitio poenitentiae obiisse, facile intelliguntur sacri Olei Unctionem percepisse.

CCCLXIV. *Objicitur III.* Origo hujus Unctionis. Extrema Unctio originem suam debet Heracleoni cuidam Valentini haeretici discipulo, cujus Sectatores dicti sunt Heracleonitae. Ergo non est Sacramentum. R. N. A. Heracleonitae aqua et oleo simul mixtis ungebant mortuos, ut esset illa unctio loco Baptismi, inaudita ac peregrina Hebraica nomina adhibentes, ut referunt *S. Irenaeus* Lib. I. adv. Haer. Cap. XVIII. *S. Epiphanius* Haer. XXXVI. *S. Augustinus* Lib. de Haeres. Cap. XVI. At vero nos utimur sacra caeremonia a Christo instituta, et a B. Jacobo commendata ac promulgata, atque oleo puro infirmos inungimus ad abstergendas peccatorum reliquias, eosque, si saluti animae expediat, sanitati restituendos, nec nisi prece simplici et apertissima utimur.

CCCLXV. *Objicitur IV.* Ratio. Sacramenta effectum suum producunt ex opere operato. Atqui extrema Unctio effectum suum non producit ex opere operato, sed ex opere operantis. Ergo non est Sacramentum. P. min. Jacobi Cap. V. dicitur: *Et oratio fidei salvabit infirmum.* Ergo effectus adscribitur fidei ministri, et suscipientis. Resp. C. M. N. min. Ad *probat.* C. A. N. C. Per orationem fidei non intelligitur fides ministri, aut suscipientis, sed ipsa forma Sacramentalis, quae dicitur oratio fidei; tum quia in fide totius Ecclesiae Sacramentum administratur; tum quia sola fide intelligitur, magnumque fidei mysterium continet: quo sensu *S. Augustinus* Tract. LXXX. in Joan. verbum Sacramentale vocavit *verbum fidei.*

APPENDIX

AD CONTROVERSIAM I.

VARIA QUAESITA DE EXTREMA UNCTIONE

CCCLXVI.

Quaeres I. Quonam tempore Sacramentum extremae Unctionis fuerit a Christo institutum? Resp. Communior equidem Doctorum Catholicorum sententia est, id post Resurrectionem Christi contigisse; valde probabilem tamen censeo illorum esse opinionem, qui putant extremam Unctionem a Christo fuisse institutam tempore praedicationis suae, atque ab Apostolis administratam Marci Cap. VI. *Et vocavit* (Christus) *duodecim: et coepit eos mittere binos; et dabat illis potestatem spirituum immundorum. — — Et exeuntes praedicabant, ut poenitentiam agerent: et daemonia multa ejiciebant, et ungebant oleo multos aegros, et sanabant.* Ita Graeci plerique omnes sentiunt tam veteres quam recensiores, *Victor Antiochenus*, *Theophilactus*, *Oecumenius*, *Simeon Thessalonicensis*, *Gregorius Protosyncellus*, *Petrus Mogilas*, *Meletius Syrigus*, aliique. Ex Latinis *Ven. Beda*, *Thomas Waldensis*, *Alphonsus a Castro*, *Joannes Maldonatus*, *Ambrosius Catharinus*, *Caesar Calino*, *Joan. Laurentius Berti*, aliique.

CCCLXVII. *Dices I.* Apostoli eo tempore nondum erant Sacerdotes. Ergo ministrare non poterant extremam Unctionem. II. Qui tunc ungebantur ab Aposto-

lis, non erant baptizati, nec in gravi mortis periculo constituti, quales sunt caeci et claudi. III. Non remittebantur eis peccata, sed sanitati restituebantur. IV. *Tridentinum* Sess. XIV. Cap. I. de extrema Unct. ait, hoc Sacramentum *Marci* Cap. VI. fuisse insinuatum, id est, adumbratum. Resp. ad I. N. C. Christus primum post Resurrectionem suam, eo scilicet tempore quo Presbyteros jam instituerat, a solis Presbyteris Sacramentum hoc administrari voluit, non autem tempore praedicationis suae, quo ministrum hujus Sacramenti stabili lege nondum constituerat. Ad II. N. A. Scriptura non exprimit quidem, eos qui ungebantur baptizatos fuisse, aut in gravi mortis periculo constitutos; at neque contrarium asserit. *Ungebant oleo multos aegros.* Ubi advertendum est multos dici, non omnes, ac qualicumque morbo laborantes. Multos autem ab Apostolis fuisse baptizatos ante passionem Christi, colligitur ex Cap. IV. S. Joan. *Quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus.* Ad III. N. A. Marcus ait l. c. *Et sanabant.* Quae verba sanitatem corporis et animae exprimunt, ac sufficienter indicant illis quibus extremae Unctionis effectus cogniti sunt ac perspecti. Ad IV. Resp. Verbum illud *insinuatum*, quod referri potest tam ad institutionem, quam ad figuram, typum ac symbolum Sacramenti extremae Unctionis, studio ac data opera adhibitum fuit a Tridentinis Patribus, ne nostrae huic, aut adversariorum sententiae ullum praejudicium inferrent.

CCCLXVIII. *Quaeres II.* Quaenam sit materia remota Sacramenti extremae Unctionis? Resp. Oleum olivarum ab Episcopo benedictum. Prob. assertio I. Authoritate Scripturae. B. Jacobus in Epist. Cathol. Cap.

V. ait: *Ungentes eum oleo in nomine Domini.* II. Authoritate Conciliorum. Florentinum in Decr. pro Armenis ait: *Quintum Sacramentum est extrema Unctio, cujus materia est oleum olivae, per Episcopum benedictum.* Tridentinum Sess. XIV. Cap. I. de extr. Unct. *Intellexit enim Ecclesia, materiam esse oleum ab Episcopo benedictum; nam Unctio aptissime Spiritus Sancti gratiam, qua invisibiliter anima aegrotantis inungitur, repraesentat.* Cabilonense II. A. 813. Can. XLVIII. *Infirmi oleo, quod ab Episcopis benedicitur, a Presbyteris ungi debent.* III. Authoritate Patrum. S. Innocentius I. Epist. ad Decentium: *Non est dubium,* (verba Jacobi) *de fidelibus aegrotantibus accipi vel intelligi debere, qui sancto olea chrismatis perungi possunt, ab Episcopo confecto.* S. Gregorius M. in Sacramentario ait: *Tunc offertur Pontifici oleum, et benedicit illud tam ipse quam omnes Presbyteri ad ungendum infirmum.* Ven. Beda Comment. in Marcum, Lib. II. Cap. XXIV. affirmat, *ab ipsis Apostolis hunc sanctae Ecclesiae morem traditum, ut — — aegroti ungantur oleo, Pontificali benedictione consecrato.*

CCCLXIX. *Dices I.* S. Jacobus in Epistola sua Catholica, et Tridentina Synodus oleum praecise assignant pro materia hujus Sacramenti, non autem oleum olivarum. II. Innocentius I. l. c. ait, infirmos sacro oleo chrismatis, ab Episcopo confecto, perungendos esse. Ergo in veteri Ecclesia admiscebatur oleo balsamum. III. Si Sacerdos per errorem, non oleo, sed sacro chrismate infirmum perungeret, Sacramentum esset validum. Resp. ad I. N. A Hoc ipso quod oleum assignent, oleum olivarum praescribunt; ut enim observat S. Thomas in IV. Sentent. Dist. XXIII. Quaest. I. Art. III.

ad I. *Oleum principaliter nominatur olivae liquor; cum alii liquores ex similitudine ad ipsum olei nomen accipiant.* Nec aliud sane oleum, quam olivarum Ecclesia umquam adhibuisse legitur. Ad II. N. C. Chrisma quandoque a veteribus appellatum fuit omne unguentum, omnisque liquor, quo corpus inungitur. Quod si etiam contra communem et perpetuam Ecclesiae praxim aliquid balsami infirmorum oleo admisceretur, valori Sacramenti nihil detraheretur, modo admixtio tanta non sit, ut destruat exteriorem olei speciem; ita ut non amplius oleum, sed potius unguentum, aut alterius generis mixtum artificiale censeatur. Ad III. N. A. Christus voluit, ut oleum infirmorum benedicatur et consecretur benedictione accomodata usui ad quem destinatur. Atqui tali benedictione non consecratur oleum Catechumenorum aut chrisma, utpote quae non destinantur ad ungendos infirmos. Hinc S. Carolus Borromaeus in Synodo V. Mediolanensi statuit A. 1579. *Parochus si per errorem aliud oleum, quam quod infirmorum est, ad aegrotum ungendum adhibuerit, etiamsi chrismati aut Catechumenorum sit, ut erratum emendet, olei sacri quod proprium infirmorum est, unctionem eidem adhibeat, tuncque Sacramenti formam iteret.*

CCCLXX. *Quaeres III.* An benedictio olei ab Episcopo facta, sit necessaria non tantum necessitate praecepti, sed etiam Sacramenti, ita ut Sacerdos invalide illud conferat, si oleo utatur a se vel ab alio simplici Sacerdote benedicto? Resp. affirmative, nisi facultatem a Romano Pontifice obtinuerit, aut nisi Graecus Sacerdos id egerit ex commissione, aut cum facultate sui Episcopi vel expressa vel tacita. Prob. as-

sertio authoritate Patrum et Conciliorum, quam paulo ante attulimus. Sicut enim oleum, ita etiam benedictio ab Episcopo facta, est de necessitate Sacramenti, quia Patres et Concilia utrumque, nullo facto discrimine, assignant. Et sane quamvis etiam ad Baptismum aqua benedicta sit necessaria necessitate praecepti, Florentinum tamen in Decreto pro Armenis aquam tantum veram et naturalem tamquam Baptismi materiam statuit. Ergo ex eo quod Florentinum tamquam materiam extremae unctionis assignet oleum ab Episcopo benedictum, legitime infertur, juxta Florentinum, benedictionem olei ab Episcopo factam, necessariam esse non modo necessitate praecepti, sed etiam Sacramenti.

CCCLXXI. Caeterum dixi in assertione, benedictionem a simplici Presbytero factam obstare valori, nisi is facultatem a Romano Pontifice obtinuerit, aut nisi id fiat a Graecis Sacerdotibus ex commissione expressa vel tacita Episcopi. Siquidem in Ecclesia Orientali mos viget a mille et amplius annis in ea receptus, ut ipsimet Presbyteri, cum se accingunt ad infirmum inungendum, oleum, quo in ea Sacramentali unctione usuri sunt, benedicant, ex tacita nimirum Episcoporum suorum commissione, ut testantur *Petrus Arcudius* Lib. V. Concordiae, Cap. II. et *Leo Allatius* Lib. de Consensu utriusque Ecclesiae, Cap. XVI. Eumdem morem ab Armenis retineri asserit Joannes XXII. Epist. ad Ossinium Armenorum Regem scribens: *Ipsi etiam Sacerdotes oleum, quod infirmorum dicitur, consecrant pro Sacramento Unctionis extremae; cum tamen id apud nos ad Episcopos solos spectet.* Hanc

autem Orientalium consuetudinem Ecclesia Latina non solum non improbavit, sed etiam ratam habuit; exstatque Decretum a *Clemente VIII.* editum, et a Benedicto XIV. confirmatum, in quo permittuntur Italo-Graeci in praedicto ritu perseverare. *Circa oleum sanctum infirmorum* (sunt verba Decreti) *non sint cogendi Presbyteri Graeci olea sancta, praeter chrisma, ab Episcopis Latinis dioecesanis accipere: cum ejusmodi olea ab eis, in ipsa oleorum et Sacramentorum exhibitione, ex veteri ritu conficiantur ac benedicantur.* Vide praeclarum Opus *Prosperi Lambertini*, seu *Benedicti XIV.* de Synodo Dioecesana, Lib. VIII. Cap. I. Quod si Presbyteris Graecis id licet ex tacita concessione et commissione Episcoporum Orientis, multo magis facultatem hanc dare poterit simplici Presbytero Summus Pontifex, quamvis hoc in Ecclesia Latina numquam factum esse legatur.

CCCLXXII. Rituale Romanum praecipit, ut oleum infirmorum, quod singulis annis feria V. in Coena Domini ab Episcopo benedicitur, veteri combusto renovetur. Si tamen novum haberi non potest, licitum est uti antiquo. Unde patet, ad valorem hujus Sacramenti non exigi, ut oleum fuerit eo anno benedictum; quamvis oleum alterius anni, extra casum necessitatis, sine peccato usurpari nequeat. Quod si timeatur, ne oleum benedictum ita deficiat, ut sufficere non videatur, neque aliud benedictum haberi queat, oleum non benedictum admisceri poterit in minori quantitate; tunc enim utrumque simul consecratum censetur, quia manet idem moraliter oleum.

CCCLXXIII. *Dices I.* contra utrumque assertionis membrum. S. Jacobus benedictionis ab Episcopo

factae non meminit. Ergo non est de essentia hujus Sacramenti. II. Florentinum solummodo exposuit ritum Ecclesiae Romanae, in qua usurpatur oleum ab Episcopo benedictum; non autem intendit exponere, quae ad substantiam Sacramenti pertinent. III. Baptismus est perfectius Sacramentum quam extrema Unctio. Ergo cum ad valorem Baptismi non requiratur aqua benedicta, multo minus ad valorem extremae Unctionis requiritur oleum benedictum sive ab Episcopo sive a Presbytero. IV. Simplices Presbyteri non possunt etiam de consensu Episcoporum benedicere chrisma. Ergo neque oleum infirmorum. Resp. ad I. C. A. N. C. Hoc enim Ecclesia ex traditione Apostolica accepit, satisque id in Florentino et Tridentino insinuavit. Ad. II. N. A., cujus nullum vestigium exstat in eo Decreto: quin immo Florentinum brevi compendio intendit Armenos instruere de iis, quae ad Sacramentorum substantiam et essentiam pertinent; dicitur enim in eo Decreto: *Ecclesiasticorum Sacramentorum veritatem, pro ipsorum Armenorum tam praesentium quam futurorum faciliori doctrina sub hac brevissima redigimus formula. Novae Legis septem sunt Sacramenta, videlicet Baptismus, Confirmatio etc.* Profecto, si Florentina Synodus ritum solummodo Romanae Ecclesiae Armenis exponere voluit, cur non aquae benedictae in collatione Baptismi meminit, cum tamen Romana Ecclesia semper, extra casum necessitatis in quo haberi non potest, utatur aqua benedicta? Ad III. C. A. N. C. Ratio a nobis dari alia nec potest nec debet, quam voluntas Christi Sacramenta instituentis. Voluit Christus, ut benedictio olei ac chrismatis pertineat ad essentiam et substantiam Confirmationis et extremae Unctionis: at vero noluit,

ma Unctio, si unica tantum corporis pars inungatur, licet forma exprimat omnes sensus? Resp. longe probabilius negative. Ita *Sylvius*, *Serarius*, *Becanus*, *Natalis Alexander*, *Juenin*, *Tournely*, *Vanroy*, *Piette*, *Simonnet*, *Boucat etc.* Prob. assertio argumento negativo. Neque ex Scriptura, neque ex Conciliis aut Traditione ostendi potest, unius organi inunctionem non sufficere ad valorem hujus Sacramenti, modo integra forma proferatur. Ergo praedictae quinque sensuum unctiones non sunt necessariae necessitate Sacramenti, quamvis necessariae sint necessitate praecepti, neque sine peccato gravi omitti possint extra casum necessitatis, quando scilicet infirmus timetur in momenta moriturus, antequam integer ritus peragi queat. P. A. Ex Scripturis id evinci nequit, quia B. Jacobus non multiplicem, sed unctionem tantum in genere praecipit: *Orent super eum, ungentes eum oleo.* Ergo sicut unica ablutione fit satis illi praecepto Christi Matth. Cap. XXVIII. *Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti*: ita etiam unica unctione impletur illud B. Jacobi: *Ungentes eum oleo.* At neque ex Conciliis id evincitur. Tridentinum hac de re silet: Florentinum paulo ante laudatum, septem omnino enumerat unctiones, nullo facto inter illas discrimine, atque etiam unctionem renum, quae certe ad Sacramenti substantiam non pertinet; cum Rituale Romanum eam praecipiat, pudoris causa, in foeminis omitti, et quandoque etiam in viris, quin alia corporis pars pro renibus ungi debeat. Non denique ex Traditione; altum est enim apud veteres Scriptores omnes de membris oleo perungi solitis silentium: Euchologia vero et Rituales libri non eamdem et unifor-

mem, sed variam fuisse Ecclesiae praxim testantur. In Sacramentario *S. Gregorii M.* quinque sensuum unctiones praescribuntur, *id est, in superciliis oculorum, in auribus de intus, et in narium summitate, sive exterius, et in labiis exterius, et in manibus exterius, id est, deforis.* At in Codice Abbatis *Rotaldi*, et veteri Pontificali Anglicano additas legimus unctionem colli, pectoris, et scapularum. In veteri Pontificali *Prudentii* Episcopi Tricassini, et in Codice Tiliano seu Sagiensi imperatam insuper legimus unctionem umbilici, seu loci ubi plus dolor imminet. In Codice manuscripto Forojuliensi, quem produxit *Bernardus Maria de Rubeis* in Dissertat. de vetustis Liturgicis jubentur sacro oleo inungi caput in vertice, frons, oculi, aures, nares, labia, guttur, pectus, cor, scapulae, manus, pedes. *Simeon Thessalonicensis* Lib. de Sacramentis refert, apud Orientales inungi frontem, genas, mentum, et manus. *Theodulphus Aurelianensis* Capitular. II. apud *Baluzium* Tomo VII. Miscellan. asserit, ineunte saeculo IX. tres tantum unctiones a Graecis fieri consuevisse. Ergo cum varia fuerit hac in re praxis Ecclesiarum, solidum argumentum ex Traditione peti non potest, quae semper debet esse eadem et invariata in Ecclesia Dei.

CCCLXXVI. Prob. II. argumento positivo. Pastorale *Mechliniense* ab Accademia Lovaniensi A. 1588. approbatum, et ab *Octavio Frangipanio*, Episcopo Tricariensi, per Germaniam et Belgium Nuntio Apostolico, ad Dioecesis quoque Coloniensis usum protractum, de extrema unctione statuit: *In morbis contagiosis, et peste grassante, ut periculum vitetur, sufficit inungi sensus organum magis ad unctionem ex-*

positum aut detectum, *dicendo* : *Per istam sanctam unctionem*, *et suam piissimam misericordiam*, *indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum*, *auditum*, *odoratum*, *gustum*, *tactum*, *et gressum*. Rituale Parisiense ait : *Si non possit super infirmum fieri nisi unica unctio*, *ungatur oculus*, *vel aliud sensuum organum*, *et caeteris precibus praetermissis*, *dicatur* : *Per istam sacri olei unctionem*, *et suam piissimam misericordiam*, *indulgeat tibi Deus quidquid peccasti per sensus*. Eamdem praxim approbant Rituales libri Ecclesiarum Cameracensis, Atrebatensis, Genevensis, jussu S. Francisci Salesii, aliarumque.

CCCLXXVII. *Quaeres VI.* Quaenam sit hujus Sacramenti forma? Resp. esse illa verba, quae Sacerdos profert infirmum inungendo: *Per istam sanctam Unctionem*, *et piissimam suam misericordiam*, *indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum*, *auditum etc. Amen.* Ita Florentinum in Decreto pro Arm. Tridentinum Sess. XIV. Cap. I. de extr. Unct. et Rituale Romanum. Apud Graecos haec forma in eorum Euchologio legitur : *Pater Sancte*, *medice animarum et corporum*, *qui misisti Unigenitum Filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum*, *omnem morbum sanantem*, *et a morte liberantem*, *sana quoque hunc servum tuum a corporali spiritualique infirmitate qua detinetur*, *et vivifica eum per gratiam Christi tui*, *potentia pretiosae et vivificae Crucis*, *precibus Deiparae nostrae semper Virginis etc.* Quae sequuntur, continent invocationem Apostolorum et aliorum Sanctorum, additaque sunt a posterioribus Graecis.

CCCLXXVIII. Circa formam hujus Sacramenti observo I. Aliqua verba esse necessaria, quia juxta

Florentinum in Decreto pro Arm. Sacramenta novae Legis tribus potissimum constant, rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, et persona Ministri, habentis intentionem faciendi quod facit Ecclesia: et quia unctio de se indifferens, debet per verba determinari ad esse Sacramenti. II. Formam Sacramenti extremae Unctionis non fuisse a Christo Domino institutam in specie infima, hoc est, non fuisse certis ac determinatis verbis praescriptam; ut patet ex diversis formulis, quae ab Ecclesia Latina usurpabantur in administratione hujus Sacramenti. III. Quamvis forma repetatur, quoties diversum membrum inungitur, non plura tamen, sed unum esse Sacramentum; quia illae plures formae partiales ordinantur ad unum eumdemque finem seu effectum, scilicet ad significandam et causandam perfectam curationem vulnerum spiritualium. IV. Theologorum non unam esse sententiam, quaenam verba ad essentiam formae pertineant. Apud Graecos verba hujus formae sunt essentialia: *Pater Sancte, sana hunc servum tuum a spirituali infirmitate.* Apud Latinos quidam contendunt, omnes voces pertinere ad essentiam Sacramenti, praeter illas, *sanctam, et piissimam misericordiam.* Alii putant sufficere ista: *Indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti*: alii volunt, exprimendam etiam esse actionem Ministri: *Per istam Unctionem*; sicut exprimi debet in collatione Baptismi per illas voces, *Ego te baptizo*. V. Theologos omnes in eo convenire, omnia verba in Rituali contenta, proferenda esse, nihilque sine flagitio omitti posse. VI. Formam, qua nunc Latina et Graeca Ecclesia utuntur, esse deprecatoriam, ac per modum orationis, ut patet verba formae expendenti. Quod si dicas: Effectus orationis non est infallibilis vero effectus Sa-

cramentalis est infallibilis. Ergo forma non potest esse deprecatoria. Resp. D. A. Effectus orationis, ut est opus operantis, non esse infallibilis, C. A. Ut est opus ex institutione Christi elevatum ad esse Sacramentale, N. A. VII. De fide esse, quod ejusmodi forma deprecatoria sit conveniens; quia Tridentinum Sess. XIV. Can. III. de extr. Unct. ait: *Si quis dixerit, extremae Unctionis ritum et usum, quem observat Sancta Romana Ecclesia, repugnare sententiae B. Jacobi Apostoli, ideoque eum mutandum, posseque a Christianis absque peccato contemni; anathema sit.* Verum Tridentinum ita laudavit formam deprecatoriam, ut non declaraverit indicativam fore irritam.

CCCLXXIX. *Quaeres VII.* An forma hujus Sacramenti necessario sit deprecativa, ita ut indicativo modo pronuntiata, irritum reddat Sacramentum? Resp. probabilius, negative. Ita *Albertus M., Richardus, Durandus, Paludanus, Tannerus, Estius, Menardus, Morinus, Juenin, Tournely, Martene, Serarius, Boucat, Le Drouven* etc., quamvis a gravi flagitio excusari non posset, qui contra Ecclesiae institutum, indicativam formam privata authoritate substitueret. Prob. assertio I. Forma absoluta et indicativa, non secus ac deprecatoria, exprimere potest effectum Sacramenti ejusque virtutem. Ergo neutra prae alia pertinet ad essentiam et valorem Sacramenti. II. ac praecipue. Complures nobilissimae Ecclesiae in administratione hujus Sacramenti olim usae sunt forma indicativo modo pronuntiata. Ergo cum dici nequeat, illas Sacramentum hoc invalide administrasse, ad valorem Sacramenti perinde est, sive quis indicativa aut deprecatoria forma utatur. P. A. Ecclesia Mediolanensis antiquissima illa forma Ambrosiana utebatur, quam refert S. Bonaventura in IV.

Sent Dist. XXIII. Art. I. Quaest. IV. *Ungo te oleo sanctificatio, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, ut more militis uncti praeparatus ad certamen, aëreas possis superare potestates.* Similis huic forma legitur in Tiliano, seu Sagiensi Rituali. In Sacramentario S. Gregorii M. dicitur: *Inungo te oleo sancto, sicut unxit Samuel David in Regem et Prophetam: operare creatura olei in nomine Patris omnipotentis, ut non lateat illic spiritus immundus; neque in membris illius, neque in medullis, neque in ulla compagine membrorum, sed in te inhabitet virtus Dei altissimi.* Idem ferme dicitur in vetusto *Halitgarii* ad Ebbonem Rhemensem codice. In veteri *Suessionensis* Ecclesiae Rituali, quando auris dextera, inungebatur, Sacerdos dicebat: *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, accipe sanitatem in nomine Domine. Amen.* Et in unctione pedum: *Accipe sanitatem in nomine Domini nostri Jesu Christi. Surge, et ambula.* In antiquo Pontificali Narbonensi: *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti regnantis in saecula saeculorum, accipe sanitatem corporis, et remissionem peccatorum tuorum.* In Libro Sacramentali Veneto, quem Leo X. approbavit, haec legitur formula: *Ungo te oleo sancto, ut hac unctione protectus, fortiter stare valeas adversus aëreas catervas, in nomine Patris etc.* Plures ex variis vetusti Ritualibus formas exhibent *Hugo Menardus* in notis ad Sacramentarium S. Cregorii M. et *Martene* Lib I. de antiquis Ecclesiae ritibus, in quibus solum adhibetur verbum *ungo*, absque alio additamento; e quo deprecatio colligi, aut fingi queat.

CCCLXXX. *Dices I.* B. Jacobus in sua Epist. Catholica, Cap V. ait: *Orent super eum — — et oratio fi-*

dei salvabit infirmum. Ergo voluit unctionem fieri sola oratione. Ergo forma deprecativa est de essentia Sacramenti extremae Unctionis. II. Tridentinum Sess. XIV. Cap. I. ait: *Intellexit Ecclesia* (ex verbis B. Jacobi) *formam deinde esse illa verba, Per istam sanctam unctionem etc.* Ergo cum ista verba sint deprecatoria, intellexit Ecclesia ex verbis B. Jacobi praescriptam esse formam deprecatoriam. Resp. ad I. C. A. D. C. Ergo voluit unctionem fieri sola oratione explicita et formali, N. C. Oratione vel formaliter, vel virtualiter et implicite tali, C. Conseq. Ubicumque invocatur Deus, ibi oratio vero quodam sensu agnoscitur, quae sufficit ad implendum praeceptum Christi a B. Jacobo promulgatum. Talis autem invocatio supremae Dei potestatis in formis etiam indicativis, quas paulò ante adduximus, deprehenditur. Ad II. N. C. Ecclesia ex verbis B. Jacobi intellexit, verba illa, *Per istam sanctam Unctionem etc.* esse formam convenientem quidem, at non necessariam ut perficiatur Sacramentum.

CCCLXXXI. *Quaeres VIII.* Quinam sit necessarius hujus Sacramenti Minister? Resp. contra Protestantes, Ministros necessarios extremae Unctionis non esse seniores laicos, sed solos Ecclesiae Presbyteros, sive Sacerdotes. Prob. assertio haec dogmatica I. Authoritate Scripturae Jacobi Cap. V. dicitur: *infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiae.* Vox autem haec Graeca, *Presbyter*, quamvis secundum etymologiam significet aetate seniorem, in Scripturis tamen novi Testamenti ubicumque agitur de muniis Ecclesiasticis, per Presbyteros numquam intelliguntur aetate seniores, sed gradus et Sacerdotii dignitate majores, ut v. g. Act. Cap. XV. v. 2. I. ad Timoth. Cap. V. v. 17. I. Petri Cap. V. v. 1. Ad-

de quod Jacobus non dicat Presbyteros simpliciter, sed Presbyteros Ecclesiae, hoc est, illos qui ad Ecclesiae regimen, et curam fidelium, ad ministerium sacrum et publicas Ecclesiae functiones specialiter sunt consecrati, quales non sunt Laici seniores, sed Sacerdotes solummodo. II. Authoritate Patrum, quos in probatione Conclusionis dogmaticae laudavimus. III. Ex constanti et numquam interrupta praxi Ecclesiae tam Latinae quam Orientalis. IV. Authoritate conciliorum. Florentinum in Decreto pro Armenis ait: *Minister hujus Sacramenti est Sacerdos.* Tridentinum Sess. XIV. Cap. III. de extr. Unct. *Jam vero quod attinet ad praescriptionem eorum, qui et suscipere et ministrare hoc Sacramentum debent, haud obscure fuit illud etiam in verbis praedictis traditum; nam et ostenditur illic, proprios hujus Sacramenti ministros esse Ecclesiae Presbyteros, quo nomine, eo loco, non aetate seniores aut primores in populo intelligendi veniunt, sed aut Episcopi, aut Sacerdotes ab ipsis rite ordinati per impositionem manuum Presbyterii.* Et Can. IV. *Siquis dixerit, Presbyteros Ecclesiae, quos B. Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed aetate seniores in quavis communitate; ob idque proprium extremae Unctionis ministrum non esse solum Sacerdotem; anathema sit.*

CCCLXXXII. Ad valorem itaque hujus Sacramenti requiritur, ut a Sacerdote administretur; cui non obest, quod Sacerdos sit excommunicatus, depositus etc. quia administratio hujus Sacramenti non est actus jurisdictionis, sicut absolutio in Sacramento Poenitentiae; sed exercitium est potestatis in Ordinatione Sacerdota-

li acceptae. Ut vero licite extrema Unctio administretur, necessaria est jurisdictio ordinaria vel delegata in infirmum, qualem habet Parochus, vel alius cui ipse commiserit. Hinc Religiosi praesumentes hoc Sacramentum ministrare Clericis aut Laicis, absque Parochi facultate, ipso facto excommunicationem incurrunt Summo Pontifici reservatam, ut constat ex *Clementina* unica de Privilegiis. In casu tamen necessitatis, quo alioquin infirmus sine hoc Sacramento moriturus esset, quilibet Sacerdos tam regularis quam saecularis potest ac debet ex charitate illud ministrare, quia tunc Ecclesia hanc facultatem concedere censetur.

CCCLXXXIII. *Dices I.* S. Innocentius Epist. ad Decentium, Cap. VIII. scribit: *Non est dubium*, (verba B. Jacobi) *de fidelibus aegrotantibus accipi vel intelligi debere, qui sancto oleo chrismatis perungi possunt: quo ab Episcopo non solum Sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet, in sua aut suorum necessitate inungendo.* Ergo initio saeculi V. ministri hujus Sacramenti erant etiam laici. II. Ven. Beda Comment. in Cap. V. B. Jacobi interpretans haec verba, *Inducat Presbyteros*, ait: *Infirmi moneri debent, ut seniorum adjutorio curari se meminerint; neque ad juniores minusque doctos causam suae imbecillitatis referant.* III. Diaconi possunt valide Sacramentum excellentius, nempe Baptismi, administrare. Ergo etiam valide administrare possunt Sacramentum Unctionis extremae. Resp. ad I. C. A. N. C. Alphonsus a Castro, Dominicus Soto, Valentia, Tournely, Simonnet, Piette, Boucat etc. putant, Innocentium loqui de Unctione non Sacramentali, quae unice fiebat ad medendos corporis languores. Cum enim viderent fideles, extre-

mae Unctionis beneficio plures infirmos in pristinam restitui sanitatem, coeperunt eodem sacro oleo uti, sed absque omni forma sacramentali, atque eo ferme modo quo aqua benedicta nunc frontem tingimus, ad sui aliorumque curandas infirmitates. Cujus rei fidem faciunt *Rufinus* Lib. II. Hist. Eccles. Cap. IV. *Palladius* Hist. Lausiacae, Cap. XX. *Severus Sulpitius* in Vita S. Martini, Cap. XXI. *S. Gregorius Turonensis* in Vitis Patrum, Cap. IV., et clarius constat ex Vita S. Gothardi apud *Surium* die IV. Maii, et Vita S. Genovefae; atque ex Ordine Romano, ubi dicitur: *Tunc offeratur Pontifici oleum de ampullis, quas offerunt populi ad ungendos tam infirmos quam energumenos.* Contra Card. Bellarminus, Jansenius Gandavensis, Maldonatus, Baronius, Suarius, Estius, Le Drouven, atque ipse *Benedictus XIV.* Lib. VIII. de Synodo, Cap. IV. putant, Innocentium locutum esse de unctione Sacramentali, non activa, sed passiva, hoc est, non de collatione, sed de receptione Sacramenti. Cum enim aliquibus persuasum forte fuerit, oleo sancto solos inungi posse Sacerdotes a quibus conficitur, eo pacto, quo in veteri atque etiam in nova Lege quaedam aliae sacrae unctiones sunt Regum et Sacerdotum propriae; ad hunc refellendum errorem docet ibidem Innocentius, oleum sanctum confici quidem ab Episcopo, aliis adjuvantibus inferioris ordinis Presbyteris, non tamen ut subinde ipsi soli, verum etiam ut omnes Christiani positi in vitae discrimine ungantur. Ad II. Resp. Bedam loco cit. loqui de Confessione, quam tunc infirmi, si ante non fecerint, facere debent Presbytero, ut patet ex illis verbis: *Causam suae imbecillitatis referant.* Unde monet in Confessarium eligendum esse potius Sacerdotem se-

niorem et doctum, quam juniorem minusque peritum. Intelligebat enim Beda locum illum B. Jacobi non solum de extrema Unctione, sed etiam de Sacramento Poenitentiae, propter verba quae in Epist. B. Jacobi illico subsequuntur, *Confitemini alterutrum peccata vestra.* Unde haec verba, *Infirmatur quis in vobis*, non solum de corporis, sed etiam animae infirmitate interpretatur. Caeterum quamvis daretur loqui Bedam de extrema tantum Unctione; per seniores tamen non intelligit Laicos, sed Sacerdotes provectioris aetatis, quos ad ministerium hoc junioribus minus doctis praeferendos esse ait; quia plerumque authoritate, doctrina atque experientia junioribus praecellunt, aptioresque sunt ad infirmos instruendos ac solandos. Ad III. N. C. Ratio disparitatis est voluntas Christi; nobis tum per B. Jacobum, tum per antiquissimam Ecclesiae praxim, ac Tridentini Concilii sententiam sufficienter manifestata.

CCCLXXXIV. *Quaeres IX.* An ad valorem hujus Sacramenti perinde sit, sive ab uno, sive a pluribus Sacerdotibus administretur? Resp. affirmative. Prob. I. pars assertionis I. Authoritate Pontificum. S. Innocentius Epist. ad Decentium ait: *Caeterum si Episcopus aut potest, aut dignum ducit, aliquem a se visitandum et benedicere et tangere chrismate, sine cunctatione potest, cujus est ipsum chrisma conficere.* Ergo si solius Episcopi ministerium sufficit, (Neque enim collegam illi assignat Innocentius,) sufficiet etiam unius Sacerdotis ministerium. Alexander III. Cap. *Quaesivit*, Extra, de Verb. signific. ait: *Nos itaque tibi taliter duximus respondendum, quod Sacerdos uno praesente Clerico, et etiam solus, potest infirmum ungere.*

II. Ex usu et praxi Latinae Ecclesiae jam a pluribus saeculis, cujus ritum et usum nec repugnare sententiae B. Jacobi, neque mutari, privata nempe authoritate, neque sine peccato contemni posse definivit Tridentina Synodus Sess. XIV. Can. III. de extr. Unct. III. Exemplis Sanctorum. In Vita S. Eugendi, qui saeculo VII. floruit, apud Bollandum ad diem I. Januarii, legitur: *Vocato uno ad se de Fratribus, cui cum libertate peculiari olim perungendi infirmos onus injunxerat, secretissimo quoque sibi pectusculum petiit, ut moris est, inungi.* B. Mauram a solo Prudentio Tricassino saeculo IX. inunctam fuisse, testatur ipse *Prudentius* in ejus Vita. *S. Gregorius Turonensis* Lib. I. Hist. Cap. XLI. refert, Artemium febre correptum ab uno S. Nepotiano visitatum, atque oleo sancto perunctum. IV. Authoritate Theologorum, ac praecipue S. Thomae, qui Lib. IV. contra Gentes, Cap. LXXIII. ait: *Quamquam enim congruum sit hoc Sacramentum a pluribus ministrari; si tamen unus solus Presbyter adsit, intelligitur hoc Sacramentum perficere, in virtute totius Ecclesiae cujus minister existit, et cujus personam gerit.* Neque repugnat haec assertio verbis Apostoli dicentis, Cap. V. *Inducat Presbyteros*; utitur enim B. Jacobus plurali numero pro singulari, quod Scripturis familiare est, quemadmodum jam olim advertit *S. Augustinus* Lib. III. de Consensu Evangelistarum, Cap. XVI.

CCCLXXXV. Prob. altera pars assertionis. In Ecclesia Latina plures olim in administratione hujus Sacramenti adhibebantur Sacerdotes, atque etiamnum adhibentur in Ecclesia Graeca. Ergo pluralitas Ministrorum non obest valori extremae Unctionis. P. A. de Ec-

clesia Latina. In Sacramentario S. Gregorii M. apud Menardum legitur : *Multi enim Sacerdotum infirmos perungent insuper in quinque sensus.* Idem praescribebant Ritualia, Cadurcense, Rutenense, ac Tutelense apud *Martene* de Antiq. Eccles. ritibus, Lib. I. Cap. VII. Art. III. Paragr. III. et Constitutiones Angliae a *Guillelmo Lyndewode* collectae, quod etiam repetitur in Constitutionibus *Odonis* Episcopi Parisini apud *Harduinum* Tomo VI. Parte II. Colum. 1941. Eparchius in Vita Caroli Magni scribit: *Oleo sancto inunctus est ab Episcopis.* Ticinense Concilium A. 850. Capit. VIII. de infirmo sacro oleo inungendo statuit : *Debet eum Presbyter congruenter admonere, quatenus ad hanc spiritualem curam, secundum propriae possibilitatis vires, vicinos quoque Presbyteros invitet.* Reynerus Lib. contra Waldenses, Cap. V. de Waldensibus scribit : *Sacramentum unctionis etiam reprobant, quia tantum divitibus datur; et propter plures Sacerdotes ibi necessarios.* Immo morem hunc adhuc Saeculo XIII. viguisse, colligitur ex S. Thoma, qui Lib. IV. contra Gentes, Cap. LXXIII. scribit : *Quia hoc Sacramentum perfectae curationis effectum habet, et in eo requiritur copia gratiae, competit huic Sacramento, quod multi Sacerdotes intersint, et quod oratio totius Ecclesiae effectum hujus Sacramenti adjuvet.*

CCCLXXXVI. In Ecclesia Graeca, nostris etiam temporibus, septem adhibentur Presbyteri, sive propter septem dona Spiritus Sancti, vel ob septem peccata capitalia, vel denique quia septenarius numerus in Scripturis valde commendatur, et non caret mysterio. Hi assumpta lampade in septem ramos divisa, et purissimo olivarum oleo referta, unusquisque fusis pre-

oibus modo in Ecclesia, modo etiam in domo aegrotantis, si prae infirmitate illuc adduci non potest, benedicunt oleum, quotiescumque hoc Sacramentum administrant, eoque aegrotantem inungunt, ut refertur apud *Simeonem* Thessalonicensem Lib. de Sacram. *Goarium* in notis ad Euchologium, et *Leonem Allatium* Lib. IV. de Consensu Ecclesiae Orientalis et Occidentalis, Cap. XVI. Addit Petrus Arcudius Corcyraeus Lib. V. de Concordia, Cap. III. *In eo munere perfungendo, quamvis varias singuli orationes recitent, eamdem tamen formam Sacramenti omnes iterant.* In necessitate tamen, quando septem inveniri Sacerdotes nequeunt, paucioribus contenti sunt, nempe tribus; numquam tamen unico, ut testatur Arcudius Lib. V. Cap. VI. *Graeci statuunt, ne unus Presbyter hoc conferat Sacramentum, atque ut audio, CPoli si non fuerint ad minus tres, sed unus contulerit, vel etiam duo, ab officio deponuntur.*

CCCLXXXVII. Circa haec, quae de Ministrorum numero in conferendo extremae Unctionis Sacramento diximus, observo I. graviter errare Graecos, tum quod ne in necessitate quidem hoc Sacramentum ab unico Sacerdote administrari permittant; quem errorem aperte reprobat Synodus Provincialis Ruthenorum, habita *Zamosciae* A. 1720. atque a *Benedicto XIII.* A. 1724. confirmata: tum quod singuli Sacerdotes qui adsunt, in iisdem corporis partibus infirmum ungant, et formam Sacramenti proferant; quia sic toties iteratur Sacramentum, quot adsunt Sacerdotes. II. Seclusa necessitate, si nimirum Minister qui membrum aliquod inunxit, subito deficiat, non posse nunc in Ecclesia Latina a pluribus Sacerdotibus eidem infirmo simul hoc

Sacramentum licite administrari; quia integrum non est, a norma recedere, in Rituali praescripta. III. Si tamen plures Sacerdotes simul re ipsa illud Sacramentum conficerent, haud dubie ratum fore illud et validum, modo singuli diversos inungant infirmi sensus, et quilibet congruentem inuncto sensui formam pronuntiet. Si enim unus ungeret, et alter formam proferret, haud dubie foret invalidum, ut patet v. g. in Baptismo et Confirmatione; quia tunc sua veritas formae non constaret. IV. Non licitum modo, sed etiam laudabile esse, ut Sacerdoti Sacramentum hoc administranti plures assistant Sacerdotes, non ut omnes simul extremam Unctionem partialiter conferant, sed ut preces conjungant. Atque ideo S. Carolus Borromaeus in Concilio IV. Mediolanensi, Parte II. Cap. VI. Parochum graviter admonet, *ut id extremae Unctionis Sacramentum ministraturus, quot commode potest, Presbyteros et Clericos adhibere studeat, superpelliceo infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet.* Quibus verbis exprimitur necessitas tum praecepti, tum Sacramenti. Si enim juxta institutionem Christi hoc Sacramentum valide posset etiam sanis administrari, Ecclesia non posset illos excludere; quandoquidem sani saepissime majori cum reverentia ac fructu Sacramentum illud susciperent, quam infirmi. Tridentinum Sess. XIV. Cap. III. de extr. Unct. ait: *Declaratur etiam, esse hanc Unctionem infirmis adhibendam, illis vero praesertim, qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitae constituti videantur: unde et Sacramentum exeuntium nuncupatur.* IV. Ex usu et praxi Ecclesiae, quae non nisi periculose aegrotantes inungi permittit.

CCCLXXXIX. Ex his colliges I. Sacramentum hoc sano, aut non periculose aegrotanti collatum, esse irritum. II. Sacramentum hoc non esse conferendum iis, qui sano corpore sunt in periculo mortis, ut v. g. capite plectendis, praelium aut periculosam navigationem ingressuris, mulieri proximae partui etc. Quia licet de eorum morte timeatur, non sunt tamen infirmi. At vero senio confecti, etiamsi non adeo infirmi videantur, extrema Unctione donandi sunt, quia ipsa senectus est morbus, mortem propediem allaturus. III. Neque infantibus aut pueris, qui usum rationis nondum sunt consecuti. Quod si tamen rationis compotes pueri in gravem inciderint morbum, et doli ac culpae judicentur capaces, poterunt infirmorum oleo liniri, quod rectius sancitum legimus inter Synodalia statuta Ecclesiarum Cadurcensis, Rutenensis, et Tutelensis, atque in Rituali Argentinensi et Mechliniensi. IV. Idem dicendum esse de amentibus et furiosis, si lucida intervalla numquam habuerint, et de surdis, mutis ac caecis simul a nativitate; hi enim sunt hujus Sacramenti incapaces, eoquod numquam voluntatem illud suscipiendi habuerint. V. Extremam Unctionem exhibendam esse iis, qui subita vi morbi oppressi sensibus ita destituuntur, ut nullum Sacramenti hujus desiderium significare valeant; quia de quolibet fideli praesumendum est, fuisse hoc Sacramentum petiturum, si potuisset, nisi de illo contrarium constet. Quod si ille peccator esset notorius, in manifesto peccato mortali constitutus, aut publice excommunicatus, non esset huic impertienda extrema Unctio, nisi ex probabilibus conjecturis, aut unius saltem fide digni testimonio colligi posset, eum sincerae poenitentiae signa dedisse.

CCCXC. Caeterum ad inungendum infirmum expectanda non est ultima ejus vitae periodus, qua extremum agat spiritum, ut prioribus saeculis saepissime fieri solebat ex falsa ac stolida fidelium persuasione, qui ab hoc Sacramento vehementer abhorrebant, putantes, post receptam semel extremam Unctionem, non amplius licere conjugatis, si convalescerent, ad conjugale opus reverti, nullique fas esse deinceps carnes comedere, nudisque pedibus incedere. Quocirca plures Synodi saeculo XIII. celebratae, populum hunc errorem dedoceri solerter curarunt, ut *Wigorniensis* in Anglia A. 1240. Cap. XIX. et *Exoniensis* A. 1287. Cap. VI. Tom. VII. Collectionis Harduinianae. Animadverso itaque gravi amittendae vitae periculo, antequam infirmus mente dejiciatur, mature administranda est extrema Unctio, ut aegrotus illius effectum eo certius consequatur, nempe sanitatem corporis, si id expediat saluti animae, et remissionem peccatorum. Sanitatem corporis non operatur extrema unctio per modum miraculi, (quod tamen in illis circumstantiis, si tamdiu differatur donec de aegroti salute conclamatum sit, omnino foret necessarium,) sed virtute quadam supernaturali illa quidem, quodam modo tamen ordinaria, quae causas naturales adjuvat. At neque peccatorum remissionem eo in rerum articulo operari potest: nec enim peccata venialia remittit hoc Sacramentum absque aliqua eorum displicentia, nec lethalia delere valet sine eorumdem detestatione, eaque saltem imperfecta contritione, quae est necessaria ad veniam et justificationem consequendam in Sacramento Poenitentiae. Ejusmodi autem actus cum certe elicere nequeat qui est sensibus ac mente jam

dutos, qui ipsum et ministrantem et precantem, pietatis orationisque studio in eo ministerio adjuvent.

CCCLXXXVIII. *Quaeres X.* Quodnam sit hujus Sacramenti subjectum? Resp. Fideles adulti, graviter ac periculose aegrotantes. Prob. assertio I. Authoritate Scripturarum. Jacobi Cap. V. dicitur: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiae.* Quibus verbis sanos excludi, Doctores omnes unanimi consensu tenent. II. Authoritate Patrum, quos in probatione Conclusionis dogmaticae exhibuimus. III. Authoritate Conciliorum, *Cabilonensis* II. Can. XLVIII. A. 813. *Aquisgranensis* A. 836. Can. V. *Moguntini* A. 847. Cap. XXVI. *Ticinensis* A. 850. Cap. VIII. *Florentinum* in Decreto pro Armenis ait: *Hoc Sacramentum nisi indestitutus*, nisi forte eos jam antea elicuerit, Sacramenti hujus effectibus fraudatur.

CCCXCI. *Dices I.* Graeci poenitentes etiam corpore sanos inungunt, ut testantur *Goarius* in notis ad Euchologium Graecorum, *Leo Allatius* Lib. IX. de perpetua consensione Ecclesiae Orientalis et Occidentalis, Cap. XVI. *Petrus Arcudius* Lib. V. Conodrdiae, Cap. IV. Quinimmo ipsemet Episcopus, postquam feria V. majoris hebdomade infirmorum oleum solemni ritu consecravit, non jubet illud asservari ad aegrotos suo tempore deferendum, sed totum statum insumit, omnes inungendo adstantes. Denique *Joannes Nathanael* Presbyter, ac magnus Oeconomus Cretensis, apud *Arcudium* Lib. V. Cap. IV., respondens ad quaesita sibi facta a *Viviano* Episcopo Anagnino circa mores Graecorum, inter caetera narrat, Graecos Sacerdotes loco satisfactionis in Sacramentali Confessione poenitentibus imponendae, solere interdum, haud exigua tamen

accepta mercede, eosdem sancto Oleo inungere, ut tali pacto a peccatorum reliquiis, poenisque pro iis subeundis absolvantur. II. Quamvis Graeci in Concilio Florentino de omnibus rationem reddere jussi fuerint, in quibus a Latinis differrent; nulla tamen lis iis fuit hac de re intentata. Ergo Latina Ecclesia tacite approbavit hanc Graecorum consuetudinem. III. Apud Latinos etiam extrema Unctio saepius sanis et integris collata est. *Hugo Flaviniacensis* in Chronico Virdunensi refert; *Odiliam*, Herimanni Comitis filiam, quae a Richardo Abbate Monasterii S. Vitoni de futura sequenti die ejus morte praemonita fuerat, licet corpore sana nullam gravedinem pateretur, liquore tamen sancti olei inunctam, inter verba orationis spiritum efflavisse. Author Vitae *S. Edvvigis*, Cap. VIII. refert, eam, priusquam aegrotare coepisset, voluisse extremae Unctionis Sacramento muniri. Plura exempla affert *Martene* de Antiquis Ecclesiae ritibus, Tomo I. Lib. I. Cap. VII. Artic. I. Ad I. multi respondent cum Goario, unctionem illam, qua apud Graecos sani inunguntur, non esse Sacramentalem, neque ut Sacramentum, sed ut meram caeremoniam a Graecis observari, quae si quid possit, non virtute propria et ex opere operato, sed vel ex dantium vel recipientium pietate ac fide possit. Quod si vero ab aliquibus Graecis animo verum conficiendi Sacramentum ritus hic perageretur, facere non possunt quin Petri Arcudii Corcyraei, Viri apud Graecos doctissimi, Lib. V. Concordiae, cap. IV. hac de re judicium ratum habeam: *Ego praesentem morem Graecorum, qui poenitentes, quamvis bene valentes, in omnibus iis corporis partibus, adhibita quoque forma Sacramenti, non aliter atque infirmos inungunt, nulla*

ratione probare possum; et si sordidi quaestus gratia id faciunt, eo magis detestandus est. Cum enim subiectum non sit aptum ad recipiendum Sacramentum (quando neque graviter quis infirmatur, et ad mortem, ut requirit Apostolus, et exponunt sacri Doctores) frustra temereque illu d (benevalentibus) *Graeci administrant. - - - Graeci vero, qui alios novitatis accusant - - respondeant ipsi, a quo istud acceperint, ut contra doctrinam Apostolicam sanos ungere debeant?* Illud certum est, *Inocentium IV.* Epist. ad Ottonem Episcopum Tusculanum, Legatum suum, vetuisse, ne Graeci Presbyteri poenas canonicas in tribunali poenitentiae imponendas, solius unctionis suscipiendae onere commutarent. Hoc ipsum Innocentii IV. Decretum nuper instauravit *Benedictus XIV.* Tomo I. Bullarii, Constitutione LVII. *Etsi Pastoralis*, in qua Pontifex ait: *Nulli per Sacerdotes, vel Confessarios, pro satisfactione poenitentiae unctio aliqua solummodo iniungatur; infirmis vero, juxta verbum Jacobi Apostoli, Unctio exhibeatur extrema.* Ad II. Resp. Ex silentio Florentini Concilii id unum inferri potest, sapientissimis illis Patribus fuisse persuasum, sanctam Unctionem a Graecis Sacerdotibus non adhiberi hominibus benevalentibus tamquam Sacramentum, sed veluti meram caeremoniam, et Sacramentalem quamdam benedictionem. Graeci enim, qui de singulis suis ritibus coacti sunt in Florentino rationem reddere gravem utique reprehensionem non evasissent, si comperti fuissent hac in re a communi et constanti Ecclesiae Latinae traditione ac praxi aberrare. Caeterum an non aliqui Graecorum vel turpi rerum sacrarum ignorantia, vel ma-

T 2

litia, post Florentini tempora, a majorum suorum sententia hac in re discesserint, certum mihi et exploratum non est. Ad III. Resp. Exempla illa extraordinaria esse, et profecta ab aliquo peculiari Spiritus Sancti afflatu, homines interdum a legibus providentiae ordinariae solventis. Dici etiam potest verisimiliter, in praedictis rerum circumstantiis, eos qui de proxime secutura morte divinitus admoniti fuere, jam tum coepisse lethali morbo interius laborare, quo cito ad interitum properabant, quamquam exterius sani apparerent.

CCCXCII. *Quaeres XI.* An hoc Sacramentum possit in eodem subjecto iterari? Resp. posse iterari, sed non durante eodem infirmitatis statu ac periculo. Prob. I. pars assertionis I., quia B. Jacobus nullo praefixo numero, ait Cap. V. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiae.* Quae verba, cum sint indefinita, idem significant, ac ista: Quotiescumque quis infirmatur, inducat Presbyteros. II. Authoritate Tridentini, quod Sess. XIV. Cap. III. de extr. Unct. ait: *Quod si infirmi post susceptam hanc Unctionem convaluerint, iterum hujus Sacramenti subsidio juvari poterunt, cum in aliud simile vitae discrimen inciderint.* III. Ex usu et praxi Ecclesiae, ut patet ex Rituali Romano, aliarumque Ecclesiarum. IV. Ratione Theologica. I. est. Omne Sacramentum characterem non imprimens, saepius potest in eodem subjecto iterari. Atqui extrema Unctio est Sacramentum characterem non imprimens. Ergo. II. Medicina sanativa toties iterari debet, quoties infirmitas iteratur. Atqui infirmitas saepius iteratur, quia saepius iterantur peccata; et extrema Unctio est medicina sanativa delens peccata. Ergo.

CCCXCIII. *Dices I.* Goffridus Abbas Vindocinensis, et Ivo Carnotensis Episcopus saeculo XII. docuerunt adversus Petrum Lombardum, et Ven. Petrum Cluniacensem, repeti non amplius posse hoc Sacramentum, semel in vita legitime collatum. II. Quoties iteratur, injuria infertur extremae Unctioni, ac si modicae aut nullius esset efficaciae semel collata. III. Unctio Baptismalis ac Confirmatoria, sacrorum item Vasorum et Ecclesiarum iterari nequit. Ergo neque Unctio infirmorum. IV. Unctio extrema est veluti publicae poenitentiae appendix. Ergo quemadmodum unica erat publica poenitentia, ita etiam unica sit oportet infirmorum unctio. Resp. ad I. Goffridi et Ivonis authoritati praeponendam esse authoritatem Ecclesiae, quae usu suo ac praxi Magistri Sententiarum ac Ven. Petri Cluniacensis sententiam ratam habuit, suffragante ei clarissimis verbis Concilio Tridentino. Ad II. N. A. cum ratione addita. Poenitentia, Eucharistia, ac Matrimonium absque injuria iterantur. Ergo etiam extrema Unctio; quia iteratio non arguit inefficaciam Sacramenti, sed infirmi necessitatem, qui succrescentibus novis peccatis, nova indiget medicina. Ad III. C. A. N. C. Unctiones illae non iterantur, quia per modum consecrationis fiunt, vel quia earum aliquae effectum perennem habent, ut in Baptismo et Confirmatione: porro quod semel Deo est consecratum, tale in aeternum manet: et cujus effectus perpetuus est, iteratione non indiget. At vero Unctio infirmorum non ad consecrandum, sed ad medendum adhibetur; nec habet effectum permanentem, quia characterem non imprimit, et gratia per illam acquisita amitti potest. Ad IV. N. A. Cur enim privatae poenitentiae appen-

dix non dicatur? Certe est complementum Sacramenti Poenitentiae, quod administrari solet sine publica poenitentia. Ergo cum saepius in vita eidem homini administrari possit Sacramentum Poenitentiae, poterit etiam eidem homini saepius administrari Sacramentum extremae Unctionis. Denique quod semel tantum concessa sit in veteri Ecclesia poenitentia publica, id non ex rei natura, sed ex dispositione Ecclesiae oriebatur.

CCCXCIV. Prob. etiam altera pars assertionis I. ex Tridentino paulo ante citato, quod ait, hujus Sacramenti subsidio juvari posse infirmos, si in aliud simile vitae discrimen inciderint. Ergo durante eodem statu morbi, noluit concilium Unctionem sacram repeti. II. Ex usu et praxi Ecclesiae, ut constat ex Ritualibus. III. Authoritate Theologorum, praecipue *S. Thomae* III. Parte in Supplem. Quaest. XXXIII. Artic. II. Denique IV. Ratione Theologica. Sacramentum hoc, durante eodem infirmitatis statu ac periculo semel collatum, sufficit ad curationem spiritualem. Ergo non est iterandum. Caeterum durante eadem infirmitate, si post susceptam extremam Unctionem morbus ita remittat, ut aegrotus mortis periculum evasisse videatur; sed antequam convalescat, iterum in vitae discrimen relabatur, etiam juxta praesentem disciplinam, absque scrupulo, poterit denuo sacra Unctione muniri, quemadmodum diserte tradit *S. Thomas* in IV. Sentent. Dist. XXIII. Quaest. II. Artic. IV. pluresque Synodi statuerunt, *Lingonensis* A. 1404. *Senonensis* A. 1524. *Carnotensis* A. 1526. Quibus consentiunt Ritualia, Romanum, Argentinense etc. Neque hac in re Parochi scrupulose nimium se gerere debent; sed si dubitent, an revera morbi status mu-

tationem subierit, seu num idem vel diversum sit vitae periculum in quo aegrotos versatur, expedit ut ad Sacramenti iterationem propendeant, eo quod haec iteratio conformior sit veteri Ecclesiae consuetudini, et per eam novum spirituale subsidium ac levamen infirmo obveniat.

CCCXCV. *Dices*. In antiquo Codice manuscripto S. Remigii saeculo X. exarato, et prolato ab *Hugone Menardo* in notis ad Sacramentarium S. Gregorii M. statuitur, infirmos vita periclitantes per septem continuos dies et Christi corporis viatico recreandos, et sancto oleo esse perungendos. Eumdem ritum clarius adhuc et magis aperte praescribunt *Theodulphus Aurelianensis* in suo secundo Capitulari apud *Baluzium* Tomo VII. Miscell. aliique multi antiqui libri Rituales apud *Martene* de Antiq. Eccl. ritibus, Lib. I. Cap. VII. Art. II. Ergo durante eodem statu et periculo, extrema Unctio potest iterari. Resp. I. incertum esse, fuerintne omnes unctiones illae Sacramentales, an caeremoniales tantum, excepta una. Resp. II. N. C. Quidquid enim sit de antecedente, usus postea invaluit, ab universa Ecclesia receptus, a Theologis communi calculo approbatus, et Synodorum ac Ritualium authoritate roboratus, ut semel dumtaxat in eadem infirmitate ac statu morbi extrema Unctio adhibeatur: una siquidem necessarias suppeditat vires ad illa incommoda evitanda quae morbus affert, quo actu aeger laborat. Vide plura in praeclaro Opere *Prosperi Lambertini* seu *Benedicti XIV.* de Synodo Dioecesana, Lib. VIII. ex quo pleraque, quae de extrema Unctione hactenus dicta sunt, delibavimus.

CCCXCVI. *Quaeres XII.* Quinam sint effectus extremae Unctionis? Resp. plures esse. Ac I. quidem est augmentum gratiae habitualis, connotans specialia auxilia, quibus absterguntur peccatorum reliquiae, ex peccatis originali et personalibus contractae, id est, propensio ad malum, torpor ad bonum operandum, gravedo quaedam animam deprimens quo minus ad coelestia se erigat, moeror et anxietas quae morti vicinum vexare solet, et diffidentiam provocat. Ex quo sequitur, animum aegroti alleviari, spirituali hilaritate perfundi, magnamque in eo misericordiae divinae fiduciam excitari. II. Remissio poenae temporalis peccatis debitae, juxta dispositionem et devotionem recipientis Sacramentum. III. Condonatio culparum venialium, atque etiam mortalium in certis casibus, quando nimirum peccata remissa non fuerunt in Sacramento Poenitentiae propter occultum atque ignoratum aliquem defectum ministri, aut etiam ipsius suscipientis: vel post absolutionem commissa sunt, sed memoria exciderunt, deposito tamen affectu ad illa, et elicita contritione saltem imperfecta quae sufficit ad valorem Sacramenti Poenitentiae: vel quando denique aegrotus propter privationem usus rationis ac sensuum factus est incapax Confessionis, nec antea habuit contritionem perfectam. IV. Sanitas corporis. Hic tamen effectus non absolutus est, sed conditionatus, si nimirum saluti animae expediat.

CCCXCVII. Prob. assertio I. Authoritate Scripturarum. Jacobi Cap. V. dicitur: *Oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis sit, remittentur ei* Ubi verba illa, *salvabit infirmum*, quartum effectum, a nobis paulo ante descriptum indicant. *Et al-*

leviabit eum Dominus, primum et secundum. *Et si in peccatis sit, remittentur ei*, tertium significant. Si enim Apostulus de remissione etiam mortalium in certis casibus non loqueretur, particula illa dubitationis *si* opus non erat, cum certum sit in aliquibus venialibus, quod vivimus, nos versari, ut paulo ante B. Jacobus dixerat Cap. III. v. 2. *In multis offendimus omnes.* II. Authoritate Conciliorum. Cabilonense II. Can. XLVIII. extremam Unctionem vocat *medicinam, quae animae corporisque meditur languoribus.* Ticinense Cap. VIII. *Sacramentum per quod remittuntur peccata.* Florentinum in Decreto pro Armenis: *Effectus extremae Unctionis est mentis sanatio; in quantum autem expedit, etiam corporis.* Tridentinum Sess. XIV. Cap. II. de extr. Unct. ait: *Res etiam haec (sive effectus) gratia est Spiritus Sancti, cujus Unctio delicta, si qua sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit; et aegroti animam alleviat et confirmat; magnam in eo divinae misericordiae fiduciam excitando: qua infirmus sublevatus, et morbi incommoda ac labores levius fert, et tentationibus daemonis calcaneo insidiantis, facilius resistit; et sanitatem corporis interdum, ubi saluti animae expedierit, consequitur.* Et Can. II. *Siquis dixerit, sacram infirmorum Unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos; sed jam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum; anathema sit.* Eosdem effectus enumerat S. Carolus Borromaeus in instructione de extr. Unct. *Prima utilitas et effectus hujus Sacramenti est quod peccati reliquias tollit tamquam complementum Sacramenti Poenitentiae. Quae relequiae peccata esse intelliguntur, sive mortalia sive venialia, quae post alia Sacramenta remanent; potest enim fieri, ut ignorante*

eo qui commisit, vel non valente confiteri, peccatum mortale remaneat, in quo delendo ita hoc Sacramento juvatur, ut fieri possit eum per hoc Sacramentum salvari, qui alioquin fuisset damnandus. IV. Authoritate unianimi Theologorum, S. Thomae Lib. IV. contra Gentes, Cap. LXXIII. item in IV. Sentent. Dist. XXIII. Quaest. I. Artic. II. Et Parte III. in Supplem. Quaest. XXX. Artic. I. V. Ratione congrua, quam assignat Tridentinum Sess. XIV. in proëmio doctrinae de extr. Unct. *Clementissimus Redemptor noster, qui servis suis quovis tempore voluit de salutaribus remediis adversus omnia omnium hostium tela esse prospectum, quemadmodum auxilia maxima in Sacramentis aliis praeparavit, quibus Christiani conservare se integros, dum viverent, ab omni graviore spiritus incommodo possint; ita extremae Unctionis Sacramento finem vitae, tamquam firmissimo quodam praesidio munivit. Nam etsi adversarius noster occasiones per omnem vitam quaerat et captet, ut devorare animas nostras quoquo modo possit: nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suae versutiae nervos intendat ad perdendos nos penitus, et a fiducia etiam, si possit, divinae misericordiae deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitae perspicit.*

CCCXCVIII. *Dices I.* Sacramentum Poenitentiae valet ad abstergendas peccati reliquias. Ergo extrema Unctio non fuit ad id instituta. II. Etiam post perceptam extremam Unctionem; remanent in iis qui convaluerunt, natura in malum propensa, torpor ad bene operandum, vitiosi habitus etc. ut ostendit experientia. Ergo peccatorum reliquiae per illam non absterguntur. III. Sacramentum extremae Unctionis institutum fuit per mo-

dum medicinae spiritualis. Ergo sicut medicina supponit vitam in eo qui curatur : ita extrema Unctio supponit vitam spiritualem in eo cui exhibetur. Ergo non remitti peccata gravia. IV. Sacramenta instituta sunt ad animae sanctificationem. Ergo sanitas corporis non potest esse effectus hujus Sacramenti. V. Sequeretur, quod sanitas deberet semper recuperari, nisi ponatur obex a suscipiente, quia effectus Sacramentorum est infallibilis. At vero id falsum esse quotidiana docet experientia. VI. Non sunt a Ministris Ecclesiae expectanda et intendenda miracula. Atqui sanatio supra naturae vires est miraculum. Ergo Ministri Ecclesiae eam nec intendere nec expectare debent, quando infirmos inungunt. Resp. Ad I. N. C. Quia peccatorum reliquiae hominem periculose decumbentem magis premunt ac vexant, praesentiori remedio, atque ad id potissimum instituto opus habet. Ad II. C. A. D. C. Peccatorum reliquiae non absterguntur, immutando naturalem corporis habitudinem et dispositionem, C. Conseq. Vigorem et robur adversus illas tribuendo, N. Conseq. Reliquiae peccatorum abstergi dicuntur, quatenus sacra Unctio animam exhilarat, confirmat, fortemque reddit in propria infirmitate. Ad III. Resp. Sacramentum hoc fuisse institutum per modum medicinae, quae non tantum habet vim sanandi, sed etiam infundendi vitam spiritualem, si forte infirmus eam per peccatum amiserit. Ad IV. D. A. Instituta sunt ad animae sanctificationem ex fine primario, C. A. Unice ac privative, N. A. et D. C. Ergo sanitas corporis non potest esse effectus primarius, C. Conseq. Effectus secundarius, et sub conditione, si ad salutem animae expediat, N. Conseq. Ad V. N. sequelam. Solus effectus primarius et absolutus infallibiliter se-

quitur, si nullus ponatur ei obex. At vero sanitas corporis est effectus hujus Sacramenti secundarius et conditionatus, si id nimirum saluti animae conducat. Cum ergo raro contingat, ut ad aeternam hominis vitam utile sit sanitatem ejus corporalem restitui, multique malitia sua obicem ponant Sacramento, mirum non est, si pauci post sacrae Unctionis susceptionem a morbo recreantur. Ad VI. C. M. N. min. Juxta S. Thomam ad verum miraculum duo requiruntur, ut nimirum opus excedat naturae vires, et ut fiat praeter ordinem a Deo constitutum. Jam vero quando Sacramentum extremae Unctionis confertur, si id saluti animae expediat, sanatio fit equidem virtute Sacramenti, estque supra naturae vires; attamen fit juxta leges a Deo praescriptas, et secundum ordinem a Deo constitutum, ideoque absque miraculo. Pari de causa justificatio impii, licet naturae vires excedat, non est miraculum.

CCCXCIX. *Quaeres XIII.* Quinam sit effectus primarius extremae Unctionis? Resp. non est remissio peccatorum, sive venialium, sive mortalium, sed gratiae sanctificantis augmentum cum jure ad gratias actuales, quae dantur ad alleviandum et corroborandum hominis aegrotantis animum contra morbi molestias ac dolores et tentationes diaboli. Prob. I. Ratione Theologica. Communis et constans Ecclesiae doctrina est, duo tantum esse Sacramenta mortuorum, Baptismum scilicet et Poenitentiam. Ergo extrema Unctio per se, atque ex primaria Christi intentione peccata mortalia non remittit, alioquin forte Sacramentum mortuorum. II. Authoritate Tridentini, quod definivit lapsis post baptismum Sacramentum Poenitentiae necessarium esse necessitate medii saltem in voto. Atqui hoc dogma non videtur conciliari posse cum ea

sententia, quae docete extremam Unctionem peccatis mortalibus remittendis per se, primo, et ex principali Christi intentione sufficere: in hac enim hypothesi possent peccata mortalia sola Unctione, secluso Sacramento Poenitentiae expiari. III. Authoritate S. Thomae, Qui in Supplem. ad III. Partem, Quaest XXX. Art. I. ait: *Respondeo dicendum, quod quodlibet Sacramentum est institutum principaliter ad unum effectum, quamvis etiam alios, ex consequenti, inducere possit: et quia Sacramentum efficit quod figurat, ideo ex ipsa significatione Sacramenti, debet accipi ejus principalis effectus. Adhibetur autem hoc Sacramentum secundum modum cujusdam medicationis, sicut Baptismus per modum ablutionis: medicina autem est ad pellendam infirmitatem. Unde principaliter hoc Sacramentum est institutum ad sanandam infirmitatem peccati: ut sicut Baptismus est quaedam spiritualis regeneratio, et poenitentia quaedam spiritualis suscitatio: ita et extrema Unctio sit quaedam spiritualis sanatio vel medicatio. Sicut autem spiritualis medicatio praesupponit corporalem vitam in medicato, ita spiritualis spiritualem: et ideo hoc Sacramentum non datur contra defectus quibus spiritualis vita tollitur, scilicet contra peccatum originale vel mortale sed contra illos defectus, quibus homo spiritualiter infirmatur, ut non habeat perfectum vigorem ad actus vitae, gratiae, vel gloriae. Et hic defectus nihil aliud est, quam quaedam debilitas et ineptitudo, quae in nobis relinquitur ex peccato actuali vel originali: et contra hanc debilitatem homo roboratur per hoc Sacramentum.* Pari ratione primarius extremae Unctionis effectus esse nequit remissio venialium; quia illa sunt sufficiens materia Sacramenti Poe-

nitentiae, quod a Christo primario institutum fuit ad delenda peccata tam mortalia quam venialia. Ergo effectus Sacramento Poenitentiae proprius non potest dici primario et per se ab altero Sacramento produci; ita enim singula Deus disposuit, ut proprii unicuique Sacramento effectus corresponderent.

CD. *Dices I.* Quamvis extrema Unctio per se primario remittat in aliquibus casibus mortalia, non tamen ea remittit sine Poenitentiae Sacramento saltem in voto. Ergo ex illa Concilii Tridentini doctrina nihil potest inferri. II. B. Jacobus Cap. V. ait: *Si in peccatis sit, remittentur ei.* Et Tridentinum Sess. XIV. Cap. II. *Delicta, si qua sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit.* Ergo remissio peccatorum assignatur pro effectu hujus Sacramenti. III. Si extrema Unctio supponit in suscipiente vitam spiritualem, numquam remittet mortalia: neque aliquid haberet circa remissionem peccatorum, quod reliquis Sacramentis vivorum non sit commune. IV. Ille est effectus primarius et principalis Sacramenti, qui importatur in ejus forma. Atqui Remissio paccatorum importatur in forma extremae Unctionis: *Indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti.* Ergo. Resp. ad I. N. A. si enim extrema Unctio per se ac primario remitteret mortalia, opus non foret voto Sacramenti poenitentiae, cum id ex eo tantum capite requiratur, quia a Christo primario ac principaliter institutum fuit in remissionem peccatorum. Ergo cum Tridentinum Sess. XIV. Cap. IV. doceat, Sacramentum Poenitentiae vel in re vel in voto esse omnibus post baptismum lapsis necessarium necessitate medii; optime a nobis infertur, doctrinam adversariorum difficulter conciliari cum Tridentino: neque am-

plius sacro oleo inunctis necessarium fore Sacramentum Poenitentiam necessitate medii vel in re vel in voto; cum illi Sacramentum extremae Unctionis susceperint, quod adversarii a Christo institutum volunt primario atque ex principali intentione in remissionem mortalium. Ad II. Resp. remissionem peccatorum et a B. Jacobo, et a Tridentino Concilio assignari pro effectu hujus Sacramenti secundario, non autem primario. Ad III. N. A. Quamvis extrema Unctio ex primaria institutione supponat in suscipiente vitam spiritualem; nihil tamen obstat, quo minus ex secundaria quadam institutione valere possit ad remitttenda in quibusdam casibus peccata mortalia, modo infirmus eam contritionem habeat, quae requiritur in Sacramento Poenitentiae ad veniam delictorum obtinendam. Hoc autem peculiare, neque caeteris vivorum Sacramentis commune, habet extrema Unctio, quod secundario in quibusdam casibus peccata etiam gravia deleat, quae suscipiendo reliqua vivorum Sacramenta, in nullo casu remittuntur, ut singillatim de Eucharistia diximus Num. XV. et XVI. Ad IV. Resp. utrumque effectum, primarium ac secundarium, importari in forma extremae Unctionis, nempe remissionem peccatorum quoad reliquias peccati, quae tolluntur per actualia auxilia gratiae, quibus animus aegroti corroboratur, et ad fiduciam divinae misericordiae exciiatur: tum etiam remissionem peccatorum quoad culpam, qui secundarius est hujus Sacramenti effectus.

CDI. Prob. etiam altera pars assertionis ratione multiplici. I. est. Extrema Unctio est complementum Sacramenti Poenitentiae. Atqui illud non perficit, per se ac primario remittendo peccata. Ergo reliquias pecca-

torum abstergendo, et animam adversus infirmitatem ex peccatis relictam confirmando ac roborando. II. Hoc Sacramentum institutum fuit pro solis aegrotis periculose decumbentibus. Ergo Christus, ut articuli mortis necessitati, quae sane maxima est, provideret per extremae unctionis Sacramentum, illud primario instituit contra defectus quibus homo spiritualiter infirmatur, sive contra defectum vigoris ad eliciendos actus salutares, qui nihil aliud est quam torpor et debilitas ex peccatis relicta. III. Unctio exterior, in qua Sacramentum hoc confertur, pugiles ad pugnam disponit et corroborat. Ergo, quia Christus Sacramentum hoc instituit in unctione, recte dicitur illud ad hunc finem primario instituisse, ut hominis aegrotantis animum, morbi vehementia debilitatum, corroboraret contra torporem ex peccatis commissis superstitem, dolores corporis, et daemonis tum maxime ferocientis insultus. Ergo Sacramentum hoc per se primo institutum est ad conferenda homini periculose aegrotanti specialia gratiae auxilia: quibus juvetur et confortetur.

CDII. *Quaeres XIV*. Quaenam sit hujus Sacramenti necessitas? Resp. cum S. Thoma, Suario, Estio, et communiori Theologorum, Unctionem extremam, quamvis maxima sit ejus utilitas, neque, necessariam esse necessitate medii ad salutem, neque necessitate praecepti divini aut humani: ideoque, per se loquendo, infirmum sub peccato gravi non teneri ad suscipiendum hoc Sacramentum. Dixi I. *Per se loquendo*; fieri enim potest per accidens, ut infirmus hoc Sacramentum recusando graviter peccet ratione contemptus formalis: qualis tamen non statim ideo datur, quod commoditas opportuna non desit hoc Sacramentum suscipiendi, ac ni-

hilominus non suscipiatur. Item ratione scandali, quando nimirum ex eo quod aeger extremam Unctionem recuset, Sacramentum hoc ab aliis contemneretur. Dixi II. *Sine peccato gravi*; a peccato enim veniali talis negligentia excusari non potest; non quidem ob violationem praecepti alicujus particularis et specialis, sed ob quamdam salutis incuriam, et prodigalitatem boni spiritualis.

CDIII. Prima pars assertionis ab omnibus Theologis admittitur, et facile probatur; tum quia extrema Unctio supponit gratiam et amicitiam Dei per Sacramentum Poenitentiae, cujus est complementum: tum quia gratia confortans animam aegroti potest aliunde haberi: neque Ecclesia de aliquorum aeterna salute umquam ex eo capite dubitavit, quod vi morbi a novis abrepti sint antequam infirmorum oleo ungerentur.

CDIV. Prob. etiam altera pars assertionis. Nullum ostendi potest praeceptum stricte per se obligans ad susceptionem hujus Sacramenti, sive in Scripturis, sive in Traditione, sive in Decretis Conciliorum ac Pontificum. Ergo praeceptum hoc, divinum sive Ecclesiasticum nominetur, asseri non debet. Equidem quilibet homo, praesertim sub finem vitae, vitare tenetur propinquum peccandi periculum, et animae interitum: At omissio extremae Unctionis per se nec interitum animae, nec propinquum periculum consentiendi suggestionibus daemonis inducit; sed infirmus hoc damnum et periculum aliis modis potest a se avertere, v. g. confugiendo ad Deum per ferventem orationem etc.

CDV. *Dices I.* B. Jacobus in Epist. Catholica, Cap. V. ait: *Inducat Presbyteros Ecclesiae*. Ergo Apostolus praecipit Sacerdotes induci. II. Tridentinum Sess. XIV. Cap. III. damnat eos qui dicunt, hanc Unctionem *mandatum*

Dei non habere. Coloniense I. A. 1538 ait: *Haec sacra Unctio impendatur cum expositione mandati Apostoli.* Cabilonense II. ait, quod infirmi *debeant* a Presbyteris oleo inungi. Resp. ad I. N. C. Verba illa sunt hortantis, non praecipientis. Ad. II. iterum N. C. Haec sacra Unctio dicitur habere mandatum Dei, non quod mandatum illud impositum sit fidelibus de suscipiendo hoc Sacramento, sed quod impositum sit Ecclesiae ministris, ut petentibus Sacramentum hoc tali ritu administrent. Et sane Tridentinum Sess. XIV. Cap. I. non ait, extremam Unctionem fuisse ab Apostolo praeceptam, sed commendatam et promulgatam. Verbum *debet*, uti alias saepe, ita etiam hic intelligendum est non de debito stricte tali, quod importat praeceptum; sed de debito convenientiae, maximamque hujus Sacramenti utilitatem indicat, qua se privant illud negligentes.

CONTROVERSIA II.

AN SACRA ORDINATIO MINISTRORUM ECCLESIAE SIT VERUM NOVAE LEGIS SACRAMENTUM?

Contra Protestantes.

CDVI.

Hierarchia *Ecclesiastica* significat Principatum sacrum, qui est in ordine supernaturali gratiae, totusque versatur in functionibus sacris. Dici itaque potest sacer Ordo, in Lege nova a Christo institutus, mediante scientia et operatione per ejus imitationem et praeceptorum observantiam ad charitatem adducens, et secundum actiones sibi proprias, ad Dei similitudinem pro modo suo ascendens. Alia est Hierarchia Ordinis, alia Jurisdictionis. Hierarchia *Ordinis* tota refertur ad Eucharistiae mysterium, daturque inter illos, qui sacris Ordinibus initiati sunt, ascendendo per gradus diversorum Ordinum, ut per hos diutius probati, digniores perveniant ad Presbyteratum, et inde ad culmen Sacerdotii, quod est Episcopatus. Hierarchia *Jurisdictionis* appellatur Ordo sacer in Ecclesia, per actionis sacrae potestatem subditos ad mandatorum observationem, et Dei similitudinem adducens. Unde etiam ex iis qui ad Sacerdotii apicem, nempe ad Episcopatum evecti sunt, aliqui altiorem, alii inferiorem in eodem gradum, si Jurisdictionem spectemus, occupant, dum Episcopi Metropolitanis, hi Patriarchis, isti denique summo in terris Christi Vicario ordinatissime subjiciuntur. Porro

sacra haec jurisdictio exercetur vel pro foro interno super corpus Christi mysticum, illuminando et perficiendo ipsum per doctrinam, et Sacramentorum administrationem, et purgando per Baptismi et Poenitentiae Sacramenta: vel pro foro externo per potestatem coactivam in subditos etiam invitos, definiendo, praecipiendo, ac puniendo.

CDVII. Dari in Ecclesia sacram Hierarchiam definivit Tridentina Synodus Sess. XXIII. Can. VI. *Siquis dixerit in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam, divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, Presbyteris, et Ministris; anathema sit.* Et merito sane id statuerunt Tridentini Patres. Nam I. datur in Ecclesia potestas divinitus ordinata. Matth. Cap. XVI. ait Christus B. Petro: *Et tibi dabo claves regni coelorum. Et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis: et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis.* Clavium autem nomine significatur jus regendi Ecclesiam, et peragendi omnia quae ad illius regimen spectant, qualia sunt ordinatio Ministrorum, absolutio a peccatis, Evangelii praedicatio, Scripturarum interpretatio, excommunicandi authoritas etc. II. Dantur in Ecclesia charismata; quia per Sacramentum Ordinis confertur Spiritus Sancti plenitudo, et potestas ministrandi Sacramenta, ad Fidelium sanctificationem instituta. III. Actio denique datur; quia Apostoli, et eorum successores actus hierarchicos semper exercuerunt, et etiamnum exercent, subditos purgando, illuminando, perficiendo. Ergo re vera datur in Ecclesia principatus quidam sacer et spiritualis, nempe Hierarchia Ecclesiastica.

CDVIII. Quod praecipue Hierarchiam Ecclesiasticam constituit, est sacer Ordo, sive sacra illa actio et consecratio, qua Clerico potestas specialis stabiliter confertur ad sacrosanctum Christi corpus consecrandum, et ad alia Ecclesiastica ministeria rite et ex ordine obeunda. Plures esse Ordines, fide divina credendum esse statuit Tridentina Synodus Sess. XXIII. Can. II. *Si quis dixerit, praeter Sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines, et majores et minores, per quos, velut per gradus quosdam, in Sacerdotium tendatur; anathema sit.* Cujus rationem congruam assignat eadem Sess. XXIII. Cap II. *Cum autem divina res sit tam sancti Sacerdotii ministerium; consentaneum fuit, quo dignius et majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesiae ordinatissima dispositione plures et diversi essent ministrorum Ordines, qui Sacerdotio ex officio deservirent, ita distributi, ut qui jam clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent.* Ex his tres, nempe Presbyteratus, Diaconatus, et Subdiaconatus, *Majores* et sacri appellantur, quia speciali quadam ratione reddunt homines sacratos; majora enim tractant, et omnia sacratiora pertingunt, proximeque accedunt ad inserviendum altari pro confectione sacrosanctae Eucharistiae. Alii vocantur Ordines *minores*, non ludibrii et contemptus gratia, sed comparate ad ministros superiores, nempe Presbyteros, Diaconos, et Subdiaconos, quibus ministrant; et quia tam prope ad sacrum altare non accedunt.

CDIX. In Ecclesia Latina constanter fuere septem Ordines, ut docet Tridentinum Sess. XXIII. Cap. II. *Nam non solum de Sacerdotibus, sed et de Diaconis sacrae litterae aperte mentionem faciunt - - Et ab*

ipso Ecclesiae initio sequentium Ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, Subdiaconi scilicet, Acolythi, Exorcistae, Lectoris, et Ostiarii, in usu fuisse cognoscuntur, quamvis non pari gradu. Saeculo III. S. Cornelius Papa in Epist. ad Fabium Antiochenum, quam refert Eusebius Lib. VI. Hist. Eccles. Cap. XLIII. alias XXXV. describens Clericos, qui erant Romae initio Schismatis Novatiani, ait: *Ergo ille Evangelii vindex ignorabat unum Episcopum esse oportere in Ecclesia Catholica; in qua tamen sciebat (quomodo enim illud nescire potuisset?) Presbyteros quidem esse quatuor et quadraginta: septem autem Diaconos, totidemque Subdiaconos: Acolythos duos et quadraginta: Exorcistas et Lectores cum Ostiariis quinquaginta duos.* Concilium Carthaginense IV. A. 398. agit de Presbyteris Cap. III. de Diaconis Cap. IV. de Subdiaconis Cap. V. de Acolythis Cap. VI. de Exorcistis Cap. VII. de Lectoribus Cap. VIII. de Ostiariis Cap. IX. horumque graduum conferendorum ritum et formam praescribit. Ordines eosdem enumerant *S. Gregorius M.* in suo Sacramentario. *S. Isidorus Hispalensis* Lib. VII. Etymologiarum, Cap. XII. *Alcuinus* Lib. de Offic. divinis, Cap. XXXII. *Amalarius Fortunatus* Lib. II. de Offic. divinis, a Cap. VII. ad Cap. XIII. inclusive. *Rabanus Maurus* Lib. I. de Institut. Clericorum. *Anastasius* Bibliothecarius in Vita Caji et Sylvestri Pontificum. *Ivo Carnotensis* in Serm. de sacrorum Ordinum excellentia. *Hugo Victorinus* Lib. II. de Sacramentis, Parte III. Cap. V. *Petrus Lombardus* Lib. IV. Sentent. Dist. XXIV. *S. Thomas* in Supplem. ad III. Partem, Quaest. XXXVII. Artic. II., aliique veteres Scholastici.

CDX. Porro nihil nos cogit, ut praeter enumeratos septem Ordines admittamus plures alios, quorum nomina in antiquis monumentis reperiuntur. Nam diversa nomenclatura ex eo proveniebat, quod iis qui aliquo ex quatuor minoribus Ordinibus initiati erant, varia committerentur officia. Ex istorum officiorum diversitate Clerici non nulli vocabantur *Laborantes*, seu *Fossarii*, qui curandis et sepeliendis fidelium corporibus operam impendebant: *Parabalani*, qui ad curanda debilium aegra corpora deputabantur: *OEconomi* Ecclesiarum: *Apocrisiarii*, qui tamquam procuratores omnes causas Ecclesiasticas, ad eos a quibus mandatum acceperant attinentes, in Aula Imperatoris ugerent: *Hermeneutae*, seu Interpretes, qui ex una in aliam linguam transferebant tam lectiones Scripturarum, quam Sermones ab Episcopis ad populum habitos: *Defensores* pauperum, et Ecclesiarum: *Custodes Martyrum*: *Catechistae*, seu *Doctores audientium*, id est, Catechumenorum: *Notarii*, constituti primitus ad acta Martyrum conscribenda. Haec aliaque erant, non diversorum Ordinum, sed diversorum officiorum nomina, quae minorum Ordinum Clericis, aut etiam Subdiaconis imponebantur. *Cantoris* nomen non Ordinis sed officii fuisse ex eo colligitur, quia a simplici Presbytero sine consecratione, quamvis sub aliqua verborum formula, conferebatur, ut patet ex Carthaginensi IV. Cap. X. *Psalmista, id est, Cantor potest absque scientia Episcopi, sola jussione Presbyteri, officium suscipere cantandi, dicente sibi Presbytero: Vide, ut quod ore cantas, corde credas; et quod corde credis, operibus comprobes.*

CDXI. Dixi, in Ecclesia Latina constanter ac semper fuisse septem Ordines. In Graeca enim Ecclesia, quamvis diversa officia viguerint, per veram tamen et distinctam ordinationem et consecrationem quatuor tantum gradus et Ordines videntur fuisse collati, nempe Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus, et Lectoratus. Patet id I. ex consensu omnium Euchologiorum Ecclesiae Graecae, in quibus horum quatuor graduum nomina exprimuntur, et singillatim ritus notantur in eorum collatione observandi, ne levi quidem facta mentione Acolythi, Exorcistae, et Ostiarii. II. Quia Canones, qui dicuntur Apostolici, XLII. et XLIII., item Author Constitutionum Apostol. magno in pretio apud Graecos habitus, Lib. VIII. Cap. XVI. de Exorcistis, Ostiariis, et Acolythis altum silent. III. Quando Concilia Generalia declarant, non promovendos esse ad Episcopatum alios, quam qui omnes alios Ordines prius susceperint, quatuor dumtaxat graduum meminerunt. Sardicense A. 347. Can. XIII. ait: *Osius Episcopus dixit: Et hoc necessarium arbitror, ut diligentissime tractetis, si forte aut dives, aut scholasticus de foro, aut ex administratore Episcopus fuerit postulatus, ut non prius ordinetur, nisi ante et Lectoris munere, et officio Diaconi, aut Presbyteri fuerit perfunctus: et ita per singulos gradus, si dignus fuerit, ascendat ad culmen Episcopatus.* Constantinopolitanum IV. A. 869. Act. X. Can. V. statuit: *Si vero quis per nullam suspicionem praedictae concupiscentiae expectationis, sed propter ipsum bonum humilitatis, quae est circa Christum Jesum, abrenuntians mundo, fiat Clericus, aut Monachus; et omnem gradum Ecclesiasticum transigens, per definita nunc tempora irrepre-*

hensibilis inventus extiterit et probatus; ita ut in gradu Lectoris annum compleat, in Subdiaconi vero duos, sitque Diaconus tribus, et Presbyter quatuor annis; bene placuit huic sanctae et universali Synodo eligi hunc et admitti. IV. S. Joannes Damascenus in Dialogo contra Manichaeos scribit: *Principium insuper de ordine quoque dicitur: prima dignitas Lector est; deinde Subdiaconus; post Diaconus; post Presbyter: atque ita demum Episcopus dicitur.* V. Joannes VIII. Epist. ad Basilium Imp. A. 879. scribit: *Volumus, ut talis promoveatur per singulos gradus Ecclesiasticos probatus, ut sit primum Lector, deinde Acolythus* (pro Subdiacono hic ponitur Acolythus) *postea Diaconus, tum Presbyter, post haec Episcopus.* VI. Innocentius IV. A. 1254. in Epist. ad Card. Ottonem Episcopum Tusculanum, Sedis Apostolicae in Cypro Legatum, scribit: *Ad haec volumus, et expresse praecipimus, quod Episcopi Graeci* (regni Cypri, in quo tunc Latinorum ritus praevalebat) *septem ordines secundum morem Ecclesiae Romanae de caetero conferant, cum hucusque tres de minoribus circa ordinandos neglexisse vel praetermisisse dicantur. Illi autem qui sunt jam taliter ordinati per eos, propter nimiam ipsorum multitudinem, in sic susceptis Ordinibus tolerentur.* VII. Justinianus Imperator Novella III. Cap. I. omnes et singulos Clericorum Ordines enumerans, quos in majore Ecclesia Constantinopolitana sacro ministerio fungi debere decernit, ait: *Sancimus non ultra sexaginta Presbyteros in sanctissima majore Ecclesia esse, Diaconos autem masculos centum, et quadraginta foeminas, Subdiaconos autem nonaginta, Lectores autem centum et decem, Cantores viginti quinque, ita ut sit omnis numerus reveren-*

dissimorum Clericorum Sanctissimae majoris Ecclesiae, in quadringentis viginti quinque : et insuper centum existentibus iis qui vocantur Ostiarii. Et Novella CXXIII. Cap. XIX. *Presbyteros autem, et Diaconos, et Subdiaconos, Cantores et Lectores, quos omnes Clericos appellamus, res quolibet modo ad eorum dominium venientes, habere sub sua potestate praecipimus.*

CDXII. Opponunt adversarii S. Ignatium M. qui in Epist. ad Antiochenos ait : *Saluto Sanctum Presbyterium -- Diaconos -- Subdiaconos -- Lectores, Cantores, Ostiarios, Laborantes, Exorcistas, Confessores -- Janitrices -- Virgines -- Viduas.* Et Laodicenum Concilium Can. XXIV. *Quoniam non oportet altari deservientes a Presbyteris usque ad Diaconos, et deinceps ordinis Ecclesiastici omnes usque ad ministros, aut psaltes, aut exorcistas, aut ostiarios, aut etiam eos qui in proposito continentiae sunt, tabernas intrare.* Item Gabrielem Philadelphiensem, qui in Lib. de Sacramento Ordinis testatur, septem in Ecclesia Graeca esse Ordines : et *Simeonem* Thessalonicensem, qui apud *Goarium* ait, Acolythorum ordinationem paulo ante in usu fuisse in Ecclesia Thessalonicensi. Verum ad haec momenta facile responderi potest. Epistola ad Antiochenos est supposititia, et ab eruditis Ignatio passim abjudicatur. Vide quae de Ignatii Epistolis diximus Tomo I, Num. CXLIII. Exorcistae et Ostiarii, quorum meminit Laodicena Synodus Can. citato, non fuerunt per actionem sacram, distinctam ac peculiarem ordinati, pluresque eorum improprie tantum Clerici appellantur more Graecorum, qui officium quodlibet, sive ministerium Ecclesiasticum, jussu Episcopi aut Presbyteri a Clerico quolibet, quin et interdum a lai-

eo ad tempus susceptum, Ordinem vocabant, ut testatur Balsamon apud Goarium pag. 379. *Officia Ecclesiastica abusive gradus vocantur; est enim proprie gradus Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, et Lectorum: officia autem sunt honores, et victus subministrationes.* Gabriel Philadelphiensis junior est scriptor, ut possit authoritate sua infringere, quae ex antiquissimis Graecorum Euchologiis, ex Sardicensi ac Constantinopolitana IV. Synodo, atque ex Novellis Justiniani attulimus. Simeonem quod attinet, vera is fortasse scripsit. Cum enim Thessalonicensis Ecclesia ad saeculum usque VIII. pertinuerit ad Romanum Patriarchatum, atque ab eo primum avulsa fuerit a Leone Isaurico Imperatore iconomacho, mirum non est, diu viguisse in illa Ecclesiae Romanae disciplinam ordinandi Acolythos. Quod si dicas, saltem praeter quatuor illos, alium apud Graecos fuisse Ordinem, nempe Cantorum. Resp. Cantorum Ordinem distinctum non fuisse ab Ordine Lectorum, ut patet ex iis quae in Euchologio Graecorum dicuntur de Ordinatione Lectoris, ubi hic titulus praefigitur: *Ordo, qui observari solet in Ordinatione Lectoris et Psaltis.*

CDXIII. Equidem *Benedictus XIV.* Tomo I. Bullarii, Constitut. LVII. *Etsi Pastoralis*, Paragr. VII. Num. VII. statuit, ut Clericus Graecus, Lector tantum institutus, si a Sede Apostolica facultatem obtineat ritu Latino ad majores Ordines ascendendi, *Antequam Subdiaconus ordinetur, tres minores Ordines omissos debeat ritu Latino suspicere. Si vero praeter Lectoris Ordinem ad Subdiaconatum etiam ritu Graeco ascendit, et ex dispensatione itidem Apostolica facultas sibi facta sit caeteros Ordines ritu Latino su-*

scipiendi, antequam inter Diaconos cooptetur, ex minoribus Ordinibus Exorcistatum tantummodo supplere cogitur, cum per Subdiaconatum Graeco ritu collatum, Acolythatum et Ostiariatum recepisse censeatur. At ex eo non evincitur, Acolythatum et Ostiariatum per veram ac distinctam Ordinationem ac consecrationem a Graecis Episcopis conferri, adhibita peculiari materia ac forma utriusque Ordinis, sicut Latina Ecclesia in more positum habet.

CDXIV. Sacram illam caeremoniam, eam praecipue qua Presbyteri inaugurantur, verum esse novae Legis Sacramentum, constans fuit non modo Ecclesiae Catholicae, verum etiam omnium populorum qui Christiani appellabantur persuasio, jam inde a primis temporibus ad saeculum usque XVI., quo Lutherani errores maxime ab odio Clericalis Ordinis, et turpi erga Laicos assentatione prodierunt. Primus itaque omnium Lutherus Sacramentum Ordinis verae Christi Ecclesiae incognitum fuisse, novumque esse Papisticae synagogae commentum impudentissime effutiit Lib. de Capt. Babyl. Philippus Melanchton in Apologia Confess. Augustanae, Artic. XIII. admittit deputationem ministrorum ad praedicandum Evangelium tamquam verum Sacramentum: at vero sacram illam actionem, qua Sacerdotes et Ministri Ecclesiae inaugurantur, humanum esse commentum, ideoque e Sacramentorum numero expungendam pronuntiat: qua in re consentientem habuit Calvinum Lib. IV. Institut. Cap. X. Protestantes, qui Lutheri aut Calvini errores sectantur, sacram Ordinationem contemnunt, nullamque distinctionem Clericorum aut Laicorum admittunt, sed omnes aequaliter Sacerdotes et Evangelii ministros esse con-

tendunt: aut si qua distinctio inter eos statuenda sit eam ex hominum aestimatione et arbitrio pendere autumant; adeo ut plebei, et quivis e trivio homines, statim atque populus jusserit, Sacerdotes evadant, et ad ejus nutum in ordinem laicorum redigantur. Qua in re veterum quorumdam haereticorum mores ac instituta imitantur, quos Tertullianus Lib. de Praescript. Cap. XLI. insectatur: *Ordinationes eorum temerariae, leves, inconstantes: nunc Neophytos conlocant, nunc saeculo obstrictos, nunc Apostatas nostros, ut gloria eos obligent, quia veritate non possunt. Nusquam facilius proficitur quam in castris rebellium, ubi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hodie Presbyter, qui cras laicus. Nam et Laicis Sacerdotalia munia injungunt.*

CDXV. *Conclusio.* Aliqua saltem Ordinatio, qua sacri inaugurantur Ministri, est verum ac proprie dictum novae Legis Sacramentum. Prob. Conclusio haec dogmatica I. argumento in Scripturis fundato. Ad Sacramentum vere ac proprie tale, juxta ipsos etiam adversarios, requiritur et sufficit, ut sit signum externum, a Deo permanenter institutum, adnexam habens promissionem gratiae, et divinum mandatum externum illud signum usurpandi. Atqui tale signum est aliqua saltem Ordinatio, qua sacri inaugurantur Ministri. Ergo aliqua saltem Ordinatio, qua sacri inaugurantur Ministri est vere ac proprie dictum novae Legis Sacramentum. P. min. Nam I. Ordinatio est signum externum et sensibile, quia fit per impositionem manuum et traditionem instrumentorum, certis quibusdam adhibitis verbis, quibus potestas ordinato collata

exprimitur. II. Est signum a Deo institutum. Ut enim Apostolus scribit ad Ephes. Cap. IV. *Ipse* (Christus) *dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores et Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi.* Ubi *Pastorum* nomine intelliguntur saltem Episcopi et Presbyteri. III. Signum hoc institutum est a Deo permanenter, ut ostendit perpetua ac numquam interrupta praxis Ecclesiae, ac successio Pastorum ab Apostolis ad nostra usque tempora, atque ipsa sana ratio id suadet; quia Christus concedens Apostolis potestatem Eucharistiam consecrandi, et fideles a peccatis absolvendi, Ecclesiae per eos fundandae atque aedificandae in perpetuum provisum esse voluit. IV. Habet adnexam promissionem gratiae. I. ad Timoth. Cap. IV. *Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum Presbyterii.* Et II. ad Timoth. Cap. I. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae in te est per impositionem manuum mearum.* V. Habet mandatum Dei, ordinandi certo ritu Ministros. Actuum Cap. XIII. dicitur: *Ministrantibus autem illis Domino, et jejunantibus dixit illis Spiritus Sanctus: Segregate mihi Saulum et Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos. Tunc jejunantes, et orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.* Et Cap. XIV. *Cum constituissent* (Paulus et Barnabas) *illis per singulas Ecclesias Presbyteros, et orassent cum jejunationibus, commendaverunt eos Domino, in quem crediderunt.* Actuum Cap. VI. *Hos* (septem Diaconos) *statuerunt ante conspectum Apostolorum: et orantes imposuerunt eis manus. Ad* Titum

Cap. I. scribit Apostolus: *Hujus rei gratia reliqui te Cretae, ut ea quae desunt corrigas, et constituas per civitates Presbyteros, sicut et ego disposui tibi.* Apostoli autem minime ausi fuissent ministros Ecclesiae propria authoritate constituere, et potestatem sibi arrogare conferendi gratiam per impositionem manuum suarum, nisi Christus hanc eis potestatem dedisset, et ritum hunc usurpari praecipisset.

CDXVI. Prob. Authoritate Patrum, qui Ordinationem vocant Sacramentum, ajuntque gratiam per illam conferri, atque a Deo institutam fuisse. S. Ignatius M. Epist. ad Smyrnaeos scribit: *Omnes Episcopum sequimini, ut Christus Patrem, et Presbyterorum Collegium, ut Apostolos: Diaconos revereamini, ut ex Dei praecepto ministrantes.* S. Gregor. Nyssenus Orat. in Bapt. Christi: *Verbi Christi vis Sacerdotem augustum et honorandum facit novitate benedictionis a communitate vulgi segregatum: cum enim heri ac tempore superiori unus e multitudine ac plebe esset, repente redditur praeceptor, praeses, — — — eaque contingunt ei, cum nihil vel corpore vel forma mutatus sit; sed quod ad speciem externam attinet, ille sit qui erat, invisibili quadam vi ac gratia invisibilem animam in melius transformatam gerens.* S. Joan. Chrysostomus Lib. III. de Sacerdotio: *Sacerdotium ipsum in terra quidem peragitur; sed in rerum coelestium classem ordinemque referendum est: atque id perquam merito.* S. Augustinus Lib. II. contra Epist. Parmeniani, Cap. XIII. probat contra Donatistas amitti non posse Ordinem, sicut nec Baptismum: *Ipsi* (Donatistae) *explicent, quomodo Sacramentum baptizati non possit amitti, et Sacramentum ordinati possit amitti.* — — —

Si enim utrumque Sacramentum est, quod nemo dubitat; cur illud non amittitur, et illud amittitur? Neutri Sacramento injuria facienda est. Et Lib. de Bono conjugali, Cap. XXIV. *Quemadmodum si fiat ordinatio Cleri ad plebem congregandam, etiamsi plebis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinatis Sacramentum Ordinationis; et si aliqua culpa quisquam ab officio removeatur, Sacramento Domini semel imposito non carebit, quamvis ad judicium permanente.* S. Leo M. Epist. XI. alias LXXXI. ad Dioscorum Alexandrinum, Cap. I. praescribens modum et tempus conferendi ac suscipiendi Ordinationem a jejunis, docet istud ex traditione Apostolica descendere: *Ut intelligamus, quanta et dantium et accipientium devotione curandum sit, ne tantae benedictionis Sacramentum negligenter videatur impletum.* S. Anastasius II. Papa Epist. I. ad Anastasium Augustum, Cap. VII. *Sacratissimum Serenitatis tuae pectus agnoscat, quod nullum de his, vel quos baptizavit Acacius, vel quos Sacerdotes sive Levitas secundum Canones ordinavit, ulla eos ex nomine Acacii portio laesionis attingat, quo forsitan per iniquum tradita Sacramenti gratia, minus firma videatur.* S. Graegorius M. aut quiscumque alius pervetus Author Expositionis in Lib. I. Regum, Lib. III. Cap. V. *Is qui promovetur, bene foris ungitur, si intus virtute Sacramenti roboretur.*

CDXVII. Prob. III. Authoritate Conciliorum. Florentinum in Decreto pro Armenis ait: *Sextum Sacramentum est Ordinis.* Tridentinum Sess. XXIII. Cap. III. ait: *Cum Scripturae testimonio, Apostolica traditione, et Patrum unanimi consensu perspicuum sit, per sacram Ordinationem, quae verbis et signis exte-*

rioribus perficitur, gratiam conferri; dubitare nemo debet, Ordinem esse vere et proprie unum ex septem sanctae Ecclesiae Sacramentis. Et Can. III. *Siquis dixerit, Ordinem, sive sacram Ordinationem non esse vere et proprie Sacramentum, a Christo Domino institutum, vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum a viris rerum Ecclesiasticarum imperitis, aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros verbi Dei et Sacramentorum; anathema sit.* Can. IV. *Siquis dixerit, per sacrum Ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere, Accipe Spiritum Sanctum; aut per eam non imprimi characterem; vel eum qui Sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse; anathema sit.* Neque mirandum est quod vetustiora Conciliorum Decreta hic a nobis non proferantur; cum nullus haereticorum ante Lutherum negaverit, sacram Ordinationem verum esse novae Legis Sacramentum: ideoque Conciliis nulla fuerit imposita necessitas id definiendi quod a nemine negabatur.

CDXVIII. Prob. IV. Argumento praescriptionis. Ecclesia tam Latina quam Graeca, etiam ea quae schismate a nobis divisa est: item Nestoriani, Jacobitae, Copti, Armeni, Aethiopes, et quotquot Christiano nomine gloriantur, semper professi sunt atque etiamnum profitentur, Ordinationem sacram verum esse novae Legis Sacramentum, ut patet ex omnibus eorum Euchologiis tam antiquis quam recentioribus, ex responsione Jeremiae CPolitani ad Theologos Wurtembergenses, ex Synodis CPolitanis sub Cyrillo, Parthenio, Dionysio, ac Jerosolymitana sub Dositheo: item ex Gabriele Philadelphiensi, Meletio Alexandrino, Gregorio

Protosyncello, Meletio Syrigo, Petro Mogila etc. Ergo doctrina vere Apostolica ac divina est, Ordinationem sacram esse verum ac proprium novae Legis Sacramentum.

CDXIX. Dixi in Conclusione, *aliquam* saltem Ordinationem sacram esse verum novae Legis Sacramentum. Quod enim omnibus Ordinationibus ratio Sacramenti non conveniat, nimirum Subdiaconatui ac minoribus Ordinibus, plurimi ex ipsis Catholicis ultro concedunt. De Episcopatu multi dubitant, an sit Sacramentum a Sacerdotio distinctum; de Diaconatu paucissimi ac vix aliqui; de Presbyteratu nullus. Et sane siqua Ordinatio est vere ac proprie novae Legis Sacramentum, quod paulo ante invicte ostendimus, ea certe est Ordinatio Presbyteri; cum per eam maxima potestas, eaque supernaturalis, nempe consecrandi Eucharistiam, et poenitentes subditos absolvendi a peccatis, Sacerdotibus conferatur.

CDXX. *Dices I.* Illa manuum impositio, cujus mentio fit in Scripturis novi Testamenti, non erat signum Sacramentale, sed ritus quidam ab Apostolis usurpari solitus dum pro aliquo orabant, vel quando infirmitates corporis curabant, juxta illud Marci Cap. XVI. *Super aegros manus imponent, et bene habebunt.* II. Gratia illa quae data fuit Timotheo per impositionem manuum Pauli, non fuit gratia sanctificans, sed gratis data, nempe donum miraculorum, linguarum, prophetiae ac doctrinae. Ergo ex illo loco Apostoli nihil evincitur. P. A. Apostolus ipse eam gratiam non vocat Χαριν, quae vox gratiam sanctificantem plerumque sonat; sed Χαρισμα, quo vocabulo gratiae gratis datae designantur: aitque datam fuisse per prophetiam,

seu quod idem est, in prophetiam, vel in utilitatem aliorum. Quin ipsi etiam Patres in Caput IV. I. ad Timotheum, gratiam hanc interpretantur donum praedicendi futura: et *S. Joan. Chrysostomus* Hom. XIII. in eumdem locum, per gratiam illa intelligit authoritatem docendi. III. Scriptura nullibi memorat institutum fuisse a Christo Ordinem Presbyteratus; neque tempus aliquod hujus institutionis a nobis statui potest. IV. Christus in ultima Coena manus non imposuit Apostolis. Ergo eos non constituit Sacerdotes. V. Ordinatio, si quam Apostoli perceperunt a Christo, non erat Sacramentalis. Ergo neque Ordinatio, quam Apostoli aliis dein contulerunt, fuit vere Sacramentalis. VI. Ordinatio in veteri Ecclesia nihil aliud fuit quam mera deputatio ad sacrum ministerium; in Vita enim S. Gregorii Neocaesariensis refert *S. Gregorius Nyssenus*, ipsum tridui itinere dissitum, a Phaedimo Amasaeensium Episcopo consecratum fuisse Neocaesariensis civitatis Episcopum.

CDXXI. At facili negotio haec Adversariorum argumenta subruuntur. Ad I. itaque Resp. N. A. Manuum impositionem, ab Apostolis in consecrandis ministris usurpatam, verum fuisse Sacramentum, manifestum est tum ex eo, quod adnexam illi fuisse gratiam ex Scripturis constet; tum quia in illo Apostoli testimonio I. ad Timoth. Cap. V. *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis*, exponi non potest illa manus impositio de oratione, sed tantum de caeremonia sacra, qua Ecclesiae ministri ordinantur: non enim communicat peccatis alienis qui orat pro alio, licet indigno, sed qui indignum ordinat. Ad II. N. A. Apostolus posteaquam II. ad Ti-

moth. Cap. I. dixerat: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum*, illico explicat gratiam illam, et subjungit: *Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris; sed virtutis, et dilectionis, et sobrietatis.* Ubi spiritus dilectionis certe gratiam sanctificantem denotat, tamquam principium et fontem amoris nostri erga Deum propter se, atque erga proximum propter Deum. Ad *prob.* Resp. per τα Χαρισμα non tantum gratias gratis datas, sed etiam gratiam sanctificantem denotari, atque hoc sensu saepius Apostolum usum fuisse hoc vocabulo, ut v. g. ad Rom. Cap. V. *Sed non sicut delictum, ita et donum.* (in Graeco textu dicitur Χαρισμα) *Si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.* Et I. ad Cor. Cap. XII. *Aemulamini autem charismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Si linguis hominum loquar, et Angelorum, charitatem autem non habeam etc.* Ubi vides charitatem, seu gratiam sanctificantem vocari a B. Paulo charisma excellentius. I. ad *Timoth.* Cap. IV. ait Apostolus gratiam illam datam fuisse *per prophetiam*; at hoc nomine probabilius non intelligit effectum productum per impositionem manuum, sed causam impellentem ac moventem, sive revelationem sibi factam de ordinando Timotheo, juxta illud I. ad Timoth. Cap. I. v. 18. *Hoc praeceptum commendo tibi fili Timothee, secundum praecedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam.* Et quamvis daretur, concessum fuisse Timotheo donum prophetiae in sua Ordinatione, ad utilitatem aliorum; minime tamen sequitur, datam ei etiam non fuisse gratiam san-

tificantem, seu spiritum dilectionis, cum utraque gratia recte simul conciliari queat. Eadem responsio datur ad authoritatem Crysostomi et Hieronymi, qui gratiam sanctificantem non excludunt, sed de gratiis gratis datis potius loquuntur, tamquam de effectu hujus Sacramenti notiore, qui ex Gratia sanctificante collata in Ordinatione tamquam fructus ex radice pullulabat. Ad III. N. A. Presbyteratus fuit a Christo institutus in ultima Coena, cum nempe Apostolis suis eorumque in Sacerdotio successoribus dedit potestatem consecrandi corporis sui verbis illis Lucae Cap. XXII. *Hoc facite in meam commemorationem*, uti semper Catholica intellexit et docuit Ecclesia: alteram vero partem potestatis Sacerdotalis, quae in dimittendis peccatis versatur, iisdem post Resurrectionem suam Christus concessit, quando Joan. Cap. XX. dixit: *Accipite Spiritum Sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ad IV. Resp. Ex silentio Scripturarum legitime inferri nequit, Christum non imposuisse manus Apostolis; cum non omnia in Scripturis contineantur, quae Christus egit. Verum quidquid sit de veritate Antecedentis, optimo jure N. Conseq. Christus sine impositione manuum potuit Apostolis Presbyteratum conferre, quia potestatem excellentiae habebat, quae non erat alligata signis exterioribus, sicut potestas Ecclesiae. Ad V. N. C. Christus Apostolis potestatem concessit ordinandi, consecrandi, et remittendi peccata, ita signis exterioribus alligatam, ut non nisi illis adhibitis ministros Ecclesiae ordinare, Eucharistiam conficere, ac peccatores cum Deo reconciliare, gratiamque possent conferre. Quamvis vero Apostolorum Ordinatio, a Christo facta, Sacramentalis non fuis-

set; nihilo tamen minus effectus omnes Sacramentalis Ordinationis illa habuisset: sicut in die Pentecostes gratiam corroborantem datam fuisse Apostolis non ambigitur, quamvis ipsum Confirmationis Sacramentum eis non fuerit administratum. Ad VI. N. A. Ex ea narratione id solummodo infertur, S. Gregorium Thaumaturgum tunc absentem, electum fuisse Episcopum a Phaedimo, ac postea praesentem fuisse consecratum. Scribit enim loco cit. *S. Gregorius Nyssenus*, S. Gregorium Thaumaturgum non obiisse Episcopale officium, nisi *omnibus post haec, quae fieri solent, legitimis, seu solemnibus in eo peractis.*

CDXXII. *Quaeres I.* An Ordinatio Episcopi sit verum ac proprie dictum Sacramentum? Resp. Episcopatum, quatenus includit potestatem et jus conferendi Ordines, et alia hierarchica officia exercendi, probabilius peculiarem esse Ordinem a Presbyteratu distinctum, verum ac proprie dictum novae Legis Sacramentum, et diversum imprimere characterem. Prob. assertio I. In Ordinatione Episcopali nihil deest eorum, quae requiruntur ad verum et proprie dictum Sacramentum; haec enim habet signum sensibile, nempe impositionem manuum Episcopalium, traditionem instrumentorum, certamque formam: est juris divini, sive a Deo instituta. Act. Cap. XX. *Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*: confert augmentum gratiae sanctificantis, ac jus ad actualia auxilia, ut digne peragantur munia Episcopalia, quemadmodum patet ex Apostolo I. ad Timoth. Cap. IV. *Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per impositionem manuum Presbyterii.* Et II. ad Timoth. Cap. I.

Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae in te est per impositionem manuum mearum. Ubi Apostolus loquitur de Ordinatione Episcopali, ut Patres docent. Ergo Ordinatio Episcopalis est vere ac proprie Sacramentum, et Ordo a Presbyteratu distinctus.

CDXXIII. Prob. II. Authoritate Patrum et Scriptorum Ecclesiasticorum. Clemens Alexandrinus Lib. VI. Stromatum ait, in Ecclesia *esse progressiones Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, quae sunt imitationes gloriae Angelicae, et illius oeconomiae ac dispensationis.* S. Epiphanius Haer. LXXV. refellens Aërium, qui Episcopos cum Presbyteris confundebat, Ordinem Presbyteratus distinguit ab Ordine Episcopali. *Episcoporum Ordo*, inquit, *ad gignendos patres praecipue pertinet; hujus enim est patrum in Ecclesia propagatio. Alter* (nempe Ordo Presbyterorum) *cum patres non possit, filios Ecclesiae regenerationis lotione producit; non tamen patres aut magistros.* S. Leo M. Epist. LXXXIV. ad Anastasium Thessalonicensem, Cap. IV. Subdiaconatus Ordinem vocat quartum a capite: *Si in hoc ordine, qui quartus est a capite, dignum est custodiri; quanto magis in primo, aut secundo, vel tertio servandum est, ne aut Levitico aut Presbyterali honore, aut Episcopali excellentia quisquam idoneus aestimetur, qui se a voluptate uxoria necdum fraenasse dignoscitur.* Ergo juxta S. Leonem primus Ordo est Episcoporum, secundus vero Presbyterorum, ideoque diversi sunt. *Idem* Epist. LXXXVII. ad Episcopos Mauritaniae Ordinationem Episcopalem diserte vocat *Sacramentum*, cui injuriam irrogari ait, bigamum ordinando Episcopum. *Theodoretus* Lib. IV. Hist.

Eccles. Cap. XXI. refert, *Mosen* quemdam designatum Saracenorum Episcopum Saeculo IV. adduci non potuisse, ut a Lucio Ariano Episcopo in Alexandrinam Cathedram intruso, Episcopus ordinaretur; cujus rei hanc reddidit rationem: *Absit, ut tua manus me consecret: nam tua invocatione Spiritus Sancti gratia in neminem descendit.*

CDXXIV. Prob. III. Authoritate *Tridentini*, quod Sess. XXIII. Can. IV. anathema dicit illi, qui dixerit frustra Episcopos in Ordinatione dicere, *Accipe Spiritum Sanctum.* Ergo etiam in Ordinatione Episcopali cum Episcopus consecrator dicat promovendo in Episcopum, *Accipe Spiritum Sanctum*, confert illi gratiam sanctificantem, ideoque verum ac proprium conficit Sacramentum. Atque hoc ipso argumento utuntur adversae sententiae Theologi, ut evincant Ordinationem Diaconi esse verum Sacramentum.

CDXXV. Prob. IV. Ratione Theologica. Consecratio Episcopalis imprimit characterem distinctum a Presbyterali, ac proprium. Ergo est verum Sacramentum, cum sola Sacramenta vim habeant imprimendi characterem. P. A. Illa Ordinatio imprimit distinctum ac proprium characterem, quae confert ordinato potestatem spiritualem indelebilem. Atqui Ordinatio Episcopi confert ordinato potestatem spiritualem ordinandi ministros Ecclesiae, et Sacramentum Confirmationis dispensandi, quam nulla alia Ordinatio confert: atque haec potestas est indelebilis, quae nec depositione, nec degradatione, nec haeresi, nec ulla denique jurisdictionis suspensione auferri potest. Ergo Ordinatio Episcopi distinctum ac proprium ordinato imprimit characterem. Adde, quod nulla prorsus sit ratio, cur Ordinatio Epi-

scopalis extendat solummodo characterem Presbyteratus, et non potius novum imprimat. Praeterea si Presbytero et Diacono ad exercendas suorum Ordinum proprias functiones, immo ipsis etiam conjugatis ad ferenda onera matrimonii necessaria est gratia peculiaris: multo magis ea indiget Episcopus, propter majorem officii sui excellentiam et difficultatem.

CDXXVI. *Dices I.* Juxta communissimam Theologorum sententiam septem dantur Ordines, quos, Tridentinum recenset Sess. XXIII. Cap. II., omisso Episcopatu. II. Ordinum distinctio ac varietas repetitur ex habitudine quam habent ad consecrationem, vel dispensationem Eucharistiae. Atqui haec est eadem in Presbytero quae in Episcopo. III. Si Episcopatus est Sacramentum, poterit quis valide inaugurari Episcopus ante susceptum Presbyteratus Ordinem. Atqui talis inauguratio juxta omnes foret invalida. P. M. Subdiaconus potest per saltum valide, quamvis illicite, ordinari Presbyter, omisso etiam Diaconatu. Ergo etiam a pari. IV. Episcopalis character neque esset superior charactere Sacerdotali; quia nulla datur potestas sublimior potestate conficiendi Eucharistiam: neque esset inferior, quia Episcopatus est apex Sacerdotii. Resp. ad I. Si Ordines sumantur relate ad Eucharistiam, prout loco cit. sumuntur a Tridentina Synodo, plures non sunt quam septem; quia Ordinum sic sumptorum supremus, est potestas consecrandi Eucharistiam, quam aeque habent Presbyteri ac Episcopi. Si vero sumantur relate ad subjecta Ordinum, non septem amplius sed octo erunt Ordines: Sacerdotium enim, ratione subjectorum illud inaequaliter participantium, in duos gradus recte dividitur, quorum uterque sub eodem ge-

nere continetur. Inferior species, sive Sacerdotium minus solam includit potestatem conficiendi Eucharistiam, et dicitur Presbyteratus: superior species, praeter potestatem conficiendi Eucharistiam, involvit etiam potestatem ordinandi ministros, sive hanc ipsam potestatem conficiendi Eucharistiam aliis etiam communicandi, diciturque Sacerdotium majus, sive Episcopatus. Similem responsionem dare coguntur ipsi adversarii. Objicientibus enim, si tres Ordines majores sunt Sacramenta, non septem tantum, ut Catholica docet Ecclesia, sed omnino novem dari Evangelicae Legis Sacramenta; reponere aliud nec possunt, nec debent, quam septem tantum dari species Sacramentorum: tres autem majores Ordines esse tantum tres diversas species infimas Sacramenti Ordinis: ideoque novem dari Sacramenta in specie infima, septem vero tantum in specie superiori. Ad II. Resp. I. N. M. Ordinum distinctio ac varietas non tantum repeti debet ex habitudine quam habent consecrandi Eucharistiam, sed etiam ex habitudine ad diversa ministeria Ecclesiastica: Sacerdotium autem majus, praeter potestatem conficiendi Eucharistiam, dicit etiam potestatem ordinandi, chrisma conficiendi, ac fideles confirmandi. Resp. II. Episcopatus involvit etiam specialem habitudinem, indirectam et remotam, ad Eucharistiam, quatenus scilicet dat jus et potestatem ordinandi Sacerdotes, qui eam consecrant ac perficiunt. Ad III. N. M. Cum enim Ordinatio Episcopalis sit Sacramentum, quo quis ex Sacerdote simplici fit summus Sacerdos, non potest quis in Episcopum valide consecrari, qui prius non fuerit Sacerdos ordinatus; quia character Episcopalis pendet a Sacerdotali, tamquam a praesupposito necessario et essentiali:

per se enim atque ex essentia sua prius est esse Sacerdotem, quam ordinari posse summum Sacerdotem, sive Episcopum. Ex quo etiam sequitur, neminem posse per unam eamdemque Ordinationem Episcopalem fieri simul Sacerdotem et Episcopum; quia ordinatio Episcopalis et Presbyteralis sunt duo Sacramenta distincta, quae proinde effectus distinctos producunt. Ad *probat.* C. A. N. C. Diaconatus non est pars essentialis Presbyteratus, in quo eminenter tantum et virtualiter continetur, ideoque ad Presbyteratum non requiritur nisi per accidens, et ex praescripto Ecclesiae, ut quis licite Presbyter ordinari possit: at vero Presbyteratus est pars essentialis Episcopatus, in quo formaliter continetur tamquam pars illius; non enim potest esse, aut mente concipi Episcopus sine Sacerdotio, cum Episcopatus sit summum Sacerdotium, vel apex Sacerdotii, ideoque in suo conceptu Presbyteratum involvat. Ad IV. Resp. Episcopalem characterem adaequate sumptum, perfectiorem esse Presbyterali, quia ad plura se extendit, et Presbyteralem includit. Quod si vero inadaequate sumatur pro ea sui parte, quam imprimit Ordinatio Episcopalis, intensive minus perfectus est Presbyterali, quia potestas consecrandi Eucharistiam est omnium summa ac praestantissima; extensive tamen perfectior est Presbyterali, quia ad plura se extendit.

CDXXVII. *Quaeres II.* Quot Episcopi requirantur ad Ordinationem Episcopalem? Resp. ad licentiam jure Ecclesiastico requiruntur tres Episcopi; non tamen ad valorem, si accedat Summi Pontificis dispensatio: immo etiam citra illius dispensationem. Prob. I. pars. assertionis I. Authoritate Canonum et Conciliorum. Canon I. eorum qui Apostolici dicuntur, antiqui nihi-

lominus, quamvis non ab Apostolis sanciti, ita statuit: *Episcopus a duobus vel tribus Episcopis ordinetur.* Arelatense I. A. 314. Can. XX. *De his qui usurpant sibi, quod soli debeant Episcopos ordinare, placuit ut nullus hoc sibi praesumat, nisi assumptis secum aliis septem Episcopis: si tamen non potuerit septem, infra tres non audeat ordinare.* Nicaenum. Can. IV. *Episcopum convenit maxime quidem ab omnibus qui sunt in provincia Episcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem; tribus tamen omnimodis in id ipsum convenientibus, tunc ordinatio celebretur. Firmitas tamen eorum quae geruntur, per unamquamque provinciam Metropolitano tribuatur Episcopo.* Antiochenum A. 341. Can. XIX, et Sardicense A. 347. Can. V. optant, ut omnes provinciae Antistites intersint Ordinationi comprovincialis sui, aut saltem plures adesse Episcopos. Carthaginense II. A. 390. Can. XII. *Placet omnibus, ut incosulto Primate cujuslibet provinciae, tam facile nemo praesumat, licet cum multis Episcopis in quocunque loco, sine ejus, ut dictum est, praecepto Episcopum ordinare. Si autem necessitas fuerit, tres Episcopi, in quocunque loco sint, cum Primatis praecepto ordinare debeant Episcopum.* Carthaginense III. A. 397. Cap. XXXIX. *Forma antiqua servabitur ut non minus quam tres sufficiant, qui fuerint a Metropolitano destinati ad Episcopum ordinandum.*

CDXXVIII. Prob. II. Authoritate Patrum et Pontificum. Author Constitutionum Apostolicarum Lib. III. Cap. XX. ait: *Jubemus, ut a tribus Episcopis Episcopus ordinetur, et ut minimum a duobus, ita ut ab uno constitui non possit.* S. Cyprianus Epist. LXVIII.

ad Plebes in Hispania consistentes: *Diligenter de traditione divina, et Apostolica observandum est et tenendum, quod apud nos quoque, et fere per provincias universas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui praepositus ordinatur, Episcopi ejusdem provinciae proximi quique conveniant.* S. Gregorius M. in Respons. ad Interrogationes Augustini Cantuariensis, Cap. VIII. ait: *Cum igitur Deo authore, ita fuerint Episcopi etiam in propinquis sibi locis ordinati, per omnia Episcoporum Ordinatio sine aggregatis tribus vel quatuor Episcopis fieri non debet.* S. Gregorius III. Epist. I. ad Bonifacium Moguntinum: *Quoties Episcopum consecraveris, duo vel tres conveniant tecum Episcopi, ut Deo sit gratum quod geritur, et eis convenientibus, ipsisque praesentibus consecres.*

CDXXIX. Prob. altera pars assertionis. Certum est, Romanos Pontifices saepius dispensasse atque etiamnum dispensare, non modo in remotis Indiarum regnis, sed etiam in nostris regionibus, praecipue in Germania, quae ob dioecesium amplitudinem paucos respective numerat Episcopos, ut Electus consecrari queat ab uno tantum Episcopo, assistentibus illi duobus aliis in dignitate Ecclesiastica constitutis, v. g. duobus Abbatibus. Ergo non modo probabilius, sed omnino practice certum est, consecrationem Episcopalem, ab uno tantum Episcopo factam, si accesserit Summi Pontificis dispensatio, esse ratam ac validam: secus tam petens quam concedens gravissime peccarent; quia tam ipsa Episcopalis consecratio, quam Ordinationis aliae a tali Episcopo factae, exponerentur periculo nullitatis.

CDXXX. Prob. tertia pars assertionis I. Authoritate Ecclesiae, quae consecrationem Episcopalem ab uno

tantum vel duobus Episcopis factam, etiam citra dispensationem Summi Pontificis, ratam habuit. *Theodoretus* Hist. Eccles. Lib. V. Cap. XXIII. diserte testatur, Evagrium consecratum fuisse Episcopum Antiochenum a solo Paulino: nihilominus tamen Ordinationem hanc approbavit Latina Ecclesia, quae in Synodo Romana et Capuana Evagrii causam discussit. Ipse *S. Innocentius* I. Epist. XIV. ad Bonifacium, Alexandrum legitimum Antiochenae Ecclesiae Episcopum agnovit, quibusdam praescriptis conditionibus, quarum una erat, ut eos qui ab Evagrio ordinati fuerant, ipse reciperet cum honoribus ac gradibus suis. *Synesius* Epist. LXVII. ad Theophilum narrat, Siderium a solo Philone Cyrenensi in Episcopum Palaebiscum contra leges Ecclesiae ordinatum fuisse: ac nihilosecius pro vero eum habitum fuisse Episcopo ait à magno Athanasio, qui Siderium, majoribus regendis idoneum, Ptolemaidem commigrare jussit, ut Metropolitanae illi Ecclesiae praeesset. Concilium *Regense* A. 439. Ordinationem Armentarii, qui a duobus tantum Episcopis, non expetitis comprovincialium litteris, et sine consensu Metropolitani, Ebredunensium Antistes consecratus fuerat, Can. II. tamquam Ecclesiae legibus contrariam improbat, eumque Episcopali munere privat: nihilo secius tamen Can. V. ab ipso hactenus ordinatos, si vitae inculpatae fuerint, permittit in suis Ordinibus permanere; ipsum vero Armentarium jubet quidem in posterum a faciendis Ordinationibus abstinere, facta tamen illi potestate baptizatos confirmandi, ita *ut per omnia semper se inferiorem Episcopo, superiorem Presbytero agat.* Ergo Regenses Patres sentiebant, Ordinationem Episcopalem, a duobus tantum Episcopis factam, esse quidem illicitam, validam

tamen ; alias ordinatos ab Armentario reordinari jussissent, nec ipsi Armentario concessum fuisset baptizatos confirmare.

CDXXXI. Prob. II. singillatim Authoritate S. Gregorii M. qui Lib. XII. Epist. XXXI. ad octavam Augustini Anglorum Episcopi interrogationem ita respondit: *Et quidem in Anglorum Ecclesia, in qua adhuc solus tu Episcopus inveneris, ordinare Episcopum non aliter nisi sine Episcopis potes. Nam quando de Galliis Episcopi venient, illi in Ordinationem Episcopi testes tibi assistent.* Ergo plures Episcopi non requiruntur ad valorem Ordinationis Episcopalis, sed tantum ad licentiam. Reponunt aliqui I. vitiatam esse hanc S. Gregorii lectionem, cum genuina ita sonet: *Ordinare Episcopos non aliter nisi cum Episcopis potes.* II. S. Gregorium hic dispensasse cum Augustino, ut ipse solus possit aliquos valide ac licite ad Episcopatum promovere sine assistentia aliorum Episcoporum. Verum Resp. ad I. N. A. Nostram lectionem exhibent plura manuscripta, pluresque editiones tam antiquae quam recentiores, quas inter est etiam Maurina, eique aperte suffragantur tum verba subsequentia, tum praecedentia, *in qua adhuc solus tu Episcopus inveneris.* Ut quid enim haec verba praemisisset Gregorius, si voluisset Augustinum in Anglia Episcopos ordinare non posse, aliis Episcopis non Assistentibus? Lectioni huic fidem adstruit *Ven. Beda*, qui Lib. II. Hist. Angl. Cap. XXIII. narrat, Justum et Mellitum ab Augustino fuisse Episcopos consecratos absque opera Gallicanorum Antistitum, et Laurentium similiter ab eodem inauguratum fuisse absque praesentia Justi et Melliti. Ad II. N. A. Quemadmodum Augustinus non petiit, ut secum dispensaretur, sed ut

quid facto opus esset, instrueretur: *Peto, si longinquitas intineris magna interiacet, ut Episcopi facile non possint convenire, an debet sine aliorum Episcoporum praesentia Episcopus ordinari?* ita etiam S. Gregorius non dispensavit cum Augustino, ut valide possit, sed solum quid licite possit in casu necessitatis, declaravit. Quamvis autem in eadem Epistola praecipiat, ut extra casum necessitatis ad Ordinationem Episcopalem plures conveniant Episcopi; id tamen non exigit ad valorem Ordinationis, neque ad jus divinum recurrit, sed eas assignat causas, ex quibus praeceptum solummodo Ecclesiasticum inferri potest: nempe ut haec Ordinatio fiat cum majore solemnitate, et Episcoporum assistentium gratulatione, eorumque precibus adjuvari possit is qui ordinatur Episcopus. *Certe enim*, ait l. c. S. Gregorius, *dum conjugia in mundo celebrantur, conjugati quique convocantur, ut qui in via jam conjugii praecesserunt, in subsequenti quoque gaudio misceantur. Cur non ergo in hac spirituali Ordinatione, qua per sacrum mysterium homo Deo conjungitur, tales conveniant, qui vel in profectu ordinati Episcopi gaudeant, vel pro ejus custodia omnipotenti Domino preces pariter fundant?*

CDXXXII. Prob. III. Ratione. Quilibet Episcopus habet plenitudinem Sacerdotii; neque majorem habent potestatem Ordinis tres Episcopi simul sumpti, quam eorum quilibet. Ergo quemcumque Ordinem conferre possunt tres Episcopi, eumdem potest etiam unicus conferre; praecipue cum adversarii solide ostendere nequeant, Christum aliter statuisse; et Ordo Romanus ac Pontificale Romanum ex tribus Episcopis, qui Ordinationi Episcopali intersunt, unum tantum *Consecrato-*

rem, duos alios vero perpetuo appellent *Assistentes*. Altera ratio est, quia si ex divina institutione proflueret, ut sint tres qui unum Episcopum valide ordinent, Summus Pontifex non tam facile saltem, et sine urgente necessitate posset dispensare, ut Electus ab uno tantum Episcopo consecretur. Atqui hoc saepe fit. Ergo. Neque videtur dici posse, hanc esse Christi institutionem, ut ordinarie Episcopalis Ordinationis ministri sint tres Episcopi; extraordinarie autem ex commissione vel dispensatione Pontificia unum sufficere: sicut minister ordinarius Confirmationis ex divina institutione est Episcopus, extraordinarius vero atque ex commissione et dispensatione Romani Pontificis est simplex Sacerdos. Nam posterius hoc invictis rationibus ostenditur; at non prius illud: nec de voluntate ac intentione Christi ex eo judicandum est, quid fieri absolute potuerit, sed quid factum sit; quod ex Scriptura et traditione potissimum colligitur.

CDXXXIII. *Dices I.* S. Cyprianus Epist. LXVIII. ad Clerum et Plebes in Hispaniis constitutas ait, de traditione divina et Apostolica observandum esse, ut ad Ordinationem Episcopalem conveniant comprovinciales Episcopi. II. *S. Anacletus* Epist. II. scribit, Apostolos formam dedisse suis successoribus, *ut non minus quam a tribus Episcopis, reliquis omnibus assensum praebentibus, nullatenus Episcopus ordinetur, et communi voto Ordinatio celebretur.* Idem repetit S. Anicetus in Epist. ad Episcopos Galliae. S. Damasus Epist. V. de Chorepiscopis scribit: *Quod autem Episcopi non sint, qui minus quam a tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus patet, quoniam ut bene nostis, prohibitum a Sanctis est Patribus, ut qui ab uno vel a duobus sunt or-*

dinati Episcopis, nec nominentur Episcopi; Si nomen non habent, qualiter officium habebunt? Idem dicitur in Epistola Joannis III. ad Episcopos Galliae et Germaniae. III. Concilium Regense A. 439. Can. II. ita de Ordinatione Armentarii Ebredunensis, a duobus Episcopis facta, pronuntiat: *Itaque Ordinationem, quam Canones irritam definiunt, nos quoque evacuandam esse censuimus: in qua praetermissa trium praesentia, nec expetitis comprovincialium litteris, Metropolitani voluntate quoque neglecta, prorsus nihil quod Episcopum faceret, ostensum est.* IV. Novatianus saeculo III. cum Romae non inveniret tres, a quibus ordinaretur Episcopus, tres ex alia Italiae provincia advocavit Episcopos, a quibus crapula oppressis ordinatus fuit, ut scribit *S. Cornelius* Papa Epist. ad Fabium Antiochenum, apud *Eusebium* Hist. Eccles. Lib. VI. Cap. XXXV. Ergo jam tum communis erat fidelium opinio, invalidam esse Ordinationem Episcopalem, quae a tribus Episcopis facta non fuisset. Resp. ad I. verba illa, *Ex traditione divina, et Apostolica observatione*, non indicant jus ac praeceptum divinum, sed exempla dumtaxat aliqua, in Scripturis expressa, electionis factae, approbante et suffragium ferente populo et Clero; alias sequeretur, approbationem populi jure divino requiri ad valorem Ordinationis Episcopalis, quod utique adversarii non concedunt. Praeterea non ea tantum quae ad Sacramentorum essentiam, sed quae etiam ad caeremonias pertinent, quandoque ex Apostolica traditione habemus, ut v. g. mixtionem aquae cum vino, quando conficitur Eucharistia. Ad II. Resp. Epistolas illas Anacleti, Aniceti, Damasi, et Joannis III. suppositities esse. Et quamvis genuinae forent, nil aliud se-

quaeretur, quam Ordinationem Episcopalem, ab uno tantum vel duobus Episcopis factam, esse illicitam, sicque ordinatum privari in poenam functionibus et honore sui Ordinis. Ad III. N. C. Regensis Synodus Armentarii Ordinationem, ut antea diximus, validam fuisse censuit, quia ab eo ordinatos in Clero permisit remanere absque alia nova Ordinatione, ipsique Armentario facultatem concessit baptixatos confirmandi. Quare Ordinationem illius irritam et evacuandam pronuntiavit, quantum ad collationem jurisdictionis Episcopalis in actu secundo, et juris regendi Ecclesiam. Ad IV. N. C. Id enim a Novatiano ex eo capite factum est, ne si legem Ecclesiasticam aperte hac in re transgrederetur, magna apud Catholicos idcirco laboraret invidia, sicque non nisi paucissimos inveniret, qui partes suas sectarentur.

CDXXXIV. *Quaeres III.* A quonam Episcopi immediate suam potestatem accipiant? Resp. Potestatem Ordinis immediate ab ipso Deo accipiunt, quia solus Deus gratiam sanctificantem largiri, et characterem imprimere potest, homine nil nisi nudum ministerium praebente: potestatem vero Jurisdictionis Episcopalis immediate a Romano Pontifice. Ita communissima Theologorum. Prob. assertio I. Authoritate Patrum. Tertullianus in Scorpiaco, Cap. X. ait: *Si adhuc clausum putas coelum, memento claves ejus hic Dominum Petro, et per eum Ecclesiae reliquisse.* S. Optatus Milevitanus Lib. VII. contra Parmenianum: *Bono unitatis B. Petrus, cui satis erat, si postquam negavit, solam veniam consequeretur, et praeferri omnibus Apostolis meruit, et claves regni coelorum communicandas caeteris solus accepit.* Dupinius ea verba, *claves communi-*

candas caeteris, non ad Petrum, sed ad Christum referenda esse contendit; accepisse nempe Petrum claves, quas Christus etiam caeteris esset communicaturus. At Dupinii interpretatio ex eo aperte refellitur, quod unitatis origo in Petro dicitur instituta, quia claves accepit: si autem Christus noluisset claves per eum aliis communicare, nihil conduceret ad unitatem commendandam, quod ipse Petrus easdem claves accepisset. S. Cyprianus Lib. de Unitate Ecclesiae, posteaquam Sedem Petri comparavit capiti, radici, fonti, ac Soli, subjungit Cap. IV· *Sic et Ecclesia Domini luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit. Unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur: ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit, profluentes largiter rivos latius expandit: Unum tamen caput est, et origo una.* S. Gregorius Nyssenus Tract. adversus eos qui castigationes aegre ferunt, ait: *Per Petrum Episcopis dedit claves coelestium bonorum.* S. Innocentius I. Epist. ad Patres Carthagine congregatos scribit: *Scientes quid debeatur Apostolicae Sedi: cum omnes hoc loco positi, ipsum sequi desideremus Apostolum* (Petrum) *a quo ipse Episcopatus, et tota authoritas nominis hujus emersit.* Et Epist. ad Patres Milevitanos: *Quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes Fratres et Coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est, sui nominis et honoris auctorem, referre debere, velut nunc retulit vestra dilectio.* S. Leo M. Serm. III. de Assumptione sua ait: *Magnum et mirabile, dilectissimi, huic viro* (B. Petro) *consortium potentiae suae tribuit divina dignatio; et siquid cum eo commune caeteris voluit esse Principibus, numquam nisi per ipsum dedit,*

quidquid aliis non negavit. Et Epist. X. alias LXXXIX. ad Episcopos provinciae Viennensis, Cap. I. *Hujus muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium voluit pertinere, ut in B. Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret; ut ab ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet.* Atque horum Patrum authoritas, quibus accesserunt *S. Thomas*, *S. Bonaventura*, *S. Antoninus*, ac plerique Theologi, merito praeferenda videtur Facultati Parisiensi, quae sententiam hanc damnasse ac reprobasse dicitur in assertionibus Joannis Sarazin, Nicolai Quadrigarii, et Francisci Guillou.

CDXXXV. Prob. II. Ratione. Nam I. Pontifici Romano jure divino cura propria et singularis incumbit illarum Ecclesiarum, quae proprio Episcopo carent; quia, ut S. Leo M. Epist. X. alias LXXXIX. ad Episcopos provinciae Viennensis scribit, *B. Petro, cum prae caeteris solvendi et ligandi tradita sit potestas, pascendarum tot ovium cura specialius demandata est.* Ergo quando Pontifex Episcopum constituit, onus et officium proprium illius regendae Ecclesiae, quod ipse Sede vacante sustinuerat, Episcopo tradit. Atque hac ratione omnis Episcopalis potestas prius in Romano Pontifice, quam in Episcopis existit, et ab illo ad omnes derivatur. II. Patriarchae et Metropolitae jurisdictionem suam immediate a Sede Apostolica obtinuerunt, quando eis a Summis Pontificibus assignatae fuerunt provinciae, quarum spirituali regimini praeessent; cum certum sit, Christum Ecclesiam suam non distribuisse in Patriarchatus, provincias, ac dioeceses Ergo etiam quando Pontifices sive per se, sive Patriarcharum ac Metropolitanorum opera, destinarunt Episcopis particula-

res Ecclesias regendas, per hanc subditorum destinationem vere, proprie, ac immediate jurisdictionem dederunt. III. Dum a Summo Pontifice uniuntur Episcopatus, confertur jurisdictio Episcopo; quandoquidem ei subjiciuntur fideles, in quos post unionem potest quod ante illam non poterat, munia Episcopalia exercere: cum autem dividuntur Episcopatus, subtrahuntur Episcopo subditi, in quos post divisionem non potest quod ante divisionem poterat, actus jurisdictionis exercere. Ergo sicut Pontifex unione vel divisione dioecesium jurisdictionem Episcoporum auget vel minuit: ita etiam dum Episcoporum electionem ratam habet, Episcopalem eis confert jurisdictionem. Atque id denotare omnino videntur verba, quibus Pontifex in creandis Episcopis utitur: *Providemus Ecclesiae N de persona N, et praeficimus eum in Patrem, et Pastorem, et Episcopum ejusdem Ecclesiae, committentes ei administrationem in temporalibus et spiritualibus, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.* IV. Jurisdictio actualis separari potest ab Ordine Episcopali, ut patet in Episcopis titularibus nostro etiam aevo, atque olim in Regionariis, qui aliquando, dum res ex sententia non cessit, sine dioecesi remanserunt: item in illis qui solius honoris gratia Episcopi consecrabantur, de quibus consuli possunt *Sozomenus* Lib. VI. Hist. Eccles. Cap. XXXIV., et *Nicephorus Callistus* Lib. XI. Cap. IV. Ergo actualis jurisdictio non immediate a Deo, sed a Romano Pontifice confertur.

CDXXXVI. Caeterum notandum est, quod oppositae sententiae patroni, quamvis contendant jurisdictionem immediate a Deo Episcopis conferri, nihilominus ultro concedant, ac porro concedere teneantur, eam con-

ferri cum subordinatione ad Romanum Pontificem, ita ut gravibus et justis de causis, si Ecclesiae necessitas aut utilitas id exigit, possit Romanus Pontifex hanc jurisdictionem vel augere, vel arctioribus limitibus circumscribere, vel omnino tollere.

CDXXXVII. *Dices I.* Act. Cap. XX. dicitur: *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Ad Ephes. Cap. IV. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios autem pastores et doctores.* Ergo Episcopi potestatem suam habent immediate a Deo. II. Episcopi sunt successores Apostolorum, ut Patres docent unanimi consensu. Ergo cum Apostoli immediate ab ipso Christo jurisdictionem suam acceperint, idem dicendum est etiam de Episcopis. III. Summus Pontifex immediate a Deo accipit jurisdictionem. Ergo a pari etiam Episcopi. IV. Ordo Episcopalis exerceri nequit absque jurisdictione. Ergo Deus qui confert Ordinem, confert etiam jurisdictionem. V. Apostoli per orbem dispersi, per se constituerunt Episcopos in civitatibus, et alios constituendi facultatem impertiverunt. Ad Titum Cap. I. *Hujus rei gratia reliqui te Cretae, ut ea quae desunt corrigas, et constituas per civitates Presbyteros, sicut et ego disposui tibi.* VI. Romanus Pontifex Episcopos vocat *Fratres* et *Collegas*; quia nimirum ab uno communi Patre Deo Ecclesiae praeficiuntur. VII. Episcopi Graeci schismatici non habent a Romano Pontifice jurisdictionem, sed a Deo. Ergo et reliqui Episcopi. VIII. Si Episcopi a Romano Pontifice haberent suam jurisdictionem, sequeretur I., mortuo Pontifice, cessare Episcoporum auctoritatem; sicut praeciso capite pereunt omnia membra. II. Episco-

X 4

pos plurimos, qui nempe suberant Patriarchis Alexandrino, Antiocheno, Constantinopolitano, Jerosolymitano, non habuisse jurisdictionem; quia nec ordinabantur, nec confirmabantur a Romano Pontifice.

CDXXXVIII. At leviora sunt haec argumenta, ut oppositam sententiam nobis persuadeant. Ad I. itaque Resp. N. C. Verba illa ostendunt quidem Episcopatum immediate a Deo institutum fuisse; at non significant ipsam jurisdictionem Episcopis a Deo immediate fuisse collatam. Exemplum habemus in Sacerdotio, quod quamvis a Deo immediate institutum fuerit, non nisi tamen ab Episcopo Presbyter jurisdictionem immediate accipit, v. g. ad excipiendas valide et licite Confessiones. Voluit itaque Christus, praeter Romanum Pontificem totius Ecclesiae Catholicae Rectorem, particularibus Ecclesiis praeficiendos esse Pastores: atque hoc sensu dicuntur Episcopi positi a Spiritu Sancto regere Ecclesiam Dei; ac Tridentinum asserit Sess. XXIII. Can. VI. Ecclesiae Hierarchiam fuisse divina ordinatione institutam: nec alio sensu intelligendus est S Bernardus Lib. III. de Considerat. ad Eugenium scribens: ***Erras, si ut summam, ita et solam institutam a Deo vestram auctoritatem Apostolicam existimas.*** At non hoc ipso voluit Deus illis jurisdictionem Episcopalem per se immediate conferre: immo, ne facilis pateret via ad unitatem rescindendam, a Patribus dicitur voluisse, ut tota auctoritas a Petro ejusque Successoribus, tamquam a fonte, in reliquos Episcopos proflueret. Ad II. D. A. Episcopi sunt, et dicuntur a Patribus successores Apostolorum in Episcopatu, C. A. Successores in Apostolico munere, N. A. Apostolorum munus extraordinarium fuit; ideoque successores in hoc munere non relique-

runt. Episcopi itaque ab Apostolis propagati sunt, quia Ordinis sui originem per continuatam Consecrantium seriem ad Apostolos referunt : et in Apostolorum locum succedunt quoad gradum regiminis, et curam particularium Ecclesiarum a Pontifice in ipsos translatam, non vero quoad Apostolatum. Neque enim singuli vi sui muneris, more Apostolorum, habent doctrinae infallibilitatem, nec missionem immediatam, nec copiam Spiritus Sancti, nec scientiae plenitudinem, nec donum linguarum aut miraculorum, quae singularia fuere dona et Apostolatus privilegia. Ad III. C. A. N. C. Romanus Pontifex proprie non succedit B. Petro ut Apostolo, sed ut Pastori totius Ecclesiae; et ideo ab illo immediate habet jurisdictionem, a quo eam habuit B. Petrus. At vero Episcopi succedunt Apostolis ratione Ordinis Episcopalis tantum, non quod potestatem et amplitudinem rerum gerendarum, quae cum esset Apostolorum propria, atque extraordinaria, cum ipsis Apostolis extincta est : sicut privilegia personarum juxta vulgatas regulas desinunt, ipsis personis decedentibus. Accedit, quod Papa in terris superiorem non habeat, qui ipsi jurisdictionem impertiat : at vero Episcopi habent superiorem, a quo possint accipere suam authoritatem, nempe Romanum Pontificem. Ad IV. N. C. Jurisdictio, cum tantum requirat superioris voluntatem, potest per hominem, nempe per Romanum Pontificem conferri. Ad V. Resp. ex eo nihil evinci. Praeterquam enim quod haec potestas in caeteris Apostolis, solum B. Petrum si excipias, fuerit extraordinaria; Apostoli potestatem constituendi Episcopos aliis non communicarunt sine consensu B. Petri, cum et ipsi acceperint a Christo claves, quibus uterentur cum subordinatione ad Petrum,

utpote qui dignitate capitis super ipsos eminebat. Ad VI. Resp. Episcopos vocari a Papa *Fratres* ratione Ordinis Episcopalis, in quo sunt aequales; *Collegas* vero, quia assumuntur a Pontifice ad onus pastorale sustendandum. Cum enim Romano Pontifici cura Ecclesiae universalis commissa sit, quam per se solus gerere nequit, curam hanc cum Episcopis dividit. Ad VII. Resp. Episcopos schismaticos et haereticos notorios, ac nominatim excommunicatos, nullam prorsus habere jurisdictionem, sive a Deo sive a Romano Pontifice collatam: ideoque omnes actus jurisdictionis Ecclesiasticae ab eis exercitos, irritos, esse atque invalidos. Ad VIII. Resp. negando utramque sequelam. Magnum est inter naturale mysticum caput discrimen: siquidem membra corporis naturalis conservari nequeunt, nisi continuum a capite influxum recipiant; at vero membra capitis mystici, praesertim ministerialis et externi, pendent quidem a capite ut fiant, non tamen ut conserventur. Itaque Episcopalis jurisdictio semel collata, non amittitur moriente qui dedit, sed moriente qui accepit, aut auferente qui potest auferre. Neque opus est etiam, ut Pontifex immediate creet aut consecret Episcopos; sed satis est, si mediate, id est, per Patriarchas et Metropolitas qui jurisdictionem a Romano Pontifice obtinuerunt.

CDXXXIX *Quaeres IV.* An Diaconatus verum sit ac proprie dictum Sacramentum? Resp. affirmative. Ita communis et certa Theologorum, qui oppositam Durandi et Cajetani sententiam temeritatis arguunt. Prob. assertio I. Diaconatus est signum sensibile gratiae, a Christo permanenter institutum. Ergo est verum ac proprie dictum Sacramentum. P. A. Est signum *sensi-*

bile, quia in Latina et Graeca Ecclesia, immo ab ipsis etiam Apostolis collatus fuit Diaconatus per impositionem manus et certa verba, ut liquet ex Cap. VI. Act. *Hos* (septem Diaconos) *statuerunt ante conspectum Apostolorum: et orantes imposuerunt eis manus.* Est signum *gratiae*, quia haec ipsa impositio manus cum oratione adjuncta nihil aliud est, quam divinae gratiae ac Sancti Spiritus invocatio, et signum praesentis divinae protectionis ac virtutis, ut patet tum ex Ordinatione Episcopali Timothei, de qua Apostolus I. ad *Timoth.* Cap. IV. v. 14. et II. ad *eumdem* Cap. I. v. 6. tum ex dispositionibus, quas postularunt Apostoli in Diaconis ordinandis, nempe ut essent *viri boni testimonii*, *pleni Spiritu Sancto*, *ac sapientia.* Act. Cap. VI. Quae certe denotant sanctitatem et gratiam ministerii, ad quod promovendi erant. Unde ibidem v. 8. Stephanus *plenus gratia et fortitudine* dicitur statim ab Ordinatione accepta. *A Christo institutum*; Apostoli enim ritum illum non usurpassent, nisi a Christo sic edocti ac jussi fuissent. Et Tridentinum Sess. XXIII. Can. VI. definivit, esse *in Ecclesia ex divina ordinatione Hierarchiam institutam*, *quae constat ex Episcopis*, *Presbyteris et Ministris*, qua postrema voce saltem Diaconi intelliguntur. Ergo Diaconatus a Christo est institutus. *Permanenter*, ut patet ex constanti et inviolata Ecclesiae praxi, ab Apostolicis ad nostra usque tempora. Prob. II. Authoritate Tridentini, quod Sess. XXIII. Can. IV. docet, in sacra Ordinatione Episcopum non frustra dicere, *Accipe Spiritum Sanctum.* Ergo cum Episcopus in Ordinatione Diaconi manum ei imponat, dicens, *Accipe Spiritum Sanctum*, revera illum Diacono confert. Ergo

Diaconatus est Sacramentum vere ac proprie tale. Prob. III. ex unanimi ferme consensu Theologorum. IV. Ratione congrua. Diaconus ordinatur ut in Missae Sacrificio proxime ministret Sacerdoti, et ex ejus commissione ac licentia Episcopi baptizet, praedicet, et gravi ac justa causa urgente Eucharistiam praebeat. Ergo maxime conveniens fuit, ut Diaconus in sua Ordinatione acciperet gratiam sanctificantem cum jure ad specialia auxilia ad digne obeunda haec munia. Atqui ordinatio Diaconi jus ad specialia auxilia tribuere nequit, nisi sit Sacramentum. Ergo.

CDXL. *Dices I.* In Scripturis nullibi dicitur Diaconatum fuisse a Christo institutum. II. S. Cyprianus Epist. LXV. ad Rogatianum scribit: *Meminisse Diaconi debent, quoniam Apostolos, id est, Episcopos et praepositos Dominus elegit: Diaconos autem post ascensum Domini in coelos Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui et Ecclesiae ministros. Quod si nos aliquid audere contra Deum non possumus, qui Episcopos facit, possunt hi contra nos audere, a quibus Diaconi fiunt?* Ergo S. Cyprianus censuit, Diaconatum non fuisse ab ipso Christo institutum, adeoque verum non esse Sacramentum. III. S. Damasus Epist. V. docet, duos tantum Ordines a Christo fuisse institutos: *Ordines sunt duo tantum primi in Ecclesia, id est, Apostolorum, et septuaginta Discipulorum.* IV. Veteres Diaconatum numquam appellant Sacramentum. V. Vigilius Papa Epist. ad Rusticum et Sebastianum, quae exstat Collatione VII. Synodi Oecumenicae V. seu CPolitanae II. scribit: *Absentibus filiis nostris Diaconis, Anatolio atque Stephano, a nobis postulasti, ut ad tempus pro implendo officio,*

absentium loco , Diaconum te interim faceremus: quod ideo tibi ad praesens speranti concessimus. Atqui Sacramentum non confertur ad tempus. Ergo Diaconatus non est Sacramentum. VI. Diaconus non accipit in Ordinatione sua potestatem ponendi aliquem effectum, qui nullus sit et irritus, si fiat a non Diacono. Ergo non accipit in Ordinatione proprium characterem. P. C. Character datur simpliciter ad operandum, non ad bene operandum; ut patet in charactere Sacerdotali, sine quo valide confici Eucharistia non potest. Ergo cum Diaconorum munia a quolibet valide peragi possint, Diaconatus characterem proprium non imprimit, adeoque non est verum Sacramentum Ordinis.

CDXLI. Verum argumenta haec facile diluuntur. Ad I. Resp. Quamvis id nullibi disertis clarisque verbis in Scriptura dicatur, institutio tamen divina satis ostenditur ex praxi Apostolorum, et doctrina Tridentini Concilii. Quod si Theologis quibusdam silentium Scripturae scrupulos iniicit, dicant nobis, ubinam in Scripturis Christus instituisse dicatur Sacramenta Confirmationis et Matrimonii. Ad II. N. C. S. Cyprianus ad Rogatianum Episcopum scribens, contra quem Diaconus quidam petulanter insurgere ausus fuerat, id unum asserit, Christum immediate per se ipsum non elegisse Diaconos, sicut elegerat Apostolos. Verum ex eo minime sequitur Diaconatum non esse a Christo institutum, relicta Apostolis libertate, eos quos dignos judicarent, ad hoc officium promovendi: sicut ex eo, quod Christus nemini Sacramentum Confirmationis impertiverit, male inferretur, Confirmationis Sacramentum ab ipso Christo non fuisse institutum. Illud igitur discri-

men est, in mente S. Cypriani, Episcopos inter et Diaconos, quod Episcopi ac Presbyteri non solum a Christo fuerint instituti, sed etiam electi et consecrati: Diaconi vero dumtaxat instituti. Ad III. Resp. Epistolam illam supposititiam esse; neque authorem illius loqui de omnibus Ordinibus, sed tantum de Sacerdotio majore et minore, nempe de Episcopis et Presbyteris, occasione quorumdam Chorepiscoporum, qui licet characterem Episcopalem non haberent, tamen medium quemdam ordinem constituere volebant inter Episcopos et Presbyteros. Ad IV. Resp. *S. Anastasius* II. ad finem saeculi V. in Epist. ad Anastasium Augustum, Diaconatum diserte vocant *Sacramentum*. Ad V. Resp. Sermonem ibi non esse de charactere et intrinseca potestate Diaconi, quae utique numquam amitti potest; sed de adventitio honoris ac dignitatis gradu, nempe de officio Diaconi Cardinalis. Sebastianus enim, cum jam antea Diaconatu initiatus esset, absentibus Stephano et Anatolio Diaconis Cardinalibus, facultatem a Vigilio petiit et impetravit eorum loco ad tempus ministrandi, illis revertentibus officio cessurus; quia Diaconorum Cardinalium numerus Ecclesiae Romanae inservientium, definitus erat ac fixus. Porro Vigilius hanc honoris concessionem *Ordinationem* vocat, quia saepe ordinatio pro investitura et institutione in aliquo Ecclesiastico titulo sumitur. Ad VI. C. A. N. C. Ad *prob.* N. A. Quamvis in Sacerdotio talis potestas conficiendi Eucharistiam conferatur, sine qua non solum non bene, sed nullo modo confici potest Eucharistia; non tamen necesse est, ut aliae Ordinum potestates ejusdem sint conditionis: sed satis est, si dentur ad bene aut melius operandum. Exemplum ha-

nemus in Confirmatione, sine qua potest quidem aliquis coram tyranno Christianam fidem intrepide profiteri; confirmatus tamen habet, ratione Sacramenti et characteris, majorem gratiae promissionem ad id praestandum.

CDXLII. *Quaeres V.* Ad quodnam praecipue ministerium fuerint septem Diaconi ab Apostolis ordinati? Resp. ad sacra praecipue ministeria. Prob. assertio I. ex dotibus, quas in Diaconis requirebant Apostoli, atque ex ritu inaugurationis. Act. Cap. VI. v. 3. *Considerate ergo, Fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu Sancto et sapientia, quos constituamus super hoc opus.* Et v. 6. *Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum: et orantes imposuerunt eis manus.* Atqui si praecipuum Diaconorum munus fuisset ministrare mensae communi, et eleemosynas distribuere, opus non fuisset eligi viros plenos Spiritu Sancto et sapientia; quia officium hoc nihil admodum spirituale, ac supra naturae vires exigit, neque ministerium hoc mere profanum ac temporale collatum fuisset adhibita Apostolicarum manuum impositione. Ergo Apostoli majus quiddam habebant in animo, nempe ut in ministerio sacro adjutores seligerent, qui in altaris Sacrificio adessent Episcopis, Eucharistiam populo distribuerent, et alia obirent sacra munia, quae ex traditione Apostolica accepimus. Prob. II. ex Ordinatione Diaconorum primis Ecclesiae temporibus. Certum est, quod aevo Apostolico plures variis in provinciis ordinati sint Diaconi; horum enim meminit Apostolus I. ad Timoth. Cap. III., et ad Philippenses Cap. I. *Paulus et Timotheus, servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, cum Epi-*

scopis et Diaconibus. Atqui horum officium et ministerium non erat profanum, sed sacrum, cum id Urbi tantum Jerosolymitanae peculiare fuerit, quod e divitum facultatibus in commune collatis, vitae necessaria viduis et pauperibus tribuerentur. III. Authoritate Patrum. S. Cyprianus Epist. LXV. ad Rogatianum scribit: *Diaconos post ascensum Domini in coelos, Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui et Ecclesiae ministros.* Idem Epist. LXVIII. ad Clerum et Plebes Hispaniae, de electione septem Diaconorum ab Apostolis facta ait: *Quod utique idcirco tam diligenter et caute convocata plebe tota gerebatur, ne quis ad altaris ministerium, vel ad Sacerdotalem locum indignus obreperet.* S. Ignatius M. Apostolorum discipulus Epist. ad Trallianos: *Oportet Diaconos, Mysteriorum Christi ministros, per omnia placere; nec enim ciborum et potuum* (intellige primario) *ministri sunt, sed Ecclesiae Dei administratores.* S. Justinus M. Apologia II. pro Christianis, Diaconos ministros fuisse Eucharistiae aperte testatur. *Ven. Beda* in Retractatione Commentarii in Act. Apostol. ait: *Placuit eosdem ipsos altaris quoque sacri, ac Dominici sanguinis, sicut et refectionis, mensaeque communis multitudinis credentium ministros ordinari: quod probatum est verbo, quo dictum est. Et orantes imposuerunt eis manus.* Posteriorum temporum Patres et Scriptores Ecclesiastici, cum originem et officia nostrorum Diaconorum repetant ex iis septem, quos Apostoli ordinarunt, doceantque Diaconos nostros ex ordinatione sua ad sacra ministeria destinari, necesse est ut idem de primis septem Diaconis senserint, ad quorum normam et exemplum ordinati sunt in Ecclesia Diaconi.

CDXLIII. *Dices I.* Scriptura Act. Cap. VI. ubi

narrat ordinatos fuisse ab Apostolis septem Diaconos, nullam facit sacri ministerii mentionem, ad quod illi sint deputati. II. Illud ministerium assignatum fuit Diaconis, quod erat proprium Viduarum, quae conquerendi occasionem dederant Hellenistis. Atqui illarum ministerium erat mere profanum. III. Ministerium Diaconorum erat distinctum ab oratione et ministerio verbi. Ergo erat mere profanum. P. A. Apostoli illud sibi reservarunt; ajunt enim Act. Cap. VI. v. 4. *Nos vero orationi et ministerio verbi instantes erimus.* IV. Diaconi electi sunt, ut mensis ministrarent, quia Cap. cit. v. 2. inquiunt Apostoli: *Non est aequum nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis.* V. S. Hieronymus Epist. LXXXV. ad Evagrium, Diaconos vocat mensarum ministros: *Quis patiatur, ut mensarum et viduarum minister supra eos tumidus se efferat, ad quorum preces corpus Christi sanguisque conficitur?* VI. S. Chrysostomus Hom. XII. in Act. Apostol. scribit: *Quantam autem dignitatem habuerunt hi,* (septem Diaconi) *et qualem acceperunt ordinationem, necessarium erit discere. Numquid eam quae est Diaconorum? Et profecto hoc in Ecclesiis non est, sed Presbyterorum est haec dispensatio, tametsi nullus esset adhuc Episcopus, sed Apostoli soli. Unde neque Diaconorum, neque Presbyterorum nomen esse opinor apertum ac manifestum; sed tunc in hoc fuerunt ordinati.* Ergo juxta S. Joan. Chrysostomum septem Diaconi non fuere ordinati ad sacrum ministerium. VII. Synodus Oecumenica VI. seu CPolitana III. Can. XVI. ait de septem illis primis Diaconis: *Invenimus eos* (Actus Apostolorum) *esse locutos, non de viris qui ministrant mysteriis; sed de ministerio, quod in usu mensarum adhibebatur.*

CDXLIV. An facile enervantur haec adversariorum argumenta. Resp. itaque ad I. nullam ibi explicite, sed implicite fieri sacri ministerii functionem; dotes enim, quas in illis requirebant Apostoli, ac ritus, quo primi Diaconi fuere initiati: fervor ac fortitudo Stephani, Philippi praedicatio etc. satis ostendunt ad nobilius ministerium eos fuisse ordinatos, quam ut mensis tantum communibus deservirent, aut eleemosynas distribuerent. Ad II. Resp. Diaconis praeter ministerium illud quod erant Viduarum, assignatum fuisse primo ac principaliter aliud nobilius, nempe sacrum, cujus incapaces erant viduae illae. Ad III. D. A. Ministerium illud erat distinctum ab oratione quacumque, et ministerio verbi extraordinario, N. A. Ab oratione, id est, ab oblatione Sacrificii, et ab ordinario ministerio verbi, C. A. N. C. Apostoli non ita sibi servarunt ministerium verbi, ut Diaconi illi nullatenus incumberent; sed se totos sacris ministeriis devoverunt, cum antea profanis etiam intendere cogerentur, nempe administrationi pecuniarum, et curae Viduarum. Illo autem onore Diaconis imposito, facilius ipsi et expeditius Apostolica munia obire poterant. Ad IV. D. A. Diaconi electi sunt, ut mensis communibus dumtaxat ministrarent, N. A. Mensis communibus simul et sacris, non cibos inferendo, sed de necessariis providendo, et Eucharistiam ministrando. C. A. N. C. In Ecclesiae primordiis conjunctae fuerunt mensae communes et sacrae, ut patet ex I. ad *Cor.* Cap. XI. solebatque convivium publicum in signum charitatis ex thesauro Ecclesiae praeberi, ac demum eis Eucharistia administrabatur. Igitur occasione murmuris Hellenistarum adversus Judaeos Palaestinae, Apostoli praeceptum Christi de ordinandis

opportuno tempore Diaconis impleverunt, eosque septem numero mensae tum profanae, tum praecipue sacrae et Eucharisticae praefecerunt. Ad V. N. C. *S. Hieronymus* ad reprimendam aliquorum Diaconorum audaciam, qui se supra Presbyteros efferebant, occasionem proximam suae ordinationis illis in mentem revocat, quin Diaconorum excellentiae quidquam derogare voluerit. Nam in ea ipsa ad Evagrium Epistola scribit: *Quod Aaron, et filii ejus, atque Levitae fuerunt, hoc sibi Episcopi, et Presbyteri, et Diaconi vindicant in Ecclesia.* Quod vere non diceret, si non aliud in Ecclesia, praeter mensarum et viduarum ministerium, Diaconi jure sibi arrogare possent. Ad VI. N. C. S. Chrysostomus non negat, sacrum fuisse septem Diaconorum ministerium; sed tantum asserit, quod munus illud administrandae pecuniae ad Ordinem Diaconatus per se non pertineat: idque ex eo probat, quod suo tempore in Ecclesia CPolitana haec bonorum Ecclesiasticorum dispensatio penes Diaconos non esset, sed penes Presbyteros. Primos autem Diaconos, cum praeter Apostolos alii tunc non darentur Presbyteri, ait in hoc fuisse ordinatos tamquam ad secundarium ac minus praecipuum munus, non tamquam ad primarium. Ex quo patet, S. Chrysostomum non modo nobis non obesse, verum etiam eximie favere. Ad VII. Resp. Canonem illum non esse Synodi Oecumenicae VI, seu *CPolitanae III*, quae nullos edidit Canones sed erraticae Synodi *Trullanae*, seu *Quinisextae*, cujus nulla est in Ecclesia Catholica authoritas.

CDXLV. *Quaeres VI.* An Subdiaconatus verum sit ac proprie dictum Sacramentum Ordinis? Resp. longe probabilius negative. Ita *Magister Sententiarum*, *Du-*

randus, *Cajetanus*, *Goarius*, *Morinus*, *Juenin*, *Tournely*, *Le Drouven*, *Simonnet*, *Habert*, *Witasse*, *Herminier*, et nostris temporibus communior Theologorum. Prob. assertio I. Subdiaconatus non est a Christo immediate institutus. Ergo non est Sacramentum; Ecclesia enim non potest dare elemento sensibili vim spiritualis effectus infallibiliter producendi, sed solus Deus efficere id potest. P. A. Scriptura et traditio de institutione Subdiaconatus a Christo facta altum silent: immo praeterquam quod Subdiaconorum nullus meminerit ante S. Cornelium in Epist. ad Fabium Antiochenum, et S. Cyprianum Epist. XXII. complures Veterum ab Ecclesia institutum fuisse diserte asserunt, ut *Hilarius Diac.* Comment. in Epistolas S. Pauli *Amalarius* Lib. II. de Offic. Eccles. Cap. VI. *Petrus Lombardus* Lib. IV. Sent. Dist. XXIV. *Petrus Blesensis* Serm. XLVII. *Hugo Victorinus* Lib. II. de Sacram. Parte III. Cap. XIII. *Ivo Carnotensis* Parte V. Decreti; Cap. LXXII. *Gratianus* in proemio Dist. XXI. Ipse *S. Thomas*, quamvis in IV. Sentent. Dist. XXIV. Quaest. I. Art. IV. admittat, Subdiaconatum, et minores Ordines esse Sacramentum, in Caput III. tamen Epist. I. ad Timotheum scribit. *In primitiva Ecclesia solum erant tres Ordines – – – scilicet Episcoporum, Presbyterorum, et ministrorum, et non dividebantur per diversos gradus, sed omnia erant in uno Ordine, propter paucitatem ministrorum, et propter novitatem Ecclesiae.* Et in Opusculo XXXIV. contra Guilielmum a Sancto Amore. qui contendebat, non potuisse ab Ecclesia novum erigi Ordinem, cui specialiter officium praedicandi committeretur; haec praeter caetera, exemplo Subdiaconatus et quatuor minorum Ordinum, quos Ecclesia de novo instituit, Doctor Ange-

licus maledicum os obstruit his verbis: *In primitiva Ecclesia fuerunt soli duo Ordines sacri, scilicet Presbyteri et Diaconi. Et tamen postea Ecclesia minores sibi ordines instituit, ut Magister Sententiarum dicit.*

CDXLVI. Prob. II. Neque Scriptura divina, neque traditio docent, quod Subdiaconatus ex opere operato conferat gratiam. Ergo Subdiaconatus non est Sacramentum. P. A. tum negative, quia id ostendi nequit: tum etiam positive, quia nec antiquitus, ut patet ex Carthaginensi IV. Cap. V.; ex veteri Ordine Romano, et Sacramentatio S. Gregorii Magni, nec hodiedum in Ecclesia Latina, quando Subdiaconus ordinatur, Episcopus ei manum imponit; cujus tamen ritus mentionem semper facit Scriptura, ubi de ordinandis sacris ministris agit. In Graeca autem Ecclesia in collatione Subdiaconatus fit equidem manus impositio, sed sine forma Sacramentali; non enim Episcopus dicit: *Divina gratia, quae infirma curat* etc. quae verba continent formam Sacramentalem Ordinationum apud Graecos.

CDXLVII. Accedit, quod Subdiaconatus non nisi ad finem Saeculi XI, aut ut multis videtur, initio primum Saeculi XIII. inter sacros et majores Ordines relatus fuerit. Ex quo conficitur, vix verisimile videri, quod vetus Ecclesia Subdiaconatum pro vero Sacramento Ordinis habuerit. Veritas assertionis pluribus exemplis ostenditur. S. Augustinus Epistola XLIII. alias CLXII. ad Glorium et Eleusium, Cap. III. Diaconos a caeteris Clericis distinguit, Subdiaconos vero cum inferioribus Clericis confundit. *Neque enim*, inquit, *de Presbyteris aut Diaconis aut inferioris ordinis Clericis, sed de Collegis* (id est, Episcopis) *agebatur*. Laodicenum

A. 372. Can. XXI. statuit: *Quod non oporteat Subdiaconos habere locum in Diaconico, et Dominica vasa contingere.* Idem Decretum renovavit Agathensis Synodus A. 506. Can. LXVI. *Quoniam non oportet insacratos ministros licentiam habere in secretarium, quod Graeci Diaconicon appellant, ingredi, et contingere vasa Dominica.* Urbanus II. in Concilio Beneventano A. 1091. Can. I. statuit: *Nullus deinceps in Episcopum eligatur, nisi qui in sacris Ordinibus religiose vivens inventus est. Sacros autem Ordines dicimus Diaconatum ac Presbyteratum. Hos siquidem solos* (intellige tamquam sacros) *primitiva legitur Ecclesia habuisse: super his solum praeceptum habemus Apostoli. Subdiaconos vero, quia et ipsi altaribus ministrant, opportunitate exigente concedimus, sed rarissime, si tamen spectatae sint religionis et scientiae. Quod et ipsum non sine Romani Pontificis, vel Metropolitani licentia fieri permittimus.* Innocentius III. initio Saeculi XIII. Extra, de aetat. et qualit. et Ord. praefic. Cap. IX. statuit, ut Subdiaconus in Episcopum valeat libere eligi, sicut Diaconus vel Sacerdos. *Cum hodie*, inquit, *Subdiaconatus inter sacros Ordines computetur.* Ergo Subdiaconatus non nisi ad finem Saeculi XI., aut omnino ad initium XIII. inter sacros et majores Ordines relatus est in Latina Ecclesia; Graeci enim Subdiaconatum ab omni retro aevo, ac nostris etiam temporibus in minorum Ordinum classem rejiciunt.

CDXLVIII. *Dices I.* Subdiaconatus in nullo Concilio, neque ab aliquo Pontifice legitur institutus. Ergo illius origo ad Apostolos est referenda, juxta regulam illam Augustinianam Lib. IV. de Bapt. contra Donatistas, Cap. XXIV. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi*

auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur. Ergo habet institutionem divinam. II. Florentinum in decreto pro Armenis, postquam dixit, sextum Sacramentum esse Ordinis, mox exponit materiam et formam Presbyteratus, Diaconatus, et Subdiaconatus. Ergo censuit hos tres Ordines, adeoque etiam Subdiaconatum, esse verum Sacramentum. III. Tridentinum Sess. XXIII. Cap. II. septem dicit esse Ordines. Cap. III. per sacram Ordinationem ait conferri gratiam, et Ordinem esse verum Sacramentum. Quod intelligi debet de quocumque Ordine, quia propositio indefinita in materia dogmatica aequivalet universali. IV. Ubicumque est ritus extrenus, materia et formam propriam habens, et effectum ex opere operato producens spiritualem, verum est et proprium novae Legis Sacramentum. Atqui haec omnia dantur in Subdiaconatu. P. min. Subdiaconatus habet materiam et formam propriam, ut per se patet: producit etiam effectum spiritualem ex opere operato, quia Episcopus ordinando Subdiaconum ait: *Oremus Deum ac Dominum nostrum, fratres charissimi, ut super hos servos, quos ad Subdiaconatus officium vocare dignatus est, infundat benedictionem et gratiam; ut in conspectu ejus fideliter servientes, praedestinata Sanctis praemia consequantur.* V. Ordinatio Subdiaconi imprimit characterem, quia amplius iterari nequit. Ergo est Sacramentum. VI. Incredibile est, Ecclesiam legem continentiae imposuisse Subdiaconis, nisi persuasum habuisset, Subdiaconatum esse verum Sacramentum. VII. Subdiaconatus est Ordo Hierarchicus; Hierarchia enim Ecclesiae constat ex Episcopis, Presbyteris, et Ministris, quo nomine veniunt etiam Subdiaconi. VIII. Subdiaconis confertur potestas tangendi vasa sacra. Ergo Subdiaconatus est verum Ordinis Sacramentum.

CDXLIX. Verum rationes istae non satis firmae et idoneae videntur ad vindicandam Subdiaconatui Sacramenti dignitatem. Resp. itaque ad I. Quamvis Subdiaconatus origo ad Apostolos referri posset, non tamen inde conficitur, eum esse a Christo Domino, omnium Sacramentorum novae Legis primo et unico auctore institutum. Multa enim Apostoli, potestate quidem a Christo accepta, sed quae sibi non fuerant ab eodem Christo immediate tradita in Ecclesiae utilitatem constituerunt, tamquam rectores et pastores Ecclesiae. Ad II. N. C. Florentinum posteaquam in genere docuit dari Sacramentum Ordinis, Presbyteratus et Diaconatus, ac data occasione etiam Subdiaconatus materiam et formam assignat, quia et ille inter majores Ordines nunc numeratur. At vero non intendit Concilium docere, omnes Ordines esse verum Sacramentum; alias et Graecos antequam Florentia discederent, et Armenos qui Graecorum ritus sequebantur, graviter objurgasset, quod minores quosdam Ordines praetermittendo, Sacramento a Christo instituta negligerent. Ad III. Resp. *Tridentinum* Sess. XXIII. Cap. III. de ea tantum Ordinatione loqui, quae fit per impositionem manus Episcopalis cum hac vel simili forma: *Accipe Spiritum Sanctum*, ut patet ex illo ipso capite, tum ex Can. IV. *Siquis dixerit, per sacram Ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere, Accipe Spiritum Sanctum etc. anathema sit.* Atqui Ordinatio Subdiaconi non fit per illa verba, nec per impositionem manuum. Ergo Cap. III. non est sermo de Ordinatione Subdiaconi. Nimirum Tridentina Synodus, missis Catholicorum Doctorum opinionibus, duos Protestantium errores proscripsit, docuitque et plures dari Or

dines in Ecclesia Dei, et aliquam sacram Ordinationem esse verum ac proprium novae Legis Sacramentum, per quod character imprimitur, ita ut qui Sacerdos semel fuit, laicus rursus fieri nequeat. Ad IV. N. min. Ad *prob.* N. A. Subdiaconatus quamvis propriam habeat materiam et formam, spiritualem tamen effectum non producit ex opere operato, sed tantum ex opere operantis, et quoad aliquos effectus, sicut in Benedictione Abbatis vel Diaconissae. Ad V. N. A. Quod Ordinatio Subdiaconi non iteretur, non ex charactere impresso oritur, sed ex eo, quia quaecumque Deo semel consecrata sunt, semper consecrata remanent: atque etiam ex praecepto Ecclesiae, quae non modo Ordines quoscumque, sed primam etiam tonsuram, licet ea characterem non infigat, noluit iterari. Ad VI. N. A., alias etiam Professio Religiosa, quae adnexum habet votum castitatis, foret Sacramentum. Subdiaconi itaque adstringuntur lege continentiae, non propter Sacramentum quod suscipiunt, sed propter dignitatem status, ad quem anhelant. Ad VII. Resp. Subdiaconatum proprie ac stricte loquendo, non esse Ordinem Hierarchicum; quia nec a Christo immediate institutus est, nec a Patribus inter Ordines Hierarchicos recensetur, cum imperare nequeant populo Subdiaconi, nisi quod ab Episcopo, Presbytero, vel Diacono, imperatum fuerit. Et quamvis daretur Ordinem esse Hierarchicum, ex eo tamen illico inferri nequit, esse etiam Sacramentum vere tale. Quod vero Tridentinum Ministrorum nomine etiam Subdiaconos intellexerit, id ab adversariis probandum est; Graeca enim vox *Diaconus* latine Ministrum significat. Ad VIII. N. C. Potestas sacra vasa tangendi tam sublimis non est, ut non nisi per Sacramentalem Ordina-

tionem conferri queat: nisi dicere velis, Fideles aicos primis Ecclesiae saeculis speciali Sacramento ideo fuisse initiatos, quia fas illis erat, ipsum Christi corpus attrectare in Eucharistia, quam propriis nudisque manibus excipiebant.

CDL. Ex his facile colliges, multo magis minoribus Ordinibus, ac Clericali tonsurae, quae peculiari titulo ad Eucharistiam non pertinet, estque praeparatio quaedam ad Ordines accipiendos, veri Sacramenti rationem esse denegandam. Ut enim rationes omnes superius contra Subdiaconatum allegatas silentio praeteream; ministeria minorum Ordinum passim nunc a Laicis exercentur, multique Theologi, qui Subdiaconatum Sacramentum esse contendunt, aliter de minoribus Ordinibus sentiunt cum *Medina*, *Vasquio*, *Navarro*, *Card. Bona etc.* Denique credibile non est, Ecclesiam Graecam aliquos ex minoribus Ordinibus constanter omissuram fuisse, si a Christo fuisse institutos, veraque esse Sacramenta credidisset. Clericalem tonsuram e Sacramentorum numero, praeter *Prosperum Fagnanum*, et veteres aliquos Juris Canonici interpretes, unanimi consensu ferme omnes expungunt.

CDLI. *Quaeres VII.* Quaenam sit materia et forma essentialis et adaequata Presbyteratus et Diaconatus? Resp. Materia essentialis et adaequata est impositio manuum Episcopalium, et traditio instrumentorum, ab eo scilicet tempore quo haec in Ecclesiam fuit introducta: forma vero Presbyteratus sunt illa verba, *Accipe potestatem offerendi Sacrificium pro vivis et mortuis, in nomine Patris etc.* Et. *Accipe Spiritum Sanctum. Quorum remiseris peccata, remittuntur eis, quorum retinueris, retenta sunt.* Diaconatus: *Accipe Spi-*

ritum Sanctum ad robur, et ad resistendum diabolo et tentationibus ejus. Et : *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei.* Ita Card. Hosius, Maldonatus, Petrus Soto, Ledesma, Card. Bellarminus, Sylvius, Cabassutius, Platelius, Henno, Steyaert, Piette, Simonnet, Antoine, Billuart, aliique sat multi.

CDLII. Dixi I. *in Ecclesia Latina.* Certum est enim Ecclesiam Graecam in sacris Ordinationibus perficiendis aliam non adhibuisse, neque etiamnum adhibere materiam praeter manuum impositionem, uti legere est in Graecorum Euchologiis; quin tamen Ecclesia Romana ejusmodi Ordinationes umquam irritas habuerit, aut aliqua ratione improbaverit: immo de illarum valore non solum nihil dubitatum fuit in Conciliis Lugdunensi II. et Florentino, quibus Graeci cum Latinis interfuere, sed nihil praeterea dubitavit *Clemens VIII.*, qui Russorum Episcopos, Presbyteros, et Diaconos ad Catholicam unitatem admisit cum Ordinibus, quibus secundum ritum Graecorum insigniti fuerant in suo schismate. Equidem apud Graecos in Ordinatione Diaconi traditur illi flabellum, quo muscas arceat a sacris donis, et pulverem abstergat; Presbytero autem traditur Liturgia seu Missale: at utraque traditio non fit, nisi absoluta jam Ordinatione; ideoque instrumenta illa rationem materiae habere nequeunt. Praeterea de traditione Liturgiae testatur *Petrus Arcudius* Lib. VI. Concordiae, Cap. III. nihil habere Euchologia tam impressa quam manuscripta, nec fieri ab omnibus Episcopis consecrantibus.

CDLIII. Dixi II. *Ab eo tempore, quo traditio instrumentorum in Ecclesiam Latinam inducta est.* Etenim negari nequit, in Ecclesia etiam Latina collatos

fuisse sacros Ordines Hierarchicos pluribus saeculis per solam manuum impositionem, absque ullius instrumenti traditione; cum nulla eorum mentio in antiquis Ritualibus et Sacramentariis, a Menardo, Morino, et Martene diligenter perquisitis et prolatis, occurrat. Quin immo *Carthaginense* IV. A. 398., cui Episcopi CCXIV., atque hos inter S. Augustinus interfuere, per hoc Subdiaconatum ab Ordinibus Hierarchicis distinguit, quod isti manuum impositione, ille vero instrumentorum porrectione conferatur; sic enim ait Cap. V. *Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de Episcopi manu accipiat vacuam, et calicem vacuum: de manu vero Archidiaconi urceolum cum aqua, et mantile, et manutergium.* Eandem differentiam factam et observatam fuisse legimus in antiquo Sacramentario Romano, edito a *Card. Thomasio*, pag. 229. Solent aliqui Ordinem Romanum proferre, quem initio Saeculi VIII. conscriptum volunt, ubi in Ordinatione Presbyteri praescribitur traditio patenae cum oblatis, et calicis cum vino; atque ex eo inferunt, ritum hunc jam longo usu in Ecclesia Romana fuisse receptum, atque ad ipsum B. Petrum referri oportere. Verum Ordo Romanus non ante medium saeculi IX., aut omnino serius saeculo nempe XI. conscriptus videtur; nulla enim instrumentorum traditionem commemorant saeculi VIII. ac IX. Scriptores, Alcuinus, Rabanus Maurus, Amalarius, Walafridus Strabo, etsi de ritibus conferendi sacros Ordines fuse atque ex instituto agant. *Durandus a S. Portiano* Episcopus Aniciensis, ac postea Meldensis, qui initio saeculi XIV. floruit, testatur, juxta antiquissimum Ecclesiae suae Sacramentarium, Diacono, cum ordinaretur, traditum

non fuisse librum Evangeliorum; hujusque servandae caeremoniae formulam se ipsum manu propria addidisse Pontificali Ecclesiae cui praeerat, ut se ad aliorum exemplum componeret. Ex quo facile colligi potest, traditionem instrumentorum in Ecclesia Latina recentioris esse instituti.

CDLIV. Prob. jam prima pars assertionis de impositione manuum Episcopalium. Illa est materia essentialis Sacramenti Ordinis, quam Apostoli in eo conferendo usurparunt, quamque Ecclesia Latina et Graeca usu constanti ac perpetuo adhibuit. Atqui talis est impositio manuum Episcopalium. Ergo. P. min. Scriptura quatuor in locis administratum ab Apostolis fuisse Sacramentum Ordinis memorat, facta semper impositionis manuum mentione. Actuum Cap. VI. *Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum : et orantes imposuerunt eis manus.* Act. Cap. XIII. *Tunc jejunantes et orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.* I. ad Timoth. Cap. IV. *Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum Presbyterii.* II. ad Timoth. Cap. I. *Admoneo te, ut resuscites gratiam, quae est in te per impositionem manuum mearum.* Constantem Ecclesiae praxim in imponenda ordinandis manu ostendunt I. Concilia, *Nicaenum I.* Can. IX. *Antiochenum* A. 341. Can. XVII. *Ancyranum* A. 314. Can. IX. *Carthaginense IV.* A. 398. Cap. II. III. IV. *Hispalense II.* A. 619. Cap. V. *Meldense* A. 845. Can. XLIV. *Tridentinum* Sess. XIV. Cap. III. de extr. Unctione ait, ministros illius esse aut Episcopos, aut Sacerdotes rite ordinatos *per impositionem manuum Presbyterii.* II. Pontifices. S. Innocentius I. Epist. XXII. ad Episcopos Macedo-

niae. S. Coelestinus Epist. ad Conc. Ephesinum. S. Lèo M. Epist. I. alias LXXXVII. ad Episcopos Mauritaniae. Gregorius M. Hom. XXXIX. in Evang. Et in Lib. Sacramentali ait: *Presbyter cum ordinatur, Episcopo cum benedicente, et manum super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri qui praesentes sunt, manus suas juxta manum Episcopi super caput ejus teneant.* III. Patres. S. Cyprianus Epist. LXVIII. ad Clerum et Plebem Hispaniae. S. Hieronymus Comment. in Cap. LVIII. Isaiae. S. Augustinus Lib. V. de Bapt. contra Donatistas, Cap. XX. S. Basilius Epist. Canonica ad Amphilochium, Can. I. loquens de nonnullis haereticis ait: *Defecerat enim collatio successionis serie interrupta; qui enim primi recesserunt, Ordinationem a Patribus habebant, et per manuum impositionem habebant gratiam spiritualem.* His accedunt Scholae Principes, S. Thomas III. Parte, Quaest. LXXIV. Artic. IV. S. Bonaventura in IV. Sentent. Dist. XXIV. parte II. Art. I. Quaest. IV. Et Rituales libri antiquissimi tam Graecorum quam Latinorum, quos recenset *Boucat* in Theol. Patrum, Tom. VIII. Dissert. VI. Artic. VI.

CDLV. *Dices I.* Florentinum in Decreto pro Armenis dum assignat materiam Sacramenti Ordinis, non meminit impositionis manuum, sed tantum traditionis instrumentorum. Ergo haec sola traditio instrumentorum est materia essentialis et adaequata hujus Sacramenti. II. *Gregorius IX.* Extra, de Sacram. non iterandis, Cap. *Presbyter*, ait, impositionem manuum esse ritum introductum ab Apostolis; et si haec casu quo in Ordinatione Presbyteri vel Diaconi omissa fuerit, *non esse aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi Ordines conferendos, caute supplendum*

quod per errorem extitit praetermissum. Ergo impositio manuum non est essentialis; alias ea omissa Sacramentum foret iterandum. III. Verisimiliter dici potest, quod ipsa instrumentorum porrectio sit quaedam impositio manuum; adeoque ad salvandam Pontificum, Conciliorum, ac Patrum authoritatem, non requiri peculiarem quamdam Episcopalis manus impositionem. Resp. C. A. N. C. Florentinum ideo non expressit in eo Decreto manuum impositionem, quia intendebat tantum instruere Armenos in iis quae ignorabant, aut saltem de quibus dubitabant. Atqui illi non ignorabant impositionem manuum esse adhibendam, quam ipsimet cum tota Ecclesia Latina et Graeca adhibebant; sed porrectionem instrumentorum nesciebant in Ecclesia Romana necessario requiri. Adde quod Florentinum in eo Decreto impositionem manuum tacite insinuet; laudat enim loco cit. Pontificale Romanum, in quo ritus Ordinationis late continetur. In illo autem manus impositio tamquam essentialis praescribitur. Ad II. N. C. Etiamsi Apostoli hunc ritum imponendi manus instituerint, is tamen pertinere censendus est ad essentiam validae Ordinationis juxta inferius dicenda. Quod si ea impositio omissa fuerit, jubet postea Pontifex illam ab Episcopo suppleri: quo casu repetenda simul foret forma quae eam comitari debet, ne forte longiori temporis intervallo dissita forma a materia invalidum reddat Sacramentum. Neque propterea dici posset Ordinatio quoad illam partem iterari, sed de novo conferri; non enim proprie iteratur, quod initio nullum fuit. Ex hoc autem id unum consequitur, duas partiales Ordinationes Presbyteratus, nempe potestatem in corpus Christi physicum ac mysticum, posse dividi, ac diverso tempo-

re conferri, esseque efficaces quocumque tempore conferantur. Ad III. N. A. Si enim porrectio instrumentorum vera esset manuum impositio, etiam Subdiaconatus et minores Ordines dicerentur conferri per manuum impositionem: immo neque Baptismus, neque extrema Unctio sine manuum impositione perficerentur; quia baptizandi corpus Ministri manibus abluitur, et sacro oleo a Sacerdote perungitur infirmus. Atqui tam absone nemo prudens loquitur, cui volupe non est vocabulis adeo turpiter abuti.

CDLVI. Quoniam vero in Ordinatione Presbyteri Episcopus ordinando ter manus imponit, primo nimirum absolutis Lytaniis, una cum sibi adstantibus Presbyteris, quin formam aliquam proferat: tum vero paulo post extendens manus, et invocans in electum gratiam et dona Spiritus Sancti; tertio denique post Communionem, proferens illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum etc.* quaerunt Theologi, quaenam impositio manuum ex his tribus sit materia essentialis Ordinationis Presbyteri, aliis aliam ac diversam statuentibus. Verum cum Presbyteratus duabus Ordinationibus partialibus integre conferatur, quarum una datur potestas consecrandi et offerendi Sacrificium cum uno charactere; altera vero datur potestas absolvendi a peccatis, aliusque per eam infigitur character, eo fere modo, quo Christus ipse has potestates Apostolis suis dedit per diversas actiones, unam *Lucae* Cap. XXII. in ultima Coena, alteram *Joan.* Cap. XX. post suam Resurrectionem: longe probabilius videtur, et primam et tertiam manus impositionem de essentia esse Ordinationis Sacerdotalis; secundam vero, quae proprie non impositio, sed extensio manus est, non differre

a prima, sed esse illius continuationem. De prima certe manuum impositione loqui videtur *Carthaginense* IV. Cap. III., ubi non accidentariam, sed essentialem Presbyteratus materiam his verbis assignat: *Presbyter cum ordinatur, Episcopo eum benedicente, et manum super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri qui praesentes sunt, manus suas juxta manum Episcopi super caput ejus teneant.* Neque obstat, quod prima illa manuum impositio non solum ab Episcopo fiat, sed etiam a Presbyteris assistentibus, aut quod ei nulla respondeat verborum forma, Episcopo nihil dicente, cum tangit caput ordinandi. Quamvis enim manuum impositio a Presbyteris facta, sit tantum accidentaria, non impedit tamen quo minus ea quae ab Episcopo fit tamquam legitimo ministro, sit essentialis Ordinationi: et licet physice conjuncta non sit cum forma Ordinationis, conjungitur tamen et continuatur moraliter per actiones intermedias cum forma, sive cum illis verbis, quae Episcopus porrigendo instrumenta profert, dicens: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium etc.* adeo ut una moraliter sit actio totalis, qua ordinando potestas confertur Sacrificium offerendi, constans ex forma et duabus partialibus materiis, nempe impositione manuum et porrectione instrumentorum, moraliter inter se unitis per actiones intermedias, quae ad unum finem, id est, ad validam Ordinationem tendunt.

CDLVII. Probatur etiam altera pars assertionis de porrectione instrumentorum. Florentinum in Decreto pro Armenis ait: *Sextum Sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo, sicut Presbyteratus traditur per calicis*

cum vino, et patenae cum pane porrectionem. Diaconatus vero per Libri Evangeliorum dationem, Subdiaconatus vero per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem: Et similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Forma Sacerdotii talis est: Accipe potestatem offerendi Sacrificium in Ecclesia pro vivis et mortuis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Et sic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continetur. Ergo juxta Florentinum porrectio instrumentorum est materia essentialis Ordinationis Presbyteri et Diaconi in Ecclesia Latina. Profecto absurdum foret dicere, quod Concilium de accidentali tantum materia loquatur, nulla essentialis materiae facta mentione, contra morem quem Florentinum semper observat, quando aliorum Sacramentorum materiam et formam assignat. Accedit, quod per hanc porrectionem calicis cum vino, et patenae cum hostia, item per verba illa, *Accipe potestatem offerendi Sacrificium in Ecclesia*, aptissime atque expressius significetur potestas conficiendi Eucharistiam, quae est praecipua Presbyteratus potestas. Caetera argumenta, quae communiter pro hac sententia afferri solent, fateor non esse efficacia.

CDLVIII. *Dices I.* Decretum pro Armenis non est Synodi Oecumenicae Florentinae, sed Eugenii IV. Pontificis, quia promulgatum fuit quinque fere mensibus post discessum Graecorum, ideoque dissoluta jam Synodo Generali. Ergo Decretum illud non est tantae authoritatis. Resp. Decretum illud revera esse Synodi Oecumenicae Florentinae, quia Eugenius IV. illud edidit, sacro approbante Concilio, consentientibus etiam

Graecis, hujusque unionis cum Armenis ineundae negotium Eugenio, ante discessum suum Florentia in Orientem, relinquentibus. Et quamvis instructio illa solum Eugenium Pontificem authorem haberet, maximae tamen apud Catholicos omnes foret authoritatis, ex eo praesertim capite, quia totius Ecclesiae consensu firmata ac probata est.

CDLIX. *Dices II.* Materia essentialis Sacramenti Ordinis debet esse eadem ubique et omni tempore. Atqui in Ecclesia Graeca semper, in Latina autem per plura saltem saecula materia essentialis fuit sola impositio manuum. Ergo. Resp. D. M. Materia essentialis debet semper et ubique esse eadem in ratione signi sensibilis potestatis traditae, id est, debet semper esse eadem formaliter, C. M. Materialiter, seu in ratione alicujus rei, et verborum aliquorum quae adhibentur, N. M. Christus non instituit, neque determinavit materiam et formam Ordinationis Presbyteri et Diaconi in specie infima seu atoma, ut ajunt; sed generatim tantum voluit, ut Ordinatio fieret per aliquam actionem externam et sensibilem, significativam potestatis quae ordinato traditur, et per aliqua verba quae eamdem potestatem expressius significarent, determinationem in specie hujus signi et verborum relinquens Ecclesiae, quae potestatem habet signum illud et verba justis de causis mutandi, modo semper et res et verba usurpet apta ad significandum sacrae Ordinationis effectum. Quare Ecclesia potestate sibi a Christo concessa utens, initio solam designavit manuum impositionem cum verbis eam comitantibus: mutatis postea circumstantiis, aliam insuper materiam partialem a Latinis adhibendam statuit, nempe porrectionem

instrumentorum. Si quaeras, quonam tempore haec mutatio vel potius additio pro Latinis facta sit ab Ecclesia? Resp. determinatum tempus statui non posse; probabilius tamen videtur, eam in pluribus saltem Occidentis Ecclesiis ante saeculum X. aut XI. usurpatam non fuisse, donec tractu temporis ab universa Ecclesia adoptata, sicque Lex communis omnes Latinos obligans evaserit.

CDLX. *Dices III.* Absque fundamento dicitur, quod Christus Ecclesiae potestatem fecerit determinandi pro suo libito materiam Ordinationis sacrae. Ergo. Resp. N. A. Ratio id dicendi petitur tum ex Florentinae Synodi Decreto pro Armenis, ubi pro materia Sacramenti Ordinis, non accidentaria, ut aliqui reclamante ipso textu perperam interpretantur, sed essentiali assignatur porrectio instrumentorum, quae tamen primis Ecclesiae saeculis ne apud Latinos quidem erat in usu: tum etiam ex eo, quia Christus non determinavit quoad speciem infimam formas omnium Sacramentorum, ut patet ex diversis formis Graecorum et Latinorum, praecipue in Sacramento Confirmationis et Ordinis; sed tantum adhiberi voluit verba, quae effectum Sacramentorum illorum sufficienter exprimerent, facta Ecclesiae potestate formas illas determinandi. Ergo idem omnino dicendum videtur de materia Sacramenti Ordinis. Neque leve est argumentum, quod ex *Tridentino* Concilio ducitur. Sessione enim XXIII. Can. IV. definit, Episcopum non frustra dicere in sacra Ordinatione, *Accipe Spiritum Sanctum*. Ergo docet in Ordinatione v. g. Presbyteri, per verba illa quae sunt practica, et efficiunt quod significant, dari Spiritum Sanctum ideoque partem esse substantialem

formae Sacramentali. Atqui tamen ritus ille proferendi in Ordinatione Presbyteri illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum. Quorum remiseris peccata etc.* in veteri Ecclesia Latina ante saeculum X. non usurpabatur, ut constat ex silentio Canonum, Ritualium, et Scriptorum Ecclesiasticorum; immo in multis Ecclesiis recensior est altero ritu porrigendi instrumenta: ac nihilominus nunc ea verba pertinent ad substantiam formae, quia per illa datur revera ab Episcopo ordinante Spiritus Sanctus. Ergo Christus non determinavit in specie infima formam Ordinationis. Ergo pari ratione, absque ullo absurdo, idem dici poterit de materia sacrae Ordinationis.

CDLXI. *Dices IV.* Ecclesia, juxta *Tridentinum* Sess. XXI. Cap. II. non potest mutare substantiam Sacramentorum. Atqui materia pertinet ad illorum substantiam. Ergo. Resp. C. M. D. m. Generatim signum aliquod sensibile, aptum ad significandam potestatem Sacerdotis vel Diaconi, pertinet ad substantiam sacrae Ordinationis, C. min. Hoc determinatum signum sensibile, atque in specie infima, pertinet ad sacrae Ordinationis substantiam, N. min. Sacramenti substantia consistit in materia et forma, quales Christus instituit: Christus autem instituit generatim pro materia Ordinationis actionem aliquam externam, significativam potestatis traditae, pro forma verba aliqua potestatem hanc expressius significantia, relicta Ecclesiae potestate actionem illam et verba in specie determinandi. Exemplum habemus in Matrimonio, pro cujus materia Christus determinavit signum legitimum interioris consensus; quale autem esse debeat illud signum dispositioni Ecclesiae reliquit. Sicut ergo Ecclesia sta-

tuendo, contractum clandestinum, qui olim fuit materia valida Sacramenti Matrimonii, in posterum iis in locis, in quibus haec sanctio Tridentini Concilii fuerit promulgata, nullum fore atque irritum, ipsius Sacramenti Matrimonii substantiam non mutavit: ita etiam mutando materialiter rem, per quam significatur potestas ordinato tradita, substantiam sacrae Ordinationis mutasse dici nequit.

CDLXII. *Dices V.* Quamvis Ecclesia determinaverit pro materia consecrationis azymum panem pro Latinis, fermentatum pro Graecis; Sacerdos tamen Latinus valide consecrat in fermentato, et Graecus in azymo. Ergo etiam quamvis Ecclesia pro materia Ordinationis Presbyteri et Diaconi praescripserit impositionem manuum, et porrectionem instrumentorum in Latina Ecclesia faciendam, valide tamen Latinus ordinabitur Sacerdos aut Diaconus, sola adhibita manuum impositione, absque porrectione instrumentorum. Atqui si valida est illa Ordinatio, porrectio instrumentorum non est de essentia sacrae Ordinationis. Ergo. Resp. C. A. N. C. Ecclesia determinavit ac pronunciavit, panem azymum Latinis, fermentatum Graecis necessarium esse necessitate praecepti tantum Ecclesiastici, non vero necessitate Sacramenti. Cum enim Christus sicut aquam pro Baptismo, ita etiam pro materia consecrationis panem determinaverit in specie, Ecclesia facere non potest, ut panis azymus vel fermentatus non sit panis: At vero Christus materiam et formam sacrae Ordinationis, non in specie, sed generatim ut paulo ante diximus, determinavit: Ecclesia autem in Florentino dum assignat pro Latinis materiam sacrae Ordinationis, porrectionis instrumentorum meminit. Ergo judicat apud

Latinos hanc instrumentorum porrectionem necessariam esse ad valorem Ordinationis.

CDLXIII. *Dices VI.* Si traditio instrumentorum est de essentia sacrae Ordinationis apud Latinos, idem non erit Sacramentum Ordinis in Ecclesia Latina et Graeca. Atqui hoc dici nequit. Ergo. Resp. N. M. Eadem est apud Graecos et Latinos materia Ordinationis formaliter in ratione signi legitimi potestatis traditae, quamvis diversa sit materialiter in ratione alicujus rei et verborum aliquorum quae adhibentur. Idem porro apud utrosque est Sacramentum, non obstante diversitate partiali materiae, quia eadem manet significatio et efficientia Sacramenti; instrumentorum enim porrectio, conjuncta cum impositione manuum, idem prorsus in Ecclesia Latina significat et efficit, quod sola manus impositio in Ecclesia Orientali, nempe eumdem characterem, et eamdem gratiam.

Caeteras quaestiones, quae hic institui possent, nempe de Episcopo, a quo peti debeat Ordinatio, de tempore et loco Ordinationum, de interstitiis, de impedimentis removentibus ab Ordinatione, de qualitate Ordinandorum, de officiis Ordinum Hierarchicorum, pluraque alia hujuscemodi, Juris Canonici interpretibus examinanda relinquimus. Quae vero ad Dogmaticam Theologiam pertinent; atque hic silentio praeterita sunt, aliis in locis discussa a nobis fuerunt, nempe an ministri Ecclesiae a solo Deo eligantur, et an jus illos eligendi jure divino ad populum pertineat? Tomo III. Artic. IV. Controv. IV. An Episcopi jure divino sint Presbyteris superiores potestate Ordinis et Jurisdictionis? Controversia V. De Coelibatu Clericorum, Controv. VI. De Horis Canonicis, Tomo IV. Artic. III. Controv. VI. De Charactere

sacrae Ordinationis, Tomo VI. Artic. I. Controv. IV. An mulieres sint jure divino incapaces Ordinis sacri sive suscipiendi sive gerendi? Controv. V. Conclusione VI. An Ordinationes factae ab Episcopis haereticis, schismaticis, depositis, et excommunicatis, sint invalidae? Controv. VII. Conclusione III.

O. A. M. D. G.

INDEX
RERUM PRAECIPUARUM
QUAE
IN PARTE ALTERA TRACTATUS VI. DE SACRAMENTIS CONTINENTUR.

A

B

C

D

E

F

G

H

I

L

M

N

O

P

R

T

V

W

Z

O. A. M. D. G.

IMPRIMATUR

Si videbitur Reverendissimo Pat. Sac. Palatii Apostolici Magistro.

Cand. M. Frattini Arch. Philip. Vicesg.

IMPRIMATUR

Fr. Philippus Anfossi Sacri Pal. Apost. Mag.

Pag.	Lin.	ERRATA	CORRIGE
28	14	in	id
29	32	ferre	fuere
41	18	revocati	revocari
57	3	Sanctifitionem	Sanctificationem
58	4	prou	prout
61	29	dispostio	dispositio
62	31	intertia	inertia
64	27	instruos	instruo
65	10	eredi	credi
69	1	neque	Neque
69	2	Spectetur	Spectentur
64	3	enim Evan	etiam Evan
74	31	quidem Sacramenta	quidem quod Sacramenta
84	10	vere	vero
91	1	es	est
ibid.	4	deberet	deberent
ibid.	9	Inoucatiosis	Invocationis
ibid.	27	per adulteros	pro adulteris
97	32	concie	concio
100	15	Si	Sic
101	7	釋ternare	exornare
107	21	existere	existeret
122	29	Su	Sub
124	10	ille	illi
125	17	in	et
ibid.	20	fidelibus	fidelibus.
127	15	laics	laicis
132	24	Posteris	Potestis
135	19	mutatus	mutuatus
ibid.	31	Sit	fit
138	11	compedit	competit
139	38	concensam	concessam
ibid.	32	in commodo	incommodo
140	26	ab	ad
141	32	Extra,	Extrar.
143	4	Sin	Sua
ibid.	5	confeiteri	confiteri
ibid.	11	prefectum	perfectum
ibid.	30	beneficiomque	beneficioque
150	31	hac	ha
167	6	mos	mox
168	8	inltur	intenditur
179	6	baptizatam	baptizatum
193	5	uperit	ruperit

Pag.	Lin.	ERRATA	CORRIGE
203	26	havita	habita
248	21	es	est
258	22	volunt	voluit
302	12	aetate, preterita	aetate preterita
309	13	virtute authoritate	virtute et authoritate
321	26	habeat	habebat
324	25	et	ex
327	22	efficacie	efficacia
363	23	cum Summata	cum Summa
379	31	fuit	ruit
411	28	myrtice	mystice
430	2	Simili	Similia
441	21	Tubrecremata	Turrecremata
445	23	Sequioris	Sequentioris
451	7	concedibus	concedimus

